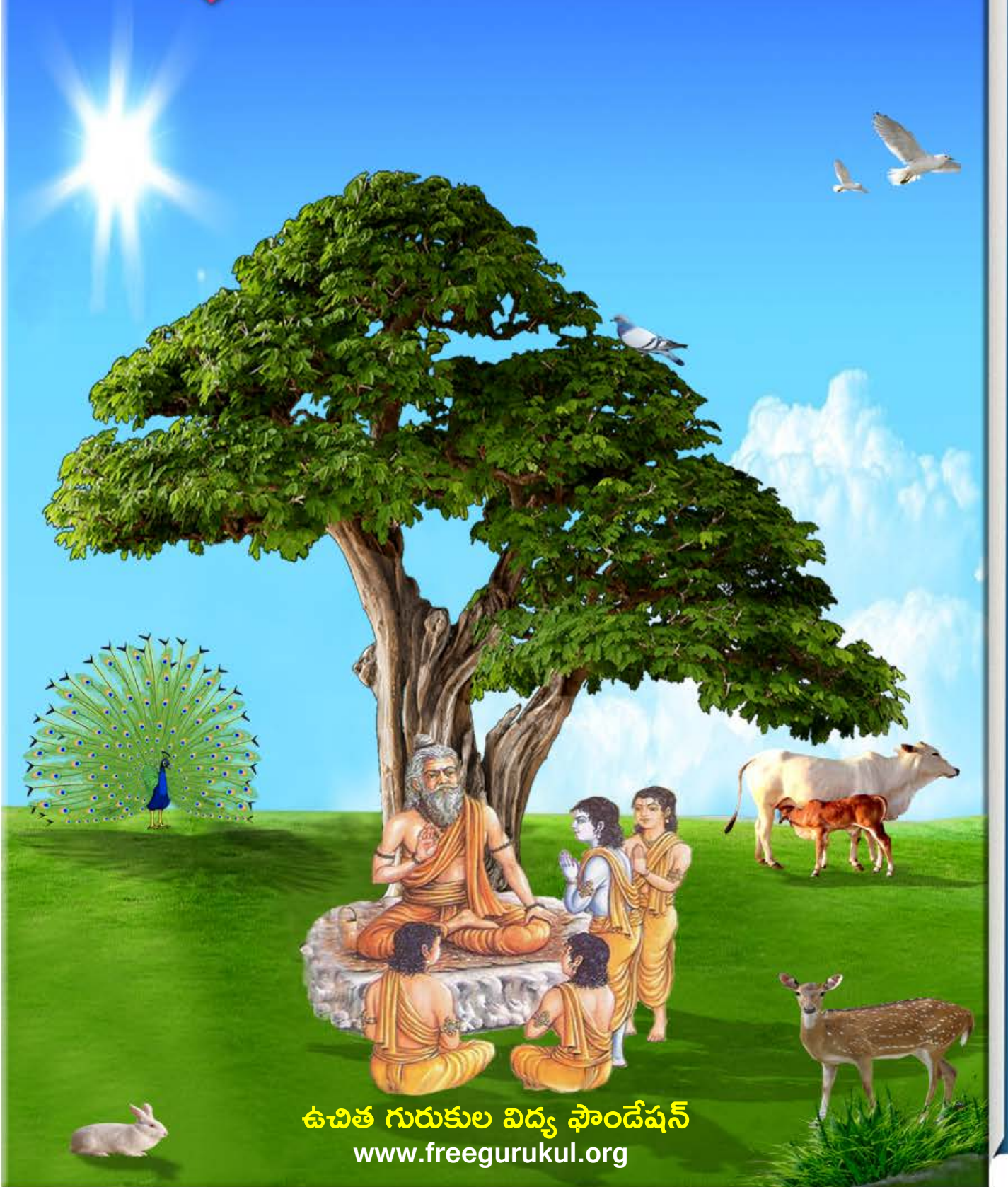

భాగవతము

సంగ్రహ భాగవతము

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుచ మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజి

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు మైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

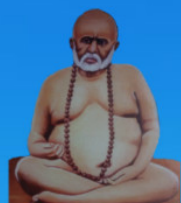

గురు వీరభక్త్యేంద్ర స్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు వైలింగ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది ఐలిప్పులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

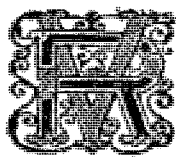
శ్రీ ర ద్ద

సంగ్రహభాగవతము

కళాప్రభుత్వ కావ్యస్మృతినిర్ణయము

జనమంచి శేషాద్రి శర్మ గారిచే

విరచితము.

కావ్య పురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము

1951

All Rights Reserved.

విషయసూచిక

...

విషయము.

పుట.

పరిశీలనహారాజు ధర్మమును గాపాడుట	...	...	7
పరిశీలనము శృంగికాపంతు గలుగుట	...	...	9
శుకనున్న వస్తువు	...	...	15
శుకయోగి పరిశీలనము బదులుచెప్పట	...	...	17
శక్తియోగమును రాజునకు శుకయోగి తెలుపుట	...	...	19
నిజమగు తీర్థయాత్రకు బోవుట	...	...	22
సమస్తమగుగానులు కై కుంతమునకుం బోవుట	...	...	26
పిండకాంతమును యజ్ఞపరాహమతో బోరి మృతినందుట	...	...	29
కర్మమైన జాబతి దేవహూనికి నభివృద్ధిగలుగుట	...	...	30
దక్షునకు శివునితో విరోధము గల్గుట	...	...	32
దక్షుని జాబతి యజ్ఞముచేయుట; సతీదేవి యచ్చటికిఁ బోఁగోరుట	...	...	35
సతీదేవి దేహర్చనము చేయుట	...	...	37
వీరభద్రుఁ డుదయించి దక్షునియజ్ఞమును బాడుచేయుట	...	...	38
బ్రహ్మ లిశ్యకుం బొగడుట	...	...	39
ధృనిచరిత్రము	...	...	40
వేదనిచరిత్రము	...	...	44
వృథుచక్రనర్తి యశ్వమేధముచేయ నింద్రుండానశ్వము నసహించుట	...	...	47
భరతోపాఖ్యానము	...	...	50
అజామిలోపాఖ్యానము	...	...	59
దేవదాసపులయోధము	...	...	64
వృత్రాసురకథ	...	...	67
చిత్రకేతూపాఖ్యానము	...	...	74
శ్రీహరిద్వారపాలకులకు శాపము గల్గుట	...	...	81
హిరణ్యకశిపుఁడు తపం బొనరించుట	...	...	83
వృక్షచరిత్రము	...	...	94
వృషిహూర్తి హిరణ్యకశిపుని వధించుట	...	...	119
గజేంద్ర మోక్షము	...	...	123

విషయము.	పుట.
శ్రీరసాగరమథనము	133
శ్రీహరి మోహినీరూపమును దాల్చుట	140
వామనచరిత్రము	142
అంబరీషోపాఖ్యానము	150
శ్రీరామచరిత్రము	154
శ్రీకృష్ణచరిత్రము	161
శ్రీకృష్ణవతారము	165
పూతన ప్రేతత్వకుం బోవుట	170
శకటాసురునిఁ గృష్ణుఁడు కాటఁ దన్నుట	172
తృణావర్తుఁడు శ్రీకృష్ణు నెత్తుకొని బోవుట	174
జలరామకృష్ణులు క్రీడించుట	175
బ్రహ్మ గోగోక్షకుల సంకర్ధానము చేయుట	181
శ్రీకృష్ణుఁడు కాళీయధణిని మర్దించుట	183
సందాదు లింద్రయాగముచేయఁజూన హరి నివారించుట	187
గోవర్ధనాద్రిని గృష్ణుఁ డెత్తుట	188
శ్రీహరి యద్భుతగానము	189
అశ్రురుఁడు బృందావనమున కరుదెంచుట	193
కంసవధము	199
జరాసంధుఁడు మధురాపురిని ముట్టడించుట	201
రుక్మిణీకల్యాణము	205
ఉమాకన్యచరిత్రము	215
నారదమాని శ్రీకృష్ణునిమహిమముఁ బరీక్షించుట	219
కుచేలోపాఖ్యానము	220
శ్రీహరి మృతవిప్రకుమారులఁ దెచ్చి యిచ్చుట	225
వసిష్ఠాదులు శ్రీహరిం గానపఱుచుట	229

శ్రీ

శ్రీ రామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః.

సంగ్రహభాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

క. శ్రీదుచిరంబై విలస త్సగంబై, సకలమానిజనసన్నుతమై

గోరికలాసగుచు జేలనెడు, శ్రీరామాహ్వయ మహంబు సేవించు మదిన్.

ఆర్యభాటకులారా! సంగ్రహరామాయణమును, సంగ్రహ భారతమును బఠించితిరి. వానివలన నేర్చుకొనఁదగిన విశేషాంశ ములఁ బెక్కింటిని నేర్పితిరి. ఇంక సంగ్రహభాగవతమును బఠింపుఁడు. లోకవ్యవహారములుగాక యిందుఁ బరమార్థవిషయములు పెక్కులు గలవు. కావుననే మహాకవిశిరోమణి శ్రీబిమ్మర పోతనామాత్యుఁడు

అ. భాగవతము దెలిసి జలుకుట చిత్రంబు, శూలికైనఁ దప్పి చూలికైన

విబుధజనులవలన విన్నంత కన్నంత, దెలియవచ్చినంత లేటపఱు.

అని వచించెఁగదా. కాబట్టి భాగవతకథను దెలియుట కష్టతరమని యొప్పుఁదగియున్నది. అట్టిదానిని దెలిసికొనినఁ గలుగు లాభము లనంతములని తెలియకపోవు. కావుననే మీరీయుత్తమ

సంగ్రహభాగ—1

కథను చెలిసికొనవలయును. తెలిసికొనుటమాత్రమే చాలదు. దానిని శ్రద్ధగా మనస్సునందుకొనువలయును. అంత మాత్రమే చాలదు. మఱి నిలిపిన దానిని స్పృహముచేయవలయును. అంతతో నైనదియూ తెలిసినదాని నితరులకు బోధింపవలయును. ఇవన్నియుఁ జేసినంతనే యైనదియూ? అరీతి ననుష్ఠించి కృతకృత్యులు గావలయును.

శ్రీరామాయణ భారతకథలవలనఁ బ్రపంచజ్ఞానము గలుగును. నీశ్చయము, సీతీయు నలవఁపను. ఈభాగవతకథ వలనఁ బరమార్థజ్ఞానము గలుగును; దాన లోకజ్ఞానము నశింపదు. ఈరెండును దీనఁ గలుగునుగాన నీమహాగ్రంథము భువన విఖ్యాతిం గాంచెను. మొత్తముమీఁద నీగ్రంథరత్నత్రయమునం దుత్తమమధ్యమూఢమసంజ్ఞల చేర్పఱుప శక్య మేవ్వరికిం గాదు.

శ్లో. రాజీవమివ రాజీవం జలం జలమివాజని.

అన్న ట్లిగ్రంథరత్నము లసన్వయాలంకారముంబోలి సాటిలేక యిల వెలయుచుండు.

ఈభాగవతము రామాయణభారతములఁ జదివినపిద పనే చదువవలయు. ఏలయందురా? ఇందు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములఁ దెలుపువిషయము లెక్కువ. కథారూపముల నవ్వాని నెంతసులభముగఁ దెలిసినను గష్టపడియే గ్రహింపవలసి యుండును. కానఁ దొలుతోల్త వైగ్రంథద్వయముం బఠించి పిదప దీనిం జదివిన మీకుఁ గష్టము తగ్గును. కాన దీని మూడవ తడవ వ్రాయవలసినయవసర మేర్పడినది. ఇట్టి యుత్తమగాథను సంగ్రహముగఁ దెలిసికొని యావల భాగవతముం బఠింపుడు.

అప్పుడు కవిరత్నమగు శ్రీబ్రహ్మేరపోతనగారియొకదేశమును గ్రహించగల్గుదురు. కథను వినుటకుముందొకవిషయమును విని దాని మనస్సున నుంచుకొనుడు.

శ్రీరామావతారమునఁ దాఁజేయవలసిన పనిఁ బూర్తి నొందించి భగవంతుఁ డగు రామమూర్తి స్వీయలోకమున కరుగ నిశ్చయించుటచే నామహాపురాణపురుషుని దివ్యమంగళ విగ్రహమును గన్నులారఁ గాంచి మునిచంద్రులుకూడ మోహ పరవశులైరనియు, అదిభ మాత్మ నెఱింగి మీఞ్లోరిక యవతారాంతరమున సిద్ధింపఁగల దని శ్రీరామమూర్తి తెలిపె ననియు, దాన ముదమంది విశ్వామిత్రాదిమునులు ద్వాపరాంతమున సత్య భామాదిరూపములం గాంచి రనియు, నొకకథను గొందఱు పెద్దలు చెప్పుచుండుట మీరును వినియేయుండురు. అది రామాయణమునఁ జెప్పబడ లేదు. కావునఁ గేవల కల్పితమని తలంప నవకాశము కలదు. నమ్మకుండుటకుంకూడ నవకాశముకలదు. కాని దానిని మీరు నమ్మితిరవలెను. నమ్మితిరా శ్రీకృష్ణావతార ఫలము మీకు బోధపడును. నమ్మక లేనిపోనిప్రశ్నములు వేయ సాగితిరా మీ కీకథామృతాస్వాదనఫలము లభింపకుండుటయే గాక విపరీతభావములు పొడకట్టును. నాస్తికబాలకులుగాక యార్యబాలకుల రగుమీ రీకథను జక్కఁగా నమ్మి శ్రీకృష్ణావతారకథాపఠనఫలమును బొంది కృతకృత్యులరు గండు. నాస్తిక వాదములను జేసి నిష్ఫలప్రయత్నులరు గావలదు. ఇంకఁ గథను వినుడు.

భగవంతుఁ డవతరించుటకు నేదియో గొప్పకారణ ముండియే తీరవలయు. స్వల్పకారణములు దానికిం జాలవు.

ప్రపంచములో నెప్పుడైనను సరియే యెల్లరుఁ బరిశుద్ధచిత్తులై పరిశుద్ధప్రవర్తకులై యున్నతఱి భగవంతుఁ డవతరించునా? ఆ యవతారమునకు ఫలమేమి? ప్రపంచము జలమయమై యున్న తఱి సృష్టి చేయునవసరము గలిగినపుడు బీజభూతులుగ నున్న ప్రాణుల నుద్ధరించి వారి నభివృద్ధిచేయుటకుగా మత్స్యవత్సార మొందెను. మఱికొంతకాలమునకు దేవతలకు మహావిపద్దశ సంభవింపఁగా మందరపర్వతోద్ధరణమొనర్చి వారి కమృతలాభ మనుగ్రహించి రక్షించి రాక్షసులబాధలు తొలఁగింపందలఁచి కూర్చావతారమైతైనను. విదపఁ గొంతకాలమునకు సాధువులగు దేవతల రక్షించుకొఱకే లోకాంతకుఁ డగు హిరణ్యాక్షుని జంప వరాహావతారం గీకరించెను. మరల సకలలోకస్థితము సాధుసంరక్షణార్థమే హిరణ్యకశిపుం జంప నృసింహావతార మవధరించెను. మరల నింద్రునిరాజ్య మపహరించిన బలిని నిగ్రహించుపొంతు నాతండు ధర్మరాశిగాన యాచించుటకంటె నితరోపాయంబు సమగజనముకాదు కావున వామనావతార మాదృతిఁ గైకొనియెను. ఆవల భూలోకమున నవార్కశౌర్యం బున విష్ణువీఁగుచు మునిజనుల నేచు రాజుల నడంపఁబూని యాకార్య మంత పెద్దదిగాదు గావునఁ బరిశురామునియందుఁ దనయంశమును జొనిపి యాకార్యమును సాధించెను. తరువాత త్రిలోకకంటకుం డగుటయేగాక పతివ్రతల బాధించుచున్న రావణాసురుం బొలియింపఁబూని బ్రహ్మవరమున నాతని నింకొక్కరితఁ బొలియింప ననువుపడమి మర్త్యంబున సంపూర్ణ కళలతో శ్రీరామావతార మాశ్రయించెను. అవ్వల దుష్టరాజు

లోకంబు సంహరింపఁబూని యద్దాని నింకొకరిచేఁ జేయించినఁ జాలు నని యెంచి శ్రీకృష్ణావతారము నధిగమించెను.

ఈయవతారములన్నియు లోకవిపద్ధశఁ బాపఁబూని నవియేగాని లోకము సుఖసమృద్ధమై సాధుజనుల కేకష్టములు రానితటి నై నవికావు కదా. సకలజనులు పరమపవిత్రులై భక్తి గుణప్రధానులై యున్న కాలమున భగవంతుఁ డవతరించె నని యేపురాణమునఁగాని చదినితిరా? నింటిరా? లేదుకదా? కావునఁ బాపరులెల్ల భక్తిరసపరిపూర్ణహృదయులై యున్నపు డిదిగో భగవంతుఁ డవతరించుచు, మహాత్ముఁ డవతరించుననుట పిచ్చితన మని మీకైనం చెలియకయండునా? కాన నట్టి మాటల నమ్మ కుండు. అవి జల్పితము లని భావింపుఁడు.

శ్లో. పరివ్రాజాయ సాధూనాం వినాకాయ చ దుష్కృతాం,

ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సుభవామి యుగేయుగే.

అని భగవద్వాక్యమే మొదటి విషయము యథార్థ మని ఘోషించుచున్నది. కాఁబట్టి ప్రాద్దుపోనిప్రసంగముల నాలకిం పక శ్రీకృష్ణావతార కారణమును వినుఁడు.

భూదేవి ప్రజల చే నిండియుండెను. దురాత్ములు తలయొత్త సాగిరి. వారికిఁ బలుకుబడియుఁ గలిగియుండెను. అట్టివారి మాటల నాలకించి చేయువారును గొందఁ టుండిరి. మొత్తము మీఁద ధర్మధ్వంసముచేయఁబూనువా రెక్కువమంది భూమి పై వసించిరి. అది భూదేవి కెంతో భారముగాఁ దోచెను. భగవంతుఁ డీభారమును దీర్పఁగలవాఁ డని మొట్టపెట్టుకొని యెను. ఆ మొట్ట భగవంతునిమది కెక్కిను. అంతమాత్రమున నయ్యెనా? అవశ్య మీభారమును దీర్పఁ ద్వరపడవలయు నని

యాపురాణపురుషునకుం దోఁచెను. దేవత లామహాపురుషుని తాత్పర్య మెట్లు తెలిసికొని తమతమయంశములచే భూత లంబునఁ గొందఱుం బుట్టించిరి. ముందు పరిచదులు ఆవల ప్రభువుగదా రావలయు. ఆవల శ్రీకృష్ణుం డవతరించెను. తన భక్తాగ్రేసరుండగు నకుని విజయునిగా నవతరింపఁజేసెను. ఇట్లవ తరించిన యామునివంద్యపాదారవిందుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డొసరించిన మహాకార్యములే యీభాగవతమునఁ దెలియుంబడు. వానిం జదువుటకన్న నెక్కువపుణ్యకార్య మేమున్నది.

శ్రీరామావతారమున నా దివ్యమంగళవిగ్రహునిఁ గామించినవారలెల్ల గోపికలుగా నవతరించిరి. వారికెల్ల శ్రీకృష్ణ మూర్తిని గోరుటయే పురుషార్థముగా నైనది. అట్లే కోరిరి. ఆశ్రీపతి వారల కోరికలం దీర్చె. కావున నీశ్రీకృష్ణగాథయం దఖిలభక్తజనరక్షణము లేటవడును. ఇంతియగాక రాజోవు వారలకు విహితకృత్యములం దెల్పుటయే యీయవతారము నకు ఫలము. మత్స్యకూర్మాద్యవతారములలోఁ జేయునిమహా కార్య మీయవతారమునఁ జేసెను. ఎట్లు? భగవద్గీతాదిభక్తి జ్ఞానవైరాగ్యాది సద్గుణబోధరూపమున. ఏల? కలికాలమున మానవు లధర్మపరులై సత్కార్యములులే తలకొకశాస్త్రమును గల్పింపఁగలరు. అట్టివారికి సద్వర్తనదర్శకమగుంగాక యను నూహచే బోధించెనని యెఱుంగుఁడు. కాఁబట్టి కలియుగమునఁ జాలకాలము దనుక భగవంతుఁ డవతరింపఁబూనఁడని నమ్ముడు. నిష్కలోపన్యాసముల వినకుడు. అందు వాక్రౌఢిమతప్ప నింకొక్కటి యుండదు. కీర్తిం గోరి కొందఱు అట్లు మాటలాడు

దురు. కాని వారిమాటలయందు సత్యము గగనకుసుమమే యగును.

ఆర్యబాలకులారా! యీవైఁజెప్పిన నాలుగుమాటలు చక్కఁగా నుదినలుపుకొని భాగవతమును బఠించిన మీకపార లాభములు కలుగు. లేదేని వృథా కాలక్షేపముచేసినట్లేయగు. అట్టికార్యమును మీ రెప్పుడు చేయఁబూసరను సమ్యక్ము నాకున్నది. మీకార్యబాలురుకదా! కావున మీకు శ్రద్ధగాదీనిం జదివి కృతకృత్యుల రగుదు రనియు, దాన నాయీశ్రమము ఫలించు ననియు గట్టిగా నమ్మితిని. ఇక భాగవతముననుసరించి కథను సంగ్రహించి వ్రాసెద. అవధరింపుఁడు. దీనిని జదువుటకు ముం దీపద్యురత్నమును జక్కఁగాఁ బఠించి తరువాతఁ గథను జదువ సారంభింపుఁడు.

లే. చేతులారంగ కివునిఁ బూజింపఁడేని, నోరునొప్పంగ హరికీర్తినుడువఁడేని
దయయు సత్యంబు లోనుగాఁదలఁపఁడేని, కలుగ నేటికిఁదల్లులంకడుపుచేటు.

ఈభాగవతకథ పఠిక్షిత్తునకు శుకమహాయోగివరుచేఁ జెప్పఁబడినది. కానఁ దత్కాలంబు మొదలనువదించెద.

❀ పఠిక్షిన్నహారాజు ధర్మంబును గాపాడుట ❀

ధర్మరాజు పఠిక్షిత్తుని రాజుంజేసి సోదరులతో మహా ప్రస్థానమునకుం బోయి కఠిరంబు వదలెను. పిదప నభిభున్యు కుమారుండు తాతలప్రవర్తనము లత్యముగా రాజ్యమును బాలించుచుఁ బ్రజాసరంజకుడై యుండెను. ఒక్కనాఁడారాజు శకాంకుండు వేటాడుతమకంబున నరణ్యమునకుం బోయెను. పూర్వవాహిని యగు సరస్వతీతీరంబున ధర్మదేవతయు

భూదేవియు వృషభధేనురూపంబులం దాల్చి ధర్మపుంగూర్తి
సంభాషించుచు ముందు దీని కేమికిడువాటిల్లునో యనుచుండ
నీరాజావృషభధేనువు లుండుతావునకు మార్గవశంబున నరిగెను.
ఆతరుణమున

కా. కైలాసాచలసన్నిధం బగుమహాగంభీరగోరాజముం

గాల శ్రోధుండు దండహస్తుండు సృపాకారుండు క్రూరుండు జం
ఘాటుం డొక్కండు శూద్రు డాసురగతిం గారుణ్యనిర్ముక్తుడై
నేలం గూలగఁ దన్నెఁ బంచితిలఁగా నిర్హతపాదాహుతన్.

౧-స్కం. ప-౪౧౧.

కా. ఆలోలాంగక న శ్రుతోయకణకాలాక్షిక్ మహాంభారవక్

బాలాదూడతృణావళీకబళలోభవ్యాప్తజిహ్వగ్రహం
దోళస్వాంతనజీవవత్స నుదయద్దుఃఖాన్వికక్ ఘర్తకీ
లాలాపూర్ణశరీర నామొదవు నల్లంఘించి తన్నెక్ పడిన్.

౧-స్కం. ప-౪౧౩.

ఆకుపురుషుం డిట్లావృషభధేనువులం దన్నుటం గన్ను
లారఁ జూచి పరీక్షిత్తు పట్టరానికోపంబున ధనుర్దండంబున
గుణంబెక్కించి మండున ట్లున్న కాండంబుఁగూర్చి మేఘగంభీర
వచనంబులతో, పాపాత్మా!

కా. నిన్నుం గొమ్ములఁజిమ్మెనో కదినెనో నిర్భీతిమై గోవులక్

దన్నం గారణమేమి! మద్భజననాథఁడొని నేవేళలం
దు న్నేరంబులు చేయరా దెఱుంగవా ధూర్తత్వముక్ భూమిభృ
త్సన్నాహంబు నొనర్చె దెవ్వఁడవు నిక్ శాసించెదన్ దుర్జితీ.

అని పలుకుచు దీనాననంబులై యున్నయారెండింటిం గాంచి
భయంబుపోవుమాటలం బెక్కింటిం బలికి వానిపై నా

బాణంబు ప్రయోగంబుసేయఁబూన వాఁడు రాజరూపంబువదలి
వాడినమొగంబుతో భయవిహ్వలండై కరంబులు పాచి ఆరాజు
పాదంబుల కిరస్సిడి వధింపకు మోరాజచంద్రమా! వధింప
కుము. అని ప్రార్థించెను. వానిం జూచి చంపనొల్లక యెక్కిడిన
శరపవంబు డించి పాపాత్మా తొలంగుము. ఆర్తత్రాణంబున
కుపయోగించు నీవాడిబాణము దీనహననంబునకుం గడంగదు.
నారాజ్యంబున నిలువకు మని ఆజ్ఞాపింప నాతం, డోరాజేంద్రా!
నే నెందుండుదు, ఆనతిప్పు. అనియె. రాజును వానికి ప్రాణివధ
స్త్రీ ద్యూత పానంబు లనంబడు నాలుగుస్థావంబులం జూపెను.
ఇంకను బ్రార్థింప సువర్ణమూలంబులగు నసత్యమదకామహింపా
వైరంబు లనుపంచప్రదేశంబుల నొసంగి యివి గాక యితర
స్థానంబుల స్పృశింపవల దని యాజ్ఞచేసె. వృషభంబునకుఁ దప
శ్శౌచదయలను మూఁడుపాదంబుల నొసంగె. భూదేవి కభయ
దానంబున సంతోషంబుం గూర్చె.

ఇట్లు కలిసి నిగ్రహించి ధర్మదేవతం గాపాడి భూదేవి
కభయప్రదానంబుచేసి హస్తీపురంబున సుఖం బుండెను.

❦ పరీక్షిత్తునకు శృంగిళాపంబు గలుగుట ❦

ఒక్కనాఁడు మృగయు లకుదెంచి మహారాజా! కాన
నంబుల భయంకరమృగంబులు విచ్చలవిడిగి దిరుగుచున్నయవి.
మునుల కపారభయ మంకురించుచున్నదని విన్నవించిరి. పరీ
క్షిత్తును గాటంబగువేటతమకంబును మునులభయంబుం దీర్చు
కుతూహలంబును బొంగ వారివెంటఁ జతురంగబలంబులం గూడి
చనిచని మహారాజ్యంబులం గ్రుమ్మరి మృగంబులం జంపిచంపి

క్షుత్పిపాసల వలయుచుఁ జల్లనినీరు దొరకునా ? యని కోరుచుఁ బోయిపోయి యొక తపోవనంబుం గాంచెను. అం దొకమహాముని నియతుడై శాంతమూర్తియై పంచేంద్రియములను బహిరంగవీథులం బరుగిడనీక తపంబొనరించుచుండెను. జడ లాతని నావరించియుండెను. ఆమునిం జూచి జలపానముచేయఁ గోరి యున్నాఁడుగాన మాటరాక యెట్లొ శస్త్రముమీఁద, ముని చంద్రా! తోయము లిందునందుఁ గానరావు; వేటాడి బడలి యున్నవాఁడను జలము లిప్పింపుమా, యని ప్రార్థించెను.

యోగనియతుండగుట నమ్మునివరుసకు నీవార్త చెవుల పోకలేదు. కాన నూరకుండెను. ఆవిధ మెఱుంగక రాజు

ఈ కన్నులు మూసి బ్రాహ్మణుండు గర్వముతోడుక నున్నవాఁడు చే నన్నల నైన రివ్వనఁడు సారజలంబులఁ జెచ్చి పోయఁ డే మన్నన నైనఁ జేయఁడు సమగ్రఫలంబులుపెట్టఁ డింత నం పన్నక నొందెనే తనకప్పురణాప్రతిమప్రభావముల్. ౪౬౧-ప.

ఆ. వారిఁగోరుచున్న వారికి శీతల, వారి యిడుట యెట్టి వారికైన వారితంబుగాని పలసిన భర్తంబు, వారియిడఁడు దాహ వారిగాఁడు.

౪౬౨-ప.

అని పలికి శ్రమజనితరోషమున ముని తన్నుం దిరస్కరించె నని తలంచి మృతసర్ప మొక్కఁ డచ్చటఁ బడియుండం దాని వింటికోపునం గొని వచ్చి వలయు నని యాతనిమెడకుం బొట్టిపోయెను.

అంత నాచెంత నింతనంతఁ దిరుగుచున్న మునికుమారు లావిధంబంతయుం జూచి పోయి శృంగిం గాంచి,

క. సరగంధగజన్యందన, తురగంబుల నేలురాజు తోయాకుడుడై
వరంకొ సీజనకునిమెడ, కురగముం దగిలించి పోయె నోడక తండ్రి.

౪౬౧-వ.

అని తెలిపిరి. మునికుమారులతో నాడుకొనుచున్న శృంగీ
శృంగంబుతోడి మా ర్తిధరించినట్టు విజృంభించి యదరిపడి బల్య
న్నంబుల భుజియించి క్రొవ్వినవాయసంబులవలె, దాహంబులం
గాచికొనియనుండు సారమేయంబుల చందంబున దాసభూతులగు
క్షత్రియాభాసు లేరితి బ్రహ్మమునులచే దమకు సంరక్షకులుగ
నియమింపఁబడిరి? అట్టివారియంట నన్నం బెట్లు గుడువం దగి
యుండు? అని పలుకుచు రోషావేశంబు నొంది,

ఉ. అడఁడు తన్ను దూషణము లాశ్రమవాసులఁగాని వైరులం
గూడఁడు కందమాలములు గూడుగఁ దించు నమాదిచిత్తుడై
వీడఁడు లోనిచూడుకలను విష్ణునిదక్కఁ బరప్రపంచముం
జూడఁడు మద్దురుండు ఫణిఁ జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్. ౪౬౨-వ.

ఉ. పోము హిరణ్యదానములఁ బుచ్చుకొనంగ భనంబులేమియుం
జేము నవంచనంబులగ దీపన లిచ్చుచు వేసరింపఁగా
రాము పనంబులకొ గృహవిరాములమై నివసించఁజెల్లరే
పామును వై పఁగాఁ దగునె బ్రహ్మముసీం ద్రుభృతార్థశంబునన్. ౪౬౩-వ.

అనిపలికి బాలకులారా! ఈరాజు దుర్వారగర్వమున విజ్ఞ
వీఁగుచున్నవాఁడు. శాసన శాపానలంబున వీని దహింపక విడువ
రాదు. చూడుం డని రోషించి కౌశికీనదికిం బోయి పాదప్రక్షాళ
నంబుఁజేసి యాచరించి నియమంబున భర్తరక్షకుండగు జగ
న్నాథుం దలంచి యందఱు వినుచుండఁగా గంభీరఘోషంబున

ఉ. ఓడక వింటికోపున మృత్యోరగముం గొనివచ్చి మాజమా
టాడకయున్న మజ్జనకు సంశతలంబునఁబెట్టి దుర్నద
శ్రీడఁ జరించురాజు హర కేశత్రులొడ్డినఁ గావఁ జచ్చుఁబో
నేడవనాఁడు తక్షకఫణీంద్రవిమనలహేలిసహతిన్.

౪౭౩-వ.

అని శపియించెను.

ఆర్యబాలుకులారా ! ఇందలితత్వమును ఆలోచింపుఁడు. శృంగియో బాలుఁడు. ఆతఁ డిచ్చినశాపమో హరకేశవు లడ్డపడినను జరగియే తీరవలసినది ? అట్లే జరగెనుగదా ? ఇట్టి శక్తి యాబాలున కెట్లుగలిగినది ? కొంచె మూహింపుఁడు. కారణమును వినుఁడు. ఆకాలముననుండువారు సత్యసంధులు. వంచన మెఱుంగరు. ధనాశాతత్పరులు గారు. విహికసుఖములే ప్రధానము, ఆముష్టికసుఖ మన నేమో మన కేల యనునంతటి మూఢులును గారు. వారి కాధారము సత్యము, తపస్సు; కాన వారిమాట వజ్రమువలె నప్రతిహతమైనది. శృంగి తపంబొన రించి యంతటిశక్తి నెఱుఁడు సంపాదించె నని ప్రశ్నింపకుఁడు. ఆతనితండ్రి శమీకముని. నియతస్వాంతుఁడు. తపోరాశి. సత్య మూర్తియే. ఆట్టిమహాముని యీతనికి నుపనయనకాలమున నుపదేశించెను. ఆమహనీయుని తపశ్శక్తి కొడుకునందుఁ గొంత సంక్రమించెను. కావున నట్టిశక్తి యాబాలునకు లభించెను. ఇక మనవిషయ మాలోచింతము. మనకు గురువులుగ నుండు వారు మనవంటివారే. చదువుమాత్రమే చెప్పఁగల్గుదురు. సత్య తపస్సులఁబాలించియవార్య నిరుపమానతేజోవిరాజితులుగారు. కావున వారి కట్టియద్భుతశక్తులు లేవు. చక్కఁగా వాదింపఁ గలరు. ఉపన్యాసముల నీయఁగలరు. తపోనియతుల మాటల

చేతం జెప్పంగలుగుదురు. అంతియకాని ఆచరించి 'యదమిత్థ' మని నిర్వచింపజాలరు. కాన మన కట్టిశక్తి వారినుండి లభింప లేదు. ఇకఁ గథ వినుఁడు.

ఇట్లు శృంగి శపియించి తనతండ్రియాశ్రమమునకుం జొరొను. తండ్రి మెడనున్న యాసర్పంబుం గాంచి మిక్కిలివగచి దానిం దీయఁజాలక యెరుంగెత్తి యేడ్చెను. ఆధ్వనివిని శమీక ముని నియమసమాప్తియగుటయు సమాధిఁ జాలించి మెల్లనఁ గన్నులు విప్పి కొడుకు నూఱడించి సర్పశవం బేల వచ్చె నని ప్రశ్నించుచు దానిం దీసివై చెను. శృంగి భయంబుడిగి వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించెను. అంగిరసుండగు శమీకుం డాశాపంబు నకు సంతాపించి నాయనా ? ఇట్టి బెట్టిదమగుశాపమునకుఁ దగిన యపరాధమా యిది ? తండ్రి ! ఎంతవని చేసేతివి ? అశ్వత్థామ శాపానలదగ్ధుడై కమలనాభునికరుణావిశేషమున మరలఁ బుట్టిన వాఁడు; ధర్మస్థాపకుఁడు. బలవంతుడై ప్రజల కాపదలులేకుండు నట్లు పాలించుచున్న వాఁడు. ఇట్టిరాచపట్టణి దిట్టతనంబుగలవానిఁ దిట్టఁదగునే ? ఇట్టికట్టడికార్యము నేలచేసేతివి ?

ఉ. కాపరి లేని గొట్టియల కైవడిఁ గంటకచోరశోటిచే

నేపరియున్న దీధువన మీకుండు కృష్ణుండు లేమి నిట్టిచో

భూపరిపాలనంబు నమబుద్ధి నితం దొనరింపఁ జెల్లకే

యీపరిపాటిద్రోహమున కిట్లు శపింపగ నేల బాలకా. ౪౮౨-వ.

అని పరితపించి తపస్విజనుల కిది న్యాయముగా దని యాతనికి బుద్ధిచెప్పి శాపంబుగ్రమ్మఁజేంప శక్యంబుగా దని యూహించి కొడుకుచేసిన పాపంబునకుం గుండి తనశిష్యు నొకనిం బిలిచి

యావృత్తాంతం బెల్ల నామహారాజున కెఱిగించి రమ్మని సంచి తననియమమును సాగించుచుండెను.

ఆశాపవార్త విని యభిమన్యుతనయుడు శామక్రొధాది విషయాసక్తుం డగు తనకుం దక్షకవిషాగ్ని విరక్తివీజం బయ్యెఁ గదా యని తలంచుచుఁ గరినగరంబునకుం బోయి యేకాంతం బునఁ దాఁ జేసినమహాపరాధంబునకుం గుందుచుఁ బ్రతిశాపం బే మని యీడగు నని తలంచుచు, రాజగర్భంబునకుం దగు ప్రాయశ్చిత్తమయ్యె నని సంతసించుచు

క. గోవులకును బ్రహ్మజులకు, దేవతలకు నెల్లప్రాప్తుఁ డెంపురఁ బీడల్
గావించు పాపమారన, మేనిధమురఁ బుట్టకుండ నే ఎఱితున్.

అని వితర్కించుచుండెను. తక్షకుం డేడఁ దినంబున శాపంబు నిర్వర్తింప జేచియుండెను. పరిక్షిత్తు సప్తమదినంబునఁ దనకుం దక్షకవిషాగ్నిజ్వాలామాలికల మరణంబు తప్ప దని యెఱింగిన వాఁ డౌట భూస్వర్గలోకంబుల భోగంబులు హేయంబులని తలంచి రాజ్యంబు విసర్జించి యాహారంబు మాని దీక్షఁబూని మ. తులసీసంయుతైత్యజీప్సదరణస్తోమంబుకంటె మహా

జ్వలమై దిక్పతిసంఘసంయుత జగత్సేభాగ్యసంఘాయై
కలిదోహవలిసెల్లఁ బాపు దివిషద్ధాగాప్రవాహంబుగా

వలికిం బోయె మరివ్యమాజుఁడగుచున్ బ్రహ్మోపవేశంబునన్. ౪౮౬-ప.

ఋనస్సు శ్రీగోవిందపాదారవింద పరవశతనొంద నొన రించి వసించెను. ఆవార్తనే టింగి సకలలోకపావనమూర్తులు మహానుభావులు తీర్థంబునకుఁ దీర్థంబులొసంగఁజాలు మహిమము గలవారు నగునత్రి, విశ్వామిత్రి, మైత్రేయ, భృగు, వసిష్ఠ,

ఘరాశర, చక్రవన, భరద్వాజ, పరశురామ, దేవల, గౌతమ,
కశ్యప, కణ్వ, కలశసంభవ, వ్యాస, పర్వత, నారదప్రముఖు
లగు బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి పుంగవులును, కాండర్షులైన యదు
ణాదులును అరుదెంచిరి. శిష్యప్రశిష్యులతోఁగూడి యనుగ్రహ
సమగ్రులై దర్శనమిచ్చిన యాచుహాత్తుల కుచితరీతిఁ బూజం గా
వించి కూర్చుండఁబ్రార్థించి యారాజు త్తముఁడు తనవృత్తాంతం
బెల్ల నెఱింగించెను. మఱియు వినయంబున

ఉ. భూసురపాదరేణువులు పుణ్యులఁజేయు నరేంద్రులకొ ధి

శ్రీసుదులార, మీచరణరేణుకణంబులు మేనుసోఁక నా

చేసినపాపమంతయు నశించెఁ గృతార్థుఁడనైతి నెదియేఁ

జేసిన ముక్తిపద్ధతికిఁ జెప్పిరఁ బోవఁగవచ్చుఁ జెప్పరే.

౧౦౧-ప.

క. చూడుఁడు నాకల్యాణము, పాడుఁడు గోవిందుమీఁది పాటలు దయతో

నాడుఁడు హరిభక్తులకథ, నేడహములలోన ముక్తి కేగఁగ నిచటన్.

౧౦౧-ప.

అని ప్రశ్నించుచున్న యారాజుచంద్రునితో మును లిట్లుపల్కిరి.
రాజేంద్ర! నారాయణధ్యానమొనరించు పవిత్రమానసుఁడవు.
తత్కృపాపాత్రుఁడవు. నీకుఁ దప్పక ముక్తి లభించు ననిపలుకు
చున్నమునులతో నార్యవర్యులారా! నారాయణుకథావిశే
షంబులం దెలిపి నన్నుం గృతకృత్యునిగాఁ జేయుండని ప్రార్థిం
చెను. వారందులకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చుట కాలోచించుచుం
డఁగా,

— శుకమహర్షి వచ్చుట. —

సీ. ప్రతినిమేషము వరబ్రహ్మంబు నీక్షించి మదిఁజొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు

కమలాంబుమీఁది భృంగములకై నడి మోసు నై నెఱిగిరకేశ కటలివాఁడు

గెజ్రాసి మాయ నంగీకరించినభంగి వననంబుఁ గట్టక వచ్చువాఁడు
 నంగిఁగొఁడని పెంటఁజాటుభూతములు నా బాబురహాసశబ్దములవాఁడు
 తే. మిహితవదజానుజంఘారు మధ్యహస్త బాహువక్షోగళానన భాలకర్ణ
 నాసికాగండమస్తక నయనయుగళుఁడైన యవధూతమూర్తివాఁడరుగుచెంచె.

గీ.౧౬-ప.

ఇట్లు శుకమహాయోగి వచ్చుటయు నాతనిప్రభావంబు
 నెఱింగినవారుగావున నిజాసనంబులు డిగ్గి యమ్మునులెల్ల ప్రత్యు
 త్థానంబుచేసిరి. పాండవపౌత్రుండు నాయోగిశిఖామణికి నతిథి
 సత్కారంబులుచేసి నమస్కరించి కూరుచుండఁజేసి, మఱియును
 వినయభక్తులు మనమునఁ బెనఁగొనుచుండఁగా

ఉ. భాలమునేలమోపి భయభక్తులతోడ నమస్కరించి భూ
 పాలకులొత్తముండు కరపద్మములకొముసుళించి నేఁడు నా
 పాలిటిభాగ్య మెట్టిదియో పాపనమూర్తివి పుణ్యకీర్తివీ
 చేశకు నీవు వచ్చితి వివేకవిభూషణ దివ్యభాషణ. గీ.౧౭-ప.

మ. ఆవధూతోత్తమ! మంటి నేఁడు నిను డాయంగంటి నీపంటివి
 వ్రవరుం బేర్కొనునంతటకొ భసితమా! పాపంబు నాబోటికికొ
 భవదాలాకనభాషణార్చనపదప్రక్షాళనస్పర్శనా
 దివిధానంబుల ముక్తి చేపడుట చింతింపంగ నాశ్చర్యమే. గీ.౧౮-ప.

అని ప్రార్థించి సప్తదివసంబుల ముక్తికిం బోవుమార్గంబు
 చెప్పవే మహాత్మా! యని మఱిమఱి వేఁడెను.

ఇది ప్రథమస్కంధము.

ద్వి తీ య స్కంధము

— శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు బదులు చెప్పట —

పరీక్షిత్తహారా జిల్లు ప్రశ్నముచేయఁగా శుకయోగి
యత్యంతాదరఁబున నోమహారాజా! ఈప్రశ్నము త్రమోత్త
మము. అత్తవేత్త లెంతయు దీనికొ మెత్తును. ముక్తికిఁబోవు
మార్గంబుఁ దెల్పుట యీప్రశ్నమునకు నుత్తరంబగు. కావున
శ్రద్ధాభి వగునీకుఁ జక్కనిబదులు చెప్పెద. వినుము. ద్వైపాయన
మహాముని నాతండ్రి బ్రహ్మసమ్మిత మగు భాగవతము నొన
రించెను. దాని నాచేఁ బఠింపఁజేసె, దానిం జెప్పెద.

హరినామస్తరణసంకీర్తనాదులచేఁ బ్రాణి ముక్తికిం బోవు.
వేటొం దుపాయంబు లేనేలేదు.

తరలము. హరి నెఱుంగక యింటిలో బహుహాయనంబులు మత్తుడై

పొరలుచుండెడి వెఱ్ఱి ముక్తికిఁ బోవనేర్చునె నాడు నం

సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు సత్య మాహరినామనం

స్తరణ మొక్కముహూర్తమాత్రముచాలు ముక్తిదహా నృపా.రా.ప.

పుణ్యమూర్తి! ఖట్వాంగభూషణాని యొకఁడు పూర్వ
ముండెను. బలశాలియగు నారాజునొద్దకు దేవత లగుదెంచి
'రాజా! దానవులు మమ్మోడించిరి. నీసాయమునుగోరి వచ్చితిమి.
మాకు రక్షకుండవుగమ్మా!' యని వేడిరి, రాజా దేవతలకొఱకు
దివి కేఁగి యసురుల జయించెను. సురలు సంతోషించి వర

సంగ్రహభాగ—2

మడుగు మిత్తుమనిరి. దేవతలారా! ప్రీతులైన మి మ్మొక్కటి వేదెద. నాజీవితకాల మెంత? చెప్పుడు. చాలు. ఇంకొక్క వరము నేనొల్ల. నా విని దేవతలు రాజా! నీకొక్కముహూర్త కాల మాయు సున్న దనిరి. రాజు భూతలంబున కరుదెంచి సకలైశ్వర్యముల నర్థుల కిచ్చి సర్వసంగవిముక్తుడై హరిని మనంబున బదిలంబుగా నిలిపి రెండుగడియలలోఁ గైవల్యపదము నొందెను. కావున శ్రీహరికిర్తనంబునఁ బొంద నలవికాని పదంబు లేదు. నీకేడుదినంబులకుం గాని జీవితాంతంబు కాదు. ఇంతలో ముక్తికిం బోవునట్లు హరిధాన్యంబుచేయవచ్చు. కాఁబట్టి ధారణాత్మకయోగంబు నాశ్రయింపుము. శ్రీహారాయణుపాదారవిందముల దెందంబునఁ బదిలంబుగా నిలుపుము. ముక్తి కరతలామలకం బగు, అని ధారణనిలుపు నట్టిపద్ధతిం దెలిపి రాజా! సంసారసుఖంబు శాశ్వతం బని తలంపకుండునది. అట్లు నిశ్చయింపకున్నచో ముక్తిమార్గంబు చేకూరదు. తృప్తియుండుట ప్రధానము. వినుము.

సీ. కమనీయభూమిభాగములు లేకున్నవే పడియుండుటకు దూదిపజువులేల
 సహజంబులగు కరాంజలులు లేకున్నవే భోజనభాజన పుంజమేల
 వల్కులాజినకుశాపకులు లేకున్నవే కట్ట మకులసంఘంబులేల
 గొనకొని పసియింప గుహలు లేకున్నవే ప్రాసాదసౌధాదిపటలమేల
 తే. ఫలరసాదులు కురియవే పాదపములు, స్వాదుజలములనుండవే సకలనదులు
 పానగ భిక్షము పెట్టరే పుణ్యనదులు, ధనమదాంధుల కొలువేల తాపకులకు.
 అనుబుద్ధిచే యోగియగుభక్తుం డుండుఁ గావున సంసారబంధంబు
 నకు వృద్ధికరం బగుశయ్యాసనాదివస్తుగణంబునం దాశ వదలి
 విరక్తుండవు కమ్ము.

అన విని శుకయోగితోఁ బరిక్షిత్తు 'మహాత్మా! భక్తి
యోగంబుం దెల్పుమా' యని ప్రశ్నింప నాతం డిట్లు చెప్పె.
— భక్తియోగమును రాజునకు శుకయోగి తెలుపుట —
రాజా విను:

మ. అమరేంద్రాదులఁ గొల్పుధంగి జనుఁ డా యజ్ఞాత్తు శేవింపఁగా
విమలజ్ఞానవిరక్తిముత్త లాచవుకొ వేయెల భూవాళ త
క్కమలాధీశకథానుధారసనదికల్లోలమాలాపరి
భ్రమ మెవ్వారికినైనఁ గర్ణయుగళిపర్వంబు గాకుండునే. కం-శ.

వాసుదేవుని శ్లోకవార్త లాలకించు నతినియాయువుఁ
దప్ప నితరులయాయుస్సును భానుం డపహరించుచుండు. దానిం
దెలియక నేను జాలసంవత్సరములు జీనింతు నని మచుష్యుఁడు
భ్రాంతినిొందుచుండు. యమదూతలు కొనిపోయినతఁజిఁ బుణ్యం
బుచేయనై తిఁగదా యని విలపించు. కాబట్టి సర్వదా భగవ
న్నామసంకీర్తనంబు చేయుచు భగవద్విద్యమంగళవిగ్రహమును
మనస్సున ధ్యానించుచుఁ దాఁజేసిన, చేయుచున్న సుష్మతకర్త
ముల భగవదర్పణము గావించుచుఁ నుండుభక్తుఁడు శాశ్వత
కై వల్యమునొందు. అట్లుగానున్న నామచుష్యుఁడు పశుతుల్యుఁ
డై తుది నరికముఁ బొందు. కావున,

సీ. విష్ణుకీర్తనముల వినికర్ణంబులు గొండలబిలములు తువలయేక
చక్రీవద్యంబులఁ జదువనిజిహ్వలు కప్పలజిహ్వలు కొరవేంద్ర
క్రియనోనాథుఁ నీక్షింపనికన్నులు కేకిపింఛాతులు కీర్తిరయిత
కమలాక్షుభ్రాజమఁ గానిహస్తంబులు శవము హస్తంబులు సత్యవచన

అ. హరిపదతులనీవిభామోద రలిలేని, ముక్కు పంచముక్కు మునిచరిత్ర
గరుడగమనుభజనగలిలేనిపదములు, పాదపములపాదపటల మనఘ. గం-శ.

సీ. సారాయజునిదివ్యసామాక్షరములపైఁ గరగని మనములు కఠినశిలలు
 మరవైరికథలకు ముదితాశ్రురొమాంచ మిళితమై యుండని మేను మొద్దు
 చక్రికిమొక్కని జడునియాదల నున్న కనకకీటంబు కట్టెమోపు
 మాధవాస్మితముగా మనిన మానవుసిరి వనదుర్గచంద్రికాకై భవంబు
 అ. కైటభారి భజన గలిగియుండనివాఁడు. గాలిలోన నుండి కదలు శవము
 కమలసాక్షివదముఁ గననివాని బ్రదుకు, పసిడికాయలోని ప్రాణిబ్రదుకు.
 గీ-మ.

అని కలికిన విని రా జిట్లనియె. మహాత్మా! మీదివ్యబోధంబున
 మమకారంబు వదలె. ఇంక భగవంతుని దివ్యచిరిత్రంబును వినఁ
 గోరెద. హరి జగంబుల సృజించుట రక్షించుట సంహరించుట
 వినిపింపుము. మఱియు నామాననీయు నవతారవిశేషంబుల వివ
 రింపుము. నావిని శుకయోగి భగవంతుని ధ్యానించి గురవంద
 నంబుచేసి యిట్లనియె. రాజేంద్ర! వినుము. కల్పాదియందు
 విధాత తా నున్నకమలనాళమును జూడఁ గోరి యానళినంబు
 మొదలు గానక విసిగి క్రమమి యథాస్థానంబునఁ గూరుచుండి
 జగంబుల సృజించుచున్న పాడమఁగా దానిపద్ధతి మనంబునఁ
 దోఁపమి నూరక చింతించుచుండెను.

అ త్తటి జలంబుల నడుమనుండి తపశ్శబ్దము వినంబడియె.
 రెండుమాటు లది వినబడఁగా నాశబ్దము నుచ్చరించిన పురుషుం
 డెవ్వఁడో యని తెలియంగోరి వెదకెను గాని యాతండు
 కనఁబడఁడయ్యె. వెదకి వెదకి మరలివచ్చి తపస్థానమునఁ గూరు
 చుండి నిశ్చలమనంబునఁ జిరకాలంబు తపంబొనరించెను. ఇట్లు
 వేయిదివ్యసంవత్సరములు తపంబుచేయఁగా భగవంతుఁడు పాడ
 చూపెను.

బ్రహ్మ యంత వైకుంఠంబు గాంచి యందొక దివ్యసౌధం
బున లక్ష్మీనేపతుం డగు శ్రీమన్నారాయణుం గాంచి నమస్కరించి
స్తుతించినం బ్రసన్నుండై, పుత్రా! నీవాంభితం బెఱిగిం
పుటూ, యని పలుకుచు, విరించి! నీతపంబునకు మెచ్చితి తపము
నాశ్వరూపము. తపోవృక్షమునకు ఫలము నేనే. ఆతపస్సునకు
జననస్థిత్యుపసంహారముల నొనర్చువాఁడను నేనే. కాన తపము
నాభక్తికి మూలధనమని తెలిసి నీవట్లు చేసితివి కాన విగతమోహ
కర్తుడవైతివి. కావున నోసరనీజాసలా! నీమనోవాంభిత మేది
యైన నిచ్చెదఁ గోరుమూ, యనియె. దాన మోదంబుది బ్రహ్మ
యానా గాయణమూర్తిని సృష్టివిధానంబు తెలుపవే యని
ప్రార్థింప నాభగవంతుఁడు దాని నెఱిగించి యారీతి సృజించువు
మని యాజ్ఞయిడి నిజలోకంబుతో సంతర్ధానమొందెను.

బ్రహ్మయు నారాయణాజ్ఞానుసారము లోకసృష్టిని జేయం
దలంచి భగవంతుని ధ్యానించి తద్గతహృదయుండై యథా
పూర్వంబుగా లోకంబుల నిర్మించి యానందించుచుండ నారద
ముని యరుచెంచి తండ్రికి నమస్కరించి నీవు నన్నడిగినట్లే
ప్రశ్నించెను. బ్రహ్మభాగవతంబంతయు నెఱిగించెను. ఆపద్ధతి
నీకుఁ దెలియ వినిపించెద. తొలుదొలుత దానికిం గలసంబంధ.
మును వివరించెద.

ఇది ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయ స్కంధము

— విదురుఁడు తీర్థయాత్రకుం బోవుట —

రాజేంద్ర!

కురుపాండవులు కలహించుచుండఁగా విదురుఁడు భృత రాష్ట్రునితో దుర్యోధనుండు పాడితప్పి పాండవుల నడంపజూచు చున్నవాఁడు కాన నాతనివిడనాడి కులంబుద్ధరింపుము. లేకున్న నీ వంశంబు ధరణి నీలువంజాలదనియె. చెంత నున్న దుర్యోధనుం డామాటలకుం గినిసి శకుని కర్ణదుశ్శాసనులు వినుచుండ విదు రుఁడు దానీపుత్రుఁడు, వీనిం గొప్పచేయుటచే నింతపుట్టె, వీనిం బిలువ నేల? దాన సీతండు గర్వించి యొడలెటుంగక ప్రేలెడు ననియె. ఆమాటలకు విదురుండు కటకటంబడి కరినగరంబు వదలి యడవులకుం బోయి పుణ్యాశ్రమంబులఁ జూచుచు నెన్ని యోదేశంబులుగడచి భూప్రదక్షిణంబు సేయునట్లుతిరుగుచుండ నుద్ధవుండు కనఁబడియె. విదురుఁ డాతనిఁగొఁగిలించుకొని కుశల ప్రశ్న పూర్వకంబుగా ద్వారాకానగరవృత్తాంత మడిగెను. ఉద్ధ వుండమ్మాటలకు బదులు చెప్పఁబూనెను గాని శ్రీకృష్ణవియోగ మాతని కంతంబును బంధంచె, దానం గన్నీరునించి యెట్టకేలకు శ్రీకృష్ణబలరామాదులు భూలోకంబు వదలుటయు, భర్తము నశించుచుండుటయుం జెప్పెను. అట్లు శ్రీకృష్ణమహిమమును జెప్పచు నాతనినిర్యాణంబు చెప్పనపుడు వూతనాదులకు ముక్తి

నొసంగినమహాత్ముడు కరుణానీరధి తనపాదపద్మముల నాశ్రయించినవారికి ముక్తి నొసంగుటయరుదా యని పలికెను. విదురుఁడది యెట్లని యడిగెను. ఉద్ధవుండు శ్రీకృష్ణుండు బాల్యమున నొనరించిన క్రీడలం దెలిపి పూతనాదుల నుద్ధరించిన పద్ధతిని వివరించి విదురా! శ్రీకృష్ణమూర్తి మునిశాపంబున సకలయాదవులు నశింప బలరాముం దొకవృక్షమూలంబున నిలిచి దేహమును జాలింప నేను బరిపరివిధంబులఁ జింతించుచుఁ గృష్ణుం డెట నున్నవాఁడో యని వెదకుచుం ఖోయిపోయి యొకానొకతరుమూలంబుచెంత నాసీనుం డైనభగవంతునిం గంటిని. అత్తఱి మైత్రేయమహామునియు నరుదెంచెను. ముష్టిద్దఱుం గాంచి యామహానీయమూర్తి చేరం బిల్చి యాత్మస్వరూపంబు నెఱింగించి నీకీర్తక బునర్జన్మంబులేదు. ఉద్ధవా! సంసార సాగరంబు తరించితి వని యాజ్ఞయిచ్చె నని వివరించెను.

విదురుం డామాటల కానందపరవశుండై, మహాత్మా! నీవే యశుప్తవంతుఁడవు. నీయట్టిభాగ్యశాలి జగంబునం గలండే. సాక్షాత్కృష్ణభగవన్సుఖంబున నాత్మజ్ఞానవాక్యంబుల నాలకించితివి. ఇంతకన్న నేమి కావలయు? కావున నోకరుణానీరధి! ఆవాక్యంబుల నాకుం దెలిపి కృతకృత్యునింజేయు మని ప్రశ్నించెను. ఉద్ధవుండును సంతోషించి, విదురా! మైత్రేయుండుఁ బ్రహ్మ. ఆతండు నీకుఁ జెప్పఁగలఁడు. పోదమురమ్మని యాతనిం దోడుకొని పోయిపోయి భవభంగయు శుభాంగయు నగు యమునం దాఱి బదరికాశ్రమమును జేరి దివిషద్ధంగానదిం గాంచి యందు స్నానమొనరించి కృతకృత్యుండై యందొక్క నిర్మలశాలపులినతలంబున యమనియమాదియోగాంగక్రియా

నీవుఁ బూని పద్మాసనాసీనుడై హరిపాదసరసీరుహానిన్మస్త
చిత్తుడై బాహ్యోందియవాణ్ణిఁగి బాహుదోలి సతతోపవా
సంబుల డస్సి యున్న మైత్రేయుం గాంచెను.

ఇట్లుద్ధవవిదురులు ఆనుహోమునిం గాంచి నమస్కరించి
చేతుల్లాగ్గి మహాత్మా! సంసారచక్రంబునం బరిభ్రమించు
మూఢాత్ములఁ బశుప్తాయుల రక్షించుకొఱకుఁగదా సారాయణ
పరాయణులై మీవంటిపుణ్యాత్ములు లోకంబునం జరియింతు
రని పలికిరి. విదురుండు వినయంబున.

క. మనినాశ్చంద్ర ననుఁ గై, కొని కాచుతలంపు బుద్ధిఁ గూడినయేరిక

వినుము మదిప్రిత మది నా, చనువునఁ గావింపవయ్య సజ్జనతలకా. ౧౮౩-వ.

ఆకోరిక యెయ్యది మున్నం దెల్పెద. త్రిగుణాత్మకమాయా
నియంత యగుభగవంతుండు స్వతంత్రుండయ్యగు అవతరించి
ఏయేయవతారంబుల నేయేకర్తంబు లాచరించెను? నిష్క్రి
యుం డగునాపరమేశ్వరుండు మొదటఁ బ్రపంచంబు నెట్లు
సృజించెను? ఎట్లురక్షించెను? ఆమహితాత్మనియవతారచర్యలను
దద్భక్తాగ్రేసరులవర్తనంబులు దెలిపి నన్నుం గృతార్థుంజేయుమా?
అని ప్రశ్నించెను.

మైత్రేయుండును విదురుం గాంచి యాతని ప్రశ్నంబునకు
మిగుల సంతసించి యిట్లు పలికెను. పాపరహితా! శ్రీకృష్ణ
కథాశ్రవణతత్పరుండవై నీవు న న్నడిగితివి. శుభస్కరంబగు
ప్రశ్నిమిద్దియే. నీవు భగవద్భక్తుండవు. కాబట్టి హరికథాశ్రవణ
కుతూహలుండ వగుట విచిత్రంబు గాదు. ఇంతియకాదు. నీవు
మాండవ్యమునిశాపంబున సాత్యవతేయువలన భ్రాతృక్షేత్రం
బున శూద్రయోనిం బుట్టినయముండవు. పరమజ్ఞానసంపన్నుఁ

జవు, కావున శ్రీకృష్ణుండు తననిర్వాణకాలంబున నేనాతని సన్నిధికిం బోవ నీకుపదేశింపు మని నాకెఱింగించినవిషయంబులు చక్కగఁ దెలిపెద నని మహదాదితత్వంబులస్థితయు, తత్ప్రజ్ఞయు నెఱింగించి స్వాయంభువునాఁబడుచువు ప్రజాభివృద్ధి సేసిన పద్ధతియుం దెలిపి, వెండియు నిట్లనియె.

స్వాయంభువమనువు భారత్యయుతుండై బ్రహ్మదేవు నకు మ్రొక్కి వినయవినమితో త్రమాంగుండై మాకెద్ది యాచరణీయము? ఏకర్తముచేసిన నీకు హితంబగు దాని వచింపునూ యనియె. బ్రహ్మయు సంతోషించి,

చ. ముహూనికంఠ్రియాజ్ఞః దలమోపి నిజోచితకృత్య మేమిళం

చినఁ దనశక్తియుక్తి నెడచేయక చేయుట పుండరీకలా

చనపదసేవచేయుట ప్రజాపరిపాలనకాలి యాటయన్

జనకునకున్ సుతుండు పరిచర్య లొనర్చుట శుక్ల పుత్రకా. 3౯౮-వ.

భగవంతుండు యజ్ఞమూర్తి కావున నాసర్వేశ్వరుమది నిల్చి యజ్ఞములు చేయుము. విష్ణుభక్తిలేక చేయుయజ్ఞములు నిష్ఫలములు. అట్టివానిం జేయకుము. వికారవిదూరం డగు నారాయణుంగూర్చి విధివిహితముగా యజ్ఞముల నొనరింపుము దాన నీకును నీసంతానమునకును మేలుచేకూరును. అన విని స్వాయంభువుండు తండ్రీ! నాకు నివసీంపఁ బోటులేకున్నది. యజ్ఞముల నెట్లుచేయుదురు. సకలభూతముల కాధారభూత మగు నీభూమి నీటిలో మునిగియున్నయది. కాన దాని సుద్ధ రించునుపాయ మెఱిగింపుము.

అని ప్రశ్నించిన బ్రహ్మయు నాలోచించుచుండెను. అంతలో బ్రహ్మదేవునినాసి కావివరమునుండియజ్ఞసరావమూర్తి

యంగుష్ఠ మాత్రశరీరుండై వెలువడి యాకాశమున నిలిచి
క్షణమాత్రమున నేనుగంతవాడయ్యెను. మాను లచ్చెరు
వందిరి. బ్రహ్మయు నాశ్చర్యపరవశుండై యుండ సూకరారుం
డగునాభగపంతుఁడు ప్రళయజీమాతభయదభూరిగర్జనాటోప
భిన్నదిక్కండ మగుఘర్జురారావమునుగావించెను. దానివిని
మానులెల్ల వేదమంత్రంబుల స్తుతించిరి. అంత నాయజ్ఞవరాహ
మూర్తి జలంబుల మునింగియున్న భూమి నుద్ధరించెను. అనఁగా
విదురుఁడు మైత్రేయుఁడో మహాత్మా! యజ్ఞవరాహమూర్తి
హిరణ్యాక్షుం జంపె నని వింటి. ఆశ్చర్యనెఱింగింపు మని ప్రశ్నింప
మైత్రేయుం డుప్పొంగి విదురున కిట్లనియె.

— సనకసనందనాదులు వైకుంఠంబునకుం బోవుట —

విదురా! వినుము. హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులవృత్తాం
తమును వివరించెద. మున్ను బ్రహ్మమానసపుత్రు లగుసనక
సనందనాదులు లోకంబులం గ్రుమ్మరుచు వైకుంఠమును జూడఁ
గోరిపోయిరి. ఆలోకవైభవంబునుజూచి యచ్చెరువంది శ్రీనారా
యణమూర్తిని సేవింప నాతని దివ్యమందిరంబునకుం బోయిరి.
అందు ద్వారంబున జయవిజయు లనువా రిరువురు రక్షకులై
భగవద్దర్శనార్థ మరుదెంచినవారిని సమయం బెఱింగి లోపలికిఁ
బోనిచ్చుచు నసమయంబైన నడ్డుచునుండిరి. ఈసనకసనంద
నాదులు వృద్ధులయ్యును బాలురవలె వారికిం గన్పడిరి.

ఆసమయము ఎవ్వరింగాని లోపలికి విడువఁగూడనిది
గాన వీరినిగూడ సమయముగాదు. సుంత నిలువ్రం డని నిలువ
రించిరి. భగవద్దర్శనమునందలి తహతహపాటున వా రాగ్ర

హించి మీరు గర్వంబున ముచ్చడితిరి గాన మీరు భూలోకం
బునఁ గామక్రోధలోభంబులను శత్రువులు బాధింపఁ బుట్టుడని
శపించిరి. వారును నమస్కరించి తమతప్పు నొప్పుకొని ఊమింప
బ్రాధించిరి.

ఇంతలో నీవృత్తాంతంబుతయు దివ్యజ్ఞానంబున నెఱింగి
భగవంతుం డచ్చటికి వేంచేసెను. సనకసనందనాదు లామహా
త్మునిఁ బొగడి యవ్వల నీజయవిజయులను గాపాడుమని వేడిరి.
నారాయణుండు వారితో మీరు రాక్షసులుగా జన్మించి నాకు
శత్రువులై సర్వదా నన్నే స్మరించుచు నాచే మృతిగొంచి నా
లోకంబునకుఁ జేరఁగలరు పొం డని యాజ్ఞాపించి యంతర్హితుం
డయ్యెను.

ఆ జయవిజయులు మునులకొపంబు దురతీక్రమ మగు
టయు, నారాయణునాజ్ఞయగుటయుఁ గారణంబులుగాఁ గశ్య
పుని రెండవభార్య యగుదితీకడుపునం బుట్టిరి. వారిజన్మకాల
మున ననేకోత్పాతములు గానంబడియె. దేవతలు సంక్షోభం
చిరి. ఇట్లు వా రుదయించినంతఁ గశ్యపమహర్షియు, వారిం
జూడంగోరి, నామకరణంబు చేయం దలంచి

చ. దితిజతరంబునందుఁ దన లేజము ము స్పిడినట్టిపుత్రు న
ద్భుతచరితుఁ హిరణ్యకశిపుం డనుపేరఁ బ్రసూతివేళ నా
దితి మును గన్నయట్టి రవిలేజుని గాంచవలొచుండు నా
హితమతిఁబేరు పెట్టి చనియెన్ నిజనిర్మలపుణ్యభూమికిన్. ౨౦౧-ప.

అంత నాతనయు లీర్వరు బ్రహ్మను దపంబున మెప్పించి
యలభ్యవరంబులం బొందిరి. హిరణ్యకశిపుసోదరుం డగు హిర
ణ్యాత్ముండు గదాదండంబుం బూని యుద్ధండబాహువీర్యం

బున నెల్లరజయింపం బూని దిగ్విజయయాత్రకు బయలు వెడ
లెను. ఎదురుపడినవారి నెల్ల జయించుచు సముద్రంబును జొచ్చి
ఁజిందున్నవరుణునిం జూచి రణభీతుయొసంగుడే యని యడుగ
నాతం దారాక్షసునిశక్తి ప్రాభవంబులం దలంచి క్రోధం బుపసం
హరించి మెల్లన నాతనీతో నిట్లనియె. దానవేంద్రా! నీతోఁ
బోర నేనెంతవాడను! యుద్ధవాంఛమాని యీజలంబుల నున్న
వాడ. నీతోఁ బోరఁజాల. నారాయణమూర్తితప్ప నితరు
లెవ్వరు నీతో మార్కొని పోరం జాలరు. ఆతండు వికుంఠపురం
బున నున్నవాడను. ఇంకొక్కమాట వినుము.

ఉ. నిదకు నోర్చి యాజీమొన నిల్వంగనోపక పీఠిపాటు నీ
పండులవెంటఁ బడ్డ మగ పుతమె సర్వశరణ్యుఁ డైన నో
విందుడు దీర్చు నీపని వివేకవిహీన చనంగ నోవుచే
నందుల కేగు మాతఁ డమరారులఁ బోర జయించు నిచ్చఱున్. ౬౨౩వ.

ఇంతియ కాదు. ప్రతియుగంబున నాతం డవతరించి దుష్ట
నిశాటులఁ గీటడఁగించుచుండు,

ఉ. కావున నావిభుం దొడరి కయ్యము దయ్యమెఱుంగఁజేసి ర
జోపర! నీభుజాబలము సొంపటి మేదినిఁ గూలి సారమే
యావలి కాశ్రయంబగుదు వచ్చటి కిప్పుడ యేగుదేని నీ
చేవము లావు నేర్పడును తెప్పంగ నేటికి మీఁదికార్యముల్. ౬౨౪వ.

అనియె. ఆమాటల కుదగ్రతరుండై మండిపడి యప్పుడ కదలి
వైకుంఠమునకుం బోవుచుండెను. త్రోవలో నారదుం డెదురు
పడి యెందుఁబోయెద వన నతండు తనవాంఛితంబుఁడెలుప నార
దుం డోరాక్షసరాజా!

చ. గురుభూజః డమ్మశోత్తుండు వికుంతపురంబున నేడు లేడు భూ
భరము వహింప నాదికిటిభారముఁ దాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుగనున్నవాఁ డచటి కేఁగఁగనోపుదు కేని యేగు మం
దరయఁగఁ గల్గు నీకు నసురాంతకుతోడిరణం బవశ్యమున్. ౬౩౦-వ.

అనూటలు చెవులుసోఁకఁగనే మండిపడి పద్మలోచను నెది
రింప నెపుడు పోరుదునా యనుకౌతుకంబు తన్నుం ద్వార
పెట్టఁగా కాలదండంబుఁ దిరస్కరించు గదాదండంబుకరంబు
నం బూని త్రిజగద్భయంకరారంబుమీఱ రసాతలంబునకుం
బోయెను.

హిరణ్యాత్మసింధు యజ్ఞవరాహముతోఁ బోరి మృతినందుట
అంతకుమున్నే హిరణ్యాత్ము మృతినొందించు టృతూహ
లంబున యజ్ఞవరాహరూపంబు ధరియించియున్న శ్రీమన్నారా
యణమూర్తి యాదనుజెంద్రం గాంచి బిలాసంబున,

సీ. తుదమొదట్ల కుఁజిక్కఁ దునిసిపాఱఁగ మోరఁ
గులశైలములఁ జిమ్ముఁ కొంతదడవు
బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలి చిల్లులుపోవఁ
గొమ్ములఁ దాటించుఁ గొంతతడవు
జలధులేడుచు బంక సంకులం బై యింక
ఖురముల మట్టాడుఁ గొంతతడవు
ఉడురాజు సూర్యుండు నొక్కమూలకుఁ బోవఁ
గుణుచవాలముఁ ద్రిప్పఁ గొంతతడవు

తే. గునియుఁ గుప్పించు లంఘించుఁ గొంతతడవు
నెగయు ధరఁ ద్రవ్వు బొటియఁగా నేపురేఁగి
దానపేంద్రసిగుఁజిలు కల్పడిల్లఁ
బంది మెల్లన రణపరిపంథి యగుచు.

ఆయాకారమును జూచి దనుజనకుండు తల్లడిల్లియు ధైర్యము
బనలంబించి నిలునిలు మని యదల్పి మార్కొనియెను. భగ
వంతుం డాతని మాటల కాగ్రహించి యాతనింగాంచి కన్నుల
నుండి నిప్పుకణంబులు పడుచుండ,

మ. వినరా యోరి యమంగళాచరణ యుద్వృత్తిన్ నమన్ నీకుది
న్ననయంబున్ వనగోచరం బగుమృగం బంచుం దలంతోర నే
కెనయన్ వన్యమృగంబయ్యాదు బలయై యేతెంచు నీబోటి యీ
శునకశ్రేణి వధింతు నే దనిమొనన్ పోణోర్చి వర్తించినన్ ౭౫౫౩
అనిపలికి తలపడియెను. ఇట్టిరువురు ఘోరంబుగాఁ బోరాడ
సాగిరి. గదాఘాతంబుల మిడుంగురులునెదర నట్టహాసంబులు
బీరంబులు చెలంగఁ గొంతనేపు సంగరంబు భేద మిం
యు లేక చేయుచుండిరి. భగవంతుం డగు నాదివరాహ
మూర్తి మించి యాతని నొప్పించి యాయసురుమేను చింక
లోకంబు లొరాయన హిరణ్యాక్షునిం జంపెను. దేవత లానఁ
దపరవశులై పూలవానలఁ గురిపించిరి.

కర్దమప్రజాపతి దేవహూతికి నభీష్టవరంబు లొసంగుట

అని వినిపించి మైత్రేయుండు విదురుం డాంచి నీతికొ
విదా! హిరణ్యాక్షుని చరితంబు వినిపించితి. ఆనల వినుము
స్వాయంభువుండు చరాచరభూతంబులం బుట్టించె. అందు దే
వహూతి యనుకన్యను కర్దమముని కిచ్చి వివాహంబుచేయ
నావనితామణి పార్వతి పరమేశ్వరుం గొల్కునట్లు కర్దముని
సేవించుచుఁ గ్రమంబున స్నానపానాదులయందు నిచ్చుమా
కృశించెను. ఇట్లు నిరంతర శుశ్రూషాపరాయణురాలగు నామె
గాంచి లేమా! నీవొనరించు శుశ్రూషల కలరితి. వరము

గోరు మిచ్చెద. దివ్యదృష్టియుఁ గావలయునే: బ్రసాదించెద.
 అన నామె యంజలిం గీలించి తొలుత కృశించిన నాయీ
 దేహంబు పుష్టినొంది సకలసుఖంబు లనుభవించు నలంతిగ నుండ
 వలయు. ఆవల యాచించెద. అనియె. ఆముని కడుబ్రహ్మం
 డై సకలవైభవంబులం దులదూగునొకసౌధంబు నిర్మించి
 విమానంబును గల్పించెను. దేవహూతియు సకలాభరణభూష
 తురాలై యట్లున్నభర్త ంగూడి చాలకాలము విహరించెను.
 గొంతకాలమునకు దేవహూతికే దోష్టండుగురుపుత్రక లుద
 యించిరి. అత గర్ధముండు సన్నత్యసింహ నుద్దేశించెను. అది
 యెఱింగి దేవహూతి భర్తం జేరంబోయి యీపుత్రకలకుఁ
 దగినభర్తలం బ్రసాదించి నాకు జ్ఞానోపదేశము చేయంగల
 పుత్రునిం బ్రసాదింపుఁ డని ప్రార్థించెను. ఆమునియుఁ దొలుత
 సంతానము గల్గువఱకుఁగూడియుందునని వాగ్దానముచేసియున్న
 వాడు కావున నామెయూటల నాలకించి, దేవీ! నీగర్భంబున
 భగవంతుం డుదయించు. నియతవై యుండుమనియె. ఆమెయుఁ
 బతిమానతి జవదాటుక వర్తింపఁ గొంతకాలంబునకు
 నారాయణమూర్తి కపిలనామంబున నాయుఁదికిం బుత్రుండై
 జన్మించెను. ఆపిలముని తల్లియడిగినప్రశ్నములకు సదుత్తరంబు
 లొసంగి తత్వజ్ఞానంబు బ్రసాదించెను. మఱియుఁ బిండోత్పత్తి
 ప్రకారంబును, గర్భస్థుం డగుజీవుండు భగవంతుని స్తుతించుపద్ధ
 తియుఁ దెలిపెను. అని విదురునకుం దెల్పి మైత్రేయుండు
 మఱియు నిట్లని చెప్పెను.

ఇది తృతీయస్కంధము.

చతుర్థ స్కంధము.

— దక్షునకు శివునితో విరోధంబు గల్గుట —

విదురా!

కర్దమసంతానంబు నెఱింగించితి. ఇంక దక్షుం డను ప్రజా పతి చరితంబును వినుము. దక్షునకుఁ బుత్రికాసంతానము గలదు. దేవవరులెల్లరు, మహర్షులును వారలం బెఱ్ఱియాడిరి. ఈశ్వరుఁ ధార్మ యగునతీదేవియుఁ బతిభక్తిరతయై యుండెను. సత్రయాగ మొకచో జరగుచుండ దక్షుడు లచటికి వచ్చిరి. దక్షుడు ప్రజావతులుగాన వారిరాకం గాంచి సదస్యులందఱును లేచిరి. బ్రహ్మయు నీశ్వరుండును లేవకుండిరి.

దక్షుఁ డంతట భక్తితో బ్రహ్మకు నమస్కరించి దేవత లొసంగినవూజలను గైకొని తనరాకం గాంచియు లేవకున్న యీశ్వరుం గాంచి నిప్పుకణంబులు కన్నులనుండి పడుచుండఁగా నచ్చటివారందఱు కాపురాంతకుం జూపి, దేవతలారా! మోహ మత్సరములతో నేఁ బట్కుటలేదు. వినుఁడు. ఈశ్వరుఁ డీతఁడు దిక్పాలయశోహానికరుఁడు. సజ్జనాచరితమార్గం బీతనిచే నశింపఁ జేయఁబడియె. సిగ్గుకూడ నీతనికి లేదు. సావిత్రి సమానయగు నాతనయను బలివ్రతను షర్మటలోచనుఁ డీతఁడు సకలముని మురసమక్షమునఁ బెఱ్ఱియాడి శిష్యావంబుఁ బూనినవాఁడు. అట్లయ్యి నేరాఁగాఁ బ్రత్యుద్గమాభిషందనములు సలుపకున్న

మానెఁ గాని నన్నుఁ గాంచి నోటిమాటలనై నఁ బల్కురింపరాదా?
వాని కేమికోదువ గల్గెను? మఱియు,

సీ. అనయంబు లుత్తక్రియాకలాపుండు మాన హినుండు మర్యాద లేనివాఁడు
మత్తప్రచారుఁ డున్న త్తప్రియుండు దిగంబరుండు భూతప్రేత పరివృతుండు
దామన ప్రమధభూతములకు నాధుండు భూతిలిప్తుం డస్థిభూషణుండు
నష్టశౌచుండు సున్నదనాధుండును దుష్టహృదయుఁ డుగ్రుడునుబరేతభూని

తే. కేతనుండు వితత స్త్రవ్రతేశుఁ డగుచి
యయినయితనికి శివసాముఁ డను ప్రవాద
మెటులుగలిగె నశివుఁ డగు నితని నెఱిఁగి
యెఱిఁగి వేదంబు శూద్రున కిచ్చినటులు.

౪౪-వ.

నాకుమారిత నిచ్చితి. ఏమిచేయవచ్చు? అని యిట్లు ప్రతి
కూలవచనములు పలికి యంతకంత కుప్పొంగుక్రోధంబును బట్టఁ
జాలక శపియించుకొంతుచే జలంబులు కరంబులం గొని యెల్లరు
వినుచుండఁగా ఈశ్వరు నుద్దేశించి,

క. ఇతఁ డింద్రోపేంద్ర పరీవృతుడై మఖసమయమున హవిర్యాగము చే
వతలం గూడఁగ వహితనియతిఁబొందక యుండుఁగాకయని శపియించెన్.

౪౫-వ.

ఇట్లు శపియించిన దత్తునిం గనియు సీశ్వరుం డూరకుండెను.
సభ్యులెల్ల రాతని నిందించిరి. దానఁ గోపం బినుమడింప
నాతం డింటికిం బోయెను.

ఇట్లు దత్తుం డీశ్వరుని శపించినవార్త విని నందికేశ్వరుం
డాగ్రహంబున నిట్లనియె. ఈదత్తుండు మర్త్యశరీరంబు
శ్రేష్ఠంబుగాఁ దలంచి యప్రతిద్రోహి యైనభగవంతునందు భేద
దర్శియై యపరాధంబు గావించెను. ఇట్టి మూఢాత్ముండు తత్త్వ

సంగ్రహభాగ—3

విముఖుఁ డగు. మఱియుం గూటభర్తృంబు లయిననివాసంబుల
గ్రామ్యసుఖకాంక్షలంజేసి సత్తుండై యర్థవాదంబు లయిన
వేదంబులచే నష్టమనీషం గలిగి కర్తృతంత్రంబు విస్తృతంబు
చేయు. ఇంతియకాక దేహాదికం బుపాదేయంబులుగాఁ దలఁ
చుచు బుద్ధిచేత నాత్మతత్వంబు మఱచి వర్తించుచుఁ బశు
ప్రాయుండై స్త్రీ కాముకుండు నగు. ఇదియుం గాక దత్తుం డచిర
కాలంబున మేషముఖుం డగు. ఇంతియకాదు,

మ. అనయంబుకొ దనమానసంబున నవిద్యకొ ముఖ్యతత్వంబుగాఁ

గని గౌరీకుఁ దిరస్కరించిన యసత్కర్తాత్మ నీదత్తునికొ

అనువర్తించినవాఁడు సంసరణకర్తారంభుఁ డై నిచ్చులుకొ

జననంబందుచుఁ జచ్చుచుకొ మరల నోజు బుట్టుచుకొ వర్తిలున్. ౪౮-వ.

మఱియును ఈమహేశ్వర ద్వేషు లైనద్విజు లర్థవాదబహు
ళంబు లైనవేదవాక్యంబులవలన మధుగంధసమం బైనచిత్త
క్షోభంబుచేత విమోహితమనస్కులై కర్తాసత్తు లగుదురు.
మఱియును భక్త్యాభివ్యవహారశూన్యులై దేహాదిపాపణంబు
కొఱకు ధరియింపఁబడిన విద్యాతపోవ్రతంబులు గలవారలై
ధనదేహేంద్రియంబులయందుఁ బ్రీతిం బొంది యాచకులై
విహరింతురు.

ఇట్లు నందికేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజనంబుల శపించిన
విని భృగుమహాముని మరల శపింపంబూని,

తే. వసుధ నెవ్వారు ధూర్జటివ్రతులు వారు, వారికనుకూలురగుదు రెవ్వారువారు

నట్టి సచ్చాస్త్రపరిపంథు లైనవారు, నవనిఁ బాపండు లయ్యెద రని శపించె.

ఇట్లిరువు రన్యోన్యకాపపరాభూతులయ్యు భగవదనుగ్రహంబు
గలవార లగుటండేసి నాశంబు నొందకుండిరి. ఈశ్వరుం
డంతయు లోడలంచుచు అనుచరసమేతుడై నిజనివాసంబు
నకుం బోయెను. బ్రహ్మయు నాయజ్ఞంబును బూర్తి నొందించి
కృతకృత్యుం డయ్యెను.

— { దక్ష ప్రజాపతి యజ్ఞముచేయుట, సతీదేవి
యచ్చటికిఁ బోగోరుట. } —

తర్వాత దక్షశంకరులకు విరోధంబు వృద్ధిచొందుచుం
డెగాని తగ్గదయ్యె. కొంతకాల మిట్లు గడచెను. అంతట
దక్షుండు రుద్రవిరహితం బగుయజ్ఞము చేయఁజూకట్టి ప్రజా
పతిత్వగర్వంబున నీశ్వరాదుల ధిక్కరించి యరుద్రకంబుగా
వాజపేయసవనంబు గావించి యావల బృహస్పతి సవననామకం
బైనమఖంబు చేయం బ్రయత్నించెను.

ఆయజ్ఞంబు చూచువేడుక గల యాతనికుమారితలు
తమభర్తలం గూడి యచ్చటికిం బోవుచుండిరి. వారి నెల్ల
నాతఁడు సమాదృతిం బిలిచియుండెను. దక్షతనయును నీశ్వరు
భార్యయు నగుసతీదేవి యాకసంబున విమానంబులతోఁ
బోవుచు దేవతలు తండ్రియజ్ఞమహిమను గొనియాడుట విని
యాకసమువంకం జూడ సురకిన్నరగంధర్వాంగనలు సకలాభరణ
భూషితాంగవిరాజితలై పోవుచుండం గాంచి ఈశ్వరునితో
నిట్లు పలికెను. ప్రాణేశ్వరా! నాతండ్రి యజ్ఞముచేయు
చున్నాడట. వింటిరే. ఆయధ్వరమును గాంచుకోరికల నిదిగో
సురగంధర్వాదులు తమతమకౌతలం గూడి యరుగుచున్న

వారు. నాకును బోవలయు ననువేడుక జనించుచున్నయది. నాతోబుట్టువులందఱుచటికి వత్తురు. ఓక్కచోట నందఱు జూచి నట్లగును. కాన నినుంగూడి యచటికిం బోయి పారిబర్హక సంజ్ఞగల భూషణములం దైకొనఁ గోరికపుట్టెడు. మహేశ్వరా! సకలబ్రహ్మాండములు భవన్తాయానిర్మితంబు లగుట నీకు నాశ్చర్యకరంబుగాకున్నను భవతీయతత్వం బెఱుంగక స్త్రీస్వభావంబు*లిగి కృషణురాల నగునేను నాజన్మభూమిం జూడఁ గోరితి. ఈనాకాంక్షితమును సఫలమగునట్లు చేయుమా యని ప్రార్థించెను.

భగవంతుండు సర్వజ్ఞుండు. సర్వసాక్షి. సర్వసముండు. అయినను ఆకాలమున నామెమాటలకు బదులుచెప్పంబూని తనయ సమృతిం జూపఁబూని, కాంతాతిలకమా! నీవన్నమాట నిశ్చయమే. బంధువులయిండ్లయందు జరగు శుభమహోత్సవములకుఁ బిలువకున్నను బోవలసినదే. కాని యది యకృత్రిము లగుజనులయెడ నుపయోగింపఁదగు తంత్రము. నీతండ్రి సజ్జనుఁడుకాఁడు. దుర్మతి. గర్హి. కావున మన మటకుం బోరాదు. పోయినచో నవమానము తప్పక కల్గును. నీవు ప్రియ పుత్రిక వయస్కిని నాకుఁ బిల్లివగుటంజేసి ఓలువబడకపోయితివి. కాన నాయం దున్న క్రోధము నీయందు నాతని కుండక పోదు. నిన్న వమానించును. నేను రాను. నీవు పోవలదు. పోయితివాయ ప్రియంబు వాటిల్లు. నావిని యామె మనంబున నేమేమో యనుకొనుచు వెడలిపోయెను.

ఇట్లు సతీదేవి ప్రయాణము సాగించుటెఱింగి ప్రమథ గణములలోఁ గొందఱు వెంటఁబోయిరి. వారు వెంటరా నాసతి

పోయిపోయి తండ్రియజ్ఞశాలం గాంచి లోపలః బ్రవేశించెను. ఆమె గాంచియుఁ గాంచనట్లు తండ్రి యూరకుండెను. పలుకరింపనితండ్రిభావ మెఱింగి తక్కినతోబుట్టువులు నట్లే యూరకుండిరి.

— సతీదేవి దేహత్యాగముచేయుట —

ఇట్లాసతీదేవి తండ్రిచేతను, దోబుట్టువులచేత నవమానింపబడి యీశ్వరోక్తి మనంబునం దలంచి తండ్రి! పరమేశ్వరు సామాన్యంగాఁ దలఁచి యట్లు నిందించితివి. అంతయు కాక పిలువకున్నను వచ్చిన నన్ని ట్లవమానించితివి. నీ కీశ్వరతత్వ మిండుకయుఁ దెలిసినదికాదు, ఇది నీప్రాగ్జన్మపాపఫలమే యనకతప్పదు. వేదనుతుండై ప్రపంచమూలకారణం బన నలరు భగవంతుని పరమేశ్వరుని నీవు జామాతృబుద్ధిచే సామాన్యంగాఁదలఁచుటకన్న నవినీతి మఱేముండును? ప్రేతభూచరుడగు లోనగుదురు క్తుల నిందించితివి. మహర్షు లట్లు శంకరుం దలంపరు. కావున,

చ. నెలకొని ధర్మపాలనవిసిర్తులు భర్తుఁ దిరస్కరించున

కృలుపునిజిహ్వఁ గోయఁదగు గాకటు చేయఁగ నోపఁడేని దాఁ

బొలియుట యొప్పు రెంటికీఁ బ్రభుత్వము చాలమిం గర్హ రూఢ్రముల్

బలుపుగ మూసికొంచుఁ జను బాడి యటందురు ధర్మవర్తకుల్. ౯౦-చ.

మ. జనుఁ డక్షానమునకొ భుజించినజుగుప్పం బైనయన్నంబు చ

య్యనెట్లించి పని క్రుందైనగతి దుష్టాత్మంశవై యీశ్వరుల

ఘను నిందించినసీతనాథవనంగా నోర్వ నీహేయభా

జనమైట్టి శరీరములొ విడిచి భాస్వచ్ఛుష్కి బాటిత్తెదన్.

౯౧-చ.

అని యిట్లా దేవి యనేకభంగులం బలికి యాశరీరంబు పాయుట
కన్న నుత్తమమార్గంబు వేఱొందు లేదని నిశ్చయించి
యందబ్బుఖయై యాచమనంబుచేసి మహానంబు ధరియించి పరమే
శ్వరుండె తనకు జన్మాంతరమున భర్తయగుంగాక యని తలం
చుచు యోగమార్గంబున ననలునుద్దీపింపజేసి యొకక్షణంబున
భస్మయంగాయి చనియె.

సతి మృతినొందుటం గాంచి యామె యనుచరు లగు
ప్రమథగణములు గదాఖడ్గాదిసాధనంబులం దాల్చి దత్తుపైఁ
గవియ మహాక్రోధంబున భృగుమహాముని యాభిచారక
మాంసంబుచేయ బుభునామక దేవత లుదయించి వారలం
ఖాటించోలిరి. వారును గైలాసంబున కరిగిరి.

నారదుం డావార్తను శంకరున కెఱింగించెను. ఈశ్వరుం
డామాటల నాలకించి గర్వితుం డగు నత్తుని విడుచుట పాడి
గా దని యూహించి మహాగ్రహంబున సంరంభించి,

కా. ఆద్యం దుగ్రంధు నీలకంఠఁ డిభవై త్యాఱాతి దప్టోష్ఠఁడై
మాద్యద్భూరి మృగేంద్రహావమున భీమప్రక్రియ న్నవ్వసున్
విద్యుద్వహ్నిశిఖాసముచ్చయరుచిన్ బెల్లొందుచంచజ్జటిన్
నద్యోక్రోధమతోడఁ బుచ్చి పయిచెన్ ట్టాచక్రమధ్యంబునన్. ౧౦౫

వీరభద్రుఁ డుదయించి దత్తునియజ్ఞమును బాడుచేయుట

ఇట్లు జటను భూమిపై వైవఁగా నందండి భయంకరా
కారముగల యొకమహాపురుషుం డావిర్భవించెను. అతఁడే వీర
భద్రుఁడు. రెండువరుద్రుండనందగువాఁడు. ఇట్లుదయించితండ్రీ,
యేమిచేయవలయు నాజ్ఞయిమ్మని వేడెను. అపుడు శంకరుండు!

చ. గురుభుజకౌర్య భూరిరణి కోవిద నుద్భుట కోటి కెల్ల నీ
వరయ వరూధినీవరుడనై చని యజ్ఞముగూడ దత్తునికొ
బరువడిఁ ద్రుంపు మీ వచటి బ్రహ్మణితేజ మజేయమంటివే
నరిది మదంశసంభవుడ నై తగు నీకు నసాధ్య మెయ్యెదన్. ౧౦౯-చ.

అని యాజ్ఞాపించెను. ఇట్లు వీరభద్రుఁ డీశ్వరాజ్ఞ శిరంబున
ధరియించి యీశ్వరునకుఁ బ్రదక్షిణం బొనరించి నిశితశృంగుల
మును గేలనంది దత్తునియజ్ఞస్థలంబునకుం బోయెను. రుద్ర
పార్షదు లాతనిం గలిసికొని ముఖశాలం బ్రవేశించి బహుభం
గుల ధ్వంసము గావించిరి. సూర్యునకు సందడిలో దంతములు
డుల్లుటయు భృగుమునికి శ్మశ్రు పాతము నింకను మిగిలినవారికిఁ
గావలసినప్రాయశ్చిత్తములు చక్కఁగా నెఱవేఱెను. దత్తునిబట్టి
వీరభద్రుండు కంఠము నఱికి హోమము చేసెను. తక్కినవారు
గాలికి బుద్ధిచెప్పి యెటకో పరుగిడిరి. వీరభద్రుండు పనిముగియు
టంజేసి మరలి కైలాసంబునకుం బోయెను. ఆయజ్ఞమునకు
నారాయణుండు బ్రహ్మయు రాలైరి.

— బ్రహ్మదు లీశ్వరుం బొగడుట —

అంతట దేవత లీవార్తను బ్రహ్మకుందెలుప నాతండు
వారలదుఃఖమును మాన్పి వారిం దోడ్కొని కైలాసంబునకుం
బోయి శంకరుని బహుభంగులం బొగడెను. అందుల కానం
దించి మరిలఁ జచ్చినవారి బ్రదికింపందలంచి శంకరుండు దత్తుం
డజముఖుం డగుననియె. ఇతరుల కల్లెవారివారికిందగినట్లు వరము
లిచ్చెను. బ్రహ్మయు నామహేశ్వరుం బ్రార్థించి తోడ్కొని
తానును దేవతలను దత్తుని యజ్ఞవాటమునకుం బోవ దత్తుం

డజములుండై లేచి యీశ్వరుం బొగడి బ్రహ్మాదుల గారవించి
యీశ్వరునకు హవిర్భాగంబొసంగి యజ్ఞమును సాంతముగావించెను.
అచ్చటికి విష్ణుమూర్తియరుదేర దక్షాదు లమ్మహాత్ముని
బహుభంగుల స్తుతియించిరి. అని మైత్రేయుండు విదురునకుం
జెప్పి శ్రీనారాయణభక్తు డగు నొక బాలకునిచరిత్రంబుఁ
జెప్పెద విను మని యిట్లు చెప్పెను.

— ధ్రువునిచరిత్రము —

శ్రీకృష్ణభక్తాగ్రేసరా! బ్రహ్మకు స్వామంభువుమను వుద
యించెను. ఆమనభార్యయగు శతహాపకుః బ్రయత్రతోత్తాన
పాదు లను నిరువురకొడుకు లుదయించిరి.

అందుత్తానపాదుండు ప్రసిద్ధిగాంచెను. ఆరాజునకు సునీ
తియు సురుచియు నను నిద్దఱుభార్యలు కలరు. సునీతికి ధ్రువుం
డనుకొడుకు పుట్టె. ఆభార్య రాజునకుఁ బ్రియపత్నిగాకుండెను.
రెండవభార్యయగుసురుచి ప్రియపత్నియై యుండెను. ఆమెకు
నుత్తముఁ డనుకొడుకు పుట్టెను.

రాజొకనాఁడు కొలువుహుటమున సింహాసనముపై
నుండఁగా ఉత్తముఁ డను చిన్నభార్యకొడుకు చేరఁబోయెను.
వానినెత్తుకొని ముద్దాడుచుండెను. ధ్రువుండును తండ్రితోడ
నొక్కఁబోవఁగా నుత్తానపాదుఁ డాతని నెత్తుకొని ముద్దాడక
యూరకుండెను. అది చూచి సురుచియు మొదటనే గర్వించి
యుండునది కాన మఱింతగర్వమూని సవతికొడుకైన ధ్రువుని
జూచి,

తే. తండ్రితోడ నెక్కువేడుక దగిలెనేని

పూని నాగర్భమున నాడు పుట్ట కన్య

గర్భమునఁ బుట్ట కోరినఁ గలదె నేడు

జనకుతోడ నెక్కుభాగ్యంబు సవతి కొడుక.

౨౦౯-పా

క. అదిగాక నీవభోక్షజు పదపద్మము లాశ్రయింపు పాయక హరి నా

యొదరమునఁ బుట్టఁజేయును పదక యైద న మువము వదనెద వనఘా.

౨౧౦-పా

అని యట్లు వినరాని మాట లాడెను, ఆపలుకులు ములుకుల వలె మనమున నాటి బాధింపఁగా తండ్రి యుపేక్షించుట కెఱింగింప గుండి దక్షిణంబురాశిలో! మునుఁగుచు దండతాడిత సన్నంబుభంగి రోషకలితుండై కన్నీరు మున్నీరుగా స్రవించు చాండఁ దల్లికడకుం బోయెను. తల్లియు నట్లు వచ్చినపుత్రునిం గాంచి తోడలవై సిడుకొని ఆవృత్తాంతంబంతయు నందున్నదానీ జను లేటింగింప నీట్లు పులుపుచ్చుచుఁగొడుకుంజూచి నాయనా! వెనిమిటి నన్ను భార్య యని భావించకపోయిన మానె గాని యే సమయమున భావించుకున్న నావంటి దౌర్భాగ్యురాలి కిడుకైన బుట్టితన గాన సవతి యట్లు పలుకుట మంచిదే. ఆమె చెప్పింట్లు శ్రీహరిపాదపద్మముల నాశ్రయింపుము. ఆశ్రీహరి తప్పు నొందు శరణంబు లే దని హిత ముపదేశించెను.

ధృవుఁడును జననీవాక్యముల విని తన్నుఁదాన నియ మించునని పురంబు వెడలి పోవుచుండఁగా నారదుం డెదురు పడి తద్వృత్తాంతంబంతయు దివ్యదృష్టి నెఱింగి పాపనాశన దక్షిణ బళు తనదక్షిణాకంబున నాతిసళింగం బంటి మానభంగంబు నకు సహించని క్షత్రియుల ప్రభావం బదృశ్యంబుగదా యని

యూహించి వత్సా! సకలసంపత్సమృద్ధం బగు నగరంబు వెలువడి యొందేగెదవు? స్వజనకృతావమానసంతస్తుంగా నిన్నుం దలంచెద.

అనిన ధృవుండు నారదునితో, మహాత్మా సపత్నీమాతృ వాగ్బాణక్షతంబగు వ్రణంబును భగవద్ధ్యానరసాయనంబున మాపుకొనం బ్రయత్నింపఁబోయెద, నన నారదుం డిట్లుపల్కెను.

బాలకా! నీవు కడుం జిన్న వాఁడవు. క్రీడలం దేలుచుండు నీయీడున నీ కవమానమానములు లేవు. కాన నోర్చియుండుము. తల్లి చెప్పినరీతి భగవంతుఁడారాధింతు నంటివేని అది చాలకష్టమగుపని. యోగీంద్రు లెంతోకాలంబు శ్రమంపడుదురు. అప్పటికిని లభింపకున్న బహుజన్తములం బ్రయత్నింతురు. అట్లుచేసియు నాభగవంతునిమార్గము కనుంగొనం జాలరు, కాన నతఁడు దురారాధ్యుఁడు, ఇట్టినిష్ఫలోద్యోగమును మానుము. అని బోధించెనుగాని యాతనిపట్టుదల తగ్గదయ్యెను. ఆవిషయం బెఱింగి హర్షించి నారదుండు, వత్సా! నిన్నుం బ్రేరేపించిన వాఁడు భగవంతుఁడుగాని మఱొకఁడు గారు. అని తపోనియ మంబులం దెలిసి నీవు యమునాతీరమున నున్న మధువనంబునకుం జనుము. ఆవనము పరమపవిత్రమైనది. ఆనదిం గ్రుంకి నీవృతో నీమంత్రంబు జపింపు మని వాసుదేవమంత్రం బుపదేశించి పూజావిధానంబుం దెలిసి యంతర్హితుం డయ్యెను.

ధృవుండు నారదోక్తప్రకారంబ మధువనంబునకుం బోయి తపం బొనరించుచుండెను. ఆయంగ్రతపంబునకు దేవతలు భీతిల్లి నారాయణున కెఱింగించి సత్వరంబుగ నాతనిశోర్కిఁ దీర్పవే యని వేడిరి. నారాయణుండు ధృవునకుం బ్రత్యక్షం

బయ్యెను. ధృవుం డాషహసీయమూర్తికి నమస్కరించి స్తుతి
నేయనసమర్థుండై యూరకుండెను. ఆవిధంబెఱింగి తనశంఖంబున
నాబాలకుని కపోలతలంబంటిన నాతండు దివ్యజ్ఞానసంపన్నుండై
భగవంతుని వేదవాక్యంబుల వినుతించెను.

ఆస్తుతులకుం బ్రీతుండై, నారాయణుండు వత్సా!
జ్యోతిశ్చక్రంబునందు శాశ్వతంబగుపదంబు నీకొసంగితి. నాని
నిరుపదియారువేల సంవత్సరములు గడువఁగాఁ బొందఁగలవు.
అంతవఱకురాజ్యంబు ధర్మంబునఁ బాలింపుము. నీయనుజాం డగు
నుత్తముండు మృగయార్థంబు వనంబులకుం జని మృతుం డగు
వాని వెదకుచుఁబోయి వానితల్లియు దావపాపకున కాపఱుతి
యగు. నీవు నన్ను యజ్ఞంబుల నాగాధింపుము. అని పలికి
యదృశ్యుం డయ్యెను.

ధృవుండు సంతృప్తి నొందక పురంబున కరుగుచుండ
ముందఱ నారదుం డాతనిరాక ఉత్తానపాదునకుం దెల్పెను.
ఆతం డానందించి ధృవు నెదుర్కొని గాఢాలింగనపూర్వకం
బుగా శిరస్సు మూర్కొని మన్ననలం దనెను. ధృవుం డెల్ల
రకు నమస్కరించి సోదరు నాదృతిం గాంచి పౌరులకెల్ల నానం
దంబు గల్గించెను.

అంత నుత్తానపాదుం డాతనికి రాజ్యంబు నప్పగించి
వృద్ధుండగు తన్నుం దానెఱింగి వనంబునకుం జనియె. ధృవుండు
రాజ్యంబును బూజ్యభంగి నేలి యుత్కలనామకండగు పుత్రుని,
నతిమనోహరాంగియగు కన్యారత్నంబుం గనియె. ఆతనిసోదరుం
డగు నుత్తముండు వివాహంబు లేకుండ మృగయార్థంబు వనం
బునకుం జని యందు యత్నునిచే హతుడయ్యెను. ఆదుఃఖంబున

నాతనితల్లియు నడవులకుం బోయి దావపావక పరివృతయై మృతిం బొందె.

ధృవుండు నా గాయణాజ్ఞానుసారము రాజ్యంబుం బాలించి భగవత్పూజాతత్పరుండై ధృవంబగు పదంబు నొందె. అని మైత్రేయుండు తెల్పిన విని విదురుండు మునీంద్రా! భగవద్భక్తుడగు నంగభూపాలునకు దుష్టసంతానంబెట్లు కలిగె వివరింపు మా యని ప్రశ్నింప నామైత్రేయుం డట్లు బదులు చెప్పెను.

— వేనునిచరిత్రము —

వినవయ్యా! రాజర్షియనబరగు నంగనామకుం డశ్వమేధయాగము చేయ సమకట్టి ఋత్విక్కులను బ్రార్థించి వారు రాగా జన్మము సారంభించెను. ఋత్విక్కులు యథావిధి దేవతలను హవిర్భాగములం గై కొనంబిలిచిరి. దేవతలం దొక్కడైన రాకుండెను. దానికివారచ్చెరువందిరాజేంద్రా ఇదియేమి హేతువో కాని దేవతలు హవిర్భాగములు గొనరారైరి. హోమము యథావిధి జరపబడినది. ఇందుఁ దప్పిన దిండుకంతయు లేదు. అనిన విని యారాజుదుఃఖించి యందులకుం గల కారణంబు సదస్యుల నడుగందలంచి మానంబుచాలించి మహాత్ములారా! ఏల దేవతలు రారైరి. కారణక బెఱింగించి నన్ను మన్నింపుడనియె.

వా రావిషయ మాలోచించి రాజచంద్రమా! ఇది ఇప్పటిదోషముగాదు. పూర్వజన్మకృతదోషమే. దాని నెఱింగింతుము. వినుము. నీవు రాజర్షివయ్యును సంతానహీనుండవు కాన యాగభాగములు శుద్ధములు కావని వారు రారైరి. కాబట్టి పుత్ర కామేష్టి నొనరించి పుత్రుంబడయుము. వారువచ్చి పరిగ్రహింతురు. నా విని యాయంగరాజు సంతానార్థియై విశిష్ట

దేవతాకంబగు పురోదాశంబుచే హోమము గావించెను. ఆహోమకుండంబునుండి హేమమాల్యాభరణుండగు పురుషుండు పొడసూపి హిరణ్యపాత్రంబున స్నిగ్ధపాయసంబుం గొను మని యొసంగెను. బ్రాహ్మణానుమతంబున దానిని గ్రహియించి సంతృప్తస్వాంతుఁడై దానిని భార్య కిచ్చెను. ఆమెయు దానిని భుజించి గర్భముం దాల్చి యొక కుమారుం గాంచెను. ఆతఁడు మాతామహుఁడు మృత్యు వనువాఁడుగాన వానింబోలి ధర్మైతరపథంబునఁ బ్రవర్తించుచుండెను. వానికి వేనుడనునామకరణము చేయఁబడియె. వాఁడు చిన్ననాట నుండి దుష్పథమున వర్తించుచుఁ దనయీడుబాలకుల వధించుచు శరాసనబాణములం దాల్చి వయస్సు రాఁగా మృగజాతిఁ గరుణలేక చంపుచుండఁగా నాకొమరుంజూచి దుఃఖించి రాజు వానిం జక్కఁజేయఁబూనియు విఫలోద్యముఁడై యర్ధరాత్రి సమయంబున నెటకో పోయెను. ప్రజ లారాజుం జూడఁగోరి వెదకిరి గాని ఫలము గలుగక పోయెను.

తర్వాత వేనునకుఁ బట్టంబు గట్టిరి. సింహాసనము నెక్కి నది మొదల వేనుఁడు గర్వంబున విష్ణువీగుచు సజ్జనుల నవమానించుచు, నొక్కండె భీతిమాని యెల్లతావుల సంచరించుచు నెదురులేక యుండెను. ఇట్లుండి గర్వంబు కన్నులం గప్ప నికమీఁద యాగములు చేయరాదు. దానము లీయరాదు. హోమములు చేయఁ బనిలేదని భేరిధ్వనులాకసంబు ముట్టునట్లు చాటంబంచెను. మును లిది యేమి యచ్చెరు వని యొక్కచోఁ గూడి యందఱుంబోయి వేనునితో మహారాజా! ఈరితిశాసింప న్యాయంబే. యజ్ఞంబుల దానంబుల హోమం

బుల భగవంతుండగు నారాయణుండు తృప్తుండగు. ఆతండు తృప్తినొందిన లోకంబులు సంతృప్తి గాంచు. ఇట్టి కార్యంబుల వలదనుట క్షేమముగాదన నాతం డప్పలుకులయొడ ననాదరంబు చేసి వారల కీట్లు బదులుచెప్పెను.

చ. ఎనయగ జారకామిని నిశేషుని మ్రచ్చిలి జారపూరుషం

దనవతిగాఁ దలంచుగతి దద్దయు మూఢమనస్కులైతన

ర్చిన నరపాలరూపము భరించిన యాశ్వతు నన్నెఱుంగ క

న్యూని భజియింప మీ రిహపరోన్నతసౌఖ్యములంద రెన్నడున్.౪.౨౪-వ.

ఆమాటలు శ్రుతివిదారణచణంబులైన మానులెల్ల నీక వీడు జీవించినఁ బ్రపంచంబున ధర్మవృక్షంబు నశియించు నని నిశ్చయించి హుంకారమాత్రంబున నాతనిం బొలియించిరి. అంతట మహాత్పాతంబులు దోచెను. మును లాలోచించి యాతనియూరుమథనంబు చేయఁ గ్రూరు లుదయించిరి. మును లాతనిబాహుమథనంబుచేయ నొకకుమారుండు నొక పుత్రికయు జనించిరి. కొడుకు పృథునామంబునం బరఁగెను. అర్చినామంబునఁ బుత్రికయుఁ బ్రఖ్యాతి నొందె. ఆపృథువు సకలరాజలక్షణలక్షితుం డౌట నందఱు హర్షించిరి. క్రమముగ నాతనికిఁ బట్టాభిషేక మొనర్చిరి.

ఆతండు రాజ్యంబు పాలించుచుండఁ బ్రజలు మహా రాజా! మాకు నాహారంబును బ్రసాదింపవే యని మొఱియిడిరి. వారిఁ గాంచి యింకఁ బ్రజలకు సుఖకర మగునట్లు వృత్తిని గల్పింపకున్న నారాజత్వమున నేమిలాభమని నిశ్చయించి కరుణా భండ్రై వారలఁ గాంచి వృత్తిని గల్పించెద భయపడకుఁ డని యోదార్చి, గోరూపధారిణియగు భూదేవిని శోధించి పిదుకం

దలంప భూమి యిట్లునియె. రాజా! నేను విషమస్థులైనై యున్న దాన. వర్షము గురిసిన నది నిల్చునట్లుండ వలయుగాన నన్ని సమస్థులపై పెంపొందం జేయుము. అరుటయు నారాజు పర్వ తంబుల నందందున్నవాని నొకచో జేర్చి భూమి సమస్థులిగా నొనరింప గోరూపంబున నాభూమి సకలౌషధులం బండెను. క్రమ ముగా నామనుష్యుల వ్యానివలనఁ దగిన యన్నమును సంపా దించుకొని సుఖముగా బ్రదుకఁగలిగిరి. ఈవిధమునంతయుం గాంచి దేవ పితృ యక్ష రాక్షస గంధర్వనాగాదులు తమతమ యభీష్టఫలంబుల నాభూమినుండి పొందఁగలిగిరి.

ఇట్లు పృథుచక్రవర్తి రాజ్యంబు పూజ్యభంగి వెలసెను. మనుజులు శ్రమము మాని విహితవృత్తులచే జీవించుచు నుండిరి. ఈతిబాధలు జగంబున లేకుండెను. చక్రవర్తియు భగవత్పూజాతత్పరుండై శతాశ్వమేధంబు లొనరింపఁ గృతనిశ్చ యుండై సరస్వతీనదీప్రాంతంబున నివేశంబుం గల్పించుకొని దీక్ష చేసెను. ఇంద్రుండు దానికి నసూయ నొంది విఘ్నము చేయ నిశ్చయించుకొనెను.

— { పృథుచక్రవర్తి యశ్వమేధంబుచేయ నింద్రు డాయశ్వము నపహరించుట. } —

ఇట్లు సంకల్పించి తొంబదితొమ్మిది యశ్వమేధంబు లొన రించి నూతనయాగంబు ప్రారంభించెను. ఇంద్రుం డద్దాని కోర్వఁజాలక పాషండవేషకలితతిరోభావంబున నాయశ్వంబును న్యాయవిరహితుండై కొని గగనంబునఁ బోయెను. ఆవిధ మెఱింగి పృథుచక్రవర్తి కుమూరుండు శరచాపంబులం దాల్చి యింద్రునిం వెనుకొనుచుం బోయిపోయి యింద్రునిం జూచెను.

అత్రి యంతలో నాకుమారునితో వీడు యజ్ఞహంతయు ధర్మ విధ్వంసకుం డగునిందుండు. వీని జయంప్రమని ముష్టాఱులుచ్చరించెను. అంత నాకుమారుం డతని నిలునిటమనియింపి తీవ్ర బాణంబులు ప్రయోగింప నాయుండుం డాయశ్వమును విడిచి యదృశ్యుండై పోయెను.

వీరు డాబ్బుధురాజకుమారుం డాయశ్వమును గొని యజ్ఞభూమికి వచ్చెను. అచ్చట నున్న మహర్షు లందఱును హర్షాశ్చర్యకరకర్తంబులంగాంచి జితాశ్వుం డనునామం బిడిగి. అంత యజ్ఞము సాగుచుండ దేవతానేత యోర్వజాల. తనః పటలంబును నిర్మించి కాంచనపాశబద్ధమై యూపదాగపరిశోభిత మగు నాయశ్వంబును హరించెను. వినువీధిబోవు నాయుం ద్రునిమార్గము నత్రి తెలుప నా రాజకుమారుండు మహా రోషంబు మీఱిం బోయి యుండుంజూచి నొంపఁజాల కుండెను. అత్రియు మరల నాతనిం బురిశోలిచెను. దాన నాతండు తోఁక ద్రోక్కినభుజంగంబువిధంబున మండిపడి సహాగశరం బరిపోసిన శతవక్త్రుం డాదుండై యశ్వమును విడిచి పరుగెత్తెను. రాశామరుం డాహయరత్నముం గొని మరలి వచ్చెను.

అంతఁ బృథుచక్రవర్తి యుండుని యసత్ప్రవృత్తి కాగ్ర హించిబాణంబు ప్రయోగింపఁబూనెను. ఋత్విజు లాతనివారించి రాజా! యజ్ఞదీక్షాకాలముగాన నిది పరనిరాసనోద్యమమున కదను గాదు. మే మాతనిం జంపఁగలుగుదుము. చూడుచుని యుండు నాకర్షించు మంత్రంబుల హోమము చేయసాగిరి. బ్రహ్మయచటి కరుదెంచి వాని ప్రయత్నమును నిలిపి యజ్ఞఫలం

బారాజాన కనుగ్రహించి యరిగెను. నారాయణుండును శత
యజ్ఞఫలంబులు సంపూర్ణంబులుగ నీకుం గలుగు ననియె.

అంత సనకసనందసనత్కుమారసనత్కుజాతు లను
బ్రహ్మనూనసపుత్రులుమహర్షి వరేణ్యులరుదెంచి కృతసపర్యులై
యాతని కథ్యాత్మతత్వంబు లుపదేశింప జ్ఞానవై రాగ్యవంతుండై
యారాజచంద్రుడు ముక్తి నొందెను. అని యిట్లు విదురునకు
మైత్రేయుండు తెలిపిసారాయణమహిమల నెన్నియేనిఁదెల్పెను.
విదురుండు మహాత్మా నీచే శ్రీభగవంతుని మహిమల వింటిని.
కృతార్థుడ నైతి నని యామునిపర్యునిచే నెల వంది కరి
పురంబునకుం బోయెను.

ఇది నాల్గవస్కంధము.

—

పంచమ స్కంధము

—

— భరతోపాఖ్యానము —

ఇట్లు విదురమైత్రేయసంవాదంబుఁ దెలిపి శుకమహా
యోగి పరితీర్తున కిట్లునియె. అవనీనాథా! భగవద్భక్తుండగు
భరతునిచరితంబుఁ జెప్పెద విను. భరతుఁడు పాలింపఁబట్టి యీ
ఖండము భారతవంశం బనం బ్రఖ్యాతం బయ్యె. ఆమహారాజు
భగవద్భక్తుఁడు. పూజ్యభంగి రాజ్యంబును జీరకాలము పాలిం
చెను. భగవదారాధనము సేయ వ్యవధి చాలమి నారాజు
రాజ్యంబు పుత్రవశంబు చేసి యరణ్యంబునకుం బోయి నియ
తుండై తప మొనరించుచుండెను.

ఒక్కనాఁ డారాజురి గండకీనదియందు స్నానకృత్యంబు
సలిపి యంతర్జలంబులఁ బ్రణవోచ్ఛారణంబు చేయుచుండెను.
ఇంతలో నిర్భరగర్భిణి యగునొక్కహరిణి జలపానంబు చేయ
నగుదెంచి జలంబుల నొడ్డుననిలువంబడి పానము చేయుచుండ
సింహము ధ్వనిచేసెను. దానికి భీతిల్లి యది యెగిరెను. గర్భము
గభీతమై జలంబులం బడియెను. హరిణి భయంబున నటునిటు
దుమికి తత్పాతంబున మృతినొందెను.

భరతుఁడు లేచునప్పటి కాశిశువు నీళ్లపైఁ దేలుచుండెను.
చూచి కరుణించి దానిం గొనితెచ్చి పెంచుచుండెను. నానాటి
కదివెరిగి పెద్దిదయ్యెను. భరతునకు దానిని పోషించుటయే

తపస్సాయోసు, సర్వకాలము దానిరక్షణమునందే యున్నట్లుని కరణిఁ బ్రవర్తించుచుఁ గరుణాతరంగితాంతరంగుండై దాని కాలిలో ముల్లు గ్రుచ్చుకొనినఁ దనకంటిలో గ్రుచ్చుకొనినయట్లు తలపోయుచుఁ బెంచుచుండెను. ఉదయాదిగా దానిరక్షణముందే నిబద్ధ బుద్ధియై యుండుటంబట్టి యామునిచంద్రుని యోగాభ్యాసాదులు నానాటికి ఊఁచింపసాగెను. కాని వానిపరిక్షితకాముని పరితపింపక యాహరిణపోతమును జూచుచుఁ గరుణ దల్కొత్తుచుండఁగా

ఉ. ఆక్కట! తల్లిఁబాసి హరిజార్భక మాప్తులు లేమిజేసి యే
విష్కూసు లేకయున్న నిటఁ దెచ్చితి, నాయెక నీమృగార్భకం
బెక్కుడుప్రేమ చేసి చరించుచు నున్నది నామనస్సిధికో
మక్కువ చేసి దీనిఁ గడు మన్ననలం దగఁ బోతు నెంతయున్.

అని తలపోయుచు

క. శరణిని వచ్చిన జంతువు, గరుణం గనుచిచ్చి చూచి కాచిరపుణ్యం
బరయఁగ నధికంబని ముకొ, గర మెఱింగించిరి మునీంద్రగణములు ప్రేమన్.

అని మనంబున నూహించుచుఁ దా నేకార్యము చేయుచున్నను దానిం జెంత నుంచుకొని రక్షించుచు, వృకాదిసాధుమృగహింసకమృగంబులనుండి దాని కేయపకారము గలుగకుండఁ గాపాడుచు, దాని యానందమునకుఁ దా నెంతయు హర్షించుచుఁ బెంచుచుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము జరుగ నొక్కనాఁ డాహరిణపోతంబు నైజచాసలంబున నెక్కడికో పోయెను. కన్నులు లేచిచు సరికి చెంత లేకపోఁగా నాముని కలంగును నలునలంకు

అకుం బరుగిడి పరుగిడి దృష్టిసారించి పరికించుచు, ఆకుగదలినను
అదియే యని భ్రమించుచు నచ్చటికిం బోవ నది కాకపోగా
వెతలం గుడుచుచు దిరుగుచు నిత్యనైమిత్తికకర్తములు మాని
యుండె నని చెప్పి శుకయోగి రాజయోగిని దిలకించి,

శీ. జననాథ మున్ను మోక్షవిరోధ మని పాయఁ గారాని పుత్రాదికంబు నెట్లు
బాసి తపస్వియై భరతుండు హరిణశా బకపోషణంబునఁ బాలనమున
నలికాలన ప్రీణనానుషంగంబుల మూషకబిల మతిరోషమునను
నన్నంబు చొచ్చిన చందంబునను యోగవిఘ్నంబు మిక్కిలి విస్తరిల్లెః

ఆ. గాన నెంతదాని కైనను గాలంబు, గడవరామి నట్లు గాకపోదు
పరమము నులకైనఁ బాయపు కర్తంబు, లోరు లనంగ నెంత నరవరేణ్య.
అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. రాజేంద్ర! ఆరీతి భరత
ముని విచారించుచుండ నాజింకపిల్ల కంటఁ బడెను. ఆహా!
ఆసుమయమున నాయనకుఁ గల్గిన మోదమునకు అంతమేలేదు.
ముక్తిపదము లభించినట్లే ఆనందించెను. కడుంగడు ముద్దాడెను.
మేను నీమిరెను. ఎత్తి తొడపైఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొనియెను.
అన్నా! ఇంకెన్నఁడు నిట్లు పోకుమా యని బుద్ధి చెప్పెను.
ఇట్లు ముద్దులాడి యథారీతిగాఁ బోషించు చుండెను. అప్పు
డప్పు డది కనఁబడకపోవుట తటస్థించుచు రాగా దుఃఖం
చుచు గంటఁ బడఁగా నానందించుచు నాపనియే కృత్యముగాఁ
గాలముఁ గడపుచుండెను.

మానవదేహము గనుక మృత్యు వాసన్న మయ్యెను.
ప్రాణవాయువులు తావుల్ తప్పెను. అత్తఱి నాపోతము తన
యెదుట నిలుచుండి తా ననుభవించు పరితాపమును జూచు
చుండెను. మునియు దానినే మనంబున నిలిపి ప్రాణములం
పాసెను.

“అంతకాలస్మృతి ఫలింపక మానదు”

అన్న సూక్తి యేనాటికిఁ దప్పదు. ఆభరతుం డాహరిణ శాబకమును మనమున నిడికొని యసువుల విడిచెను. కాన హరిణీగర్భంబున హరిణశాబకంబై జన్మించెను. చిరకాలము రాజగభోగంబుల రోసి భగవదారాధన మొనరించినకతన పూర్వస్మృతి కలిగి యుండెను. తనకు మృగత్వము గల్గుటకు హేతు వెఱంగెను. ఎఱింగి నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు,

ఉ. రాజులు ప్రస్తుతింప నుర రాజనమానుడనై తనూజులన్

రాజులఁ జేసి తాపసులు రాజముషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కుగాఁ

దేవము నొంది యాహరిణ దేహమువందలి ప్రితిఁ జేసి నా

యోజ విడంగ నేఁ జెడిలి యోజనంబులలోన బేలెన్.

అని దుఃఖించుచు భగవద్ధ్యానసామర్థ్యంబున నెట్లో పులస్త్య మహామునిచంద్రు నాశ్రమము నొంది యందు వసించి హరిణదేహత్యాగ కాల మెపుడు వచ్చునా యనికోరుచుశుష్క పర్ణంబులు, తృణంబులు, చిగురుటాకు లాహారంబులుగా నటంగల సరస్సులలో మునుంగుచు నెట్లో కాలక్షేపము చేసి యాహరిణశాబక తనువును ద్యజించెను. అంగీరసుం డను బ్రాహ్మణుప్రథమభార్యయందుఁ గల్గిన పుత్రనవకంబునందుఁ దానొక్కండై జన్మించి తండ్రి యొనరించు నుపనయనాది క్రియలనన్నింటిని ఇచ్చలేకున్నను గ్రహించుచుండఁగా నాంగీరసుండు సురపురి కరిగెను. తల్లియు సహగమనం బొనర్చెను. సవతి తల్లికొడుకులు తన్ను వేదాదివిద్యలం జనువనీయక సంసారభారనిర్వహణకృత్యంబున నీతని నియోగించిరి. మనస్సునం దొప్పనిపని చేయువాఁడు గాన దాని నాసక్తితోఁ

జేయక యెట్లో నిర్వహించుచుండటం గాంచి వారలున్నట్లుడా!
జడుడా! మా ధుడా! బధిరుడా! యని కలువ సాగిరి. వాని
నోర్పుకొనుచు నధశ్యయనంబు చేయుచుండి యొకనాడు
చేనికావలి యుండెను.

ఆపురపాలకుఁ డగు వృషలభూపతికి సంతానము లేదు.
కాళీకి బలియిచ్చిన సంతానము కలుగఁగల దని యెవ్వరో
యాయన కుపదేశించిరి. అతండు పుత్రవాంఛగలవాఁడు. కావునఁ
బురుషపశువులం దోలుకొని రమ్మని భటుల కాజ్ఞాపించెను.
భృత్యు లాపనికై ప్రయత్నించుచుండఁగా నొకఁడు నాటి
రేయి పశువును గానలేక వీరాసనమున నున్న యీవిప్రయోగిని
మంచిపశు విది బలికి జాల బాగున్న దని పట్టికట్టి కొనిపోయి
యభ్యంజనాదిసంస్కారములు నిర్వర్తించిరి. నూతనవస్త్రంబులఁ
జట్టనిచ్చిరి. గంధపుష్పాదుల నలంకరించిరి. మృష్టాన్నంబులు
భుజియింపఁబెట్టిరి. సకలోపచారముల నలరించిరి. మహావాద్య
ఘోషంబులతో నాపురుషపశువుం గాళికాదేవీసముఖంబు
నకుం గొంపోయి నిలువంబెట్టిరి. వృషలపతి యట కరుదెంచి
కాళికామంత్రాభిమంత్రితంబయి భయంకరాకారంబయి తనదు
ఖడ్గంబు గ్రహించి యీపరమశుభకృత్యత్వంబున నభీష్టసిద్ధి
గలుగవలయు ననుతలంపున హింసింపం దలంచెను. కరంబు
పైకెత్తి ఖడ్గంబున మెడఁ ద్రుంపం బూనెను.

ఇంతలో సర్వభూతసముండై బ్రహ్మభూతాత్మకడై నిర్వై
రుడై యున్న యా బ్రాహ్మణకుమారుని తేజంబు చూడరానిదై
యొప్పుగా నాభద్రకాళి ముప్పిరిగొను కోపంబున హుంకార
పూర్వకంబుగా నట్టహాస మొనర్చెను. అట్లట్టహాస మొనర్చి

పాపాత్ము లగునాభటులను వృషలపతిని నిముసములో భస్మము చేసెను. అంతతోఁ దృష్టి నొందక యా రాజుశీర్షంబు చేనంది వలుదట్ల నాట్యము చేయసాగెను.

క. ధరలోన నెవ్వరేనిని, ధరణీసురపరుల కెద్ద దగఁ దలఁచినవా

రరయగఁ జెనుదురు నిక్కము, హరి ధరణీసురవరేజ్యులం దుండుటచేన్.
అనుట తెల్లమాయెఁ గదా యని తెలిపి శుకయోగి మఱియు
రాజుతో నిట్లుచెప్పెను. పరీక్షిద్భూపాలకా! ఆపిపురిఁ డాకాళి
కాలయంబున

ఉ. అచ్చట విప్రనూనఁడు భయం బొకయింతుక లేక చంపఁగా

వచ్చిన వాయందుఁ గరవాలమునందును గాళియందు దా

నచ్యుతభాష ముంచి హృదయంబునఁ బద్మదళాక్షు సెంతయున్

మచ్చితలోడ నిల్పి యశమానము నొందక యుండె సెంతయున్.

కొలఁది గడియ లందుండి మరలివచ్చి యథాపూర్వముగాఁ
గావలి యుండెను. ఇట్టివ్యాపారముననే కొంత కాలముజరిగెను.
వృత్తియందుఁ బ్రమాదంపడక కాలముఁ గడపుచు సంసారబాధ
లంటకుండ నా భూసురకుమారుఁ డుండెను.

సింధుభూపాలకుం డగురహమాగణుం డొకనాఁడు కపిల
మహామునియొశ్రమం బిత్తుమతీనదీప్రాంతమున నున్నట్లు విని
యచ్చటకుం బోయి కపిలను నివలన విజ్ఞాన మెఱుంగఁ గోరి
శిబికారోహణ మొనర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను.

శిబికావాహనులు దారినెడుము చేనియొద్దఁ గాపున్న
నా బ్రాహ్మణునిం జూచి యాయనభుజమున శిబికాదండము
నుంచి యలసటఁ దీర్చుకొనం గోరి యాతనిం బట్టితెచ్చి పల్లకి

మోయు మని బలవంతము చేసిరి. పాప మావిప్రప్రవరుండా శిబికను మూఁపునఁ బెట్టుకొని మోయుచు నోపినంత నడచు చుండెను. అలవాటు చాలనందున నియమముగా నడువఁ జాలక తోచినట్లు నడువసాగెను. ఆశిబిక కుదురుతప్పి పొచ్చు తగ్గులుగా నుండఁగా లోపలఁ గూరుచున్న యారాజు వారి నదల్పి యింతకుముందువలెఁ గాక యిప్పట్టున నీరితి విషమముగా నీశిబిక యుండ నేల! అని యదలించెను. అపలుకుల కడలి వాహకులు రాజేంద్రా! ఈతప్పు మావలన నైనది కాదు. మాలో నాల్గవవాఁడు సుఖగమనంబుగా నడవ నేరఁడు. వీనితో మేమును చిక్కులు పడుచున్నవారము. అని వినయముతో బదులు చెప్పిరి.

రాజు వృద్ధోపాసనము చేసినవాడే. ఐనను ఆసమయమున నాగ్రహించి బ్రహ్మతేజంబున భాసీల్లు నాభూసురుం గనుం గొనఁజాలక కఠినస్వరం బలరుచుండఁగా,

చ. “అలసితి వెంకయ్య౯ మనలి వాఁకట డస్పిరి వెన్ను మిక్కిలిం
బలుచనయున్న దీశిబికభారము దూరము మోసి తేలిక౯
నిలిపెదవు.....”

అని పలికెను. ఆ బ్రహ్మణుఁడు బదులు పల్కుక మోయు చుండెను. ఈశరీరము కడపటిదని యాముని యొలుంగును గాన నహంకారమమకారంబులం బొందక మిథ్యాజ్ఞానరహితుండై బ్రహ్మభూతుండై మానమూని యథాపూర్వముగా నాశిబిక మోయుచుండెను. వెండియు నారాజు శిబిక చక్కఁగా నడవ కుండుటం దెలిసికొని యావాహకుని బలభంగులం బదలెను.

తూలనాడు పల్కులన్నియుఁ గ్రుమ్మరించెను. బుద్ధిలేక
యెన్నియో తులవమాటలు పలికి యాయనను నొప్పించెను.

అంతట భరతుఁడు మందమందభాషణంబుల నిట్లనియె.
రాజేంద్రా! నీపలుకులు ఋతంబులు. భారం బీతనువునకే
గాని నాకుం గలుగనేరదు. స్థౌల్యము, కృశత్వము, ఆధవ్యా
ధులు, తుత్త్వములు, ఇచ్ఛావిరోధభయంబులు, జరామరణం
బులు, రోగనిద్రాహగరణంబులు, నహంకారమమకారమదళో
చణాదులు శరీరంబుతోడనే పుట్టును గాని నా కవి యేవియుఁ
గలుగనేరవు. నే నిపు డున్న త్తమాకాంధజడులుంబోలె సహజ
స్వభావంబుచుం బొందిన నాయందు నీశిక్ష యేలాభంబు
నాపాదింప నేర్పు? అని పలునీతు లుట్టిపడునట్టిమాటలు పలికి
మహానం బవలంబించి యథారీతిగా మోయుచుండెను.

ఆరాజు తత్వజ్ఞానాపేక్షితుండై చనుచున్నవాఁడు కావున
సహృదయగ్రంథివిమోచకంబులు, బహుయోగశాస్త్రగ్రంథ
సమ్మతంబులు నగు నాభూసురువాక్యంబుల విని త్వరపడి
యాశిబిక దిగి యామహానీయమూర్తికి భయభక్తిసంభ్రమం
బులు పురిగొని వలగొని వందనం బాచరించి గర్వము నావలం
బోఁడ్రొలి కరంబులు జోడించి “మహాత్మా! ఎఱుంగక
సామాన్యజనుం గా భావించి యెన్నియోకాటలు పక్కితి.
నీ వవధూతవేష మూని సంచరించుచున్న మహిశాత్తుఁడవు.
ని న్నేఱుంగనేర కున్నాడ. నాయం దనుగ్రహమునుపఁ దలఁ
చిన యాకపిలమునివర్ణుడవా! నాతప్పులు యిమించి నన్నుఁ
గృతాఢునిఁ జేయుమా”యని పెక్కుభంగులం బ్రార్థించి బహు

విధోపదేశములం బొంది విజ్ఞానియై కరకమలంబులు ముకు
ళించి మహానుభావా !

మ. జ్వరితాద్దుం దగురొగి కాషధ మతీప్తం బైనచందంబునన్
ధరలో నాతపత ప్రదేహి గడుశీతం బైనతోయంబునన్
గరిమం గోరినరీతి నెంతయు నహంకారాహిదప్తుండ నై
వరంగన్ నాకును నీవచోమృతము దప్పన్ మందు వే జన్మదే.

అనిప్రార్థించెను.

భరతుం డాతనియొడం గరుణాళుండై తత్వజ్ఞానం బుప
దేశించెను. రాజు సంతృప్తుండై దేహాత్మభ్రమం బొనెను. భర
తుండును గొంతకాల మట్లుండి నారాయణచరణములం
గొలువ నరిగెను. అని యిట్లు శుకయోగి రాజునకుం దెల్పి భర
తుని చరిత్రమును దెలిపిన యనంతరంబ భారతవర్షమునం
గల నదనదీసరఃపర్వతములవిషయము నెఱింగించి ఖగోళవిష
యంబు లించుక తేటపఱచి నరకలోకములగాథలం దెలియం
బలికి యెట్టియెట్టి పాపంబు లొనరించిన నెట్టినరకంబులంబొంది
యేలాటి కష్టముల ననుభవింపవలయునో యావిధం బంతయుం
దేటపడునట్లు చెప్పెను.

ఇది పంచమస్కంధము.

షష్ఠ స్కంధము

భగవంతుం డగుశుకయోగి యిట్లు తెలుపఁగా విని
రాజుర్ని భగవద్గుణవర్ణనాకర్ణనకుతూహలమానసుం డై చేతు
లొగ్గి మహాత్మా!

అ. కడిదివేదనలకుఁ గారణంబై యుండు, గుఱుతులేని నరకకూపరాశి

పాలుగాక నరుండు బ్రదికెడుమార్గంబు, పరమపుణ్య తెలియఁబలుకవయ్యె.

అని ప్రశ్నించెను. రా జిట్లు మధురవాక్కులం బ్రశ్నింప
యోగిరాట్లు ఆదరంబున నాతనిం జూచి భక్తవర్యా,
రాజేంద్ర!

చ. సతతము కృష్ణపాదజలజంబులయందు మనంబు నిల్పు ను

వ్రతులఁ దదీయశుద్ధగుణరాగులుఁ గాఁచి యుగ్రపాక నం

మాతుల ధరించు తత్సుభటకౌఘములం గలబోనఁ గాన కే

గతులను దుష్టకర్తములు గ్రోనువారలఁ జెంద నేర్పునే.

కాఁబట్టి నీ యీ ప్రశ్నంబునకుం దగినట్లు పురాతనేతిహాసం
బోక్కుండు గలదు వచింతు. నాలకింపు మని మధురతరాలా
పంబుల నిట్లు వలెకెను.

—॥ అజామిఖోపాఖ్యానము ॥—

రాజా! కన్యాకుబ్జ మనుపురవర మొక్కఁడు గలదు.
ఆనగరంబు నివాసంబుగా నజామిఖోం డను బ్రాహ్మణుం

దొకడు పాపాత్ముడై నిర్భాగ్యుడై మూర్ఖుడై సదాచారం
బుల వీటిఁబుచ్చి దురాచారసంసక్తుడై యుండు. ఆతండు జూడ
మాడుచు, దుర్వాదము లొనరించుచుఁ దనవంటిగుణములు గల
యొకతుకం బెండ్లియాడి సూకరము పెక్కుపిల్లల నీనునట్లు
బహుపుత్రుల నామెనుండి పడసెను. వృద్ధత్వము రానురాను
వానికి మోహంధకార మభివృద్ధియాయెను. నిరంతరము బాల
కుల నుపలాసనముచేయుటలోఁ గాలమును బుచ్చెను. ఇట్లు
కొంతకాలము జరుగ వృద్ధుం డయ్యెను.

సీ. నిర్మలం బనఁజాల నెఱయు చిత్తం బన నల్లనిపెండుకల్ తెల్లనయ్యెఁ
దగు మోహపాశబంధంబుజాతినమాడ్కి బొదలినయంగముల్ వదలి వ్రేతె
నిందియుంబులతోర్కులికనొల్లననుభంగినుడుగక తలచాల వడఁకఁజొచ్చెఁ
దమకంబుప్రాయంబుఁదగిలిపోయిన మాడ్కిలోచనంబులమాడ్కి పీచమయ్యె
ఆ. పగరుపుటై నంత బెగతె దంతంబులు, నుక్కికొనయు దగ్గుఁ బిక్కుటిటై
శిరమునొవ్వఁ దొడఁగెఁ జెదరెమనం బంతఁగడ్డియైనముచ్చకాలమునకు.

ఇట్లు ముదుసలితనంబు వ్యాపింప వయసున నెనుబడెని
మిదివత్సరంబులు నిండెను. బుద్ధిభ్రాంతి నొందుట కారంభించెను.
దేహపాటవము తగ్గిపోయెను గాని సంసారచింతాపాటవ మిను
మంతయు సడలమింజేసి కడపటికొడుకగు నారాయణుం డప్పు
డించుక బాబుండుగా నాతనికిం దోచిన కతన రేయింబవ
ల్లాతనిం జీరుచు ముద్దాడుచుండెను. కాని భగవద్ధ్యానసమూ
స క్తచిత్తుండు కాఁడయ్యెను. అంత మృత్యువువాతం బడుతటి
చెంత కేలేంచెను. యమకింకరు లాతనికిం దోచిరి. వారిం గాంచి
సంతనే భయంపడి

క. దోరమన నాడుబాబుడు, బోరనఁ దన చిత్తసీమఁ బొడగట్టిన నో
నారాయణ నారాయణ, నారాయణ యనుచు నాత్మనందను నొడివెన్.

పూర్వజన్మ సుకృతావేశంబున హరిస్తరణంబు మృతికాలం
బునఁ జేయు భాగ్యంబు గలుగఁగా శ్రీభగవంతుని దూతలు
పొడసూపి భయంకరాకారులగు యమదూతల నదల్పి యజ్ఞా
మీళునిఁ గొంపోవఁ బ్రయత్నించిరి. వారలం గాంచినంతనే
శమనుదూత లదరిపడి వినయమునఁ జేతులొగ్గి, మహాత్ములారా!
మీ రెవ్వరిదూతలు. పాపాత్ములలో మొదటివాఁ డీతఁడే
యని చెప్పఁదగిన వీని మాచే బడకుండఁ గొంపోవుచున్నారే.
దీనికిం గారణమేమి. యమునియాజ్ఞ యంత నిస్సారమయ్యెనా?
యన వా రించుక నన్ని యమదూతలారా! మీరు సంశయింపఁ
బనిలేదు. శ్రీవిష్ణుమహిమము మీరెఱుంగరు. ఈతం డెన్ని
పాపము లొనరించినను గడపట శ్రీనారాయణమూర్తిం దలం
చెను. ఆనామస్తరణమహిమమును వినుండు.

శీ. బ్రహ్మహత్యానేక పాపాటవుల కగ్నికీలలు హరినామకీర్తనములు
గురుతల్పకల్పవృక్షారసర్పములకుఁ గేకులు హరినామకీర్తనములు
తపనీయచౌర్యసంతమనంబునకు సూర్యకిరణముల్ హరినామకీర్తనములు
మధుపానకిల్పిషమదనాగసమితికిఁ గేసరుల్ హరినామకీర్తనములు
తే. మహితయోగోగ్రనిత్యసమాధిభుల, నలరు బ్రహ్మదిసురులకు నందరాని
భూరినిర్వాణసామ్రాజ్యభోగభాగ్య, భేలనంబులు హరినామకీర్తనములు.
ఇంకను వినుండు. మీసంశయము లంతరించును.

శీ. ముక్తికాంతైకాంతమోహనకృత్యముల్, గేలిమై హరినామకీర్తనములు
నత్యలోకానంద సౌభాగ్యయుక్తముల్ గేలిమై హరినామకీర్తనములు
మహితనిర్వాణసామ్రాజ్యభిషిక్తముల్ గేలిమై హరినామకీర్తనములు
ఐహికాలజనితకవఃఫలసారముల్ గేలిమై హరినామకీర్తనములు

తే. పుణ్యమూలంబు లన పాయసోషకంబు, బభిమతార్థంబు లజ్ఞానహరణకరము
 లాగమాంతో సలబ్ధంబు లమృత సేవ, లార్తశుభములు హరి నామకీర్తనములు.
 ముతొక్కమాట యాలకింపుడు.

- క. కామంబు పుణ్యమార్ద్ర, క్లేమంబు మునీంద్రసాంద్ర చేతస్సరసీ
 ధామంబు విష్ణు నిర్మల, నామంబుఁ దలంచువాఁడు నాథుఁడు గాఁడే.
- క. డెందంబు పుత్రు వలనం, డెందిన దని తలఁప నలదు క్రి పతి పేరే
 చందమున వైనఁ బలికిన, నందకధరుఁ డందుఁ గలఁడు నాథుం డగుచున్.
- ఆ. బిడ్డపేరు పెట్టి పిలుచుట విశ్రామ, కేలిచైన మిగులఁ గేలిచైనఁ
 బద్యగద్యగీతభావార్థముల వైనఁ, గమలనయనుఁ దలఁప గలుషహరము.
- ఉ. కూలినచోటఁ గొట్టువడి కుందినచోట మహాజ్వరాదులం
 ద్రే లినచోట సర్పముఖపీడల నందినచోట నార్దులై
 తూలినచోట విష్ణు భవదూరునిఁ బేర్కొని రేని మీఁద నా
 కాలునియాతనావికలిఁ గానరు పూసరు ముఖభారముల్.
- మ. నిరతంబై నిరవద్యమై నిఖలచిన్నిర్వాణమై నిత్యమై
 నిరహంకారగుణాఢ్యమై నియమమై నిర్దోషమైనట్టి క్రి
 హరినామస్తరణామృతం బిరఁడుప్రత్యక్షంబు సేవింపఁ దా
 మరణాంతంబున నిట్టిసజ్జనునిధర్మంబేల వ్యర్థంబగున్.
- అని యిట్లు శ్రీమన్నారాయణనామమాహాత్మ్యం బెఱింగింప
 విని యమదూతలు వారికి మ్రొక్కి పనివినిరి.

అజామీళం డాయమపాశవిముక్తిం గాంచి యెదుటం
 తోచిన హరిదూతలం గాంచి నమస్కరించి విజ్ఞానవైభవంబున
 నేమోషలుకంబూనునంతలో వారాతనిభావంబెఱింగి యదృశ్యు
 లైరి. అట్లుగుటం దెలిసికొని యాబాడబుండు పరితాపంబున
 భగవంతుని నెదుట నిలుపుకొని తనదుష్కృతంబుల నెల్ల నివే

నించి కన్నీరు నించి “యాపద్భాంధవా! నన్నుం గాపాడుమా”
యని ప్రార్థించుచు,

క. హరిభక్తులతో మాటలు, ధర నెన్నఁడుఁ జెడసి పుణ్యధనములమూటల్
వరము క్షికాంతలేటలు, నరిషడ్వర్గంబు చొరసి యరు దగుఱొటల్.

అని తలంచుచు నాక్షణంబ యిల్లు వదలి గంగాద్వారంబునకుం
బోయి యందు నియమంబున యోగాభ్యాసపరతంత్రుండై
తద్బలంబున నసువులం బాసి భగవంతునియం దాత్మను గలిపి
యందుం దోచు దూతలం బరికించి నమస్కరించి యవ్యయా
నందసుఖం బనుభవించుచుండెను.

రాజేంద్రా!

క. కర్తంబు లెల్లఁ బాయచు, మర్తము దెలువంగ లేరు మధురిపుపే రే
పేర్చిని నొడువుటకంటెను, దుర్తదమునఁ జిత్త మెన్ని త్రోవలఁ జన్నన్.

కాఁబట్టి సీ ప్రశ్నమునకు సదుత్తరం బీకథయే యనియె.
రాజును నమస్కరించి యోగీంద్రా! యమదూత లట్లు తిరస్కృ
తులై యేమి కేసిరో తెలుపుము. దాన నింకను నీనామమూహా
త్వ్యం బెఱుకపడు నని ప్రశ్నింప దరహాసితవదనుండై శుకుం
డిట్లు ఁలికెను.

క్షత్రియమునీ! వినుము. అట్లు నిరాకృతులై విసుగు
కొనుచుం జనిప్రేతకాయకుంగాంచి వృత్తాంతం బెల్ల నెఱింగించి
యిట్లుగుటకుం గారణంబుఁదెలుప వేడిరి. దండధరుండు మనం
బునఁ బుండరీకాక్షుం దలంచుచు వారలం గరుణ చెలంగం
గాంచి యూటడిచుచు విష్ణువు తనకన్న సర్వోత్కృష్టఁ డని
తేటఁబడి, ఆ శ్రీహరినామమహిమమును వారికిం దెలుపుచు
దూతలారా!

సీ. ఎకసక్త్యైమున తైన నిందిరారమణునిఁ, బలుకంగ లేని దుర్భాషితులను
గలతాన నైన శ్రీహంతునిసత్పాద కంజముల్ చూడనికర్తృత్వశుల
నవుడు చైనఁ గృష్ణప్రశంసకుఁజేవిఁ దార్పనేరని దుష్కథాప్రవణుల
యా త్రోత్సవంబులనైన నీశునిగుడిత్రోవఁ ద్రొక్కఁగలేని దుష్పదులను

ఆ. బరమభాగవతులపాదధూళిసమస్త, తీర్థసారమనుచుఁ దెలియలేని
వారి వారివారిఁ వారి జేరినవారిఁ, దొలుతఁ గట్టి తెండు దూతలార.

ఆ. వద్దనయను మీఁది భక్తియోగం బెల్లము క్తియోగ మనుచు మొదలెఱుంగు
వారి వారివారిఁ వారిఁ జేరినవారిఁ, ద్రోవఁ దలఁప వలదు దూతలార.

అని యిట్లుపదేశింప వారు సంతుష్టులయిరి. రాజా! ఈ
యితిహాసంబు పూర్వకాలంబునఁ గుంభసంభవుండు మలయ
పర్వతంబునఁ బురుషోత్తము నారాధించుచుండి నాకుం దెలిపె.
అన విని యాశ్చర్యంబున బరీక్షిజ్ఞనపాలుండు భగవన్నామంబు
స్తరియించి కథాసంశ్రవణకుతూహలం డయ్యెను. యోగియు
భగవత్కథల ననేకములు తెలుపుచు నింకను భగవత్కథా
పారమును దెలుపువాఁడై యిట్లనియె.

—● దేవదానవులయధము ●—

రాజసత్తమా! దేవేంద్రుండు నిందువున్నను యగుటం
జేసి సకలభోగంబు లనుభవించుచు శచీదేవి తనయూరువులపై
నుండ దిక్పాలకు లొనరించుమనవుల రాజసంబుతో నాలకించు
చుండెను. అప్పట్లున గీష్పతి వాస్తోష్పతికిం గొన్ని నీతులు చెప్పం
దలంచి యాకొలుపుకూటంబునకు వచ్చెను. రాజ్యగర్వంబునఁ
గన్నుఁగాననియాతం డా సురదేశికురాకం గాంచియు నెటుం
గనియ ట్లూరకుండెను. అవమతికిఁ జాల నొచ్చుకొనుచు నాధి
షణుండు నిజగృహంబునకుం బోయెను. పరీక్షిద్వాజా! ఇట్లు
రాజ్యమదంబున దేవతానత గీష్పతిం గీడ్పఱచె. కాబట్టి

ఆ. కువభవద్దు లగుచుఁ గుల్పితదుర్వచో, నిపుణు లైనవారు నియతి చెలిసి
తొలఁగ లేక వా రధోగతిఁ బడుదురు, తప్పు లేక రాతి తెప్పభంగి.

అని తెలిపి మఱియు నిట్లనియె. అంత దేవత దేవదేశికుని యింటికిఁ బోయి పావనచిత్తుఁగా నొనర్పఁ బూసెను గాని యా మానసియచరిత్రుండ భాగ్యత్వమాయంగైకొని యదృశ్యుండై యుండెను. ఇందుండఁ గృపాంబున వెదకివెదకి ఖిన్నుండై యిల్లు చేరెను.

రాక్షసు లీవిధ మెఱింగిరి. అందఱు పూడి భార్గవుని పరిసరంబునకుం బోయి తత్కృపాపాత్రులై యమరులపైకి సమరము చేయఁబోయిరి. త్రిదశులు దర్పంబున వారిఁ దలఁపడిరి కాని శరవిసరవిధసర్వాంగులై దివ్యాస్త్రంబులు మాటుపలు కమి ఖిన్నులై కాలికి బుద్ధిచెప్పి బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి పంకజాసనుం గాంచి దీనులై మ్రొక్కి గతంబుపిన్నవించిరి. వాని పరిదేవనంబు విని వారిజాసనుం డనుకంపాతిశయంబున నభయం బొసంగెను.

ఉ. శక్టన పాపకర్తమున వేరమిఁ జేసితి రేమి చెప్ప మీ
పుట్టిన గాఢినుండియును బుద్ధులు చెప్పి జగంబు లేలఁగా
బట్టముఁ గట్టి పెంచినకృపానిధి బ్రహ్మకళావిధిజ్ఞఁ జే
పట్టక గుట్టు జాఱి సిరిపట్టునఁ దొట్టినపాట్టకొప్పునన్.

ఇట్టి యవమతిం బొందిరి. కాబట్టి గురువర్యోపాసకులగు రాక్షసులచే బాధింపఁబడితిరి. కావున నిప్పుడు త్వష్ట యను మనువుతనయుండు విశ్వరూపుం డనుమునివర్యు నాశ్రయింపుడు; ఆతం డెట్టియిక్కట్టుల నైన నివారించు నన విని దేవతలా విశ్వరూపుపాలికిం జని తమయిడుమల విన్నవించి గురుత్వం

బంగీకరింపునూ యని ప్రార్థించిరి. విశ్వరూపుం డాపన్ను లగు
దివిజులం గాంచి గురుతిరస్కృతింజేసి మీరిట్లు కడు నిడుమలుఁ
బడితి రని బడటి పదంపడి సర్వాపత్పరిహారకం బగు నారాయణ
కవచం బుపదేశించెను.

ఇంద్రుం డతిభక్తి నారాయణకవచంబుం బరిగ్రహించి
నియమంబున వార్షిక తమ క్రమకారంబున సర్వాంగంబుల దారి
భావించి ముకుళితకరకముండై

చ. గరుడునిమూఁపుడై బదయుగంబు ఘటిల్లంగ శంఖచక్రవ

ర్చరుచిరశార్ఙ్గ బద్ధశరరాజితపాశగదాదిసాధనో

త్కరవికరంబు లాత్మకరకంజములన్ ధరియించి భూతిసం

భరితమహాష్టబాహుండు కృపామతితో ననురాచుం గావుతన్.

అను మొదలగు దివ్యస్తుతిరాజంబుల స్తుతియించె. రాజేంద్రా!
యీనారాయణకవచప్రభావం బచింత్యంబు. సర్వరోగంబులు
దీనిం బఠించినఁ దొలంగు. సర్వకామంబులు ఫలించు.

అంత నింద్రుండు తత్ప్రభావంబున రిపుల జయించి
విజయశ్రీయుతుండై నిజరాజ్యం బేలుచుండెను. విశ్వరూపుండు
తల్లియందలివిశ్వాసంబున యజ్ఞభాగంబుల నమరులకుం దెలియ
కుండ నసురులకు నిచ్చుచుండెను. ఆవిశ్వరూపమునకు శిరస్త్ర
యంబు గలదు. ఇంద్రు డావిధం బెఱింగి యాగ్రహంబు పట్టం
బాలక గురువనితలంపకయాతనిశిరస్సులమూఁడింటినిఖండించెను.
ఆమనతలలు మూఁడింటిలో సోమపానంబునేయుశీర్షము కపిం
జలంబయ్యె. సురాపానంబొనరించును స్తకంబు కలవింకం బయ్యె.
అన్నంబుఁ దినుతల తిత్తిరి యయ్యె. ఇట్లాశీర్షత్రితయంబు

పక్షిరూపంబులం దాల్చి బ్రహ్మహత్యయై యేతెంచి యింద్రునిఁ జాట్టుకొని తమ్ముఁబరిగ్రహింపు మని నిర్భయించెను.

ఆ బ్రహ్మహత్యలబాధకుం దాశఁజాలక మహేంద్రుండు భూమకులమానసుండై వానిం బరిగ్రహించి యొక్కసంవత్సరం బాబాధల ననుభవించెను. ఆవల వాని నెఱ్ఱనం బాపు కొనం జూచి దీచుండై భూజలవృక్షస్త్రీలం బ్రార్థించి నాయీమరి తంబుల నాలుగుభాగంబులుగా నొనరించి పుచ్చుకొనుం డనియె. వార లంగీకరించిరి. అందు భూమి తనయందుఁ జేయంబడు ఖాతంబు తనంతన పూడునట్టివరంబును, జలంబు తనయందుఁ బ్రత్యుళితం బైన యేవస్తువైనను బావనం బగునట్టివరంబును, వృక్షంబులు భేదింపంబడినను బునఃప్రరోహంబు గలుగువరం బును, స్త్రీలు సదా తమకుఁ గామసుఖంబులు గలుగునట్టివరం బును గోరిరి. శచీశాఖుం డవ్వాని నట్లె యొసంగెను. అంత భూమ్యాదులు బ్రహ్మహత్యాభాగంబులంగొనియె. భూమిచవుటి నేలగను, జలంబు బుద్బదధేనదూపంబునను, వృక్షంబులు నిర్యాసభావంబునను, కాంతలు రజోవికారంబునను దాని నను భవించునట్లు తెల్పిరి. ఇట్లు నాలుగుభాగంబులుగా బ్రహ్మహత్యా నిర్దుక్తిం గాంచి యింద్రుండు యథారీతిగా నుండెను.

౧౬ వృత్రాసురకథ ౧౬

పాతకులారా! ఎన్ని పాట్లు పడినను దాఁజేసినదుష్కృత్య మనుభవంపక నశింప దనుట గ్రహింపుడు. చేయరాని కార్యముల నొనరించి వాని నెట్లో కప్పిపుచ్చిసంతమాత్రమున దాని యనుభవము తమకుఁ దప్పినదని కొందఱు దేవానాంప్రియులు భావించును. అది మిగులఁ బొరపాటు, బుద్ధిపూర్వకముగ నొన

రించిన దుష్కృత మనుభవించినఁ గాని నశింపదు. ఇందుఁడు బ్రహ్మాత్యను ఇతరుల ననుభవింపఁ బ్రార్థించి తాను దప్పించుకొనియోగదా యని ప్రశ్నింపకుండు. అట్లు తప్పించుకొనుట సాధ్యము కాదనినప్పుడు, త్రిలోకాధిపతియైన శతకృతువులొన రించి త్రిమూర్తులను దలంచినపుడు చూడఁదగినంతపుణ్యమొన రించిన యిందుఁడొక సంవత్సర మాపాకము ననుభవించెను. ఆవల నాల్గుభాగముల నితరుల ననుభవింపఁ జేసెను. అంతలో నది యాయనను వదలలేదు. ముం బాయుచు నెట్లు బాధిం చెనో మీ రెఱుంగఁ గలరు. ఇతఁ గథ వినుడు.

త్వష్ట విశ్వకర్తతండ్రి. ఇందుండు తనకొడుకును ద్రుంచుట యెఱింగెను. పుత్రశోకము దుర్భరము గాన దాని ననుభవించెను. శక్తియుక్తుఁ డగువాఁడు దుఃఖపడుటతోడనే తృప్తి నొందఁడు కాన నాదుఃఖపదమున నాగ్రహమును బ్రవేశింపజేసెను. ఆగ్రహ మగ్నివంటిది. అది యెవరినైనను బాధింపక చల్లారదు. త్వష్ట దుఃఖమును మాని శతమఖమారణము చేయఁ బూని యాభిచారికహోమం బొనరించెను. ఆభిచారిక మనునది క్రూరకర్తము. ఇతరులబాధించుటకోచంపుటకోచేయు కార్యమని దానియర్థము. అదేవతలు క్రూరస్వభావులుగా నుందురు. హోమ ద్రవ్యము లట్టివే. అది హింసాప్రధానకర్తమని తెలిసికొనఁ దగినది. ఆహోమము పూర్తికాఁగా నాయగ్ని గుండమునుండి కల్పాంతకాకారవిశ్రుతకీలానలనీఘరేషణగుణముభ్యత్రిలోకుం డగు నొకబాలకుండు వెడలివచ్చెను. అతనిం జూచినంతనే యందలివారందఱు భయంబడిరి. అతనికి వృత్రుం డను నామకరణ మొనర్పబడెను. అపసితనమునందే యాతని ప్రతాప మొర్వ.

రాని దని యందఱకుం దోచెను. ఓర్వజాలక దేవత
లాతనిం జట్టుముట్టి శస్త్రాస్త్రాబుల ముంచిరి. ఆ యాయుధ
ముల నాబాలకుం డూరక మ్రింగెను. ఆపద్ధతిం గాంచి పురంద
రావిజ్ఞంపూరులు డెందంబులం బుట్టిన భీతిని దశదిశలకుం
బాటి రక్షకుఁ డీత నెన్నఁడగుకా యని వెదుకసాగిరి. అంతట
నమరు లందఱొకచోటం జేరి యాలోచించి యాపద్బాంధ
వుండు పుండరీకాక్షుండు గా కన్యం దొకండు కలఁడే యను
నిశ్చయంబున వైకుంఠంబున కరిగి భక్తివినయతాత్పర్యంబు
లొప్పుచుండఁగా,

చ. “ఉదకమయంబునకొ పనుధ నోడఁగఁ జేసి తనర్చుకొమ్మురకొ
పవలక యుటఁ గట్టి మనువల్లభుఁ గాచిన మత్స్యమూర్తి న
వ్వుదమున మమ్ముఁ బ్రోచు ననుమానము మానఁగ వృత్తుచేరియా
పదఁ దొలఁగించి నేడు సురపాలురపాలిటిభాగ్యవై వమై.”

అని యిట్టి స్తుతుల ననేకంబుల స్తుతియించిన నారాయణుండు
కరుణావారిరాళి వారికిఁ బ్రత్యక్షంబయ్యె. అత్రటి

సే. “తగు శంఖచక్రదాధరుం డగువాని శ్రీవత్సకౌస్తుభ శ్రీలవానిఁ
గమనీయమాణిక్య ఘనకిరీటమువాని దివ్యవిభూషణ దీప్తివాని
మండితకేయూర కుండలంబులవాని సిరి యురధ్ధ్వజముచఁ జేలఁగువాని
దనుఁ బోలునేవక దండంబుఁ గలవాని జిహ్వఁగైనపచ్చని వలువవానిఁ

అ. చెల్లదమ్మిరులఁ దెగడుకన్నులవాని, నవనుధాద్రవంపు నవ్వువానిఁ
గనియె వేల్పుకిండు కప్పరపాటుతోఁ, గన్నులందు నున్న కఱపు దీఱ.”

కనినంతనే వారు ముకుళితకరాంజలులై భయభక్తు లొలయ
పానదంబున

సీ. “దండంబు యోగీంద్రమండలనుతునకు దండంబు శార్ఙ్గకోదండునకును

దండంబు మండితకుండలశ్చయనకు దండంబు సింహరభండునకును

దండంబు మత్తవేదండంక్షకునకు దండంబు రాక్షసఖండచునకు

దండంబు పూర్ణేందుమండలమఖునకు దండంబు లేజరి ప్రచండనకును

తే. దండ మద్యతపుణ్యప్రధాననకుడు, దండ ముత్తమవై కుంత ధామనకును

దండమాశ్రిత రక్షణతత్పరునకు, దండ ముద్యుభోగినాయకత్వనకును.”

అని నతులు సమర్పించి వృత్తదానవభీతి రాసుండుటఁ దెలిపి
 మాకింక దిక్కు నీవే కదా యని ప్రార్థించిరి. ఆమాటల
 కాభక్తితాత్పర్యంబుల కలరి శ్రీమన్నారాయణుండు దరహానిత
 వదనుండై మృదుదుధురభాషణంబులతో దేవతలారా! మీ
 నుడులు నా కెంతయు సంతసంబు నీయఁజాలె. మీకు మే
 లయ్యెడు, భయపడకుండు, భాక మీభయంబు నశియించువిధంబు
 వినుండు. నాభక్తుండు దధీచి యను మహాముని కలండు.
 ఆమునిశరీరంబు మద్విద్యాతిశయమహత్త్వంబునఁ దేబోవిశే
 షంబున భాసురంబై సారథిమంబై యుండు. దానిం బరిగ్రహిం
 పుండు. ఆముని వదాన్యులలో వదాన్యుండు. తప్పక వేడినమీ
 కిచ్చు. ఆయనశల్కంబులై శిశ్వకర్మనిర్మితంబులై శతధారలు
 గల యాయుధ శ్రేష్ఠంబగు. అదియు మత్తేబోపబ్బంహితంబై
 వృత్రాసురశిరోహరణకారణంబై యుండు. దానంజేసి మీకు
 మరలఁ ద్రిలోకాధిపత్యంబు సుస్థిరంబుగ నిలువం గలదు.
 మీకు శత్రుబాధ లడంగు నని యాదేశించి యంతర్హితం
 డయ్యె.

అంత నమర్త్యులు పరిహృష్టాంతరంగులై సముద్రమధ్య
 భాగమున నున్న దధీచిమునికడకుం జని యాతనిసమాధికి
 మొచ్చుకొనుచు నమస్కరించి వినయ ముట్టిపడుచుండఁగా

ఆ. “దేహీసుఖము గోరదేహంబు భరియించు, దేహీ విడవలేడు దేహమెపుడు
దేహి యస్తదీయ దేహంబుకొఱకునై, దేహ మిగదయ్య దేవతలకు.”

ఉ. “ఎక్కడ నెల్ల లోకముల నెవ్వరు గోరనికోర్కె నేడు మా
తెక్కలిపాటుకై తివిరి దేహము వేడంగ వచ్చిచార మే
మెక్కడ తీవ్రకర్మగతి యెక్కడ దైవ్యకంబు గాక యీ
రొక్కపుదాన మీవరుస రోయక వేడుదురే జగంబులన్.”

క. “అడుగంగ రాని వస్తువు, లడుగట బ్రలిమాలి యెట్టి యర్థము నీను నే
మడిగిమి దేహ మెల్లచు, గడు నడిగెడువారి కేడ కరుణ మహత్వా.”

అని వేడిరి. ఆమాటల కమ్మునీ యాగ్రహమ్ము నొందక యను
గ్రహసమగ్రమానసుండై

ఆ. ఎలమి బ్రదుక నిచ్చ నెననికవారికి, దేహ మెల్లభంగి దీపు గావె
యచ్చుతుండు వచ్చి యర్థించె నేనినిదన్ను విచ్చునట్టి దాత గలడె.”

అని పలికి దేవతలారా! యగ్ర మడుగుయాచకులు గలరు.
దేహ మడిగెడి యాచకుండు లేడు. యాచకపాంఛాపరి
పూరణసమర్థులగు దాతలు గలరు గాని తనదేహ మినేర్పు
దాత లేడు. ఒకప్పుడు తనదేహ మిచ్చుదాత యుండుగాక.
అట్టివానిం జూపునట్టి యాచకుండుండనా. అథవా చంపు
నుబో. శల్కలబుల నన్నింటినేటిపంచుకొను యాచకు లుందురా.
మీరు లోకజాలము రక్షింప బూనుపాలకులు. మీకె ట్లిట్లు
హింస చేయుబుద్ధి పుట్టెనో మీకెట్లు ప్రాణములుతీపో ఇతరుల
కట్లేయని తలంపవలదా. అని నేర్పుమై బ్రశ్నించెను. దేవత
లామాట లాలకించి

తే. “సర్వభూతదయావరస్వాంతులకును బుద్ధివర్తను లగు మిమ్ము బోటివారి
కమితసత్కీర్తికామల కలఘనుతుల, కియ్యరానిపదార్థంబు తెప్పి గలవు.”

ఆ. “అడుగరాని సొమ్ము నడుగరా దని మానఁడడుగు వానిమాటలడుగ నేల?”

భ్రాంతి నడుగుచోటః బ్రాహ్మణేరీని,నిచ్చువాఁడు దాఁచఁడిచ్చుఁగాని.”

అని పలుక దధీచినుహాముని దరహాసంబు మోమున నాట్యము సల్పు నఖిలలోకధర్మం బెఱింగియు నొక్కంత కాలంబు ప్రీతి వాక్యం బిచ్చితి. సహింసవలయు నని ప్రార్థించి మీ యుట్టి వారి కుపకృతి గలుగునేని యీతుచ్చదేహంబుతో నింకఁ జేయవలసిన దేమని నుడువుచు శ్రీగుత్పర బ్రహ్మంబును దలంచుచు శరీరంబు వదలెను. అప్పు డింద్రుం డాశలక్ష్మ్యంబుల విశ్వ కర్త నిశితశతధారాసమావృతంబై వెలుంగు వజ్రాయుధంబుగా నమరింపం దానిం గైకొని యైరావతంబు నెక్కి సకలదేవతలు పరివేష్టింప వృత్రాసురునిపైకిం బోయెను.

వృత్రుఁడు నుద్గండలయకాలప్రచండచండభాసుంబోలే దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిభాసుఁడై దానవబలంబులు గొలువ ననికి నడచెను. ఇరుదెగలవారును పోరు ఘోరింబుగాఁ జేయఁదొడంగిరి. ఆసంకులసమరంబు కొంతకాలంబు చెల్లె. అంతట దేవాధిప వృత్రాసురులు తలపడి దుర్భరభంగి యుద్ధ మొనర్చిరి. గెలు పోటములు నిర్ణయింప వీలులేక యుండెను. వృత్రునిదెబ్బకు నైరావతము తల్లడిల్లెను. దానిని నేదచేప్పుచుండఁ గులిశంబు జాఱి క్రిందఁబడియెను. ఇంద్రుఁడు లజ్జించి మోము వంచి యుండఁగా వృత్రాసురుం డింద్రునిం జూచి నవ్వుచు

క. “దురమునఁ గైగువు వదలిన,శరణన్నను కైరిజనులఁ జూపను వీరుల్

వెఱుఁ గండ నేల కులిశము,కర మరుదుగఁ బుచ్చికొనుము కాచితినింద్రా.”

అని నీతి మెఱయఁ బలికినవృత్రాసురుని దైవముగాఁ దలంచి యింద్రుఁడు దానవేంద్రా,

ఉ. “లోకము లెల్ల నిండి తనలోనుగ నర్పముచేసి ప్రాణులకై
దీకులఁ బెట్టి యెల్లెడలఁ ద్రిపులు చూపెడు విష్ణుమాయ నేఁ
డేకమలిం దలంచి తిని యేల మహామరురూపు మాని ను
హ్నిః బురాణపూరుషుని శోభనమూర్తి ధరింపు మిపునన్.”

ఉ. వీనియమంబు నప్పితివా యెట్టి పహకప మాచరించితో
పూని రజోగుణాభిరతిఁ బొందిన నీమలి కాంతిబాలిన
మానసమానసానుభవ మత్తమరాళుల రోషభావన
మానుఁ డమేయఁ డాడనుజ మర్దను భక్తి పాసంగె నెంతయున్.

క. నారాయణరూపామృత, పారావారమునఁ దేలు భక్తుఁడు దా భూ
దారకృతభాతకోదక, పూరంబున నేల తృప్తిఁ బొందు మహాత్మా”.

ఇట్టిం ద్రుండు పలుకుచుండ వృత్రుండు యుద్ధోన్ముఖుడై
తలఁడ శతగుఱుడును వెనుదీయక మార్కొన వృత్రాసురుం
డై రావతంబుతో నింద్రుని మ్రింగెను. అప్పుడు

ఉ. “కందఁడు భీతిఁ గందఁడు ప్రకంపన మొందఁడు పెద్దనిద్దరం
జేందఁడు తత్తఱింపఁడు విశేషము జొప్పఁడు వైష్ణవీజయా
నందవరైకవిద్యను మనఁబునఁ దాల్చుచు నుండఁ గాని నం
క్రందఁడు దానికాచరునిగర్భములో పరిరక్షితాంగుడై”.

ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణకవచప్రభావంబున నుండి తన
యోగబలంబున నతనియుదరంబును గులిశంబున భేదించి
యై రావతసహితుండై వెడలి వజ్రంబున నాతనికంఠంబు ఛేదింప
వృత్రాసురుండు గతాసువై యిలం గూలెను. అత్తఱి

అ. “ఏమి చెప్పనవ్వు డింద్రావతనువున, నొక్కనివ్యతేజ ముచ్చి వెడలి
లోక మెల్లఁ జూడ లోకులు చూడ నీ, లోక మరసి విష్ణులోను జొచ్చె.”

ఇట్లు వృత్తుండు జడసిన నా వెనుపాపలబు విశ్వతరూపంబుతోఁ జూడచూపి వెను దగులఁగా శతమఘుండు నలుదెసలకుం బరుగిడి పరుగిడి యెందును నిల్వఁజాలక మానససరోవరంబుం జొచ్చి యం దొక్కకమలచాళంబునం దూటి యందుఁ దంతువులంగలిసి రూపంబులేక యుండె. బ్రహ్మహత్యయు నాచోటు ఈశ్వరదిక్కుగానఁ బ్రవేశించి యందునిఁ బొధింపఁ జాలకుండెను. పదంపడి నిరంతరనానాయకాధ్యక్షబలంబున నా బ్రహ్మహత్యభీతిం బాసి శంకరునకుంపాదుకూమంబున రక్షింపఁ బడి శచీదేవి బృహస్పతి నారాధించి ప్రసన్నుం జేయఁ దదా శివంబుల మరల నింద్రపదవిం బొంది యశ్వమేధంబు లొనరించి యథారీతిగా ర జ్యంబుం బాలించుచుండెను.

❧ చిత్రకేతూపాఖ్యానము ❧

అనిన విని పరిక్షిన్న రేంద్రుఁడు శుక డాఁగిండ్రుం జూచి మహాత్మా మహాకూరకర్తుడగు వృత్తుఁడు సుజ్ఞాని యెల్లయ్యెను. యుద్ధరంగమున నమరేంద్రు నెట్లు నొప్పించెను తెలుపుమా యన యోగి యిట్లుచెప్పెను. ఓరాజేంద్ర! తొల్లి కృష్ణద్వైపాయనుండును నారదదేవలక్షహంబులు నా కెఁగింపినను బునీప్రశ్నమునకు నుత్తరం బగు విని మని యిట్లు చెప్పి మొదలిడెను.

పూర్వము శూరసేనదేశములని పేరుగాంచిన భూమాలంబాలించు నరపతి చిత్రకేతూవు నా విశ్వాక్షాక్షుడు కలఁడు. అతనికిఁ బెక్కుమంది పత్నీలు గలరు. ఎవరియందుఁగాని యా నరపతి సంతానమును బడయఁజాలకుండెను. ఎన్ని భోగ

భాగ్యము లుండినను సంతతి లేనికొఱత యాతని బాధించుచునే యుండెను. తద్దుఃఖమున నాతఁడు సదా విపల్లవిత్తుడగుచుండెను. ఒక్కదివసంబున నారాజునింటి కంగిరసుఁ డనుమునిఁగతి యరు దెంచెను. రాజా మునిగాజును యథాశాస్త్రముగాఁ బూజించెను. దాన నతఁడు పరమాపందభరితుడై క్షుశలప్రశ్నములను జేసి రాజేంద్రా! సకలవిధములలోపములేని నీవిపుడేల ఖిన్నుఁ డవై యున్నవాడవు తెల్పుమని ప్రశ్నించెను. చిత్రకేతు వామునిం గాంచి మహాత్మా, ధ్యానబలంబున సర్వ మెఱింగిన మీకు నేఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది! అని యేమియు విశేషించి పలుకక యూరకుండెను. ముని యాతనికొఱత నెఱింగి, భూపాలశేఖరా! నీ కొఱత నెఱింగితిని. నాచెప్పినట్లుచేసిన నీకుం గుమారుండు కలుగు నని తానే యాతనిచేఁ బుత్రకా మేష్ఠి చేయించి యజ్ఞశేషపదార్థంబు తొలిపత్ని యగు కృత ద్యుతి కొసంగెను. ఆమె గర్భముం దాల్చి కుమారునిం గనెను.

ఆ సమయమున నాచిత్రకేతు షనస్సున సంతోషమిము డక యుప్పొంగెను. ఒడలు తెలియకుండఁ జేసెను. విప్రప్రవ రులు లోనగువారి కెల్ల వలసిన ధనంబు లిచ్చెను. జాతకర్తాది విధులు నిర్వర్తింపఁబడియె. కుమారుఁడు శుక్లపక్షశీతద్యుతివలె దినదిన ప్రవర్ధమానుండై యుండెను. కుమారుఁడు కలిగినది మొద లాభూపతి కృతద్యుతియందే బద్ధానురాగుడై యుండెను. దాని కోర్వఁజాలక తక్కిన పత్ను లాభూపతి కింతప్రీతి తొలి లలనయందు నొలయుటకుఁ గారణము తనయుండే కదా. వీనిం బొలియించినచో నీప్రీతితగ్గునని చింతించి యాబాలునకు విషం బిడి చంపిరి. నిద్రించువానివలెఁ గుమారుఁ డుండ నింతనేవేటి

నిద్ర యని దాది యూహించి మృతుం డయ్యె నని యెఱింగి యాక్రోశించెను. తల్లియెఱింగి బిట్టరొదనముఁగావించెను. రాజ మందిరం బెల్ల దుఃఖపూరనిభుగ్న మయ్యెను. రాజున కా దుర్భారత యమితశోకము నొసంగెను. రాజు దెంచి నిశ్చేష్టుఁ డయ్యెను. ఎవరు సాతని దుఃఖమును దీర్చువారు లేకుండిరి. అంత సంగిరసుఁడు సారదమకానితోడ నతనికడ కరు దెంచి మృతుని చెంత మృతునిభంగిఁ బడియున్న రాజుం గాంచి

సీ. “నీకు వీ డెవ్వఁడు? నీ వెవ్వనికి శోక సంతాప మందెను సార్వభౌమ

పుత్రమిత్రాదులు పూర్వజన్మంబున నెవ్వనివారలో యెఱుంగఁగలవె

మొదల నదీవేగమున నాడకాడకునికతంబు గూడుచుఁ జేదఱుదుండు

నారీలఁ బ్రాణుల కలికాలగతిచేతఁ బుట్టుట చచ్చుట పొసఁగుచుండు

ఆ. గాన భూతములకుఁ గలుగుభూతంబులు, మనుతతోడ విష్ణుమాయఁ జేసి

దీని కడల నేల? ధృతి దూలఁగా నేల? బుద్ధిఁ దలఁచ వలదె భూకన్పష్టి”

అని యనేకనీతుల నుపదేశించెను. ఆజ్ఞానోపదేశమున రాజు తెలి వొంది చేతులు మోడ్చి యతివేషము లూనిన మీ రెవ్వరు? అని ప్రశ్నించెను. అంగిరసుం డయ్యా నేను నీచేఁ బుత్రకామేష్టి చేయించినవాఁడను ఈయన సారదముని యని తెలిపి నీదుఃఖం బసనయింప నరుదెంచితి మని బోధించెను. అంత సారదముని, రాజా నీ కీసుమారునితోఁ బని కలదేమో కనుఁ గొనుమిదె వీనిఁ బ్రదికించెదనని పలికి యోజీవుఁడా! నీకు శుభం బొనఁగూడ ఈతనువునఁ బ్రవేశింపుము. నీతల్లిదండ్రులదుఃఖం బసనయింపుము. ఆయుశ్శేషం బరుభవింపుము. పిత్రధీనంబైన రాజ్యపదంబున నధిపసింపు మనియె. ఆమాటల కాబాలుండు ప్రతిపచనం బిచ్చుచు

తే. “కర్తవశమున నెందు నుఖంబు లేక, దేవతిర్యక్ష్మయోనులఁ దిరుగునాఁకు
వెలయ నేజన్మమందునొ వీరు తల్లిదండ్రులయినారు చెప్పజే తాపసేంద్ర.”

క. “నతు లెవ్వరు? నుతు లెవ్వరు? నతు లెవ్వరు? మిత్రశత్రు బంధుస్త్రియసం
గతు లెవ్వరు? సర్వాత్మక, గతుండై గుణసాక్షియైన ఘనుఁ డొక్కనికిన్.”

అని ఓలికి చిత్రకేతుం గాంచి నాకును మీకు నెక్కడి
సంబంధంబు? మీరు దుఃఖింపఁ బని లేదు. జ్ఞానంబు సంపాదిం
పుము. తరింతు వని ఓలికి జీవ్నండు పోయెను. చిత్రకేతుండును
వానిబంధువులు విస్మితులైరి. అంతఁ జిత్రకేతుం డాతనయు
నకు నొర్ధ్వదైహికంబు లొనరించి కాళిందికిం బోయి స్నాన
మొనరించి నిర్మలాంతఃకరణుండై సారదునకు నమస్కరించెను.
ఆముని యాభూపాలునకు భగవద్వంత్త ముపదేశించెను. పిదప
సంగీరసుం గూడి బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయెను.

చిత్రకేతుండు సారవోపదేశంబునఁ బనిత్రచిత్తుండై
నిరాహారుండై భగవంతు నేడురాత్రంబు లారాధించెను. దాన
విద్యాధరాధిపత్యంబు రత్నవిమానంబును లభించె. భగవదను
గ్రహంబును గలిగెను. దానఁ ద్రిజగంబులనుఁ దిరుగుచుఁ
గొన్నిదినంబులకు నొక్కచోట

సీ. “తారహరవహీర ధవళదేహమువాని రమణీయసీతాంబరంబువాని
మణికిరీటస్ఫురన్త స్తకంబులవాని గంకణకేయూర కరమువానిఁ
గర్భరమయదీప్త కటిసూత్రములవానిఁ దరళయజ్ఞోపవీతములవాని
సలిసుప్రసన్నవక్త్రంబుజంబులవానిఁ దరుణవిపుల్ల నేత్రములవాని

అ. నిధమండలంబు నేవింపఁ బుణ్యప్రసిద్ధి వెలసినట్టి యిద్ధచరితుఁ
బద్ధలాచనునకుఁ బాదపీతాబ్రవ, ఘనునిఁ బన్నగేంద్రుఁ గాంచె నతఁడు.”

కన్నంతనే భక్తివ్రతముకంఠరుండై నమస్కరించి వినయ
మొప్పారంగా

తే. “అరయ బ్రహ్మదులై యనిచనునయించి, భక్తియుక్తుల మనములఁ బ్రస్తుతింతు
రవని యెవ్వనితలమోద నావగించి, బోలు నావేయిశిరముల భోగి గొల్తు.”

అని నుతించెను. ఆనుతుల కలిగి యనంతముడు తనవిధం
బెఱింగించి ముక్తుడ వైతి యని యాశీర్వాదించి యదృశ్యుఁ
డయ్యెను.

చిత్రకేతుఁ డవ్వల నాదివ్యవిమానం బెక్కి తిరుగుచు
భగవంతునిం బాడుచుం బోవుచు వలసినచోటుల నిలుచుచు
నొక్కనాఁడు కైలాసంబు చెంతం బోవుచుండి

క. “ఆరణ్యభూధరంబున, నీరేణభవామరాది నికరము గొల్వం

బేరొలకనున నుండిన, గౌరీయతుఁ డై నహరుని గనియె నరేంద్రా.”

సీ. తననిజరూప మింతయు నున్కి తెలియక, వాదంబు చేసెడు పేదరవముఁ
గరుణావళాకనా కాంతీతులై యొన్న బ్రహ్మదిసనకసంప్రజుతిరవము
సారశివానంద సల్లాపముల నొప్పు ప్రమథగణాశియాభ్యుటరవంబు
డమరుమ్మనంగాది ధరుధనుధ్వనితోడి పటుభృంగినాట్య విస్ఫారరవము

తే. మానుగాఁ జామరలు వీచు మాతృకాది

కామినీజనమహితకంకణరవంబు

మెండు చెఱఁగంగఁ గన్నులపండు వయ్యెఁ

గొండరాచూలిపెనిమిటి నిండుకొల్వొ.”

అట్లు కాంచి బ్రహ్మదినేవిత్తుండయ్యుం దనయూరుతలంబున
గౌరి సునుచుకొని యున్న పరమేశ్వరుం గాంచి చిత్రకేతుండు
వకపక నవ్వెను. అంతట నూరకుండక యామె వినుచుండఁ
గానే జంకు లేక,

సీ. బాహురొప్పుగా బాకగుడుడును గడలేని ధర్మస్వరూపంబు దానయగుచు
బడులు ఘంటయును మలచేతమునను చొడవైక యీ యోగిపుంగవులను
బ్రహ్మవాదముల గొప్పకాసిట్లు తొవ్వివామిగునకూపంబున మెలకతోడఁ
బ్రాపుతుండును బోలె బద్ధానురాగుండై లాలితుం డయ్యె నిర్లజ్జత నిట
త. నకట! ప్రకృతిపురుషుండైన దానేకాంతమందునకులతోడ నలగుఁ గాని
యిట్లు ధర్మసఖిల నింతులతోఁగూడి, పరిధనింప లేడు భ్రాంతి నొంది.

అని పలికెను. ఈశ్వరుఁ డామూటలువి నెను. ఏమియుఁబలుక లేదు.
పక్షున నవ్వెను. ఆరణ్యలోనివా రేమన కూరకుండిరి. అంతటఁ
జిత్రకేతునియహంకారమునకుఁ బార్వతి యోర్వక సభ్యు
లారా! విడిచి గదా వీని ప్రల్లదములు. సనకాదిమునిధ్యేయుని
శంకరునితత్త్వము నీతుచ్చుఁ డెఱుంగఁగలఁడా! మహర్షులవివేక
ముననా భగవంతుని నేనించుట? అని మఱియు నాగ్రహంబు
వేర్చిని జిత్రకేతుని సభ్యులకుం జూపి

సీ. ఎవ్వనిపదపద్మ మింద్రావిముఘల చూడాగ్రపంక్తులనీదఁ జూచు
నెవ్వనితత్త్వం బచనయంగ బ్రహ్మసి యోగిమానసపంక్తి నోలకాడు
నెవ్వనిరూపంబు నేర్పాటు గానక వేదంబు లందంద వాద మడుచు
నెవ్వనికారుణ్య మిలోకముల నెల్లదనిపి యొకయు ధన్యకములఁ జేయు
తే. నట్టి సర్వేశుఁ బాపసంహరు ధీరు, కాశ్యతైశ్వర్యు నాత్మసంపాదు నీకు .
నెన్న పల్కిన పాపాత్ముఁడెల్లభంగి, దండనార్తుండుగా కెఱ్ఱుకలఁగఁగలఁడు.
తే. నిఖిలలోకాశ్రయంబునన్నిహితసుఖము, నకలభద్రైకమూలంబుసాధుసేవ్యు
మైన శంకాక్షు పాపదద్ధార్పణంబు ననుసరింపంగ భుండు నీడర్హుఁడగునె.

అని పలుకుచుఁ జిత్రకేతువుం గాంచి దురాత్మకా! ఈపాపం
బునకు ఘంటంబుగా నీవు రాక్షసయోనింబుట్టు మని శపించి
యీతనుండి మహాత్ముల నవజ్జ చేసుకుండు మని పలికెను.

ఈమాటలు వినఁబడఁగనే చిత్రకేతుఁడు విమానముడిగి యా జగజ్జననికి నమస్కరించి చేతులు జోడించి తల్లీ ! నాదుష్కర్తము నన్నింతకుం దెచ్చెను. ఈశాపమునకు దుఃఖంపను. జగన్మాతయగు నిన్ను నిట్లు పలికిన దోషమునకే శంకించువాఁడను. తల్లీ యమింపుము. నాయీయపరాధమును మన్నింపుము. ఇక నెన్నఁడు నిట్టి యవివేకమునకు నామదిఁ జోటియనని పలికి పార్వతీపరమేశులఁ బ్రీతులఁ జేసి విమాన మెక్కిపోయెను. ఆచిత్రకేతువే ఆశాపంబునఁ ద్వష్ట చేయుయజ్ఞంబున దక్షిణాగ్నియందు దానవయోనిం బుట్టి జ్ఞానసంపన్నుఁడు గానుండెను. రాజేంద్రా ! ఇది వృత్తానురూపూర్వకథ. ఇక నేమి వివర గోరెదవో తెల్పు మని పలికెను.

ఇది షష్ఠస్కంధము.

స ప్త మ స్కంధ ము

శ్రీహరిచ్చారపాజకులకు కాపము గల్లుట

శరీక్షిన్దహారా జాయోగిశ్చంగవ్రజుడు లాలించి భక్తి భారంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను. 'యోగీంద్రా! సర్వభూతసముండగు శ్రీహరి దేవేంద్రునినిమిత్రమై దానవుల వెదకి వెదకి చంప నేల? ఈశంతు మాన్పుమా' యని వేడెను. భుక యోగియు రాజేంద్రా! నీప్రశ్నయు పరమపవిత్రమైనది. భగవల్లీల నాలకింపఁ గుతూహలుండ వగునీ వడిగిన విషయమునకు బదులు చెప్పెద, వత్సా!

క. చిత్రంబులు త్రైలోక్యవ, చిత్రంబులు భవలతాలచిత్రంబులు న
న్చిత్రంబులు మునిగనవన, చైత్రంబులు విష్ణుదేవుచారిత్రంబుల్.

కాన నవి విషం దగినవి. సావధానుడవై యాలకింపుము. భగవంతునకు శత్రుమిత్రభావంబులు లేవు. సర్వసాక్షి. సర్వ సముండం కాని సత్వగుణంబునకు వృద్ధియు రజస్తమోగుణంబులకు హానియుఁ గల్గించునిచ్చు గలవాఁడు. కాబట్టియే సత్వగుణంబు గలదేవతలఁ బాలింపం బూని రజస్తమోగుణులయిన దానవులఁ జంపుచుండు. ఇదియ దీనిరహస్యము. దీని చరిత్రం బంతయుఁ జెప్పెద.

పూర్వము సనకసనందనసనత్కుమార సనత్కుజాతులను పేరఁబరఁగు బ్రహ్మమానసపుత్రులు నగుమునివరులు దైవవశం సంగ్రహభాగ—6

బున నెల్లకడలఁ దిరుగుచు పంచషడ్వర్ష సమపయస్సంయాతే
కాయులగుచు దిగంబరులయి శ్రీహరిని సందర్శింప వై కుంతంబు
నకుఁ జోయిరి. భగవంతుని దివ్యపాదంబుఁ గాంచినంతనే
ప్రణమిల్లి లోపలఁ జొచ్చుతఱి ద్వారసీమ నున్న జయవిజయు
లను నిరువురు పురుషులు ద్వారపాలకులు గాన వారిని వారిం
చిరి. ఎన్నఁడుగాని వారిగమన మప్రతిహతము. ఆనాఁడు
భగవంతు నెపుడెపుడు దర్శింతునూ యని తమకమునఁ జొచ్చు
చుండ వారు వారించిరి. ఇంచుకంతయైన పరువు నారయక
నిలిపిరి. హుంకరించిరి. చొరరాదు నిలువున దనిరి.

అత్తఱి యాముసులకుగల్గిన యాగ్రహమునకు నేర లేదు.
భగవంతుని దర్శింపఁజోవఁగా నడ్డుటకు వీరెవ్వరని యొచిరి.
దుష్టాత్మకు లిటుఁ జేరిరని నిశ్చయించిరి. వెంటనే వారెల్ల నేక
వాక్యముగా మీరునున్ను నివారింపితిరి. ఇది యాచురకృత్యము.
కావున మిమ్ముఁడమింప నవకాశములేదు. మీరు వేగమ యసుర
యొనిజన్మింపుఁడు. ఇచ్చోటమీరుండ నర్హులుకారు. రజస్తమో
గుణ ప్రధానులరయి యసురులు గండు. ఇఁకఁబొందని శపించిరి.
ఆశాపము చెవిసోకగజే జయవిజయులు కంపించిరి. చేసినపని
కిట్టిఫలము గలిగెనే ఇఁక గతి యేమని దుఃఖించిరి. భగవదనుజ్ఞ
నెఱవేర్చితిమి కదా, ఇట్టిశాపము రా నేల యని విచారించిరి.
ఇఁక నాలసింపరా దని కృతనిశ్చయమై వారిపాదములం బడిరి.
మొఱి పెట్టుకొనిరి. మాయపరాధము లేదు. ప్రియమియానతిని
మిమ్ము నిలిపితిమి. మమ్ము శపింప న్యాయమా? యని దీనా
లాపంబు లాడిరి. మాగతి యేమని నర్మసంపది. తమరు పరమ

కృపాసింధులుగాన మన్నింపుఁ డని చేతులొగ్గి ప్రార్థించిరి. తుదకు బోధన నేడ్చిరి.

సనకసనందనాదులు వారిం గరుణించిరి. దూరదృష్టి నవలోకించిరి, ఆటుజన్మంబుల భగవంతునితో మైత్రినొందిగాని మూఁడుజన్మముల ద్వేషించికాని శాపవిముక్తి నొంది మరల నిం దుండుఁ, డని శాపవిముక్తిని బ్రసాదించిరి. లోనికరిగి శ్రీ మన్నారాయణమూర్తిం దిలకించిరి. కృతార్థుల మైతిమని మనవి చేసిరి. నెలవొంది తమయిచ్చుం బోయిరి.

ఆజయవిజయులు హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షు లన నవతే రించిరి. హిరణ్యాక్షుని శ్రీహరి యాదివరాహరూపం బెత్తి వధించెను. హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదు నాత్మకుమారుని హింసించి నరసింహరూపధారి యగు శ్రీహరిచే హింసంపఁబడియె. అనఁ దద్విధం బెఱింగింపు మని రాజా ప్రశ్నింప శుకయోగి యిట్లు చెలిపెను.

❧ హిరణ్యకశిపుఁడు తపం బొనరించుట ❧

హిరణ్యాక్షుండు మడసినపిదప హిరణ్యకశిపుఁడు శోక దండవ్యామానమానసుండై ఘూర్ణిల్లి సభామండపమున నిలువం బడి త్రిమస్తక, త్రిలోచన, శకుని, శంబర, శతభాహు, నముచి, వాయుగ్రీవ, పులోమ, విప్రచిత్తి ప్రముఖు లైనదైత్యుదాన వులఁ బెక్కుండ రావించి వారితో నిట్లు పలికెను. రాక్షస ప్రవరులారా!

శా. నాకు దమ్ముఁడు మీకు నెచ్చెలి రణవ్యాయైకదశుండు బాహుశీకృతదేవయతుఁడు హిరణ్యాక్షుండు, వాని మహా

సౌకర్యంగము దాల్చి దానవపథుసౌకర్యముల్ నీటుగా
వైకుంఠుడు వధించి పోయె నట యీ వార్తాస్థితిక్ వింటిరే.

అని హెచ్చరించి తనప్రణామంబు వినిపింపం దలంచి.

సీ. భువనక్తి నాతోడఁ బోరాడ శంకించి మున్నీట మునిగిన మునుంగుఁగాక
యూరించి పెనఁగె నాయవలసంభ్రమమున కెఱిగిపెన్నిచ్చిన నిచ్చుఁగాక
జడఁగలు నైకక సౌకర్యకాంక్షియై యల క్రిందనీగిన నీంగుఁగాక
క్రొధించి యటుగాక కొంతపొరుషమున హరిభంగి నడరిన నడఁబుఁగాక

ఆ. కఠింకూలధారఁ గంతలంబు విడలించి, వానిగోణితమున వాణి మెఱసి
మశ్చహోదయకు నగుఁ దర్పణము నేసి, మెఱసివత్తు మీకు మేము చెత్తు.

అని పలికి తనపూర్వీక నమస్కరిత వారిని బ్రవర్తించఁజేయుం
దలంచి దానవ్రలాగా! మీ రీక్షణంబు యరిగి భూలోకంబునం
గల మునులతపస్సుల కంతరాయంబుఁ గల్పించి యెఱ్ఱుంబులు
పాడుచేసి ధర్మకార్యముల నెల్లెట్లు పాడునేయఁ దగునో
యాయాంబురీతులఁ గార్యముల నిర్వహించి రండని పంపెను.
వా రారాక్షసకాజునాజ్ఞ శిరసావహించి యక్కార్యముల నిర్వ
హింపఁ బోయిరి.

హిరణ్యకశిపుఁ డంతట హిరణ్యాక్షునకుఁ తిలోదకంబు
లిడి యుతనిబిడ్డలగు శకునిశంబరకాలనాభమదోత్కచుల నింక
నుం గలవారని మెల్లన నాశ్వాసించి సోదరభార్యల రప్పించి
ధైర్యముచెప్పి జ్ఞాన ముపదేశించుచు

సీ. భూపాలకుడు నిద్ర పోయెడి నొందేమి విలపింప నేటికి వెఱ్ఱులార
యెవ్వఁడు భాషించు నెవ్వఁ డాకర్ణించునట్టివాఁ డెన్నఁడో యరిగినాఁడు
ప్రాణభూతుం డైన పవనుఁ డాకర్ణింప భాషింప నేరఁడు ప్రాణి దేహ
ములకు వేఱితాను ముఖ్యుండై యింద్రియవంతుడై జీవుండువలసు మెఱయఁ

ఆ ద్రాక్షశకుల భూతపంచకేంద్రియగునో, నిరక్షణములను లీలఁ గూడు.
విడుచు నన్యదొకఁడు విభుఁడు దీనికిమియ్యసామె చేప కగటబొరలనెలఁ
అని యనేకనీతులను దెలిపెను. అతఁడపదేశమున దుగిళము
పోఁగా నూరు జ్ఞానంబు నూని భగవంతు నాచాధిపతియై
తరణోపాయం బని తలంచెరి.

ఆరట పీఠాన్నికళివ్వుఁడు అజామరభావంబును త్రిజ
గద్ద్రాజ్యంబును, నాటితని పరాక్రమమును, సర్వశత్రువుల
నోడించు శక్తియుఁ గోరి యిది తపంబునఁగాని సాధ్యముంబు
కానని తలంచి తీవ్రతపంబు నేయఁ బూని మందరాద్రిద్రోణికి
జనియె. ఆపర్వతము పావనతమాశ్రమరహితము. సకలర్తు
ఫలసమన్వితము కావున నందోక సిద్ధాశ్రమమున నిలిచి
తపంబు చేయఁ బూనెను. కాలిపెనువ్రేలు నేల మోపి తదా
ధారంబుఁ నిలువంబడి టాహువులఁ బైకినెత్తి ఆకాసమును
అర్ధవృష్టిఁ జూచుచుఁ బొడవు లగునెఱ్ఱనిజదలతోఁ బ్రళయ
కాలసూర్యబింబమా యని తోఁపఁజేయుచు నెవ్వరేఁ బన్ను
జక్కఁగాఁ జూడఁజూడక భీతిల్ల మహాభయంకర మనుతపంబు
చేయుచుండెను. ఈసమయమున దేవతలు యథావూర్వముగా
స్వర్గము లాక్రమించుకొని రాజ్య మేలుచుండిరి.

అతపం బంతకంతకు భయంకరం బయ్యెను. ఆతపోగ్ని
భరింపఁ జాలకపోయిరి. అట్టితఁటి భూతంబులన్నియు నాకంపిం
చెను. ఆదానవేంద్రుని శిరస్సునుండి పుట్టిన ధూమములోనమం
టలతోఁ దెఱిమాడఁ దరంబుగా కుండెను. అప్పుడు దేవతలు
కంపించి సురపురి విడిచి బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి బ్రహ్మను
జూచి నమస్కరించి చేతులు మోడ్చి వినయ ముట్టిపడుచుండ

క. “దిలిగొడుకు తపమునేడిమి, నలితపుల మైలి మింక నలజడి నమరా.

వలినుండ వెఱుకు మెయ్యరిగలి మాకును దేవదేవ కారుణ్యసిధి.

కా. శంకాలేశములేదు దేవ త్రిజగత్సంహారమున్ దేవతా

సంకోచంబును వేదశాస్త్ర పదవీసంక్షేపమున్ లేక యే

వంకన్ లేవ నటంచు దుస్సహతపోవ్యావృత్తి చిత్తజుతో

సంకల్పించె నికాచరుండు ప్రతిసంస్కారంబు చింలించవే.”

అని మొట్టవెట్టిరి, అంతతో నూరకుండక తపోభీతి తమ్ము
బురికొలుపఁగా

మ. భవదీయం బగునున్నతోన్నకమహా బ్రహ్మకవీతంబు సం

స్తవనీయం బగుభూతియన్ విజయమున్ సౌఖ్యంబు సంతోషమున్

భువనశ్రేణికి నిచ్చు జైత్యునితనస్సున్నరిన్ నివారించి యో

భువనాధీశ్వర కావవే భువనముల్ పూర్ణప్రసాదంబునన్.

అని వెక్కుటెఱంగుల విన్నవింప నా నలినసంజాతుండు

విబుధప్రార్థనంబు నూహించి యింకఁ దడవునేయుట పాడిగాదని

నిశ్చయించి భృగుదమోదులు వెంటనంటిరాఁగా మందరాద్రి

కరుదెంచి యం దొకచోట నియమమూని పివీలికావృతమేదో

మాంసచర్మరక్తుం దై వల్లీకతృణవేణుకటలపరిచ్ఛన్నం దై

మహాత్రుతపఃప్రభావసంకన్నుండై నీరంద్రనీరదనికరనివిష్టనీరజ

బంధుండవోలె నివసించి యున్న హిరణ్యకశిపుం జూచి

యచ్చెరు వంది యిట్టితప స్సొనరించిన వారి నెన్నండును గాన

నని తలంచి మహావీరితో దక్షిణహస్తం బెత్తి

మత్త. ఓసురారికులేంద్ర నీక్రియ సుగ్రమైతపంబు మున్

చేసిచూపినవారు లే రింకఁ జేయివారును లేరు నే

నీసమాధికి మెచ్చితికొ విను నీయభీష్టము లిత్తు నా
యాస యేటికి లెమ్ములెమ్ము మహాత్మ కోరుము కోరికల్.

కా. దంశవ్రాతములు బిప్పీలికలు మేదు క్రవ్వరక్తంబులకొ
సంశీర్ణంబులుచేసి పట్టి తినఁగా శల్యావశిష్టుండవై
వంశచ్ఛన్నతృణావలీయతమహా పల్లకమం దింద్రియ
భ్రంశం బింతయులేక నీకు నిలువం బ్రాణంబు లెట్లుండెనో.

మోక్షకలిహా ! ఆహారమును జలము నొల్లక యారీతి
నూలుదివట్టవత్సరములు మేనఁ బ్రాణవాయువుల నిలుప నెవ్వ
రికేవి శక్యమా ? నీతపోనియతిం జూడ మహాత్మకుసఁతోష
ముహ్మంగుచున్నది. ఇట్టి ఘోరతపంబున ను మ్మెల్ల నోడించి
తిని. నీ పుడు వాత్సల్యముచేత నీచెంత కేలేంచితిని, నీ
కోర్కుల ఫలించు జేసెదను. అని పలుకుచు నడచియీగలు
లోనగనవి భజింప నామమాత్రావశిష్టమా యన్నట్లున్న యా
హారజ్యోతిష శరీరంబుపయఁ గమండలుజలంబులు ప్రోక్షించిన
నా దానవాగ్నినతి యాకమండలూదకంబున నంగంబులెల్లఁ దడు
పంబడఁ దపంబు చూలించి తీవ లల్లిబిల్లిగ నెల్లుకొని యున్న
వల్లీకంబు నెట్లో వదలించుకొని వెడలివచ్చి యథాపూర్వదేహ
పరాక్రమంబులు వెలయఁ బుటముపెట్టిన బంగరువలెఁ దను
చ్ఛాయయొప్పటి మెఱయుచు వచ్చి విషయవినమితోత్త
మాంగుండై భక్తిభారంబున వాణీప్రాణసాధునకు నమస్కరించి
వెక్కుభంగుల వినుతించి గద్గదస్వరంబున మెల్లగా,

క. కోరినచారల కోర్కులు

జేరుపుతో నిచ్చి మనుష నీక్రియనన్యత్

జేరరు కదణాకర జేఁ

గోచెద నీవిచ్చెదేని కోరికల భవా.

అహోరిక లెద్ది యందువేని నుహంతా ! అదికొట్టము.

కా. గాలిం గుంభిని నన్ని నంబులు నాకాశ స్థితి దిగ్గంఠ
 రేలక సుస్తములం దమకిప్రళయ భూతిగ్రాహ రక్షో మృగ
 బ్యాళి నిత్య నరాదిజంతులహా వ్యాప్తికాదుప్రాప్తక
 ప్రాళిక్ మృత్యువులేని జీవము అకాశిక యిష్టియవే.

కరుణాసీగధి ! ఇతియనాదు. అంత్యంబుల బ్రతిలేని
 పాపదంబును, దిక్పాలకుల విరాజనబాలల సుహృదులును, భువన
 త్రయజయంబును దయచేయునూ యిది ప్రార్థనా.

మరణానందము గానూ నోరనవరంబు లన్నియును బ్రసా
 దింగి సావరంబుగా నాతనిం బొందును బొందువల్పుతోవలగా

కా. అన్నా ! కళ్యణపుత్ర దుర్లభము లీయధుని తెన్నవరిక
 ము న్నెయ్యారల గోర దీవరహిత మోపించితి నీమెడక
 నన్నుం గోరనొట్టి నిచ్చుటఁ బ్రసాదస్థంబుతో బంధిం
 వన్నత్వంబున నుండునీ నుమోదై కిత్రైకలియంతై.

అని హెచ్చరించి బృందారకులు పరివేష్టించి నిజమందరమునకుం
 జరియె.

పాతకులారా ! బ్రహ్మ యిన్ని పరముల ననుగ్రహించెను
 గాని 'ప్రవీణత్వంబుతో బుద్ధిసంపన్నత్వంబున నుండునూ సుమ
 తివై' అని హెచ్చరించెను. అందుగా నీవు సుమతివి కానిచో నీవర
 ములు నీకు ఫలికపవు నుమీ యని బ్రహ్మభావమైనట్లు కనుపట్టు.
 ఆవిధమెటుంగక హిరణ్యకశిపుడు మెలంగి ప్రాణంబుల వడలు
 కొనియెను. ఎట్టిశక్తియున్నను దానిని నిలుపుకొనుటకు సత్ప్ర
 వర్తనమే యుండవలయు. అదిలేనిచో నెంతటిశక్తియున్నను

నిష్ఫలమగు, ధనముల సంపాదించుట యొక గొప్పగామా, విద్యల నార్జించుట యొక మహిమము గాదు. సాధువుల హితోద్ధారముం బడసి దానిని నిలుపుకొనుటయే గర్వము. అని సత్యవర్తకముల సెద్దలయందు భక్తి పుష్కలమునకు శ్రేయము అను నివి ప్రధానములు. ఇవి లేకున్న సెన్నిక క్షుణ్ణులమనసు నిష్ఫలము లగును. సువాసిసీలకలకమునకు వికలమనలే నిర్మల భూషణము వినయము. అది సత్యవర్తకముల బుద్ధివశి. అదియుండుటయే ప్రధానము. అది యొక్కటి తో హింసాద్వేషిభుదేహయో, ఇత మన మనంగా నెంతవారము భావగఢబడును.

బ్రహ్మ యిష్టుభి వరముల వసుగ్రహణి భగవదనున కిరుగంగాన హింసాద్వేషిభుదా కృతాన్ధుడొందు మామానందమున స్వాంతము వికసించు దన మన కలుగకొని పని చేపరాకకై వేచియుండు సుందరీజనంబుల నాచుదించ జేసి ముక్తులను బంధువులను దక్కుంగల రాక్షసులను రాసింపి తన యుదంతం బెల్ల చెలిపెను. వారును ఆశుభవార్తల నాలించి భగవానంద భరకందలితస్థింతులై చెలరేగిరి. అట్టిది, పెడబొబ్బ లిడిరి. ఇత దేవతల గునుల ఇష్టానుసారము బాధించనచ్చునొగదా? యని సంతసించిరి. మిథునుల మెలివెట్టిరి. భుజులు అప్పలించిరి. తొడలు సజచిరి. ఆయుధముల జలిపించిరి. భనుస్కుల బట్టిరి. తాణంబులఁ గూర్చి బ్రూరవంబుల విక్కుల నెరిపిరి. ఇ ట్లెన్నియో జగత్పరితాపరకృత్యంబుల నొనరించిరి. అకృత్యంబులం జూచినవా రెల్ల నిక లోకములు నిలువజాల దని యెంచిరి. అందుఁ గొంద అక్కటా! శ్రీ కాలవేత్తయ్యయ్యా నలువ యిట్టి కట్టిడిమీనసికి వరముల నిట్టివాని నీకెల్లునా యని వగచిరి.

మిగిలిన కార్యమునకు వగచి లాభమేమని కొందఱు వెదవుల విటచిరి. కొందఱికి మనకులకాంతల గతి యేమని దుఃఖించిరి. ధర్మవినాశనకాల మిదె వచ్చె నని కొందఱు కన్నీరు నించిరి. తపోధను లింక నదృశ్యులై గుహల యు దెందో యుండుట మేలని యూహించిరి. వెంటనే ప్రతిక్రియ శ్రీ హరియో! శంకరుడో! యూహింపకున్న నెట్లు? అని కొందఱు కొందలం పడిరి.

కొలది దినము లిట్లు గడచెను. హిరణ్యకశిపుని కంటుంబ ముక్తిచో జేరెను. దిలియుం జింతలఁ జివుకక హిరణ్యాక్షునిచుండునకు నగవక యుండెను. హిరణ్యకశిపుఁ డఖిల పరివారయుత్తుండై శుక్రుని యానతిమీఱక నారియూలోచనల వినుచు హజ్యమును బరిపాలించుచుండెను. హిక్కునాఁడు తనమంత్రులం గూడి చేయఁ దగుపని యేమని యాలోచించి క. సోదరుఁ జంకిన జగత్కై నమాదర మించుకయు లేక యనుశంక ద్రుడు గంబోదరువై వైరము మురైదరతుం దగుచుజేసె మనుకాధీశా.

శీ. ఒకనాఁడు గంధర్వయుగాధింబుఁ బరిమార్చు

దివిజల నొకనాఁడు పెరలఁ దోలు

భుజగుల నొక నాఁడు భోగములనుఁ బాపు

గ్రహముల నొక నాఁడు గట్టివైచు

నొక నాఁడు యక్షుల నుగ్రత దండించి

నొక నాఁడు విహగుల నొడిసి పట్టుగా

నొక నాఁడు సిద్ధుల నోడించి జంధించు

మనుషుల నొక నాఁడు మద మడంచు

తే. గడిమి నొక నాఁడు కెన్నరఖచరసాధ్య, చారణప్రేత భూతవిశాచపశ్య

నక్ష విద్యాధరాదుల సహరించు, దిలికనూజుండుదుస్సహలేజుఁ దగుచు

ఇట్లు లోకముల బాధించుచు, దనకు జయింప నలవి కానిసత్వం బెద్దియు లే దని తలంచెను. అంత విశ్వ కర్తయగు దెంచి హిరణ్యకశిపునకు నివాసార్హ మగుదివ్యప్రాసాదము నొక దాని నిర్మించెను. అది లోకాతీతము. దానిశిల్పము మనో వాగతీతము. తుదకు విశ్వకర్త యచ్చెరువు పుట్టించెను. ఆ దివ్యహర్షస్థిమున నివసించి హిరణ్యకశిపుఁ డుండ హరిహరవిరించులు తప్పఁ దగ్గినవారెల్ల నాతని ప్రతాపమునకు జంకి శరణు చొచ్చిరి. వివాహదనేవకులు మగుమమ్ము రక్షింపుమా యని కొందఱు వేడిరి. కొందఱు పరువెత్తి యెందో నివసించిరి. ఏలోకమునకుఁ బోయినఁ బోనీయఁడని కొందఱాతనినే యాశ్రయించి మనుట మేలని తదాస్థానంబున నీచోద్యోగముల నుండిరి. ఎట్టిరాక్షసుడైనను వాని మాట దేవతలకెల్ల శిరోధార్యముగ నుంచెను.

ఆవాససేంద్రునిచారు లెల్ల యెడలఁ దిరుగుచు,

సీ. కోలాహలముమాని కొలువుఁ డీసురలార తలఁగి దీవింపుఁడీ తపసులార
 ఘనులెత్తకుండు నిక్కిఁ జన్న గేంద్రములార ప్రణతులై చనుడి దిక్పాలులార
 గానంబుసేయుఁడీ గంధర్వవరులార నుదడిఁ బడకుఁడీ సాధ్యులార
 యాఘఁడీ నృత్యంబు అప్పరోజులార చేరిక మ్రొక్కుఁడీ సిద్ధులార
 తే. శుద్ధకర్పూరవాసిత సురభిమధుర భవ్య నాకన మైరేయ సానజనిత
 సుఖవిలీనత నమరారి సొక్కినాఁడు శాంతి లేదండ్రు నిచ్చుటఁ జాడులభిష.
 ఇట్లు లోకంబు లాకులంపడం జేయుచుఁ దదృఙ్ములు తిరుగుచుఁ
 జాటుచుండఁగా నొక సామాన్యమానవుల మాట యిట్టిదని వచింప నేరికి శక్యము ? ఇట్లు బుండియు హిరణ్యకశిపుఁడు.

పూజ్యభంగి రాజ్యంబును బాలింపఁ జూచుచుండెను. అతని యాటోపంబునకు వెఱచి.

సీ. సకలహాస్యీక సహిత బత్వభర భరిని దున్నక వండు సప్తవసుము
కామధేన్వాదుల కరణి వర్ధులు కోరు కోర్కులు గగనంబు నరిగించుండు
వననిధు డేమిను రాహినీసందోహ మును వీచుల రత్నముల వహించు
నుర్వీరుహుండును నొక్కకాలంబున సఖుర్దుగుణులు నతిశయిల్లు

తే. నంబునాపూరిత ద్రోణు లగుచు నొప్పు,

బర్హకంబులు సర్వదిక్పాలవివిధ

గుణము శైజులు దాన కైకొనుచు వైత్య

విభుడు ప్రాకృత్యుజ్య సంవృద్ధి నుండ.

ఈరీతి రాజ్యంబుం బరిపాలించుచుండఁగా నాతని యనుచురుల్లె కిడలం గుంతురునుం దానసుల సంకాప నుండఁ జేయుచు నేమాత్రము కడుగాలేక లోకుల బాధించుచు యజ్ఞము లకు విఘ్నముం రాపాదించి దేవతల బలహీనులుగా నొనరించుచుం దిడు కడుగులేక వర్తింపసాగిరి. అత్తఁటి: కిర్పరాని బాధల పాలై నివాసముల మాని దిక్కుతోడక తిగుగుచు విపన్నులై.

ఉ. ఎత్తుడు మాట దిక్కుగల చెన్నుడు వైత్యుల బాధమాట మే

మెన్నుడు నృద్ధి: బొందగల మెవ్వరు రక్షకు లంచు దేవతా

కిన్నరసిద్ధపాధ్యక్షునిభేదరసాయకు లాశ్రయించి రా

వన్నగతల్పు భూరిభనబ:ధనిమోచనుం బద్ధహాచనున్.

పూటపూట కాబాసవేంద్రుని యత్యుగ్రదండనము భరింపరానిదికాఁగా ఇసుమంతయు నోర్వఁ జాలక యమరు లెల్ల నొక్కచోఁ గూడి,

ఉ. ఎక్కడ నున్న వాడు జగదీశ్వరుఁ డాత్మమయుండు మాధవుఁ

డెక్కడి కేగె కాంతులు మునీశులు భిక్షులు ధారు క్రమము

దిక్కుల నెల్ల వెక్కుడు తుపిం బొర దిక్కుగుఱ్ఱి దిక్కుకై

మ్రొక్కెద మేము హస్తయుగముల్ ముకుళించి మదియరక్షకున్.

అని ప్రార్థించుచు నాహారనిద్రలు మాని నిరంతరధ్యానము లొన
రించిరి. ఆసమయమున శ్రీహరి వారికిం గానరాక దేఘసమాన
నినదంబున నిట్లు పలికెను.

మ. భయముం జెందకుఁ దాన్ము నిర్జరవదుల్ భద్రంబు మీ కయ్యెవఁ

జయమున్ లాభము భూతసంతతికి మక్కువర్చన ప్రాప్తి క

వ్యయమై చేరు; నెఱుంగుదున్ దిలిసితవ్యాపారభాషావివ

ర్యయమున్ కాలము గూడఁ జుపెదఁ జనుండందాక మీ త్రోవలన్.

అ. శుద్ధసాధులందు సురలందు శ్రుతులందు,

గోవులందు విప్రకోటియందు

ధర్మశబ్దవియండుఁ దగిలి నాయందు వా

డెన్నఁ దలుగు నాడె హింస నొందు.

మఱి యొక్కరహస్యము దెల్పెద నాలకింపుడు.

క. కన్న కొడుకు శమదమనం, పశ్చిండు నిర్వైరుఁ దనక ప్రహ్లాదుని వా

డెన్నఁడు రోషంబున నా పన్నత నొందించు నాడె వట్టి పథింతున్.

వాడు వరబలగర్వితుఁడు. చచ్చువాడుకాడే యిని సంశ
యింతురా? ఐన వినుఁ డొక్కమాట?

కా. వేధోదత్త వరప్రసాదగరిమన్ మీ డింతవాడై మిఁకున్

బాధల బెట్టుచు నున్నవాడని మదిన్ భావించు భావించి నే

సాధింపం దఱికాదు గావునఁ గడున్ నైరించిరిన్ మీదటన్

సాధింతున్ సురలార నేడు చనుఁ డా శంకింప మీ కేటికెన్.

అని పలికి యూరకుండెను. దేవత లాపలుకుల కాసందించి
హిరణ్యకశిపుమృతికై వేచియుందు మని భగవంతుని బ్రార్థించి
తమతమనెలవుల కెట్లో పోయిరి.

ప్రహ్లాదచరిత్రము

కొంతకాల మీరితి సాగెను. హిరణ్యకశిపునకు విచిత్ర
చరిత్రు లగునల్వరు కొడుకులు పుట్టిరి. అందు,

సీ. తనయందు నఖిలభూతములందు నొకభంగి సమహితత్వంబున జరగువాడు

పెద్దల బొడగన్న భృత్యునికైనడిఁ జేరి నమస్కృతుల్ చేయువాడు

కన్నుదోయికి నన్యకాంత లక్ష్యమైన మాకృభావము చేసి మరలువాడు

తల్లిదండ్రులభంగి ధర్మవక్తలతను దీనుల గావ జింతించువాడు

తే. సఖులయెడ సోదఃస్థితి జరపువాడు,

దైవతములంచు గురువులఁ దలంచువాడు

లీలలందును బొంతులు లేనివాడు

లలితమర్యాదుఁ దైవప్రహ్లాదుఁ డధిప.

ఆకుమారుఁడు సకలగుణసంపన్నుఁడై యలరూపుఁడు వినుతి
పాత్రుఁడై

సీ. ఆకారజన్మవిద్యార్థవిధ్వుఁడై గర్వనంస్తంభసంగతుఁడు కాఁడు

వివిధమహానేకవిషయసంపన్నుఁడై పంచేంద్రియములచే బట్టు పడఁడు

భిష్యవయోబల ప్రాభవోపేతుఁడై కామరోహదులఁ గ్రందుకొనఁడు

కామినీప్రముఖభోగము తెన్నిగల్గిన వ్యసనసంసక్తి వా పంకఁ బోఁడు

ఆ. విశ్వమందుఁ గన్న విన్న యర్థములందు

వస్తుదృష్టిజేసి వాంఛ యిడఁడు

ధరణీనాథ దైత్యజనయుండు హరిపర

తంతుఁడై హతాన్యతంతుఁ డగుచు.

తనకు సాటి చతుర్దశభువనంబులందును లేక వర్తిల్లుచుండెను. సకలసద్గుణంబులు తమంతన తమ రదుదెంచి ప్రహ్లాదు నాశ్రయించి జేటొకచోటునకుఁ జోనొల్లక యుండెను. ఆప్రహ్లాదుఁడు పుట్టినప్పటినుండియు నాతనిఁజూచి తల్లియుఁ దండ్రీయు నితఁడు మలోద్ధారకుఁ డగుననియు, నీతఁడు సకలజనస్తుతిపాత్రుఁ డగుననియు మాతృపితృభక్తిపరాయణుఁ డగుననియుఁ జింతించి సంతోషంబుధి నోలలాడుచుండిరి. రాక్షసులకన్న దేవత లాతనిం జూచి సంతసించుచు నీతనివంక హిరణ్యకశిపు మృతిని గన్నులారఁ గాంతుము కదా యని సదా యానందించుచుండిరి.

ప్రహ్లాదుఁడు తనతోడిబాలురతో నాడుకొనుచున్నను వారికి భగవద్భక్తిని దెల్పుచు, సత్ప్రవర్తనము లలవడఁజేయుచు వారిని దనకు వశపర్తులనుగాఁ జేసికొని యుండెను. కాని లోకములోని పిల్లలవలెఁగాక మహర్షివలె భగవంతునియందే తనచిత్తమును జేర్చి ప్రవర్తించుచుఁ దనను జూచువారెల్ల నితఁడు మహాపురుషుఁ డనితలంచున ట్లుండెను. ఒక్కతరుణ మున బాలుర వదలి తా నొంటరిగాఁ దిరుగుచు శ్రీమహారా యణమూర్తితో నాడుకొనుచు నుండెను. సదా భగవంతుఁ డాతనికిఁ గనఁబడు చున్నయ ట్లుండెను. మఱియు నామహా పురుషుఁడు

సీ. వైకుంఠ చింతావిఙ్గిఁ యేఘ్నఁడై

యొక్కెడ జేపయ నొక్కచోట

నశ్రాంతహరిభాషనారూఢదత్తుఁడై

యుద్ధతుండై పాదు నొక్కచోట

విష్ణుఁ డింతియకాని వెఱిండు లేదని

యొర్తిలి నగు మందునొక్కచోట

నలినాత్మః డనుసిద్ధానముః గంటి నే నని

యబ్బి గంతులు కైచు నొక్కచోట

ఆ. బంకు నొక్కచోట బరమేశుః కేశవుః,

బ్రహ్మహర్ష జనితబాష్పసలిల

మిథితపులకుడై నిమిలితనే త్రుండై

యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు.

ఇట్లాతఁడు సామాన్యబాలునివలె గాక ప్రవర్తించు చుండెను. ఇంచుక తై శవమునఁ గాలము గడచెను. హిరణ్య కశిపునకు పగన్నున నీకుమారుండు సామాన్యబాలునివలె బ్రవర్తించుటకు భక్తిపరవశుడై నట్లు నటించుచున్నవాఁడు. అలోచింపగా వెట్టివానివలె గనబడుచున్నవాఁడు. అని ఖటియఁ విచారించుచు నక్కటా! యీనాకుమారుండు స్వగరాజ్యమును లెక్కనేయఁడు. ధనధాన్యములవంకనై నఁ జూడఁడు. ఎట్టి యవరూపపదార్థమును దెచ్చి యిచ్చినను శ్రీతితోఁ బరిగ్రహించుట పోనీ! వెట్టివాఁడేమో యనుకొం దునా వీనిమాటలు నేదవాక్యములవంటివిగా నున్నవి. ఇట్లుం డుటకుం గారణము చదువు చెప్పింపక పోవుటచేతనే యయి యుండవచ్చును. ఇంతియగాక, ఎంతటి బుద్ధిశాలి యైనను చదువనిదాఁ డజ్ఞుడే యగును. ఎంతటి మూఁఘుఁ డైనను జదివినచో సదసద్వివేకచతురత గల్గును. కావున గురువులను బిలిపించి వీనినిచదివించెదను. దానవీడు చతురుం డగును, అని యోజించి తుక్రాచార్యతనయులఁ జండామర్కులు ననువారి రావించి పవిత్రయముగా నడుస్కరించి కరములు ముకుళించి, మహాత్ములారా!

తా. అందప్రక్రియ నన్నవాడు కలుకం దస్తప్రక్రియా
గంధం బిండుక లేదు మీరు గురువుల్ కాదుల్నిత్తుల్ మనో
బంధుల్ మాన్యులు మాకు బెద్దలు మమం బాటించి యాబాలక
గ్రంథంబుల్ చదివించి నీతిమశలం గావించి రక్షింపకే.

అని ప్రార్థించి కుమారు నప్పగించెను. వారును హిరణ్యకశిపు
నానతిఁ గైకొనిరాజకుమారునిం బ్రీతిమీఱఁ బిలుచుకొనిపోయి
సమానవయస్కు లగుసహశ్రోతల రాక్షసకుమారులం గొంద
ఱం గూర్చి రాజగృహాంతికమున నొకసుందరవికాలసౌధ
మును బ్రవేశించి చక్కఁగాఁ జడవు చెప్పనారంభించిరి.
ప్రహ్లాదుఁడును.

క. ఏవగిది వారు చెప్పిన, నావగిదిం జడువుగాని యట్టిట్టిని యా

క్షేపింపఁడు తానన్నియు, రూపించిన మిశ్ర లని నిరూఢకునిపన్.

విద్యాభ్యాస మిఱితిఁ గొంతకాలము సాగఁగా హిరణ్యకశిపుఁ
డొక్కనాఁడు కుమారు విద్యావతన మెట్లున్నదో పరిక్షింపఁ
గోరెను. వెంటనే బాలకుం దోడుకొని రావలయు నని గురువు
లకు వార్త నంపెను. వారును బాలునిం దోడుకొని వచ్చిరాక్షస
రాజును దర్శించిరి. గురువులం గూడివచ్చి భక్తిభరంబునఁ జెంత
నిలుచున్న కుమారుం గాంచి పరమానందంబునఁ జేరం జీరి
గొంగిటం జేచ్చి వత్సా! యని తొడపై నునుచుకొని తనమన
మున నొకా!

క. అనుదినసంతోషణములు, జనితశ్రమతాపదుఃఖసంక్షోషణముల్

తనయాల సంభోషణములు యనకులకుం గర్జయగళనద్యూషణముల్.

అని తలంచుచు నాయనా! నీకు భద్రం బెఱ్ఱుదియో చెప్పు
మని సాదరముగాఁ బ్రశ్నించెను. ప్రహ్లాదుఁడును కరములు
ముకుళించి,

సంగ్రహభాగ—7

ఉ. ఎల్లశరీరధారులకు నిల్లచుచేకటిహుతిలోపలం

చైత్యక వీరు నేమరు మతిభ్రమణంబున భిన్నులై ప్రస
ర్తిల్లక సర్వము న్నతనిదివ్యకళామయముచు విష్ణునం
దుష్టముఁజేర్చి తా రడవి నుండుట మేలు నిశాచరాగ్రణి.

అని మెల్లఁగాఁ బలికెను. ఆమాటలు విని మనముర నించుక
కోపము పొడసూపినను గుమారునిఁ గాంచిరంతనే యిది నశింప
మెల్లగా నాయుచా! యని పిలిచి నవ్వుచు

శా. నాకుం జూడఁగఁ జోద్యచుయ్యెడిఁ గదా నాకండ్రి యీ బుద్ధి దా
నీకున్ లోపలఁ దోఁచెనో పరులు దుర్మీతుల్ పఠింపించిరో
యేకాంతంబున భార్గవుల్ జలికిరో యీదానవశ్రేణికిన్
పైకుంతుడు కృతాపరాధుఁ డతనిన్ వర్జింప నీకేటికిన్.

అని పలికి మఱియుఁ బుత్రునిం జూచి యిండుక గట్టిగా
మః నురలం దోలుటయో నురాధిపతులన్ స్రుష్కించుటో సిద్ధలం
బనిజేధించుటయో మునిప్రవరులన్ బాధించుటో యక్షకి
న్నరగంధర్వవిహంగనాగపతులన్ నాశంబు నొందించుటో
హరియంచున్ గిరియంచు నేలచెడ మోహంధుండవై పుత్రకా.

అని హెచ్చరించెను. ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రినిజూచి సావరము గాఁ
దండ్రీ! మోహనిర్మూలసంబు చేసి యేభగవంతునందుఁ దత్పరులై
జ్ఞానముగల పురుషులకుఁ బరులు తమరు ననుమామృతం
బయిన యనత్పురుషగ్రాహ్యంబగు భేదంబు గానరాదో అట్టి
పరాత్పరునకు ననుష్కరించుచున్నాడను, మఱియు

శా. అజ్ఞాత్ కొందఱు నేము దా మరుచు మామండ్రెది సర్వాత్మకుం
బ్రజ్జాభిభ్యు దురన్వయక్రమములన్ భాసింపగా నేర రా

జిజ్ఞాసాపకమందు మూఢులుగదా చింతింప బ్రహ్మసివే
 యజ్ఞాత్ తత్పరమాత్తు విష్ణు నికతుత్ భాషింపఁగా నేర్తురే.

అని పలికి గురువగు శుక్రపుత్రుఁగాంచి భక్తిశ్రద్ధలు వెలయు
 మోమునఁ జిలువగవు మొలకలెత్తఁగా భగవద్భక్తిని బోధింపఁ
 దలంచి మెల్లఁగాఁ దండ్రి విశుచూడఁగా మహాత్మా! బ్రాహ్మ
 ణోత్తమా!

సీ. మందారమకరంద మాధుర్యమునఁ జేలు మధుసంబు బోవునే మదనములకు
 నిర్మలమందాఃసీరిచిరలఁ దోగు రాయంచ చనునె తరంగిణులకుఁ
 లలితగసాల పల్లవఖాసియై చొక్కు కోయిల చేరునే కుటజములకుఁ
 బూజ్యేందుచంద్రికా స్ఫురితచకోరకం బదుగునే సాంద్రనీహారములకు

తే. సంబుజోదరదివ్య పాదారవింద చింతనామృతపానవిశేషమత్త
 చిత్త మేరితి నికరంబు జేర నేర్పు వినుతగుణశీల మాటలు వేయునేల?

అను ప్రహ్లాదుని పలుకుల విని రాజనేవకుండు గాన నాపురోహి
 తుండు దనుజరాజకుమారుం జూచి యాగ్రహంబు కనఁబడు
 చుండఁ దిరస్కారపూర్వకంబుగా నిట్లు పలికెను. వత్సా!
 ప్రహ్లాదా!

ఉ. పంచశరద్వయస్కుండవు బాలుండ వించుక గాని లేవు భా
 షింజెదుతర్కవాక్యములు జెప్పిర కాస్త్రములొనియర్థ మొ
 క్కించుక యైరఁ జెప్ప వసురే ద్రుని ముందట మామ నాదలత్
 పంచకొనంగఁజేసితివి వైరివిభూషణ పంశదూషణ!

అని పలికి రోషంబున రాజనేవకులం జూచి

చ. తనముండుగాఁడు కాత్రవుఁడు దానపథర్తకు వీడు దైత్యచూ
 దరవనమందుఁ గంటకయుతక్షితిజాతముభంగి బుట్టి నాఁ

డనవరతంబు రాక్షసకులాంతకుఁ బ్రస్తుతిచేయుచుండు దం

డనమునఁ గాని శిక్షలకు దాయఁడు పట్టుఁడు కొట్టుఁ డుద్ధరిన్.

అని యంతతో నిలువక రాక్షసేంద్రుం జూచి రాజభక్తి యల
రారఁగా మహాప్రభూ!

క. ఈపాపనిఁ జదివెనుము, నీపాదము లాన యింక నిపుణతతోడం

గోపింతుము దండింతుము, శోపింపకు మయ్య దనుజకుంజర! వింటే.

అని ప్రార్థించి యందులకాతం డనుమోదింపఁ బ్రహ్లాదకుమారుం
దోడుకొని పోయి యేకాంతమునఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొని
శక్తిసంతయుఁ గనఁబఱచుచు నాబాలకునకుఁ బెక్కుమాటులు
రాజనీతిమార్గము లన్నింటిని బూసగుచ్చిన ట్లుపదేశించెను.
అంతియగాక యుద్ధమర్తములఁ దెల్పెను. ప్రజారక్షణోచితధర్మ
విశేషముల జోధించెను. నీతిశాస్త్రకుంతయుఁ బఠింపజేసెను.
మఱియు నితరవిశేషవిషయములెల్ల శ్రద్ధగా నెఱింగించెను.
ప్రహ్లాదుఁడు నించుకంతయు గురవ వు ధిక్కరింపక ఆశ్రద్ధ
నూనక యేవగింపక భక్తియలరఁ బాఠములఁ బఠించెను. అడి
గినప్రశ్నములకు బదులు చక్కఁగాఁ జెప్పెను. దానిచే నతఁడీ
బాలుఁడు నీతికోవిదుం డయ్యె నని నమ్మెను. పరమానందమున
నావార్తలఁ దల్లికిం దెల్పెను. ఆలీలావతీదేవియుఁ బరమూ
నందభరిత స్వాంతయయ్యెను. కొడుకుం జీరఁ బంచి యుపలా
లించెను. తండ్రికడకుం గొంపోవుదునని పురోహితుఁడు తెలుప
వివిధవిధభూషణముల నలంకరించెను. బుద్ధిచెప్పెను. భక్తి
మార్గము తెల్పెను. తండ్రికడ నేమియుఁ దోచినట్లు మాటలాడ
కుమురా నాయనా యనిబుజ్జగించెను. మితండ్రి లోకత్రయాధి
పతి సుమీ! చండశాసనుఁ డని హెచ్చరించెను. అవ్వల పురో

హితునివెంటఁ బంపెను. అతండు పుష్కళిమం గాంచి, ౩
సభకుం బోనవలయును. అందు నీతండ్రి నిన్నుం బరి—
అప్పుడు,

ఉ. త్రిపుసుమన్న సూతుకము దీర్ఘములైన త్రివర్గపాఠముల్
తెప్పకుమన్న నేడు మన వైశ్యవరేణ్యుని మ్రొల నేముముక్
చెప్పిన నీతికాని మఱి చెప్పకు మన్న ఎరొధినితులన్
విప్రులనున్న ¹దుష్టకుసు విష్ణుచరిత్రకథార్థశాలముల్.

అని బుజ్జగించి యతండు తనమాట జవదాటువాడు కాఁ దని
మది నెఱసమి,

సీ. ఆడుగడ్డునకు మార్గ వానుచింతనకుఁ
మాధుర్యమున మేను మఱచువాని
అంభోజగర్భాదు లభ్యసీంపగ లేరి
హరిభక్తి పుంభావ మైనవాని
మాతృగర్భము చొచ్చి పున్నది మొదలుగాఁ
²జిత్ర ముచ్చాతు మీందఁ జేర్చువాని
నంకించి తనలోన నఖిల ప్రపంచము
శ్రీవిష్ణు మయమని ³చెలఁగువాని

తే. వినియకాదుబుద్ధిబివేకలక్ష
జాదిగుణముల కాటవట్టైనవాని
శిష్యు బుధలోకసంభావ్యుఁ డీరి గురుఁడు
మండఱికి ద్రొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్కు మనుచు.

1. 'దుష్టతరవిష్ణుచరిత్రకథార్థశాలముల్' అని పా. 2. 'చిత్ర
మచ్చుతుపయః + తెలఁగువాని' అని పా. 3. 'చెప్పవాని' అని పా.

హిరణ్యకశిపుం గాంచి సానునయోక్తులలరారుచుండఁగా

క. శిక్షించితి ¹మన్యులు లగు, చక్షంబులు మాని నీతి పారగుఁ డయ్యెన్
రక్షోపంశాధీశ్వర, వీక్షింపుము నీకుమారు విద్యాబలమున్.

అని విన్నవించెను. రాక్షసాధ్యక్షుం డాపలుకు లాలించి సంత
సించి తనపాదములకు వందనమొనరించి కరయుగంబు బోడించి
నిలుచున్న చిన్నికుమారకుం గాంచి మహానందంబును
జాలియుఁ దొలకాడ వెంటనే చేరఁదీసికొని గాఢాలింగన
పురస్సరంబుగా సంకమునఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొని చుంచువు
దువ్విచిబుక్కఁబుం బుడికి చెక్కిలి ముద్దుగొని శిరంబు మూర్ఛి
మహానందంబున వెల్లువలై ప్రవహించు కన్నీటిభారల నాతని
మోముఁదవ్విని దడపుచు మృదులపథురతర లావంబు లలరు
చుండ నాయనా!

కా. చోద్యం బయ్యెడి నింతకాల మరెగ్గ శోధించి యేమేమి సం
వేద్యాంశంబులు చెప్పిరో గురువులే వెంటం బరింపించిరో
విద్యాసార మెఱుంగఁగోరెద భవద్విజ్ఞాతకాస్త్రంబులొఁ
బద్యం బొక్కటి చెప్పి సార్థముగఁ దాత్పర్యంబు భాషింపుమా.

అని పలికెను.

అర్జునబాలులారా! వైషద్యమును జదివితెరి గదా. అర్థ
ముతోఁగూడఁ దాత్పర్యమును జక్కఁగాఁ దెలుపుమా యని
తండ్రి కొడుకు నడిగెను. ప్రతిపదమునకుఁ బ్రాతీతికమగు నర్థ
మును దొలుతఁ జెప్పవలయు. పిదప నాపదముల బోడిం
పునఁ దేలుచున్న విశేషార్థసారము తాత్పర్య మని భావించి

భాషింపవలయు. ఇదియే పూర్వపద్ధతి. “మొక్కస్కము
క్కాడ్లు” అన్నట్లుగాదు. ఇట్టి పద్ధతియే మీరలవఱచుకొన
వలయు. ఒక్క యుదాహరణమును వినుడు.

తే. విమల మధురమనోహర వృత్తి కెలయు

వారిఁ గొనియాడ బుధు లెంత దూరమైనఁ

బోవుదురు గాన నేను నీ పొందుఁగోరి

దవ్వనక వచ్చితి నశేషతాపశమని.

అని వసుచరిత్రమున రామరాజభూషణమహాకవి చెప్పెను. శుక్తి
మతీయను నదికిని, కోలాహలమును పర్వతమునకు సంభాషణ
జరుగుఁగుట్టమున నీపద్యమున్నది. సామాన్యార్థ మేమనఁగా—
సకలతాపములఁ బోఁగొట్టు శుక్తిమతీనదీ! లోకమున స్వచ్ఛమై
మనోహరమగు ప్రవర్తనముగల వారిని వినుతించుట కెంతదూర
మైనను సజ్జనులుబోవుదురు. కాబట్టి నేనును నీచెంతనుండఁగోరి
దూరమనక హిమాలయప్రాంతమునుండి వచ్చితి నని పలికెను.
విశేషార్థము—పదములబోడింపు విశేషార్థ మిందుఁ గల దని
బోధించును. కవి మనతావునకు వచ్చి యిందుఁ రెండవయర్థము
గల దని చెప్పఁడుగాని చదువువాఁడు తెలివిగఁ వాఁడేయైనచో
నాపదముల బోడింపును గాంచిసంతనే విశేషార్థ మిందుఁ గవి
యనువదించె నని కనుఁగొనును. కోలాహలుఁడు కాముకుఁడు.
శుక్తిమతీ పద్మినీజాతి యన్నులమిన్న. కాబట్టి యిట్లుపింపఁ
దగు. సకలతాపములను బోఁగొట్టుదానవుకదా నీవు శుక్తిమతీ!
(నాకిప్పుడుగల పరితాపమును బోఁగొట్టఁజాలవా? యనిభావము)
కడటములేక మనమున కింపును బెంచు నడకగలవారిని
“కొనియాడ” కొని=పరిగ్రహించి, ఆడక=విహరించుటకు,

బుధులు=ర్యసులగుజనులు ఎంతదూరమైననుపోవుదురు. కానక= ఇది లోకాచారము గనుక నేనును (తాపార్థితుండనుగానున్న నేను) దూర మనక వచ్చితిని. అని ఈయధము పదములకూర్పు వలనఁ గలిగినది. కాని యితరకారణములవలనఁ గాదు. కాఁబట్టి హిరణ్యకశిపుఁడు కుమారునిఁ బ్రతిపదమున కర్థమును జెప్పి యావలఁ దాత్పర్యమును జెప్పుమని యడిగెను. ఇది ప్రాచీన పద్ధతి. అదియే మంచిపద్ధతి. ఈకాలమున నది జాటుమా అగుట మీరు నెఱుంగఁగలరు. ప్రాచీనపద్ధతియే విజ్ఞాన ప్రదమని నమ్ముడు. ఆవలఁ గథ వినుడు.

హిరణ్యకశిపుఁ డిట్లుపలికి యంతతో నూరకుండక పుత్రు నకు రోషము గల్గించి విద్యావిషయమున శ్రద్ధఁబూనునట్లు చేయనెంచి మహాప్రీతితో

కా. సిన్నుక్ మెచ్చరు నీలిపాతమహిమక్ సీతోద్దైత్యాగ్ధుఖత్
కన్నా రన్నియుఁ జెప్పనేర్తురు గదా గ్రంథార్థముల్ దక్షులై
యన్నా! యెన్నఁడు నీవు నీలివిడుడౌ దంచుక్ మహావాంఛతో
మన్నాఁడక్ ననుఁగన్నకండ్రి భవదీయోత్కర్షముం జూపవే.

అని పలికి బిగ్గఁ గొంగిలించుకొనియెచు. ఇట్లు తండ్రి తన్నడిగిన విషయము లన్నియు నెఱింగియు నాతనియజ్ఞానమును బాప నెంచి జనకుఁడు. సకలలోకాధిపతి, కఠోరహృదయుఁడు, పరాక్రమశాలి యని తలంపక శ్రీమన్నారాయణపాదారవిందధ్యాన తత్పరుడై తనమ్రాల భగవంతుఁడు నిలిచియున్నట్లే భావించు వాఁడు గావున మెల్లఁగాఁ దండ్రి గాంచి మృదులతమ స్వరంబున,

క. చదివించిరి నను గురువులు, చదివితి ధర్మార్థముఖ్యశాస్త్రము లెల్లక్
జదివినవి గలవు వెక్కులు, చదువులలో మర్న మెల్లఁ జదివితి తండ్రి.

చ. తనుహృద్భావల సఖ్యమున్ శ్రమమున్ దాసత్వమున్ వందనా
ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీతోమ్మిది భక్తిచార్దముల సర్వాత్మక చాతక్ సమ్మి న
జ్ఞుడై యుండుట భద్ర మంచు: దలఁతున్ సత్యంబు దైత్యేశ్వరా.
ఇంతియగాక.

శా. అంధేందూపయముల్ మహాబధిరకంఠారావముల్ మూకస
ద్వైఖాఖ్యాపనముల్ నపుంసకవధూకాంక్షల్ కృతఘ్నావలీ
బంధుత్వంబులు భిన్నవాన్యములు లబ్ధరస్యముల్ శ్రోతస
ద్గంధంబుల్ హాభిక్తివర్జితులరి క్తవ్యగ్రసంసారముల్.

తండ్రి! ఇంకొక్కమాట నాలకింపుము. మనస్సును సమా
హితమగునట్లు చేయుము. తరణోపాయ మేది యని యాలో
చింపుము.

సీ. కమలాక్షు నర్పించు కరములు కరములు
శ్రీసాధు వర్ణించు జిహ్వాజిహ్వా
మరరక్షకుని జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు
శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు వీణలు వీణలు
మధువైరి దవిలిన చునము మనము
భగవంతు పలగొను పదములుపదములు
పురుషోత్తముని మీది బుద్ధిబుద్ధి
శ్రీ. చేవజేవునిఁ జింతించు దినముదినము
చక్రచాస్తునిఁ బ్రకటించు చదువుచదువు
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు
తండ్రి వారిఁ జేయ మనియెడు తండ్రికండ్రి.

తొందఱపడక యింకొక్కమాట నాలింపుము.

- సీ. కంజాక్షునకుఁగాని కాయంబు కాయమే పవనగుంభితచర్మభస్మిగాక
వైకుంఠుఁ బొగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే ధమధమధ్వనితోడి ధక్కుగాక
హరిపూజనములేని హస్తంబు హస్తమే తరుకాఖనిర్మిత దర్శిగాక
కమలేశుఁ జూడని కన్నులు కన్నులే తనుకుద్యజాలరంధ్రములుగాక
- ఆ. చక్రిచింతలేని జన్మంబు జన్మమే, తరళసలిలబుద్ధుదంబుగాక
విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండు విబుధుడే పాదయుగముతోడి పశువుగాక.

మహాత్ములు యోగులు నిరంతరధ్యాన మొనరించి
యొటింగి మనవంటిమూఢులకుఁ దెల్పిన భాషణముల నించుక
యాలకింపుము.

- సీ. సంసారదేమూతసంఘంబు విచ్చునే చక్రిదాస్యప్రభంజనములేక
తాపత్రయాభీలదావాగ్ను లాటునే విష్ణునేవామృత వృష్టిలేక
నర్పంకషాఘాఘ జలరాసు లింకునే హరిమనీహబదబాన్నిలేక
ఘనవిపద్ధాధాంధకారంబు లడఁగునే పద్మాక్షులు రవిప్రభలులేక
- తే. నిరుపమాపునరావృత్తి నిష్కళంక, ముక్తినిధి గానవచ్చునే ముఖ్యమైన
శార్ఙ్గోదండచింతసాంజనము లేక, తామరసగర్భనకు నైన దాసవేంద్ర.
- ఆను నీప్రహ్లాదునిపలుకులు హిరణ్యకశిపుని చెవులకు ములుకుల
వలె నయ్యెను. శ్రుతిరంధ్రముల ద్వారా మనస్సున కెటుక
పడియె. వెంటనే యాతనినయనము లెఱ్ఱివాటెను. అప్పుడే
మోము వివర్ణతంగాంచెను. అధరము కంపింపసాగెను. భుజిభి
రము లెగుర మొదలిడెను. కరతలగతఖడ్గము తనంతన తానే
కూరత వహించెను. దేహ మింక నూరకుండుట పాడిగా దని
కాఁబోలు వడఁకసాగెను. ఇంతయేల సింహాసనమే యల్లలనాడఁ
జొచ్చెను. ఆవెంటనే యాదాసవనేత యదరిపడి కూరనేత్రము

లగ్నిజ్వాలలఁ గురియుచుండ శుక్రపుత్రుఁగాంచి యీతఁడు
దురాత్ముడై నావిరోధి యగు శ్రీహరికథలఁ జెప్పియుండు నని
యెంచుచు నిట్లు కలికెను.

చ. పటుతరసితాస్త్రచయ పారగుఁ జేసెద నంచు బాలు నీ
పటుకొనిపోయి వానికి న వర్ణములైన విరోధితాస్త్రముల్
కుటిలతఁ జెప్పిసాడవు భృగుప్రవరుండ పటంచు నమిలించి
గటకట! బ్రహ్మణాశృతివి గాక యథార్థపు బ్రహ్మజుండవే.

ఏమయ్యా! ధర్మేతరమూర్ఖమునఁ బ్రవర్తించి నాకొడు
కును బాడుచేసితివి. నాస్త్రవ్యమును గొని మామకసహాయ
మున జీవించుచు, సందటికన్న మిక్కుటమగు మర్యాదలం
బొందుచు నీవిట్లు చేసితివే. ఇది పాపముకాదా! ఇట్టి నీకు
సుగతిగలదా? అని మటుమాటరాక యూరకుండెను. పురోహి
తుఁడు రాజానకుఁ దీవ్రక్రోధ మంకురించె నని యెఱింగి పడం
కుచు మహాప్రభూ!

ఉ. తత్పలు లేపు మాపటన దానవరాధ! విరోధితాస్త్రముల్
చెచ్చుము క్రూరులై పరులు చెప్పరు, మీచరణంబులన ను
మ్రేళ్ళుడు మీకమరనకు నింతయు నై జపనీప యెవ్వరుం
జెప్పెడి పాటిగాదు ప్రతి చింతఁ దలంపుము నేర్పుకైఁజిన్.

త్రిలోకాధినాథా, పటొక్కమాట విన్నవించు. అవధరిం
పుండు.

క. మిత్రులము పురోహితులము, పాత్రుల మే మదియఁగాక భార్గవులము నీ
పుత్రుని నీటుపలఁ జేయఁగ, శత్రులమే నై త్యజలభిచంద్రమ కంటే.

అను కలుకుల నాలకించి హిరణ్యకశిపుఁడు మనమున నించుక
యొడించెను, అమాటలు నీతిములే యని నమైనను, వారిని సాద

రముగా వీక్షించెను. వెంటనే మోము మరులించెను. కొడుకుం
జూచి కుమారా! గురువు లుపదేశింపని యీనీతులు నీ కెవరు
బోధించిరి. వారి పేరు చెప్పుము. చాలు. ఆవల వారివిషయ
మూలోచించెద ననియె. ప్రహ్లాదుఁ డామాటల కించుకయు
భయంపడక నిశ్చలచిత్తుండై సుస్థితాననుండై తండ్రివంకఁ
జూచుచు మహాత్మా! జనకా!

ఉ. ఆచ్ఛపుఁ జీకటింబడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిప్తులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మరలఁ జర్చితచర్చణు లైనవారికిం
జెప్పెరఁ బుట్టునే పరులు చెప్పిన నైన నిజేచ్ఛ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు నేగిననైన హరిప్రబోధమున్.

ఉ. కాననివాని నూతగొని కాననివాడు విప్లవవస్తువున్
కాననిధంగిఁ గర్షములు నైకొని కొందఱు కర్షలద్ధులై
కానరు విష్ణుఁ గొందఱు అట గందు రకించనవైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజోభిషిక్తులగు సంహృతకర్తులు దానవేశ్వరా.

తండ్రి! తుదిమాట యొక్కదానిని వినుము. కోపాగ్ని
జ్వాలల మనస్సును గాల్చుబూనకుము. శాంతి మూనుము.

కా. శోధింపబడె వర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ! పేయేటికిన్
గాథన్ మాధవశేషముపీఠచిహ్నసాంగత్యంబునంగాక దు
ర్వేధన్ దాటఁగ వచ్చునే నుతపథా మినోగ్రవాంఛామద
క్రోధోల్లాపవికాలసంస్కృతిమహాఘోరామితాంధోనిధిన్.

అను పలుకుల విని రక్కసులఱేఁడు తటుక్కునఁ గొడుకువైఁ
గల మక్కువను దెగఁగోసి తొడలవై నున్నవాని గొబ్బువ దిగఁ
ద్రోసి నిర్భరక్రోధంబు దీపింప వేడిచూపుల మింట మంట
లెగయుచుండఁజెంతనున్న మంత్రులంగాంచి యిట్లు పలికెను.

మంత్రులారా! వరాహరూప మెత్తి తనపిన్నతండ్రిని జంకెనని
యీస్రహ్లాదుడు మనమునఁ గోపమానక సేవకుఁడు డుద్ర
రాజును బొగడినట్లు హరిని బొగడుచున్నవాఁడు. నాకరవాల
మునకుం దనప్రాణవాయువుల నర్పింపఁ బూనియున్నవాఁడు.
నాతో విరోధమున కొడిగట్టివాఁడు. లోకమున నెందైన నట్టి
పాపాత్మునిఁ బితృద్రోహినిఁ జూచితిరా! అని యంత నిలువక
గూరదానవపుంగవులం గాంచి,

కా. పంచాబ్జంబులవాఁడు తండ్రినగు నావక్షంబు నిందించి య
త్కించి ద్భీతియు లేక విష్ణు నహితుం గీర్తించుచున్నాఁడు, వ
ల్లంచుం జెప్పిన మానఁ డంగమునఁ బుత్రాకారతక్ వ్యాధి జ
న్మించెన్ వీని వధించి రండు దనుజుల్ మీమీపటుత్వంబులన్.

అని వారిని హెచ్చరించి తీవ్రమగు కోపము తరుముంపఁగా
హంకరించి కరవాలము జల్పించి

కా. అంగవ్రాతములఁ జీకిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి కే
హంగశ్రేణికి రక్షచేయుక్రియ నీయజ్ఞాం గులద్రోహి డు
స్సంగుం గేశవపక్షపాతి నధముం జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదం గులము నిర్దోషంబుఁ గావించెదన్.

కాఁబట్టి మీరిప్పుడే

క. హంతవృండు రక్షీంపను, మంతవృండు గాఁడు యముని మంచరమునకున్
గంతవృండు వధమున కుప, రంతవృండు డనక చంపి రండీపడుచున్.

అని దానవనాయకుండు రూక్షంబుగాఁ బలికిన విని రాక్షసవీరు
లాక్షణమ వెక్కండు గూలంబులఁ గేలం బూని వక్త్రంబులు
తెఱచుకొని యుబ్బి పెడబొబ్బలిడుచు బాలుండని కాని, రాచ
బిడ్డఁడని కాని, కనికరింపఁదగిన ప్రాయముగలవాఁడనికాని, లోక

మాన్యసచ్చిలుండనికాని, ఇన్నింటినిబట్టి యచధ్యుడని కాని
 యూహింపక క్రూరస్వాంతులై శూలములం గొని ప్రహ్లాదుని
 కోడులతమాంగములఁ జూచి క్రుమ్మిరి. ఎన్నిమాటలు శూల
 ములఁ బ్రహరించుచున్నను బ్రహ్లాదుడు వల దనికాని, అచ్ఛా
 యనికాని, ఇంక నిట్టిమాటలు పలుకను నన్ను రక్షింపుడీ యని
 కాని పలుకక నిరంతర మాపరాత్పరుని నారాయణమూర్తిని
 ధ్యానించుచు సూరకుండెను. ఆశూలపుఁజోటు లాతని యంగ
 మున కించుకంతయు నొప్పిని గల్గింపఁ జాలవయ్యెను. శూలము
 లతోడన్నుఁ గ్రుచ్చుచున్నపుడెల్ల నోపన్నగళయనా! ఓదనుజ
 భంజనా! ఓజగదధీశా! ఓరుహాపన్నశరణ్యా! ఓనిఖిలసావనా!
 అని వినుతించెను గాని, కన్నుల నీరుపెట్టుటగాని, భయముచే
 నంగములు వడఁకించుటగాని చేయక యూరక నిర్వికారుడై
 యుండెను.

ఇట్లు దానవులు చేయు ఘోరకృత్యము లాప్రహ్లాదకు
 మారు నొప్పింపఁ జాలవయ్యెను. ఒక్కమాత్రె నను ఈబాధ
 లకుఁ దాళఁజాల ననకుండుటంజూచి వా రచ్చెరువునొందిరి.
 ఆవిధ మాహిరణ్యకశిపుఁ డెఱింగి యేకాంతమునఁ గూరుచుండి
 బ్రేర!

ఉ. శూలములకొ నిశాచరులు న్రుక్కక జేహము నిగ్రహింపఃగా
 బాలుండు నేలవైఁబడఁడు పాఱుండు చావఁడు తండ్రినైన నా
 పాలికి వచ్చి చక్రధరుపక్షము మానితి నంచుఁ బాదముల్
 భాలము సోక మ్రొక్కు డనపాయతనొందుట కేమిహేతువా.

అని సంశయించుచు నెన్నియోవిధంబుల నీకను బాధింపుదు
 నని చింతించి దిగ్గజములచేఁ ద్రొక్కించుటయు బాములచేఁ

గఱపించియు ననేకరీతుల బాధింపుఁడని దానవవీరుల కాజ్ఞాపించెను. నా రట్లే చేసిరి. వానిచే బ్రహ్మాదుఁడు బాధింపఁబడఁడయ్యెను. అటుమాత్రమైన బాధింపఁబడినట్లు తోఁపఁజేయక నవ్వుచు శ్రీహరినామసంకీర్తనము చేయుచుండెను. ఆవిధముతయు దానవులు వచింపఁగా నాలకించి దానవేంద్రుఁ డొక్కనాడు రహస్యస్థలంబునఁ గూరుచుండి ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని అక్కటా !

ఉ. ముంచితి వాఙ్మలఁ గదల మొత్తిలి శైలతటంబులందు త్రొ
బ్బించితి శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి మీఁదనిశేంద్రపంక్తి తొ
ప్పించితి ధిక్కరించితి శపించితి ఘోరదవాగ్నులందుఁ ద్రో
యించితిఁ బెక్కుపాట్ల నలయించితిఁ కావఁ డిదేమి చిత్రమో.

ఇంతియగాక

చ. ఎఱుంగఁడు, జీవనావధము లెవ్వరు భర్తలు లేరు బాధలం
దరలఁడు వైజలేజమునఁ దగ్గము జాడ్యము లేదు మిక్కిలిఁ
ఘోరమును నున్నవాఁ డొకనిమేషము దైన్యము నొందఁ డింకనే
లెఱుగున ద్రుంతు వేసరితి దివ్యము వీనిప్రభావ మెట్టిదో.

వాస్తవము నూహింప నీడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. వీనితోడి వైరంబున నాకే మృతిసిద్ధించు నని తోఁచెడిని. అని చింతనముచేయుచుఁ జండామర్కల రావించిన వా రరుదెంచి యాతనిసంశయముల నెఱింగి ధైర్యము చెప్పం దలంచి గంభీరముగా,

కా. శుభ్రాఖ్యాతివి నీప్రతాపము మహాచోద్యంబు వైశ్యేంద్ర రో
షభూముగ్ధవిజృంభణంబున దిగీశవ్రతముఁ బోరులఁ

విభ్రాంతంబుగఁజేసి యెలితిగదా విశ్వంబు మీఁ దెంత యీ
దభ్రాంత్రుల్ గుణదోషహేతువులు చింతం బొంద నీకేటికిన్.

శా.వక్త్రుండైనజనుండు పృథగురుసేవఁజేసి మేధానయో
వక్త్రాంటిన్ విలసిల్లు మీదట వయఃపాకంబుతో బాలకున్
శక్తద్వేషణ బద్ధఁజేయుము మదిం జాలింపు మీరోషమున్
శుక్రాచార్యులు వచ్చునంత కిశఁడున్ సుశ్రీయుతుం డయ్యెడున్.

అని హితంబుఁ దెలిపిరి. ఆచూటల కించుక యూఱడిల్లి గురు
పుత్రులారా! గృహస్థువ్రులైన రాజుల నుపదేశింప ననువగు
ధర్మంబుల నుపదేశించి నాకుమారుని సన్తార్థమునకుం ద్రిష్టుఁ
డని యాదేశించెను. వారంతఁ దదాజ్ఞ మౌళిం దాల్చి సకలవిధ
ధర్మంబుల నుపదేశించిరి. ఆప్రహ్లాదుఁడు రాగద్వేషంబులచే
విషయాసక్తులగు వారలకు గ్రహింప ననువగు ధర్మార్థకామం
బులు తనకు నగ్రాహ్యంబు లని తలంచెను. అంతియగాక
అనర్థంబులం దర్థకల్పనంబుచేయుట దిగ్భ్రమం బనియు
నూహించెను.

ఆవల గురువులు కర్తానుష్ఠానమున కరుగఁగాఁ దనతో
నాడుకొనవచ్చిన బాలకులం జీరి సోదరులారా ! మనగురువులు
మంచివిద్య చెప్పుటలేదు. ఇది యుపద్విద్య. నేనొక్క చదువు
చెప్పెద. అది నిరపాయము. అని వారి నేకాంతంబునఁ గూరు
చుండఁబెట్టుకొని సాదరంబుగా,

ఉ. బాలకులార! రండు మనప్రాయపుబాలురు కొందఁ యివ్వవైఁ
గూలుట కంటిరే గురుఁడు కూరుఁ డనర్థచయంబునందు దు
శ్శీలత నర్థకల్పనముఁ జేసెడి గ్రాహ్యముగాదు శాస్త్రమే
మేలఁజింతెడన్ వినిన మీకు నిరంతర భద్ర మయ్యెడిన్.

అని భక్తిమార్గంబునఁ గల భేదంబులం దెలుపుచు

సీ. కంటిలే మనవారు ఘుచులు గృహస్థులై విఘటలై కైకొన్న వెట్టికనము
భద్రాద్ధులై యుండి పాయరు సంసార వద్దతి నూరక పట్టువడిరి
కలయోనులంకెల్ల గర్భాద్యవస్థలఁ జురుఘండు దేహియై పుట్టఁచుండుఁ
దన్నెఱుంగఁడు కర్తతంత్రుడై కడవట ముట్టఁడు భవతములకు నైన

ఆ. దీన శుభములేదు దివ్యకీర్తియు లేదు, జగతిఁ బుట్టిపుట్టి చచ్చిచచ్చి
పారలనేల మనకుఁ బుట్టని చాపని, త్రోవ పెదకోనుట దొడ్డబుద్ధి.
ఇంతియ గాదు. మఱొక్కయుదాహరణమును వినుడు. అది
మీరు నెఱింగినదియే. విచం చెల్పెద.

కా. హాలాపానవిజృంభమాణమదగర్వాతీకదేహలోష్టన

ద్వాలాలాకనశృంఖలానిచయ సంబద్ధాత్మఁడై లేశమన్
జేలానిష్క్రమణంబుఁ గానఁడు మహావిద్వాంసుఁడుం గామినీ
హేలాకృష్ణకురంగశాలకమగున్ హిఃస్థిలిన్ వింటిరే.

ఆ. విషయసత్త లైన విబుధాహితులతోడి, మనికి పలదు ముక్తిమార్గ వాంఛ
నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయింపుడు ముక్త, సంగజనులఁ గూడి శైశవమున.

అని పెక్కురహస్యములు తెలిపెను. ఆబాలు రావాక్యముల
నాలకించి ప్రమోదవాహినీనిమగ్నమానసు లై,

ఉ. మంటిమి గూడి భార్గవకమారుల యొద్ద ననేకశాస్త్రముల్
వింటిమి లేడు సద్గురుఁడు వేటొకఁ డెన్నఁడు రాజకాల ము
క్కుంటికి నైనరామ చొరఁగా వెలికిం జనరామ నీకు ని
మ్మంటకప్పత్తి నెవ్వఁడు ప్రగల్భుడు చెప్పె గుణాఢ్య! చెప్పుమా.

మహాత్మా !

క. నేవింతుము నిన్నెప్పుడు, భావించుము రాజ వనుచు బహుమానములన్
గావించుము తెలియిము నీ, కీవిత మతిప్రకాశ మేక్రియఁ గలిగెన్.
సంగ్రహభాగ—రి

అని ప్రశ్నించిరి. ప్రహ్లాదుఁ డాబాలకుల కనేకసీతివాక్యములు పడేశించి శ్రీహరిభక్తి ముక్తిసాధన మని చక్కఁగాఁ దెలిపెను. ఆమాటలకు బాలకులెల్ల మిగుల హర్షించిరి. గురువుల యుపదేశముల విన నీచ్ఛగింపరైరి. తుదకు

క. అడుదము మనము హరి రతిఁ బాడుద మే ప్రాద్దు నిష్ఠు భక్తయశంబున్
వీడుదము దనుజసంగతి, గూడుదము ముకుందభక్తకోటిన్ సూటిన్.

అను ప్రహ్లాదోపదేశము గట్టిగా నమ్మిరి. ఆవిధ మెఱింగి శుక్రాచార్యపుత్రుండు దానవనాథుపాలికిం బోయి మోము వెలవెలపోవఁగా,

కా. రక్షోబాలురస్థైరీ నీకొడుకు చేరం జీరి అలోలీన నా

శిఖమార్దము లెల్లఁ గల్గి లని యాక్షేపించి తా నందఱన్

మోక్షాయత్తులఁ జేసిరాఁడు మనకున్ మోసాబు వాటిల్లె నీ

దక్షత్వంబునఁ జక్కజేయవలయున్ దైతేయవంశాగ్రణీ.

క. ఉల్లసిత విష్ణుకథనము, లెల్లప్పుడు మాకుఁ జెప్పుఁ డీగురుఁ డని న
న్నుల్లంఘించి కుమారకు, లొల్లరు చదువంగ దానవోత్తమ వింటే.

తుదిమాట వినుము.

క. ఉడుగఁడు మధురిపుకథనము, విడినడి జడుపగిది చిరుగు వికననమున నే
నొడివిన నొడుపులు నొడువఁడు, దుడుకనిఁ జనివింప మాకు దుర్లభమధిపా!

అని తెలియఁ బలికిరి. ఆమాటల కాగ్రహించి తనయురావించి యించుకయును గరుణంబూనక నిర్భరక్రోధవివశుడై యాడుగఁజిది ప్రహ్లాదా! మూర్ఖుఁడా! దిక్పాలకులు నాయాజ్ఞ శిరసావహింతురు. నాదర్శనమును గోరి మేండ్లకొలఁది కాచి యుందురు. అగ్నిప్రభృతులు నాగ్నహమున వంటచేయు

చుందురు. దిక్పాలనత్తులు నాయుంటఁ జేటులై యుందురు
అట్టి నాయానతిమీఱి యేమో ప్రేలుచున్న వాడవు. మూఢా
కా. కంఠక్షోభము గాఁగ నొత్తిలి మహాగాఢాబుగా డింభ వై
కుంఠు శైవ్యేదు దుర్జయం డనుచు వైకుంఠుడు వీరవ్రతో
త్కంఠాబాధురుఁడేని నే నమరులకొ భండింప దండింపగా
గుంతీభూతుఁడు గాక రావలదె మట్టోరాహవత్తోడికిన్.

కుమారా! ఆచార్యులు వచింపకయున్న యర్థమును దెలిసి
నట్లు బోధించి బాలుర గురువిముఖులఁగా నొనర్చితి వటు.
ఇంతియగాక పగవాడగు విష్ణుని వర్ణించితివటు. దీనిచే దానవ
వంశాచారంబుల నేఁట గలిపితివి. ఇట్టి మూఢాత్ముని గులపాస
నుని నీచుని నిర్ముఁ జూపుట పాపము గాదు. వంశమునకు పేలు
గల్గించిన ట్లగును. అంతియగాక వంశమును నిర్దుష్టముగా
నొనరించిన పుణ్యము లభించును. మఱొక్కమాట వినుము.

క. దిక్కుల గెలిచితి నన్నియు, దిక్కెవ్వఁడు రోపి నీకు జేపేద్రాదుకొ
దిక్కులరాజులు వేటొక, దిక్కెఱుంగక కొలుతు రిక్కడె దిక్కుని నన్నున్.

క. బలవంతు డ నేజగముల, బలములతో జనక వీరభావమున మహా
బలుల జయించితి నెవ్వని, బలమున నాడెవవు నాకుఁ బ్రతిపీఠుఁడవై.
అని పలికినఁ బ్రహ్లాదుఁడు చిటుగవ్వనఁ దనమహోభావమును
దెలుపుచుఁ దుండ్రితో మెల్లఁగా

క. బలయుతులకు దుర్బులకు, బలమెవ్వఁడు నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకుకొ
బలమెవ్వఁడు ప్రాణులకును, బలమెవ్వం డట్టి విభుఁడు బల ముచేంద్రా!
క. దిక్కులు కాలముతో నేదిక్కున లేకుండు గలుగు దిక్కుల మొనలై
దిక్కుగల లేనివారికి, దిక్కయ్యెడు వాడు నాకు దిక్కు మహత్తా!

తండ్రీ! మఱొక్కబుద్ధి వినుము. కోపమున మదిని జెడఱ
నీయకుము.

ఉ. లోకము లన్నియుఁ గడియలోన జయించినవాడ వింద్రియా

నీకముఁ జిత్తముఁ గలువనేరవు నిన్ను నిబద్ధుఁడేయు నీ

భీకరశక్తుబాద్ధురఁ బ్రభిన్నులఁజేసినఁ బ్రాణికోటిలా

నీకు విరోధి లేఁడొకఁడు నేర్పునఁ జూడుము దానవేశ్వరా !

ప్రియజనకా! నాప్రార్థన సంగీకరింపుము.

క. పాలింపుము శేముషి ను, స్తులింపుము కర్మబంధముల సమదృష్టిం

జాలింపుము సంసారముఁ, గీలింపుము హృదయమందుఁ గేశవభక్తిన్.

అని పలుకుచున్న భాగవతశేఖరుం గాంచి దోషాచర ఖరుం
డాగ్రహమున,

క. నాతోడం బ్రతిభాషలాడెడు జగన్నాథుండ నాకంటె నీ

భూతశ్రేణికి రాజు లేఁడొకఁడు సంపూర్ణప్రభావుండు మ

ద్భృతం జంపిన మున్ను నేవెడకిరిం బల్తాఱు నారాయణుం

డేతద్విశ్వమలోన లేఁడు మఱి వాఁ డెందుడురా దుర్తతీ !

పాపాత్ముడా! ప్రహ్లాదా!

క. ఎక్కడఁ గలఁ డేక్రియ నే, చక్కటి వర్తించు నెట్టి జాడను వచ్చుకొ

జక్కడతు నిన్ను విష్ణునిఁ, బెక్కులు ప్రేతెదవు వాని భృత్యునివగిదిన్.

అని ఘోరభవనీతోఁ బల్కెను. అమాటలకుం బ్రహ్లాదుండు
హరి కింకరుడే యాట శంకింపక ప్రమోదపులకాంకురసంకలిత
సర్వాంగుండై యిండుకంటెయుఁ గోప మూనక త్వరపడక
హృదయారవిందపీఠంబున శ్రీనాథుం దలంచి నిలిపి సమస్క
రించి బాలవర్తనంబున సర్తనంబుఁ జేయుచు,

మ. కలఁ దంభోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డాకాశంబునకొ గుంభినిం

గలఁ డగ్నికొ దిశలం బగళ్లు నిశలకొ ఖద్యోతచంద్రాక్షలకొ

గలఁ డోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగపంతు లందుతటా
గలఁ డీశుండు గలండు తండ్రి జడకం గా నేల యీ యాయెడన్.

క. ఇందుఁ గలఁ డుడు లేఁ డని, సుదేహము వఁడు చక్రీ సర్వోపగతుఁ
డొందెను వెఱకి చూచిన, నందుచే కలఁడు దానవాగ్రణి వింటే.

అని కుమారుండు పలుకుచుండఁగా నెందున్న వాఁడో చూపు
మని తండ్రి యాక్షేపించుచుండఁగా శ్రీహరి యాదానవనేతం
జంప నరసింహాకృతి సర్వత్ర నెలకొనియుండెను. అత్తటి నాదాన
వేంద్రుఁ డించుకంతయు నోర్పుపూనక

క. డింభక సర్వస్థలముల, సుభోరుహనేత్రుఁ డుండు ననుచు మిగుల సు
రంభంబునఁ బలికెవ వీ, స్తంభంబునఁ జూపఁగలవె చక్రిం గిక్రిన్.

క. స్తంభమునఁ జూప వేనియుఁ, గుంభిని నీశిరముఁ వ్రుంచి మాల్పఁగ రక్షా
రంభమున వచ్చి హరి వి స్తంభంబున నడ్డపడఁగ కత్తు డగునే.

అని గద్దించెను. ఆనూటలకు జంకక విసుగుకొందక యేవ
గింపక త్వరపడక ధైర్యము నెడఁబాటుక సంతసముచు దెలుపు
నట్టి చూపులఁ జాలింపక ప్రహ్లాదుండు భక్తవత్సలుఁడగు భగ
వంతునిభటుఁడు కావున,

కా. అఁభోజాననుఁ డాదిగాఁగఁ దృణపర్యంకంబు విశ్వాత్తుఁ డై
సంభావంబున నుండు ప్రోడ విపులస్తంభంబునం దుండఁ డే
స్తంభాంశర్దతుఁ డయ్యు నుండుటకు నే సుదేహమున్ లేదు ని
ర్దంభత్వంబున నేడు గానబడు బ్రత్యక్షస్వరూపంబునన్.

అను పలుకులు చెవుల సోకినంతనే మండిపడి యుద్ధండ్
విక్రముఁ డగుదానవనాథుండు హుళికరించి నికాతఖడ్గంబు
కరంబున నమర్చి జలిపించుచుఁ గొడుకుఁ దిరస్కరించుచు
యుగాంత కాలహుతవహునిపోల్కిఁ గానంబడుచు,

మ. వినరా డింభక మూఢచిత్త గరిమన్ విష్ణుండు విశ్వాత్పతనం
 దని భాషించెద వైన నిందుఁ గలఁడే యంచున్ మహాశ్రోధియై
 దనుజేంద్రుం డటచేత వ్రేసెను మహాగ్రప్రభాశుంభమున్
 జనదృష్టిమణిదంభమున్ హరి జనుస్సంరంభమున్ స్తంభమున్.

ఆవ్రేటున కాస్తంభంబు పగిలెను. కటపట యనుశబ్ద ముప్పు
 తిల్లెను. అది రోదోంతరంబుల నిండెను. సకలజగద్భయంకర
 రీతిం బొలుపాఁచెను. అది విని జంతుసంతానంబులు నిశ్చేష్టితము
 లయ్యెను. కొండలు పగిలి ధరణిం ద్రొల్లెను. ఆధ్వనియుఁ
 పైధ్వనిలోఁ జేరి వ్యాపింప సముద్రములు ఘూర్జిల్లెను. ఆ
 ధ్వనియు వానితోఁ గలిసెను. బ్రహ్మాండః టాహంబును విదళింపఁ
 జూచెను. ఆసమయమున నాస్తంభమునుండి నరసింహమూర్తి
 యావిర్భవించెను. ఆరూపము చూడఁగా,

క. నరమూర్తికాదు కేవల, హరిమూర్తియొక గాదు మానవాకారముఁ గే
 నరియాకారము నున్నది, హరిమాయారూపతమగు యథార్థముచూడన్.

అని యాతరుణమున హిరణ్యకశిపుఁ డూహించెను. అంతతో
 నాతనియూహ నిలువ లేదు.

ఉ. తేంపున బాంఁ డాడిన సుధీరత నర్వగతత్వముం బ్రతి
 స్థింపఁ దలంచి యిందు నరసింహశరీరముఁ దాల్చి చక్రీ శి
 త్రింపఁగ వచ్చినాఁడు హరిచే మృతియంచుఁ దలంతు వైన నా
 సొంపును బెంపు నందఱును బూడఁ జరింతు హరింతు శత్రువున్.

అను నభిప్రాయము హిరణ్యకశిపునకుం గల్గఁ జేసెను.

అంత నాదానవేంద్రుఁడు ధైర్యము నూది గదాదండ
 ముద్దండగతిం గరంబునం బూని శ్రీనరసింహమూర్తి కెదురు నడ
 చెను. చెంతఁ జేరినకొలఁదిని తదీయా ప్రతిమాన లేజోవిశేషంబున

దైత్యిపతి నిర్గతప్రభుం డయ్యెను. అంతలో గదాదండంబు గిర
గిరంద్రిన్పిసరసింహమూర్తిపై వైచెను. ఆపరాత్పరుండావ్రేటుచు
లెక్కగొనక వానిం బట్టుకొనియె. వాడు నిలువక మిట్టిపడి
పట్టు తప్పించుకొని చెలరేగెను. దేవత లించుక సంశయించిరి.
అంతలో సరసింహమూర్తి యూదానవుని యాటోపంబు
నైరింపక

— నృసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని వధించుట —

సీ. పంచాననోద్ధాత పావకల్వాలలు భూ నభోంతర మెల్ల బూరితముగ
దంష్ట్రాంకురాభీల ధగధగాయికగీప్తి ననుకేంద్రునేత్రము లంధములుగ
గంటకసన్నిభోత్కటకేసరాహతి నభ్రసంఘము భిన్న మై చలింపఁ
బ్రళయాభ్రచంచలా ప్రతిచుభ్రస్వరములై ఖరనఖరోచులు గ్రమ్మజేర
తే. నటలు జలిపించి గర్జించి సంభ్రమించి
దృష్టి సారించి బొనులు బంధించి కెరలి
జిహ్వ యాడించి లంఘించి చేత నొడిసి
బట్టె సరసింహుఁ డా దిలి కట్టి (నపుడు).

ఆపట్టున దానవనాయకుండు ముంకరించెను. గాని వదలించు
కొని పోవ శక్యము కాదయ్యెను. అత్తజీ

మ. విహగేంద్రుం డహివ్రచ్చుకైపడి మహోద్వృత్తిక్ సృసింహుండు సా
గ్రహుడై యూరువులందుఁజేర్చి నఖసంఘాతంబులక్ వ్రచ్చె దు
స్సహు దంభోశ్శిరోరదేహు నచహిత్యాహుక్ మహాపాహు నిం
ద్రహుతాశాంతకభీకరుక్ ఘనకరుక్ దైత్యాన్వయశ్రీకరున్.

కా. చించుక్ హృక్కమలంబు శోణితము వర్షించుక్ ధరామండలిం
ద్రైంచుం గర్కశనాడికావళులు భేదించుక్ మహాపక్షముక్
ద్రుంచుక్ మాంసము నూత్నఖండములుగా దుష్టానురుక్ వ్రచ్చి ద
ర్పించుం బ్రేవులు కంఠమాలికలు కల్పించుక్ సభోద్భాషియై.

సీ. పక్షకవాటంబు వ్రక్కలు చేయుచో ఘనశతారంబుల కరణి నొప్పు
 గలభీరవృద్ధయశంకజము భేదింపుచో గుడ్డలములభంగి గొమరుమిగులు
 దనునీవితానంబు దవిలి ఖండించుచో బటులవిత్తంబుల పగిలి మెఱయు
 జతరవిశాలాంత్రజాలంబుఁ ద్రైంపుచో గ్రక వసంఘంబుల గరిమఁ జూపు
 తే. సంకగతుఁ డైన దైత్యుని నాగ్రహమున

శస్త్రచయముల నొంపక సంహరించి
 యమరు నరసింహు నఖరంబు లలిపిచిత్ర
 సమరముఖరంబులై యుండె (జనవరేణ్యం.)

ఇట్లు హిరణ్యకశిపుని వివళించి తనపై కరుదెంచు దైత్యు
 నివహంబులం జక్రధారల నిశ్చేషంబుగా వధించెను. శరీరిగా

కా. రక్షోపిషుల కెల్లఁ ద్రుంది రణసంరంభంబు చాలించి దృ

ప్తిజ్ఞేషంబు భయంకరంబుగ సభాసింహాసనాదుఁడై
 యక్షీణాగ్రహుఁడై నృసింహుఁడు కరాళాస్యంబుతో నొప్పెఁ దక్
 నీక్షీంపం జలికింపనోడి యితరుల్ విభ్రాంతులై డాంగగన్.

ఆరూపము భయంకరమై చెలఁగెను. ఎవ్వరును డాయ
 నోడిరి. బ్రహ్మాదులు వేదమంత్రముల వినుతించిరి. దిక్పాలకులు
 పొగడిరి. మహర్షులు ధ్యానించిరి. శ్రీదేవియుఁ బ్రార్థించెను.
 దాని ఆఘోరరూపము చూడ నలవిగాకుండెను. ఎవరుగాని
 దాని శాంతింపఁజేయ నేర మని నిశ్చయించిరి. అత్తఱిఁ జతు
 రాననుం డాలోచించి ప్రహ్లాదుకిడకుం బోయి సవినయముగా
 క. తీండ్రమగు రోషమున మీ, తండ్రినిమిత్రమునఁ జక్రిదారుణమూర్తి

వేండ్రము విడువఁడు మెల్లనఁ, దండ్రీ శీతలనిఁ జేసి దయచేయఁగదే.

అని ప్రార్థించెను. ఆప్రార్థనము నాదేశముగా శిరసావహించి
 ప్రహ్లాదకుమారుఁడు మందగమనంబున నమందవినయవివేకం

బుల నానరసింహమూర్తిని డగ్గటి భయభక్తి వినయంబులు
పెనంగొనఁగా నిలువంబడునంతనే

ఉ. ప్రాథవమొప్పు జక్కటకృపాపరియై కదియంగఁజీరి నం
శోభితదృష్టిసంఘములఁ జూచుచు బాలుని మాళియందు లో
కాభిసతుండు పెట్టె ననురాంతకుఁ దువ్వలకాలనర్పభీ
తాభయదానశస్త్రము ననర్థశముగళహేతుహస్తమున్.”

ఇట్లు శ్రీనరసింహమూర్తి యభయదానంబు చేసిన నాకుమూ
రుండు వినయవినమిత కంధరుండై యనేకవిధంబుల వినుతించెను.
అస్తోత్ర రాజమునకుఁ బరమకరుణాతరంగితహృదయుండై పరమే
శ్వరుండు సాదరాలోకనంబులం జూచి,

సీ. నీయట్టి సుజ్ఞాన నిపుణు లేకాంతులు శోధకులు నాయందుఁ గోరకొట్ట
రట్టైఁ బ్రహ్లాద యనురేంద్ర భర్తకై సాగి మన్దాకర సమయ మెల్ల
నిఖిలభోగంబులు నీవు భోగింపుము కల్యాణబుద్ధి నాకథలు వినుము
సకలభూతములందు సుపూర్ణుఁ డగు నన్న యక్షేప సేవ్యుడ నాత్మ నిలిపి
ఆ. కిర్తనయములెల్ల ఖండించి పూజన, మాచరింపు మీశ్వరార్పణముగ
భోగముల నశించుఁ బుణ్యవ్రతంబులఁ, బాపసంచయములు పాయు నిన్ను.
మఱొక్కమాట వినుము.

ఆ. నరుండు ప్రియముతోడ నాయవతారంబు, నీయుదాఁగీకనికఁ గలుగు
మానసింతునేని మఱిసంభవింపఁడు, కర్మబాధచయముఁ గడచి పోవు.

అని పలికి బ్రహ్మాదుల నాదరించి నరసింహమూర్తి యదృశ్యుం
డయ్యె. బ్రహ్మాదుండు హరపంకజగర్భప్రభృతులకుఁ బ్రణమిల్లిన
వార లాతని నాశీర్వాదించి తమతిమనివాసంబులకుం జనిరి.
బ్రహ్మాదుఁ డంత జనని నూఱిడించి భగవద్భక్తిపరాయణుండై
సుఖం బుండెను.

ఆర్జునబాలకులారా! ప్రహ్లాదుడు తండ్రియాజ్ఞమితను గదా. గురువుశాజ్ఞ లెక్కనేయక పోయెగదా. ఇది శాస్త్రసమ్మతమా? యని ప్రశ్నింపరాదు. ఎవరుగాని ధర్మమార్గమును మీఠినపుడు వారియందుఁ గల ఘరియాదను వీడుట తప్పగా దని నిశ్చయింపుడు. ప్రహ్లాదుడు సామాన్యబాలుఁడు కాఁడనియు, దుష్టుని హింసించుటకు శ్రీహరి యీతని నొకసాధనముగాఁ బుట్టింప నవతరించె ననియుఁ దలంపుడు. ప్రహ్లాదుని ప్రవర్తనమును శ్రద్ధగాఁ బరికించి తదనుగుణముగాఁ బ్రవర్తించఁ బ్రయత్నింపుడు. ఏయేగుణముల నా ప్రహ్లాదుడు త్రిలోక వినుతకీర్తి యాశ్రియో, వాని నలపఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపుడు. ఈచరిత్రవ్రతనమునకు ఫల మిదియే. ఇదియే నేమీకుఁ దెలుపఁదగుమాట. ఇత నవ్యలికథను వినఁ బ్రయత్న పడుడు.

ఇది సప్తమస్కంధము.

అష్టమస్కంధము

— ౧౭౭ —

ప్రహ్లాదచరిత్రమును విని శుకయోగిచంద్రుని గాంచి పరీక్షిస్తహారాజు ఇట్లు ప్రశ్నించెను. యోగీంద్రా! భక్తనర్మణి చరిత్రమూలముగా శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యొనరించిన ధర్మరక్షణము వింటిని. పరమానందభరితుడ నైతిని. కాని యింకను బరాత్పరుని దివ్యగాథల నాలకింప నా మది త్వరపడి యెడు. ఆపదుద్ధారకుని యద్భుతచర్యల వినిపించవే యని ప్రార్థించెను. పరీక్షిస్తహారాజు ప్రశ్నము నాలకించి సంతసించి శుకయోగి యిట్లనియె. యోగీంద్రా! చక్కనిప్రశ్న మొనరించితివి. ఎన్నిమాటలు ప్రశ్నించినను విసుగులేక భగవచ్చరిత్రము వచింప నిచ్చు యుదయించుచునే యుండును. భక్తవరా! వేటొకయద్భుతగాథను దెలిపెద వినుము.

మనువులు పసునలుపురు కదా. అందు నాలవమనువు కాలమున జరిగిన కథ వినుము. మను వనగా ధర్మాధికారి, ఓక్కొక్కమనువు కాలమున నొక్కొక్క యధికారివర్గ మేర్పడును. ఈనాలవమనువు కాలమున నున్న యధికారులఁ దెల్పెద. నాలవమనువు పేరు తామసుడు. ఉత్తమున కీతఁడు సోదరుడు. ఆయుత్తముడు మూడవమనువు. ఆతని కీతఁడు తమ్ముడు. ఈతామసుమనువు ధర్మరాజ్యమును బాలించు తఱి కేతు,

వృష, నర, భ్యాతి ప్రభృతులు రాజులు మనువుకోడుకులు
 పదుగురుండిరి. దేవతలు సత్యకహరివీరసంజ్ఞగలవారు. వారల
 కధిపతి యింద్రుడు వానివేరు త్రిశిఖుడు. బోధిరోవ్యమ
 ప్రభృతులు సప్తర్షులు. ఆకాలమున భగవంతుడు డగువారి హరి
 మేధునకుఁ గొడు కయ్యెను. హరిమేధుని భార్య వేరు హరిజి
 యని. వాఁకి జనించిన పురుషుడు భగవదంశమున దుష్టుల
 శిక్షించి శిష్టుల గాపాడుచుండును. ఆమనువు కాలమున మకర
 ముచే బట్టుపడిన గజరాజును విడిపించి ప్రాణదానముచేసిన
 భగవంతుని కథయే యిపుడు చెప్పునది, అరుటయు రాజేంద్రయు
 నచ్చెరువంది యోగీశ్వరా! ఒకటి జలచరము. ఒక్కటి వన
 చరము. ఈరెండుజంతువులకుఁ బోరాట మెట్లు గలిగెను. భగ
 వంతుఁ డాయారాటము నెట్లు మూన్పెను. ఘోరాటవిలో
 భద్రగజమునకుఁ గలిగిన యాపద నెట్లు తొలగించి శ్రీహరి
 తన మహిమను లోకులకుఁ దెలిపెను. ఆకథను విస్తరించి వచించి
 నాకానందమును గల్పింపుమా యని చేతులొగ్గి ప్రార్థించెను.
 యోగివర్యుం డానందతరంగితాంతరంగుడై,

సీ. రాజేంద్ర విమ సుధా రాశిలో నొకపర్వ

తము త్రికూటం బనఁ దనరుచుండు

యోజనాయంత ఊగు సున్నతత్వంబును

నంటియ నెడలుపు నలిశుల్లుఁ

గాంచనాయస్సారకలఘోతమయము లై

మూఁడు శృంగంబులు మొనయుచుండుఁ

దట శృంగబహురత్నధాతు చిత్రితము లై

దిశలు భూనభములు లేజరిల్లు

లే. భూరిభూజలతాపంజపుంజములును
మ్రోసి పఱతెంచు నెలయెటి మొత్తములును
మరగి తిరిగెడు దివ్యవిమానములును
జఱులఁ గ్రీడించు కిన్నరచయముగలిగి.

ఎంతయు నాశ్చర్యమును బుట్టించుచు నాపర్వత మెంతయో
విఖ్యాతిం గాంచెను. అందలి సాంద్రారణ్యములు చూడ భయం
కరములుగా నుండును. సింహాదులే యందు జంకి తిరుగుచుండు
నన నింకఁదక్కుంగల మ్రుక్కడిమృగముల లెక్కింపనేల! దాని
యుపత్యక్తయందు ఘోరారణ్య మొకటి కలదు దానిమహి
మము వర్ణనాతీతము. దానియందుఁ గల ఘోరమృగముల
లెక్కింప నొక్కఁడైన జగమున మొనగాఁడు లేడు. అందుఁ
గొన్నివన్యగజంబులు స్వేచ్ఛ మెయిఁ దిరుగుచుండును. మొత్త
ముగా సంచరించుట వాని వాడుక.

ఒకనాఁ డావన్యగజములగుంపు డప్పిగొని కాటు
మబ్బులం దిరస్కరించు దేహంబులతోఁ గొండలనైనఁ బిండి
చేయు పౌరుషములతో బయలు వెడలుచుండునపుడు,

సీ. పులులమొత్తంబులు బొదరిండ్లలోఁ దూఱు
ఘోరభల్లూకముల్ గుహలు సొచ్చు
భూదారములు నేల బొటియలలో డాఁగు
హరిదంతముల కేగు హరిణచయము
మడుపులఁ జొరఁబాటు వహిషసంఘంబులు
గండఁజైలంబులఁ గపులు ప్రాఁకు
వల్చికములు సొచ్చు వనభుజంగంబులు
నీలకంఠంబులు నింగి! కెగయు

లే. వెఱచి చమరీమృగంబులు విసరువాల చామరంబుల విహరణ శ్రమమువాయ
భయదపరి హేల విహరించు భద్రకరులగాలి వాతిన మాత్రాన జాలిఁబొంది.

ఇట్లు సకలసత్వభయంకరంబు లగు నాయేనుఁగు తండ
ములతో నొక్కకరినాధుఁడు తన కరేణుకోటితో వెనుకఁ
జిక్కిను. ఈశ్వరేచ్ఛచేగదా ప్రపంచము నడుచుచుండును.
అవ్వల నయ్యేనుఁగుల మిన్న యొక్కమార్గమునఁ బోవుచుఁ
దనచేడియలు వెనుకొనిరాఁగా గహనమున విహరించి విహరించి
మిక్కుటంబగు డప్పిచే బాధింపఁబడుచు మహోత్కంఠమునఁ
బోయి పోయి

మ. అటఁ గాంచెఁ గరిణీభుండు నవభుల్లాంభోజకష్టోరమున్
నటదిందీవరవారమున్ గమతమిన గ్రాహదుర్వారమున్
నటహింతాలరసాలసాలసుమనోపల్లిఖటితీరమున్
జటుల్లోద్ధాతమరాశిచక్రబకనంచారంబుఁ గాసారమున్.

ఆపంకజాకరంబుం బొడఁగాంచి సంతనే వాని యానందమునకుఁ
బారములేక పోయెను. తాను ముందును దనచేడియలు వెను
కనుగా నందు డిగి యిష్టానుసారము జలములం ద్రావి కమల
ములఁ దొండముల లాగివైచుచు వానిచే నొకదాని వేటొక
టిగాఁ బ్రహరించుకొనుచు వచింప ననువుచుండని వినోదములఁ
గాలముఁ గడపుచుండెను. అట్టితటి నాసరోవరంబు తనతోంటి
యందమును గోలుపోయెను. విన్నదనంబునఁ జెలువముపోవ
వెలవెలఁబాటు చేడియవలెఁ గనఁబడసాగెను. అప్పుడు

సీ. భుగభుగాయతభూరిమిదృవచ్ఛటలతో గదలుచు దివికి భంగంబు తెగయ
భువనభయంకరపూతార్ధరవమున ఘోరనక్రగ్రాహ కోటి బెడ
నాలవిక్షేప దుర్వారజంఘూనిల పశమున ఘుమఘుమా పర్తరుడరఁ
గల్గోలజాలసంఘట్టనంబులఁ దటి తరు లమూలంబులై ధవళి గూల

లే. సరసిలోనుండి పొడంగని సంభ్రమించి
యదరి కుప్పించి లంఘించి హుంకరించి
భానుఁ గబళించి పట్టున్వర్జానుపది
నొక్క మకరేంద్రుఁ డిభరాజు నొడిసి వట్టె.

ఆమకర మిట్లు ముందటికాళ్లను బట్టుకొనఁగా హస్తీవయం
డుద్దామపౌరుషంబునఁ దొండమున దానిం బైకెత్తి దంత
ములఁ బొడిచి విసరివైచెను. జలగ్రహ మయ్యది యంచుకం
తయుఁ వెనుదీయక కరివాలము మూలమును గోరులఁ జీరెను.
మరల నేనుఁగులతోఁ డద్దానిం దుండమునఁ గొట్టెను. అదియుఁ
బడయుగళమును బీడించెను. ఇట్లా రెండును రేయింబవళ్లను
భేదంబులేక ఘోరంబుగాఁ బోరసాగెను. అత్తటి

ఆ. మకరితోడఁ బోరు మాతంగవిభుని నొక్కరుని డించి పోవఁ గళ్ళు రాక,
కోరి చూచుచుండెఁ గుంజరీయూఢంబు, మగలుదగులు గారె మగువలకును.
కొంతకాల పిట్లు పోరాటము సాగఁగా

ఆ. జీవనంబు తనకు జీవనంబై యుంట, నలవుఁ జలము నంత కంత కెక్కి
మకరమొప్పె, డన్నె మత్తేభవల్లంబు, బహుళపక్షితభాను పది.
అంతకంతకు బలంబు సన్నగిల్లుచున్నను మత్తేభంబు లేని బలం
బుఁ దెచ్చుకొని యోషినంత పోరాడుచుండెను. కాని స్థానము
బలము గల మకర మంతకంతకు విజృంభించి

కా. పాదద్వంద్వము నేలమోసి పనుక్ బంధించి పంచేంద్రియో
న్దానంబుం బరిమాన్చి బుద్ధిలతకుక్ మాతాను హత్తించి ని
ఖేదబ్రహ్మపదావలంబనగతిక్ గ్రీడించు యోగీంద్రుడు
ర్యాదక్ నక్రము విక్రమించెఁ గరి పాదాక్రాంతి నిర్వక్రమై.

దుర్దంతవిక్రమంబునం దన్నుం బట్టి యిట్టట్టుకదలనీక బలమునఁ
దన్నుఁ మించుచుండఁగా నేమియుం జేయందోఁపక

ఉ. డోహకలంగి జేవనపుటోలమునం బడి పోరుచున్ మహా

మోహలతానిబద్ధపదమున్ విడిపించు కొనంగ లేక సం

దేహముఁ బొందు దేహిక్రియ దీనదశన్ గజముండె భీషణ

గ్రాహదురంతదంతపరిఘట్టిత పాదఖురాగ్రశల్కమై.

ఇట్లు,

క. అలయక సౌలయక వేసట, నొలయక కరిమకరితోడ నుద్దండత రా

త్రులు సఁధ్యలు దివసంబులు, సలిపె బో రొక్క వేయినవత్సరమున్.

మ. పృథుశక్తిన్ గజ మాజలగ్రహముతోఁ బెక్కిండ్లు పోరాడి సం

శిథిలంబై తనలావు వైరిబలముం జింతించి మిథ్యామనో

రథ మింకేటికి దీని గెల్వ నరి పోరంజాల రాదంచు న

వ్యథమై యిట్లు బూర్వపుణ్యఫలదివ్యజ్ఞానసంపత్తితోన్.

కా. ఏరూపంబున దీనిగెల్తు నిటమీఁ దేవేల్పుఁ జింతింతు నె

వ్వారిం జేరుదు నెవ్వ రడ్డ మీక నివ్వారిప్రచారోత్తమున్

వారింపం దగువార లెవ్వ రఖలవ్యాపారపారాయణున్

లేకే మ్రొక్కెద దిక్కుమాలిన మొఱాలింపం బ్రపుణ్యాత్మజన్.

అక్కటా! అనేకగజవర్యములు నన్ను నేవించుచుండఁ

బదిలక్షలకరిణీవతంసములకు నాథుండనై యుండితి, అట్టి నే నీ

సరోవరమున కేల వచ్చితిని. ఈభయం బేమి చేయునో కదా

పరమేశ్వరా! ఇంక నేదేవునిఁ బ్రార్థింతును? ఏపుణ్యాత్ములను

వేడుదు? శరణాగతరక్షకులారా రండు. కాపాడుఁ డని యె

వ్వారిం దలవంచి మ్రొక్కదు. విసను సకలబ్రహ్మాండనాయకుండై

సర్వాంతర్యామియై సర్వకర్తయై భక్తరక్షణబిరుదమునఁ దేజ

రిల్లుచుఁ గరుణాపారావారుఁ డనఁ అపదుద్ధారకుఁ డన, దీనజన
కల్పభూతుమా కునఁ బొగడఁబడుచుఁ దనమహిమ మెవ్వ
రికేఁ దెలియ కశ్యముగాక విరాజిల్లు నీశ్వరునిం బ్రార్థించెదఁ.
అపరాధ్యుఁడు తక్క నింకొరు లేవ్వరు కాపాడఁజాలరు. ఇట్లు
కొంతవడిఁ బ్రార్థించి సంశయముతో

క. కలఁ జందుదు దీనులయెడఁ, గలఁ జందుదు చరమయోగి గణముల పాలం
గలఁ జందు రన్నిదికలను, గలఁడు కలం దనెను వాడు కలఁడో లేఁడో.

అని యిట్లెంత యూహించిన నెంత ప్రార్థించినను గజరాజునకు
దిక్కు కానరా దయ్యెను. అంతట మనంబున పేటొక్క
మూర్ధంబు చింతించి యీశ్వరసన్నిధానంబుం గల్పించుకొని
భక్తిభరంబుతో నేకాగ్రమానసంబున మహానుభావా!

కా. అవాక్కింతయు లేదు ధైర్యము విలొలం బయ్యెఁ బ్రాణంబులుకొ
తానై తప్పెను మూర్ఛ వచ్చెఁ దనవుకొ దస్సెకొ శ్రమం బయ్యెడికొ
నీవే తప్ప నితఃపరం బెఱుగ మన్నించు దగుకొ దీనునికొ
రావే యీశ్వర కావవే పరద సంరక్షింపు భద్రాక్షకా.

క. నిను దంట జీవులమాటలు, చను దంట చనరానిచోట్ల శరణార్థుల కొ
యను దంట పిలిచిన నర్థముఁ, గను దంట సంజేహ మయ్యెఁ గరుణావార్ధి.
అని యిట్లు తన్ను రక్షింపు మని కుయ్యెడు గజరాజును రక్షింప
భగవంతుఁ డాలోచింపసాగెను. ఈగజరాజు భగవత్సన్ని
ధానంబు గల్పించుకొని కుయ్యెడుచుండఁగా

మ. అల కైకుంతపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబు దా
వల మందారవనాంతరామృతసరఃప్రాంతేందుకాంతోపహ
త్వలవర్ణంక రమావినోది యగు నావన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము పాపి పాపి యనఁ గుయ్యాలించి సంరంభియై.
సంగ్రహభాగ—9

భక్తరక్షణమే ప్రభావకార్యముగా భావించిన యాపరాత్మ
రుండు శ్రీమన్నారాయణుండు మహాసంరంభంబున

మ. సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేవోయి సంధింబు జే
పరివారంబును జీరఁ జచ్చగపతిం బన్నింబు డాకర్ణికాం
తరధమ్నిల్లమః చక్క నొత్తంబు వివాదస్థాభిశక్తి మహో
పరిచేలాంచలమైన వీడఁడు గజప్రాణాపనోత్సాహి యై.

పురంబు నిర్గటించి నిజపరికరంబు మరల నవధరించి యాబరంబు
నకు నుద్గమించి వేంచేయుచుండఁగా

మ. తన పెంటకొ సిరి, లచ్చిపెంట నవరోధవ్రాతముకొ బానివె
న్నను బక్షిండ్రుండు వానిపొంతను భనుకొ మోడకీశంఖచ
క్రసికాయంబును నారదుండు భ్వజీకాంతుండు రా వచ్చి రొ
య్యవ వైకుంఠపురంబునం గలుగు వారాబాలగోపాలమున్.

ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణుండు భక్తరక్షణపరాయణుండై

మ. వినువీధిం జనుచీరఁ గాంచి రమరుత్ నిష్ఠుకొ నురారాలిజీ
వనసంపత్తినిరాకరిష్టుఁ గరుణాపరిష్టు యోగేంద్రహృ
ద్వనవర్తిష్టు నహిష్టు భక్తజనబృందప్రాభవాలంకరి
ష్టు నహోహోల్ల నదిందిరావరిచరిష్టుకొ జిష్టు రోచిష్టునిన్.

ఈరీతిం బొడఁగాంచి

మ. చనుడెంచెకొ ఘనుఁ డల్లవాండె హరినజ్జా గంటిరే లక్ష్మీ శం
ఖనిసాదం బగుచక్ర మల్లదె భుజంగధ్వంసీయుకొ వాండె క్ర
న్నన యేలేంత నటంచు వేల్పులు 'నమో నారాయణాయే'తి ని
స్వసురై మ్రొక్కిరి మింట హస్తీదురవస్థాసక్రికిం జక్రికిన్.

శ్రీహరి వారి నమస్కరణంబుల నంగీకరింపక పోయిపోయి
యప్పుంకజాకరంబుం బొడంగని తుణ మాలసించిన గజేంద్రుఁ
డేమగునో యను నాతురంబున.

మ. కరుణాసింధుఁడు శౌరి వారిచరమున్ ఖండింపఁగాఁ బంపె న

త్వరితాకంపితభూమిచక్రము మహోద్యుద్విప్పులింగచ్ఛటా
పరిభూతాంబరశుక్రమున్ బహువిధబ్రహ్మాండభౌండచ్ఛటాం
తరనిర్వక్రముఁ బాలితాఖిలమధాంధశ్చక్రమున్ జక్రమున్.

హరికరకమలనిర్మలక్రంబగు నాచక్రం బాతుణంబ చని

కా. భీమంబై తలఁ ద్రుంచి ప్రాణములఁ బాపె జక్ర మాతుక్రియన్
హేమత్వధరదేహమున్ జటితవన్యేభేద్రసాదోహమున్
గామత్రోధరగేహమున్ గరటిరక్తస్రావగాహంబు ని
స్సీమోత్సాహము వీతదాహము జయశ్రీ మోహమున్ గ్రాహమున్.

ఇట్లు సుదర్శన మాగజరాజు పాలిటికి సుదర్శనమై మకరమును
జంపఁగానే

క. మకర యొకటి రవి జొచ్చెను,

మకరము మఱి యొకటి ధనదు మాటున డాగెన్

మకరాలయమునఁ దిరిగెను

మకరంబులు కూర్చరాజు మఱువుర కరిగెన్.

ఇంతలో గజరాజు మబ్బుచాటునుండి విడివడిన శీతాంశుక్రియ
మకరబాధానిర్మలక్రిం గాంచి వెలుంగఁగా

కా. పూరించెన్ హరి పాంచజన్యముఁ గృపాంధోరాశి సౌజన్యమున్
భూరిధ్వానచలాలీకృత మహాభూతప్రచైతన్యమున్
సారోదారశితప్రభాచకితవర్ణస్వాదిరాజన్యమున్
దూరిభూతవివన్నతైన్యమును నిర్దూతద్విషతైస్సన్యమున్.

ఇట్లు తనయుత్సాహమును గనబఱచి శ్రీహరి పరమాదరంబునఁ జెంతకుం జని

క. నిడుదయగుకేల గజమును, వడుపున వేడంగఁ దీసిచి వడజలరేఖన్

దుడుచుచు మెల్లన పుడుకుచు, నుడిపెన్ విష్ణుండు దుఃఖముర్వినాథా!

దేహతాపము పాయఁగనే గజరాజు యథాపూర్వముగా నొప్పెను. అంత మకరము దేవలకాపముక్తిం గాంచి క్రూరతర గ్రాహరూపమును మాని తనపూర్వరూపమును దాల్చెను. అతఁడు హూహూనామగంధర్వుడు. పరమభక్తుఁడు గాన కాపముక్తిం బ్రసాదించిన భగవంతునకు నమస్కరించి తదనుమతి నొంది తనలోకమునకుం బోయెను.

ఆర్యబాలురారా! గజరాజు కథ వినుఁడు. ఈతఁడు తొలిజన్మమున ద్రవిళాధీశుఁడగు నింద్రద్యుమ్నరాజు. పరమ భక్తుఁడు. మునివృత్తి నవలంబించి శైలాగ్రభాగమునఁ దపము చేసెను. తనయాత్మ శ్రీహరి నునిచి ధ్యానించుచుండఁగా నగ స్త్యుం డచ్చోటి కేతెంచి తనను గాంచి ప్రత్యుత్థానాదిసత్కారంబు లాచరింపక యున్నరాజుం గాంచి కోపించి మూర్ఛఁడా! గజయోనిం బుట్టువం గాంచు మని శపించెను.

క. మునివలె నవమానించిన, ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నవిభుండు కౌంజరయోనిం

జననం బందెను విప్రులఁ గని యవమానింపఁ దగదు ఘనపుణ్యులకున్.

అట్లు కాపున నాశాపంబున నింద్రద్యుమ్ననృపతి గజరాజై జన్మించెను. అతనిభటులెల్లఁ గరులైరి. రాజు గజరాజై వను శ్రీ హరి భక్తివదలక ధ్యానించెను. కాబట్టి

ఆ. కర్మతంత్రుఁ డగుచుఁ గమలాక్షుఁ గొల్పుచు, నుభయ నియతవృత్తినుండేసేసి
చెడును గర్తమెల్ల శిథిలమై మెల్లన, ప్రజలమైన విష్ణుభక్తి చెడదు.

అంతట శ్రీహరియుఁ దనపరివారంబుతో వైకుంఠము నకుఁ జనియె. ఈ గాథ సకలాపన్నివారకం బగు. అని శుక యోగి యెఱింగించి మఱియు నిట్లు తెలిపెను. రాజా! వినుము. తామసునితమ్ముఁడు నైవతుఁడు. ఆతఁడు మను వయ్యెను. ఆ తరుణమునఁ బ్రతివింధాభ్యర్థనప్రభృతులు భూపాలకులు, వీరు మనువు నందనులు. హిరణ్యరోముఁడు, ఊర్ధ్వబాహుఁడు, వేద శీర్షుఁడు లోనగువాకు మునులు, భూతరమాదులు దేవతలు. శుభ్రుఁడనువానిపత్ని వికుంతాబ పరమసాధ్వయై యుండ నాదంపతులకు భగవంతుఁడు పుత్రుఁడై జన్మించెను. అప్పటిభగ వంతునిపేరు వైకుంఠు డని, వైకుంఠలోకమును గల్పించి యందు నివసించెను.

ఆవల చతుఃపుత్రుఁడగు చాతుషం డనువాఁడు వృషభ మనువయ్యెను. పురుఃపురుషసుద్యుమ్నాదులగు నాతనిపుత్రులు భూమిశ్వరు లైరి. మంత్రద్యుముఁ డింద్రుఁడుగా నుండెను. ఆస్యాదికు లమరులైరి. హవిష్వద్వీరకాదిఘనులు మునులు. వైరాజుఁ డనువానికి సుభూతివలనఁ బుట్టి యజితుఁడను పేరఁ బరఁగి భగవంతుఁడు ధర్మము గాపాడుచుండెను. ఆభగవం తుఁడే కదా కూర్మమై మందరాద్రిని సముద్రజలముల మునుగఁ కుండ మోచి యమరుల కమృతమును బ్రసాదించెను.

❀ యీరసాగరమథనము ❀

అని పలుకు మునీంద్రునకు రాజేంద్రుఁ డిట్లు పలికెను. మహాత్మా! భగవంతుఁడు సముద్రమునఁ గూర్గావతారమునఁ బరవ్రతము నేలమోచెను? ఆకథ సవిస్తరముగా వచింపు మన యోగీశ్వరుఁ డానందమున నిట్లుబదులుచెప్పెను. రాజా! వినుము.

దేవతల యాటోపంబును సహింపక దానవులు తపఃప్రభావంబున
గర్వించి శుక్రనాదేశంబున నింద్రాదులు బరాభవించిరి.
ఇంద్రాదులు వారధాటి కోర్వజాలక పోయిరి. వారెల్లంగూడి
బ్రహ్మదేవునిపాలి కరిగి తమదుఃఖములు జెప్పుకొనిరి. విరించియు
వారి దీఖలావంబుల నాలించి ధైర్యము చెప్పి శ్రీమ
న్నారాయణు నేకాగ్రమానసంబున వారిం గూడి ప్రార్థించెను.
శ్రీహరి వారి యెదుట దోచెను. అత్తటి

శీ. హరికిటకేయూరకుండలపాద కటకకాంబీలతాకంకణాది

కాస్తుభోపేతంబుఁ గౌమోదకీశంఖ చక్రశరాసనసంయంతంబు

మరకతశ్యామంబు నరసిజనేశ్రంబుఁ గర్ణాభరణకాంతి గండయంగముఁ

గలితకాంచనవర్ణ కాశేయవస్త్రంబు శ్రీవనమాలికాశేవితంబు

ఆ. నై మనోహరంబు నై దివ్యపౌభాగ్య,

మైన యతనిరూపు హర్ష మెసంగఁ

జాచిబ్రహ్మ హరుడు నురలును దానను

బొంగి నమ్రుఁ డగుచుఁ బొగడఁ దొడంగి.

దెక్కుచేదకుంత్రంబుల నినుతించి దేవతల కష్టముల విన్నవిం
చెను. ఆమాటల విని యాదిదేవుడు గంభీరభావణంబు
తొప్పారుచుండఁగా

క. ఓనలువ యోనురేశ్వర, యోగిటలకటాక్ష యోనురోత్తమూరారా

దానవులతోడ విభృదు, మానుగఁ బోరామి కలిగి మనుజే యొప్పన్.

ఏలయంటిరేని వినుడు. దానవులు తపోబలగర్వితులు.
మీర సమర్థులరు. కావున నిపుడు సంగరముచేయుట పాడి
గాదు. కావున నమృతోత్పాదనయత్నము చేయుడు. దాన
మీకొఱంతలు లేదు. హృష్టపుష్టాంగుల రగు విష్ణు వారు

గెల్వోజాలరు. ఈయుపాయము తప్ప వేటొండు లేదు. వినుట దావిధాన మెరింగింతును.

సీ. పాల మున్నీటిలావల సర్వతృణలతో వధములు తెప్పించి చాల తైచి
మందరకైలంబు మంథానముగఁ జేసి కపర వాగుకీ దశి త్రాడుచేసి
నానహాయతచేత నలి నందఱును మిద్యుతరువుఁడు జేగడు తంద్రులగును
ఫలము మీఁ దయ్యెడు బహుళదుఃఖంబులఁ బడుదురు జైత్యులుపావతులు
అ. అలఁ దేహితేక యథలాధ్యములు గల్గి విషధిలోన నొక్కపము పుట్టుఁ
గలగి వెఱవనలదు కాకురోవంబులు, వస్తుచయమనందు నలదు చేయ.

అని యాజ్ఞాపించి యంతర్ధానంబు నొందెను.

అమరు లంత నయ్యనంతునాజ్ఞ కిరపావహించి దాన
వులతోఁ గయ్యంబునేయుట మాసి నమృత్కరించి ప్రార్థింప వై
రోచనియగు బలి దానవుల నుడిపి దేవతల కథయదాన మొసం
గెను. దేవతలు కొలదిదినముల కమృతాహరణప్రయత్నము
దెలుప ననురు లంగీకరించిరి. సకలలతలను దృఢముల నోవ
ఁగూఁ నెన్ని క్షిగపాగరమన వైచిరి. మందరపర్వతమును
గవ్వముగా నమర్చిరి. వాసుకిని ద్రాడుగా నేర్పఱచిరి. ఇట్లు
ప్రయత్నంబు చక్కఁగాఁ జేసి యప్సరతంబున దేవదానవులు
పట్టి పైకెత్తి తెచ్చుచుండఁగా నాభారంబునకు నైవనోపక
పట్టుదలఁగ నది వారిపైఁబడియె. దానఁ గొందఱు మృతి
నొందిరి. కొందఱు వికలాంగు లైరి. దేవత లప్పుడు బుద్ధిమాని
శ్రీహరికడ కేలపోయితి మని చింతించిరి. అంతలో

మ. గరుడారోహణఁడై గదాధిభరుఁడై కారుణ్యసంయుక్తుఁడై
హరి శోటిప్రభతో నొహో వెఱవనం దంచుం బ్రదీపించి త

ద్విం గేలక్ నజవొందంగందుకము మాడ్కిం బట్టి త్రిడించుచుకొ
గడుణాలొకనుభక్ సురాసుదులప్రాణంబుల్ సమర్థించుచున్.

పర్వతరాజనూ! సముద్రమునకుం బొమ్మా. ఇది దేవతా
కార్యము. తోకములకు మహాపకారము దీనఁ గలుగు.
అని యాజ్ఞాపించెను.

పాతకులారా! కొండను సముద్రమునకుం బొమ్మా
యని హరి పలుక నది నడచుగా యని శంకింపవలగు. మను
ష్యాజ్ఞవంటిది భగవదాజ్ఞ కాదుకదా. అది యప్రతిహాన మనఁ
జను. కావున మనయూహనము భగవచ్ఛక్తినిషయమై గమన
యొగింపవు. నా స్థికవాదములం జెవి యొగ్గకుడు. ఆవలిచరి
త్రమును వినుడు. భగవదాజ్ఞ కాఁగా నాపర్వతము పాలసము
ద్రమునఁ బడియెను. దేవదానవులు నాసుకీని ద్రాడుగా నమ
ర్చిరి. పూన్కిమై దానింబట్టి చిలుకఁ దొడంగిరి. అందుఁ
దొలుత దేవతలు వాసుకీ ఫణముం బట్టుకొనిరి. దానవులు
తోకను బట్టుకొనిరి. శ్రీహరి యాలోచించి దానవుల మాయా
మోహితులను గావించెను. దాన వార లుగ్రమతులై దేవ
తలంగాంచి సురలారా! మీరు మహత్తరపౌరుషవంతులవలె
వాసుకీ ఫణాగ్రమును బట్టుకొనియుండఁగా మేము పిటికి
పందలవలెఁ దోకఁబట్టుకొనియుందుమా. మేము పరాక్రమ
విహీనులము కాము. కావున మీరు తోకఁబట్టుకొనుడు.
మేమే ఫణాగ్రభాగమును బట్టుకొందుము. అని పలికిరి. పాప
మాదానవు లిపుడు తమకు రానున్న కీడు నెఱుంగరు. వారి
మనస్సులు విష్ణుమాయ స్వాధీనమున నున్నవి. ఆమాయ

లీదానవులు దోలుబొమ్మలవలె నాడింపఁబూనెను. ఇంక
నెట్లాడవలెనో యెట్లాచుదురు.

అరితీ దానవులు పలుక దేవత లాఫణమును వదలిరి.
అశరులార్పుచు దానిని వైకొనిరి. ఇట్లు వీరమచుండఁగా దాని
బాధ నోర్వఁజాలక వాసుకి విడువుఁ డని పలుకెనుండఁగనే
మందరపర్వత మానముద్రమున మునిగెను. దేవదానవులు
చెతులు పిసికికొన మొదలెడిరి. మొటనే శ్రీమహిమాయణ
మూర్తి మహాత్తరకమతాకృతిం దాల్చెను. అని యీ కార
ణుత్పత్తివృత్తము. అని వీరపున నిట్టి చరిత్రముల నెన్నింటినో
దాల్చుకొనెను. అప్పుడు మధుసూదనుండు

మ. కమతంబై జలరాశిఁ జొచ్చి లఘుముక్తాశు క్షీచదంబునకే
నమద్రీంద్రము నెత్తె వాసుకి మహానాగంబుతో వీర్రుతో
నహరేంద్రులు మాళికంపములతో నా నాఁ గదే బాపురే
కమలాక్షా కరణించు భూదిశలు నాకాశంబునకే మ్రోయఁగన్.

ఆయద్యుతమహాత్తరకార్జ్యమును జూచి వివేకుఁడు ఖచరుల
తఱులొదాము

క. తరిగాండ్రున నొకఁ డంటు, తరిగడవసుఁ గుదురు నాకత్రా డంటు వేరుతో
తరిగవ్వంబును దా నంటు; హరిహరి! హరి చిత్రలీల హరియే యెఱుఁగున్.
అని చెప్పుకొనిరి. సాతకులారా!

అ. జలధిఁ గడవచేయ. శ్రై లంబుఁ గవ్వంబు
చేయ భోగిఁ ద్రాడు చేయఁ దరువ
సిరియు, మధయుఁ బడయ శ్రీ నల్లభుండు తక్క
సొరుండు శక్తిమంతుఁ డొకఁడు గలఁడె.

వింటిరికదా!

అ. గొల్లవారి బ్రతుక గొంతతనమున్నునే, గొల్లరిచెలాల కుమ్మర ద్రచ్చి
గొల్లలైరి బురగా గొల్లపెట్టి విష్ణుండు, చేయలేదును పిరియం గనిరి.
ఇవియే భగవద్వర్ణనములు.

అవల దేవాసునులు పట్టుదలలు పూని తలువజొచ్చిరి.
అభయి బ్రహ్మాండకటాహమును బద్దలుచేయుజాలెను. అట్టితటిని
పాపం ద్రవమునుండి పోయి పాల మనువిష ముదయించెను.
దాని ప్రతాపము వర్ణింప నేరతరము? అది ప్రళయకాలాగ్నిం
దిరస్కరించి లోకముల నొక్కొక్కగా దహింప బయలు
చేరెను. ఆతరుణమున

క. ఒడ్డారింది విమలమన, కడ్డకు చనుకంచి కాన పథిమలు లేమిన్
గొడ్డేటి స్తంభికాలన, విడ్డన పెడలేక జనుల పృథ్వీసాధా.

అంత దాని మోటోపముం గాంచి యిట్టిమహోపశ్చమ
యగునన రుగ్మకు డిక్ష్విగుండు కాని వేటొందు దిక్కులే దని
నిశ్చయించి

మ. చని టైలానముం జొచ్చి శంకరుని నానందానముం జేరి యీ
చని దావారిక బట్టిపడ్డ గుళుండుం జొచ్చి కయ్యో మోటో
విను మాలిపుము బిత్తగింపును దయన్ నీక్షింపు మం చంబు
నవకుఖ్యుల్ గరి రాత్తరక్షణకాలానరంభునిన్ శంభునిన్.

వారిరాగ మున్నే యెటంగియున్నవాండు కావున నీశ్వ
రుండు వారి కవసరమిచ్చును. దేవతలు సాష్టాంగముగా దండ
ప్రణామము లాచరించి మూడ్చి నిలువంబడి

క. కొందఱు కలం దందురు నెను,
గొందఱు లేం దందు రతండు గుణికాం దనుచుం
గొందఱు కలం దని లేం దని
కొందల మందుదురు విస్తృతగూర్చి మహేశా.

ఆ. మూడు మూర్తులకును మూడుకోకములకు

మూడుకాలములకు మూల మగుచు

భేద మగుచుఁ దుది నభేదమై యొప్పురు

బ్రహ్మ మనఁగ నీవ భాలనయన.

అని వేసవేలు విధంబుల వినుటించి హాలాహల బాధ నెఱింగించిరి.

పరమశివుం డామూట లాలకించి కరుణారసపరిపూర్ణ హృదయుండు కావునఁ దన యర్థాంగలక్ష్మి యగు గిరిజాదేవిం గాంచి స్థితపూర్వకముగా

క. ప్రాణేచ్ఛ వచ్చి చొచ్చిన, ప్రాణుల రక్షింపవలయుఁ బ్రభువుల కెల్లఁ బ్రాణుల కిత్తురు సాధులు, ప్రాణుల నిమిషభంగురము లని మగువా.

క. పరహితము చేయ నెప్పుడు, పరమహితుం డగుచు భూతమంచకమునకుం బరహితమే పరమధర్మము, పరహితునకు నెదురు లేదు పర్యేంద్రముఖి.

క. హరి మది నానందించిన, హరిణాక్షి జగంబులెల్ల నానందించుకొ
హరియును జగములు మెచ్చంగ, గరళము వారిండుటొప్పుఁ గనులదళాక్షి.

అని ప్రాణేశ్వరుం డాదరంబునఁ బలుక నాసర్వవింగళాంబు నవ్వుచుఁ దన సప్తతిం దెల్పును.

పాశకులారా !

క. మ్రొంగెడు వాడు విభుం డని,
మ్రొంగెడు నది గరళ మనియు మే లని ప్రజకు
మ్రొంగు మనె సర్వచంగళ,
మంగళనూత్రంబు నెంత మది నమ్మినో.

ఇట్లు పార్వతి తనసప్తతిం దెలుపఁగనే భగవంతుం డాక్షాంబ లేచి దేవతాధిపులు పరమసేవకులై వెంటరాఁగా

హోయి పోయి యవార్థవీర్యంబున నెరుగులేక విజ్ఞప్తింప
నాహాలాహలంబును ఫలమువలెఁ బట్టి మ్రింగెను. ఆవిషజ్వాల
లామహాదేవునకు నించుకంతయు బాధకల్పించినవి కావు. ఆ
విషయమును గుఱినిడిన లోకములు నశించు నని యెంచి కంత
మున నుంచెను. దానఁ గంతము నల్లనయ్యెను. కావుననే గరళ
కంఠుఁ డనుపే రీశ్వరునకు వచ్చెను.

అప్పుల దేవాసురు లాపాలకడటం దరువసాగిరి. అందుఁ
గామధేనువు పుట్టెను. మునులు పుచ్చుకొనిరి. ఉచ్చైశ్చ్రీవమును
హయ ముద్భవించెను. బలి దానవుఁడు గ్రహించెను. విరా
వతియు జనించెను. ఇంద్రుఁ డంగీకరించెను. కల్పవృక్షము
పుట్టెను. దేవత లాదరించిరి. అపూరోబృంహము వెడలివచ్చెను.
స్వర్గవాసు లాదృతిగ దోడ్కొనిపోవ నుంకించిరి. చంద్రుఁ డుద
యించెను. బ్రహ్మ యంబరమున యథావూర్వముగ నెలకొన
నియమించెను. మహాలక్ష్మి ప్రభవిల్లెను. ముకుందునకుఁ దగునని
యెల్లరనిరి. వాసుదేవేవియగపడినొ. అసురులా మెనుగారవించిరి.
అంతఁ దరువం దదువ నమృతకలశముచేఁ గొని ఆయుర్వేది
వెడలివచ్చెను. రాక్షసు లాటోపంబున నాకలశమును దీసికొనిరి.
దేవతలు గుటికలు మ్రింగుచుండిరి. శ్రీహరి! ఇంక మాగతి
యేమని మొఱపెట్టుకొనిరి. దానవులందు నొకనిచేతనుండి
వేటొకనిచేతి కాకలశము మాటుచుండెను.

— శ్రీహరి మోహినీరూపమును దాల్చుట —

అంతట శ్రీహరి యీకఁ దడవుచేయరా దని యూహించి
జగన్తోహనమగు నాకార మొప్పురు మోహినియయ్యెను.
ఆ మోహపమును వర్ణింప నశక్యము. ఆరూపమును జూడఁగానే

యొడలెటుంగక యాయమృతకలశము నొసంగి దీనిని మాకును
దేవతలకుఁ బంచి యిమ్ము. పంక్తిగాఁ గూరుచుండుదుము. అని
పలుక నామోహినియుఁ జేటునవ్వున

క. నుందరు లగు పురుషులఁ గని

బొంబెడు నాయందు నిజము పట్టునె మీకున్

బృందారకరిపులారా

చెందరు కామినుల విశ్వసింపదు పెద్దల్.

వినును నా దేర్పువిధంబునఁ బంచి యిచ్చెద. ఓపికమొయ్యఁ గూరు
చుండఁగలరే అని పలికెను. ఆర్యబాలకులారా !

క. ఆకాంతాలోకనములు, నాశితలభావణములు నాలాలితముల్

రాశిపరంపర అగుచున్, బాశములై వారి నోట్ల బంధించె (జుడి).

వాదూరకుండుటం గాంచి యాసుందరి మందమందగమనం
బున దేవతల నొకపంక్తిగ నసురుల నొకపంక్తిగఁ గూరుచుండఁ
జేసి యిదిగో వచ్చెద. అతురకడకు డీ దానవులారా ! యిని
యాశ్వాసించుచు దేవతల కమృతమును బోయుచుండఁగా
రాహువు కామరూపంబున దివిజుల నడుమం గూరుచుండి
త్రాగుచుంటఁ గాంచి రవిశశాంకులు తెలుప శ్రీహరిచక్రము
గంతము చేడింప నజుడు వియద్భాగంబున గ్రహపంక్తి గుండ
నాజ్ఞాపించెను. ఒక్కబొట్టు మిగలకుండ నమృతమును దివిజు
లకుం బోసి పాత్రము నక్కడఁ బాటవైచి హరి యథాపూర్వ
రూపమున నలరారెను.

అవ్వల దేవదానవులకుఁ బోరు ఘోరంబుగా సాగెను.
అమృతపానంబున దివిజులు రాక్షసుల గెల్చిరి. శ్రీహరి సాయమై

యుండెను. రక్కసు లోడి పాటిరి. పాతాళంబు వారికి శరణ మయ్యెను.

❦ వామనచరిత్రము ❦

అని ఇట్లు శుకయోగి తెలుపఁగా రాజు పరమానంద మున యోగీంద్రా! బలిచక్రవర్తిని యాచించి భగవంతుఁ డింద్రునకు స్వర్గము నిచ్చె నని విందు. ఆచరిత్రమును విన వేడు కయ్యెడు నన యోగి యిట్లనియె. రాజేంద్రా! పరమభక్తుఁడవు. కావున విష్ణుగాధల నాలకింపఁ గోరెదవు. విను మాచరిత్రము నెఱింగించెద.

బలి పురుషులూతునిచే నోడింపఁబడి శుక్రుని నాశ్ర యించి తదుపదిష్టమార్గంబున విశ్వజిద్యాగమొనరించెను. అగ్ని నుండి దివ్యకాంచనరథము, సూర్యాశ్వములఁ దిరస్కరించు గుఱ్ఱములు, కంఠీరవధ్వజము, మహాత్తరదివ్యధనువు, తూజీర ద్వయము, అభేద్యవజ్రకవచము వెడలివచ్చెను. వాని సాయ మున నమర్త్యులతోఁబోరాడి గెల్చెను. దేవేంద్రుఁడోడిపాటెను. స్వర్గము బలివశము నుండెను. దేవతలు పడరానియిడుమలఁ బడుచుండిరి. శచీదేవి దుఃఖాక్రాంతహృదయ యయ్యెను.

అదితి కశ్యపునిఁ గాంచి తనకొడుకులవగల నెఱింగిం చెను. ఆమునివరుఁ డూహించి పయోభక్షణం బను వ్రతము నామెకు నుపదేశించెను. దాని నాచరించెను. శ్రీనారాయణ మూర్తి కనంబడినంతనే భక్తినమ్రకంఠరయై చేతులు ముకుళించి వినుటించి మహాత్మా !

ఆ. ఆసురవరులు నురల నదలించి బెడరించి, నాక మేలుచున్న నాటనండి

కన్నకడుపు గానఁగంటఁగూరుకురాదు, కడుపు పొక్కుమాన్చి కాపనయ్యె

అని ప్రార్థించెను. భగవంతుఁ డామె వాంఛితము నిని సాదరం
బుగా అవ్వ!

మ. బలిమిక్ దైత్యులఁ జంపరాదు దినయోషాయంబునఁ గాని ను
చలనం బొందకు నేను నీనియతికిఁ నన్యత్కేఁ మెచ్చితిన్
బలివిజ్ఞేషియు నానిలంబగణనం బాహుమియన్ మెచ్చి నై
త్యులరాజ్యంబు హరింతు నింద్రునకు నిత్తున్ ముఖ మి-తడికిన్.

అని పలికి యదృశ్యుం డయ్యెను. అదితియుఁ గొంతకాలము
గర్భవంబు దాల్చి భగవంతునిఁ గుచూరునిఁగాఁ గనియె. ఆ
కాలము పరమపవిత్రము. సాతకులారా!

మ. రవి మధ్యాహ్నమునం జరింప గ్రహతారాచంద్రభద్రస్థితిన్
శ్రవణద్వాదశికాఁడు శ్రోణనభిజిత్సంజ్ఞాతలగ్నమునన్
భువనాధీశుఁడు పుటై వామనగతిం బుణ్యవ్రతోపేతమన్
దివిజాధీశ్వరు మాతకుం బరమపాతివ్రత్యవిఖ్యాతకున్.

ఇట్లు పుట్టిన యామహాత్మునకు చామన నామం విడిచి.
కొలఁదికాలమున కానిభున కుపనయనము చేసిరి. స్వర్గమున
నున్న బలియొద్ద కెల్ల యాచకులు పోవుచుండ వారిలోడఁపాను
నుడును పోయెను. ఆతరుణమున బలిచక్రవర్తి యజ్ఞమును
జేయుచుండెను. భూసురులంకూడి ముఖవాటికం జొచ్చును. ఆ
మహనీయరూపమునఁ గాని యచ్చటివా రచ్చురువొందిరి. అంత
వామనమూర్తి మెల్ల మెల్లన దానవచక్రవర్తిం జేరి సులలిత
వాగ్మణితి యుట

మ. ఇకఁడే దానవచక్రవర్తి సురహాక్ష్మేద్రాగ్నికాలాది వి
శ్వతగర్వావయవనర్తికభూభిక్షూర్తి నానాముఖ
ప్రదానప్రణామనర్తి నుచునో గామనోభేదనో
భృతచంద్రాక్షికి రత్యకరణ భర్తౌజ్జనస్తూర్తితాన్.

అని నీలికి కృతజ్ఞుడై త్రాడుతనంయుతంబగు దక్షిణహస్తంబుసాచి
 పరమాదరంబున దీపించెను. ఆపటువును జూచి యాదుహనీయు
 నుడుం గనుపట్టు మహాత్తరతేజస్సును గాంచి యబ్బురపడి బలి
 పీతమునుండి డిగి నడుస్కరించి పాదంబులు కడుగ బంగారు
 కలశంబుగొని భార్య జలములు పోయి చాంగడిగి తడియొత్తి
 యాజలము మస్తకమునఁ జల్లుకొనుచు మహాభక్తివినయములు
 తోడఁగా

మ. పడుగా యెవ్వరివాడ వెప్పడవు సంవాసఫలం బెయ్యది
 య్యెడన్ నీవరుచుచుటన్ నఫల మయ్యెన్ నంశమున్ జన్మమున్
 గడధన్యాత్ముడ నైతి నీమఖము యోగ్యం బయ్యె నాకీరికత్
 గడజేతెన్ సుహృతంబులయ్యె శిఖలుం గల్యాణ మిక్కాలమున్.

అని యంతతో నిలువక వైచిత్ర్యబొంగు నుల్లాసంబున

మ. పరచేలంబులో మానలో ఫలములో వన్యంబులో గోవులో
 హరులో రక్షములో రథంబులో విమృష్టాన్నంబులో కన్యలో
 కరులో కాంచనమో నికేతనములో గ్రామంబులో భూములో
 ధరణీఖండమో కాక యే మడిగడో ధాత్రీమరేంద్రోత్తమా.

అని ప్రశ్నించెను. ఆకూటలు విని వామనమూర్తి తనసర్వజ్ఞత్వ
 సర్వనియంతృత్వములు బయలుపడునట్లుగా

సీ. ఇది నాకు నెలవని యేరీతిఁ బలుకుదు నొకచో టనక యెందు నుండ నేర్తు,
 నెవ్వనివాడ నం చేమని పలుకుదు నాయంత వాడనై నడువ నేర్తు,
 నీనడపడి యని యెట్లు వక్కాణింతుఁ యాని ముప్పొక్కలఁ బోవ నేర్తు,
 నది నేర్తు నిది నేర్తు నని యెల చెప్పంగ నేరుపు లన్నియు నేన నేర్తు.

తే. నొరులు గారు నాకు నొరులకు నే నాదు
 నొంటివాడఁ జాట్ట మొకఁడు లేఁడు

సిరియుఁ దొల్లి గనులు చెప్పెద నాటెరి

నుజనులందు పడఁచు కొన్ని యుందు.

బలిచక్రవర్తి! కొలవంశము సద్వంశము, ప్రహ్లాదుఁడు జగ
ద్విఖ్యాతతీర్థక, మహాదాతవగు నిన్ను నే నీవఱకు యాచించి
నది లేదు. నీవు బ్రహ్మచారిని, ఎక్కువలు కోరఁదగనిదికదా
నని నీవు శ్రమము, కాబట్టి

నీవు వాడ కాకు నొకటి రెండడుగుల, పేరయిండ్లు సొమ్ము పేర యెల్ల
కొల్పి దీని బ్రహ్మ హుళటి మఱెద, దాన కరుకసాంద్ర దానవేంద్ర.

అని పలికి యూరకుండెను. ఆపలుకుల కానందించి బలిచక్రవర్తి
బరమాదరంబున

ఆ. ఉన్నమాటల్లె నొప్పును విప్రుండ; సత్యగతులు వృద్ధసత్తులంబు

బడుగఁ దలంచి కొంచె మడిలి వోర్చెల్ల, దాతలొపు పెంపుఁ దలఁపవలె.

వత్సా! కేవల మున్నకుండవు. కావున నేమడుగవలయునో
యెఱుంగవు.

మ. పనుధాఖండమువేడితో గజములన్ వాంఛించితో వాఙులన్

కెసనూహించితో కోరితో యవకులన్ పీక్షించి కాంక్షించితో

బసిబాటుండవు నేరవీవడుగ నీ భాగ్యంబు లీపాటిగా

కనురేంద్రుండు పదత్రయం బడుగ నీయల్పంబు నీ నేర్పునే.

అని పలుకఁగా విని కపటనాటకసూత్ర ధారుఁ డగు వామన
మూర్తి

మ. గొడుగో జన్మిదమో కమండలవో నాకున్ ముండియో దండ మో

వమ గే.క్కడ? భూము లెక్కడ? కరుల్ వామాక్షులశ్వంబు లె

క్కడ? సిత్యోచితకర్త మెక్కడ? మదా కాంక్షామితం బైనమూఁ

డడుగుల్ పేరయిత్తోవ కెచ్చు టది బ్రహ్మాండంబు నాపాటికిన్.

సంగ్రహభాగ—10

ఇంతియ కాక మతోక్తకారణంబు గలదు. అదియే ముఖ్యము ఆలకింపుము.

క. వ్యాప్తిజేదక వగవక, ప్రాప్తంబగు లేకమైకం బదిచే లతుచున్

దృష్టిం జేదని చుచుజాడఁ, నప్తస్వీకృతుల నైనఁ జక్కంబుననే.

నుహా! దాతసాంపుపెంపు తలఁపవలదే యంటివి. నిజమే కాని

ఆ. నీవు రాజవయదు నిఖలంబు నడుగుట. నగవుగాదు కాదు. దగినకొలది

యేడు వేఁకొనిన యాపవత్తయమును, జాలదనక యిమ్ము చాలుజాలు.

అన్నంతనే బలి దానవచక్రవర్తి మనంబునఁ బొంగు నుత్సాహంబున కమ్మని యుర్విదానంబు చేయఁ బూనెను. ఆమాటల వైఖరిం గనిపెట్టి శుక్రాచార్యుఁడు బలిని నివారించి యిట్లు పలికెను. దానవేంద్రా! ఈతఁడు విప్రుఁడు కాఁడు. దేవతాశార్థంబు నెఱిగింపఁబూని హరి యాయాసమున వచ్చినవాఁడు. ఈతని కపటమెఱుంగక యిత్తునంటివి. నీచే దానంబుఁ గొని లోకత్రయ మాయుంధ్రున కిచ్చును. మరల నీవెట్లు బ్రవీకెకవు? నిన్ను నమ్మియున్న దానవుల నెట్లు కాపాడఁజాలుదువు. మాట యిచ్చితి. ఎట్లు మానవచ్చు ననకుము. విశేషశాస్త్రము సామాన్యశాస్త్రమును బాధించును. కావున

ఆ. వారిజాక్షులందు వైవాహికములందు, బ్రాజ్ఞవితహాభంగమందు

జలితగోకులాగ్రజన్తరక్షణమందు, బొంకవచ్చు నఖుము పొందఁ డధిప.

అని మఱియుఁ బెక్కుభంగులఁ దెలిపెను. ఆమాటలు చెవులకు ములుకులవలెఁ దోఁపఁగా బలి చేతులుమోడ్చి, ఆచార్యా!

కా. కారేరాజులు రాజ్యముల్ కలుగవే గర్వోన్నతిం బొందరే

వారేకీ సిరిమాటఁగట్టుకొని పోవం జాలిరే భూమిపైఁ

జేరైనది గలదే శిబిప్రముఖులం బ్రీలిక్ యశఃకాములై
యారే కోర్కెలు వారలక్ మఱచిరే యిక్కాలమున్ భార్గవా.

మఱొక్కమాట యాలకింపుము.

కా. అరిక్ శ్రీ సతి కొప్పువై వరువువై నంసోక్షరీయబువై
బాదాబ్బంబువై గహలకటివై బాలిండ్లవై నూత్నమ
ర్యామజెందు కరుబ్బక్రివగుట మీఁదై నాకరం బుట మేల్
కాదే రాజ్యము శీఘ్రమున్ సకలమే కాయంబు నాపాయమే.

నానిశ్చితార్థమును వినుఁడు.

మ. నిరయంబైన నిబంధమైన ధరణీ నిర్మలనందైన దు
ర్వరంబైనది గుహంకమైన నిజమున్ రానిష్టు కానిష్టు పో
హయడైనన్ హయైన నిరజభవుం డభ్యాగతుం డైన నాఁ
దిరుగన్ నేరను నాదుబిహ్వ వినుమా ధీనిర్మ! యింకేటికిన్.

క. మేరువు తలక్రిందైనను, బారావారంబు లింకఁ బాఠిన లోహ
ధారణి రజమైపోయినఁ, దారాధ్వము బద్ధమైనఁ దప్పుక యిత్తున్.

అనిన శుక్రుం డాగ్రహించి రాజేంద్ర! నీకు మేలుగోరిచెప్పిన
మాటలు వినవైతివి. కావున గురువాశ్శోభిల్లంఘనఫల మనుభ
వింపుము. శీఘ్రకాలమునఁ బరభ్రష్టుడవు కాఁగలవు అని శాపం
బిచ్చెను. ఇట్లు శాపమును బడసియు రాజు తనమాటను
మరలంపఁ బూనఁడయ్యెను. పౌరా! సత్యవాఙ్మీరతి. కాఁబట్టియే

ఆ. బ్రదుకవచ్చుఁ గాక బహుబంధనములైన,
వచ్చుఁ గాక లేమి వచ్చుఁ కాక
జీవధరము లైనఁ జేదుఁ గాక వదుఁ గాక,
మాట తెరుగ లేరు మానధనులు.

అని పెద్దలు పన్నిరి. అంతలో నామహాషహునిభార్య వింధ్యా
వలి పటునిపాదములు కడుగ సువర్ణకలశమునఁ బావనజలముం
గొని వచ్చెను. దానికిం బరమానందభరితుడై దానవచక్ర
వర్తిభక్తిభరమున

క. రత్నా మాణవకోత్తమ, రత్నా సీవాంభితంబు లేదన కీర్తుం

రత్నా యడుగుల నిటురా, రత్నా కడుగంగవలయు నేటికిఁ దడయన్.

అని ప్రార్థించి పటువు పాదంబులఁ గడిగి తత్పావనజలంబు శిరం
బునఁ జల్లకొని యాచమనంబుచేసి దేశకాలాదిపరిగణనంబు
సలిపి యించుకంతయు భేదమునొందక మహానందంబున

కా. 'విప్రాయప్రకటవ్రతాయ భవలే విష్ణుస్వరూపాయ వే

దప్రమాణ్యవిదే త్రిపాదధరణిం దాస్యామి' యంచుం గ్రియా

క్షీప్రుడై దనుజేశ్వరండు పడుగుం జే సాచి పూజించి బ్ర

హ్మశ్రీతప్తుని దారపోసె భువనం బాశ్చర్యముం బొందఁగన్.

ఆతరుణమున

ఆ. నీటిధారఁబడఁగ నీక యడ్డంబుగాఁ, గలశరంధ్ర)మావఁగాను దెలిసి [దు
హరియుం గావ్యునేత్ర మటుఁ గుశాగ్రంబున, నడువ నేకనేత్రుం డయ్యె నతఁ

ఆవల బలియిచ్చిన పదత్రయమాత్రభూదానంబుఁ బరిగ్రహించి
పరమానందంబు నొంది యావామనమూర్తి చక్రవర్తిం జూచి
రాజేంద్రా!

క. క్షితిదానమిచ్చు నతఁడును, నతికాంక్షఁ జరిగ్రహించు నతఁడును దురిత

చ్యుతులై శతవత్సరములు, శతమఖిలోకమునఁ గ్రీడ నల్పదు రెలమిన్.

అని పలికి భూదానముం బుచ్చుకొంటి నని సంశయింపకుమా
యని హెచ్చరించెను. అంతట నమ్మాయాపటుండు

కా. ఇంతింతై నటుఁ డింతయై మఱియుఁ దా నింతై నభోషితి
 నంతై తోయదమండలగ్రమున నట్లంతై ప్రభారాశితై
 నంతై సింద్రుని కంతయై దుశ్శ్రుతితై నంతై మహావాటితై
 నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్రహ్మాదాంతసంపద్యై.

అట్టై లోకంబు లావరించి యొకపాదంబున భూమిని, వేటొక
 యడుగున నితరభాగంబు నావరించి మూడవయడుగున కేమి
 చూపెదవో చెప్పుమా యని బలి నడిగెను. ఆమాటలకు జంకక
 విసుగుకొండక భక్తిభారంబున

అ. మాన్యతంబుగాని నుడియదు నాజిహ్వ, బొంకజాల నాకు బొంకలేదు
 సత్యతీరుపదము నిజము నాశిరమున, నెలపుచేసిపెట్టు నిర్లలాత్.

అని పలికిన మెచ్చి శ్రీహరి యాతని ననుగ్రహించి పాతాళంబున
 నుండ నాజ్ఞాపించెను. బలియింటఁ దాఁ గావలిగాదుచుండ
 నంగీకరించెను. దేవత లంత వామరమూర్తిం గొని యమరా
 వతి కరిగిరి. ఇంద్రుఁడు యథాశ్రావ్యముగఁ బాలించుచుఁ
 ద్రిభువనాధిపతియన విఖ్యాతిం బడసి యుండెను.

ఇది అష్టమస్కంధము.

నవమస్కంధము.

— ఆంబరీషోపాఖ్యానము —

పరీక్షిన్నరేంద్రుడు శుశ్రూషిం గాంచి మహాతా! వామనమూర్తిమహిమమును వింటిని; కాని యంతతో సంతృప్తి నొందుద మను నూహ కలుగకున్న యది. ఇంకను భగవత్తపహిమమును వివరింపెద నని కలుక యోగించుచు డిట్లని యెను. రాజేంద్ర! నీవంటి పరమభాగవతోత్తమునకు విష్ణుకథా శ్రవణమునఁ దృప్తియందునా. ఎంత విన్నను అంత యుత్సాహ మింకను విసవలె నని కలుగుచుండును. కావున నా తెలిసినంత వఱకు భగవత్తపహిమముఁ దెల్పెదను. భగవద్భక్తునిచరిత్రమును వినుము.

నాభాగునితనయు సంబరీషుఁ డనుట విఖ్యాతమే కదా. ఆతనియం దప్రతిహతమగు బ్రహ్మణశాఙ్ము వ్యర్థమయ్యెను. ఇదియే చిత్రము. ఆవిషయమును దెల్పెద. సావధానుడవు కమ్ము. నాభాగునకు సంబరీషుఁడు కుమారుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు సుగుణగర్వితుఁడు. కాబట్టి

సీ. చిత్తంబు వధురీపు శ్రీపాదమలయంద, కలుకలు హరిగుణకలనమంద
కలమలు కిష్టవందరిమార్జనమలంద, శ్రవణు హరిఃకాశ్రవణమంద
చూడలు గోకందరూప కీర్తనమంద, కలము కేశవనమృతతయంద
కలము కేశవనమృతనమలంద, కావలము సక్రైత్యంబునంద

లే. సంగ మచ్యుతజనకనుసంగమంద. ఘృణ మనురాతి భక్తాంఘ్రి కమలమంద
రసన తులసీవిశమలంద రకులు పుణ్యసంగతులయందయారాజచంద్రమునకు.

ఇట్టి యభ్యాసములవలన రాజర్షి యనుపే రాయంబరీషునకుం
గల్గెను. అప్పుడోరాజు సదా హరిధ్యాకము చేయుచుండుటం బట్టి
ఆ ఆతని కిహ మానె హరులందుఁ గలుగుదు. ధరములందు. శేషవములందుఁ

జుత్తులందు బంధుమిత్రు లయందును, జురమందు సంతిపురమునందు.

అట్లు లోట శ్రీమన్నాయణమూర్తి కరుణించి యంబరీషు
నకుఁ దన చక్రము నచ్చెను. అదియే ప్రతిభటకీతణంబును నిజ
జననక్షణంబును జేయుచుండెను. కాన నారాజర్షి రాజ్యము
పూర్ణభంగి నలరాచుచుండె.

ఆయంబరీషుడు హరిభక్తితత్పరత్వమున ద్వాదశీప్రతము
చేయఁబూనెను. ఓక్కసంవత్సర మూప్రతము చేయ సంకల్పిం
చెను. భార్యయు సంతోషమున భర్తతో నాప్రతముచేయ
సమ్మతించెను. వ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసంబున మూడు
రాత్రు లుదవసించి కాలిందీరలిలంబుల స్నానమొనరించి మధు
ననంబున మహాభక్తికవి థానంబున విహితకరికరసంపన్నుండై హరి
నభిషిక్తుం జేసి మనోహరగంధంబు లర్పించి విమలపావనతమ
కుసుమంబు లర్పించి మహాభక్తిచే ఆఱు నర్హకృపముల గోవుల
సద్రాప్తాణులకు దానమిచ్చి మృప్తాన్నము వారికిం బెట్టి తాను
బౌరణము చేయఁబూనెను. ఆసమయమున దుర్వాసుఁ డకు
దెంచెను. తద్దర్శనమునఁ గృతార్థుడనై తిన్నది తలంచి యాతథేయ
సత్కారము లొనరించి కుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి, 'మహాత్మా!
యీ దాసునింట భుజింపుమా' యని ప్రార్థింప నమ్ముని యంగీక
రించెను.

దుర్వాసుఁ డప్పుడ కాళికిం బోయి స్నానమొనరించి
జపము చేసికొనుచు రాక తడవుచేసెను. అర్థమువారాత్తమే
ద్వాదశి యవశిష్టముగ నుండెను. అశోపలఁ బారణచేయవలయు
ననునియమ ముండంటబట్టియు ముని రాకముందే భుజించుట
పాడిగామియుఁ దలంచి విద్యజనంబులఁ బిలుపించి ప్రాజ్యయై
మహర్షి చేష్టితం బెఱింగింప వారూహించి శాస్త్రంబులం బరి
కించి "రాజేంద్రా!

అ. అతిథిపోయి రామి నధిప యీద్వాదశి, పారణంబు మానఁ బాడిగాదు

కుడునకుంటగాదు కుడుచుటయునుగాదు, సలిలభక్షణంబు నమృతంబు.

అని ధర్మసందేహంబు పాపిరి. రాజర్షియు వారియానిలఁ గొని
జలపారణంబుచేసి మునిరాక కెదురుచూచుచుండఁగా దుర్వాసుఁ
డరుదెంచి రాజుచేష్టితమును బుద్ధినెఱింగి కూడఁబుట్టిన శ్రోధము
రెండింతలుకాఁగా తుష్పాధ పీడించుచుండఁగా 'రాజా! గర్వ
మున విఱ్ఱవీఁగి ననుఁ దిరస్కరించితివి, ధర్మభంగ మొనరించితివి,
దుష్కర్తుడవు, నాశోపమురుచి యించుక చూతువుగాక' అని
యాగ్రహమున జటమొదలంటగాఁబెఱికి దానియం దొకకృత్య
యుత్పత్తికాఁగా శూలహస్తయగు నాశక్తిని రాజుపైకిం
బంపెను. అశక్తియు నాటోపంబున రాజు శిక్షింపఁ గనిసెను.

అ. అప్రకార మెఱిగి హరి విశ్వరూపుఁడు, పెఱ్ఱకపటచేయు వేడబులుఁ ది.

జక్కఁబెట్టు మనుచుఁ జక్రంబుఁ బంచిన,వచ్చె నదియుఁ బ్రళయవహ్నివగి

అచక్ర మవార్యవిక్రమంబున మృత్యువుంబోసి మునికృత్యను
క్షణమాత్రమున దహించి మునివెంటం బడఁగా నాతఁడు భీతిల్లి
యొందెందో తిరిగితిరిగి యెవ్వ రెవ్వరినో యాశ్రయించి తుదకు
సంరక్షించువా రెవ్వరును లేరని తెలిసికొని త్రిమూర్తులలో

నిమిత్తరం గాంచి వారివలని లాభముం గానక శ్రీహరిని జేసి
ప్రార్థించుగా నామహాపురుషుడు 'మునీంద్ర!

అ. నాకు మేలుగోర నాభక్తులక కాని; భక్తజనుల కేన వరమగులియు [భంగి.

భక్తుఁ డెందుఁ జనిరఁ బజితెరువెనువెంటఁ గోవు వెంటఁ దగులు కోడె

కాఁబట్టి, యిప్పుడు

క. అచోహా బ్రాహ్మణ నీకుఁ, సమముఁడు నాభాగముకుఁడు జనులకగుగా

స్వయః డిచ్చు నభయ మాతని, మది సుకరజపి వేడుమా శరణుఁబున్.

అని ప్రోత్సహించెను. మునియు నాయంబరీషుని పాలికింబోయి
పాదబులలైఁ బడి లేవమండఁగా మునిపతి తనపాదముల
స్పృశించెఁ గదా యని భీతింజెంది కరంబులు ముకుళించి భక్తి
పరవశుండై నిలువంబడి

అ. కమలలోచనుడు భజల శిక్షింపంగ, బాలుచేయ నీవు పాలుపడితి

వైన నింకఁ జాలు నాపన్నుండై యున్న, తపసిఁగావు మివు భర్తృవృత్తి.

అని ప్రార్థించెను. అంతతో మూకుండక భగవంతుం దలంచి

అ. విహితభర్తృమదు విహరింతునేయేని, ఇష్టమైన ద్రవ్య మిత్తునేని

ధరణిసురుడు మాకు దైవతం బగునేని, నిప్రునకు శుభాలు వెలయుఁగాక.

అనఁగానే చక్రము మునిని బాధింపక భగవంతునికడ కరిగెను.
దుర్వాసుఁడు గర్వముడిగి మెల్లనిమాటల నారాజుని దీవించి

మ. నరనాథోత్తమ మేలుచేసితి కదా నాకప్పు మన్నించి శ్రీ

హరిపాదాబ్జము లింతముట్టఁగొలులే యాశ్చర్యమా నెన్ను చో

నరుదండ్రే నినుబోటి సాధునకుఁ దానై యిచ్చుటల్ కాచుటల్

సొరిదిక్ నై జగుణులై నరసవచ్చుం గాదె భద్రాకృతిన్.

అన విని రాజర్షి మహర్షి బ్రాహ్మణులను బెట్టి ను
గుడిచి పరమానందంబున

కా. కంటికి నేటికి నిన్ను నీవచనముతో కర్ణ ద్వయమున వ్రీలిగా
వింటి న్నన్నముఁ గొంటి నీగృహమునకు నేడ్చుకొని ఘటంబున
మంటిం బోయెద నీచరిత్రమ మరుతో మర్త్యుతో ముఖాసీనులై
మింటికి మేదిని నన్నులింపగల మీఁదకు నశేంద్రాగ్రణి.

అని తన దారింబోయెను. రాజర్షియు యథావిధి వ్రతము
సంపూర్తియొందించి భగవద్భక్తాగ్రేయం డన నెగడి సుఖం
బుండెను.

అని నలికి మఱియు యోగీంద్రుఁ డిట్లు లసియెను.
రాజచంద్రమా భగవద్భక్తులమహాత్వమును వింటివికదా. భగ
వంతుని మహిమ మపారము. ఒకప్పుడు భక్తులబ్యారా
ధర్మము నిలుచునట్లు చేయుచు నొకప్పుడు తానే యవతరించి
దుష్టులంజెండి శిష్టులంగాంచి భర్త సంతకము మొనరించుచుండు
నాభగవంతుని తత్త్వ మెఱుంగ శక్యముకాదు. దీని కుదాహర
ణముగా శ్రీరామావతారమును దెల్పెద వినుము.

— శ్రీరామచరిత్రము —

ఇత్యోకుపంశము భువనవిఖ్యాతము. అందు విఖ్యాత
భూపాలురు వెక్కండ్రుగలరు. వారిలో దశరథుఁ డొక్కఁడు.
ఆయనకు ఘువ్యురభార్యలు. కౌసల్యాసుమిత్రాకైకలని వారి
పేరులు. ఆభార్యలం దొక్కర్తుకకైనను సంతానము లేకుం
డెను. ఆకొఱత చిరకాల మాభూపాలుని బాధించుచుండెను.
ముసలిముప్పున మహర్షులయాజ్ఞ నారాజు పుత్రకామేష్ఠి

చేసెను. ఆమఱమున నగ్ని దేవుడు పరమపవిత్రపాత్రమునఁ బరమాన్నముఁ గొనివచ్చి రాజునకిచ్చెను. ముందే దేవతలు ప్రార్థింప శ్రీహరి మనుజురూపమున నవతరించి రావణు జంప నిశ్చయించియే యుండెను. కాబట్టి యాపాయమునఁ దా నిమిడియుండెను. అగ్ని దేవుడు పాయసము నియ్యఁగనే దశరథుఁ డాపాయసమును గౌరవ్యకు సగము కైకకు సగము నిచ్చెను. వారిరువురు దశరథుభావ మెఱింగి తమతమభాగముల నర్థమాత్రము ప్రీతిచేసుమిత్రకొనంగిరి. ఆపాయసభక్షణమున పోరు చూలాండుగఁ గనబడిరి.

తొమ్మిదినెలలు నిండఁగనే కౌసల్యాదలు మువ్వరు పుత్రులం గాంచిరి. కౌసల్య కొడుకువేరు శ్రీరాముడు. కైక కొడుకు నామము భరతుడు. సుమిత్ర కొడుకు లిరువుర నామములు లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు. అందు రామలక్ష్మణు లుద్దులైయుండిరి. భరతశత్రుఘ్ను లుద్దులైయుండిరి. దశరథుఁ డాకొడుకుల నల్వరం గాంచి పరమానందాంబుధి నోలలాడుచుండెను. కొంత కాల మాయానందమునకు మేరలేకుండెను. వారికి జేదాని విద్యల నేర్పఁబఱచెను. ఉపదేశమాత్రముననే వాసు సకల విద్యల గ్రహించిరి. ఈదుబోడుబాలురఁగూడి యాడుకొనుచుండిరి.

ఒకానొకదినమున దశరథుడు కొలువునేయుచుండఁగా విశ్వామిత్రుఁ డరుదెంచి యథావిధిఁ బూజితుడై కూర్చుండి కుశలప్రశ్నఁజతరము 'దశరథా! నేనొకయజ్ఞముచేయుచుండ నొకవిఘ్నము గల్గినది. నీసహాయమును గోరి వచ్చితి. తక్షిఘ్ను నివారణార్థము భవత్సానుని రామునిం బంపుమా' యని

వేడెను. వసిష్ఠముని యనుమతి రాజుదల కంగీకరించెను. రామ లక్ష్మణులం దోడుకొని మునిజనపదములం జూపుచు దాటక యుండు వనముఁజొచ్చి యందున్న తాటక పైకిరాఁగా రాము నిచే జంపించి తనయాశ్రమమునకుం బిలుచుకొనిపోయి యజ్ఞ మారంభించెను. మూరీచ సుబాహువు లకుదెంచిరక్తవర్ష మును గురియింప రామలక్ష్మణు లాదానవులపై శరవర్షమును గురిపించుచుండ రాముఁడు విక్రమించి సుబాహువును బొలి యించి మూరీచుని వాయవ్యాస్త్రమునఁ జిమ్మఁగా సతఁడు సంద్రమునఁ బడి యెట్లో బ్రదికెను.

నిత్యామిత్రుఁ డంత రామలక్ష్మణులం దోడుకొని మిథి లానగరమునకుం బోవ రాముఁడు హరచాప భంగమొనరించి సీతం బెండ్లియాడెను. ఊర్తిశ లక్ష్మణునకుఁ గళత్ర మయ్యెను. భరతునకు మాండవి పత్ని. శత్రుఘ్నునకుఁ శ్రుతకీర్తి దార యయ్యెను. వారువివాహానంతరమయోధ్యకడుగుచుఁద్రోవలోఁ బరశురాముని భంగపఱచి వైష్ణవశరాసనంబు రాముఁడు గ్రహి యింప సుఖముగఁ బురప్రవేశ మొనరించిరి.

భరతుఁడు సోదరుఁడూడి మేనమామయింటి కరిగెను. దశరథుఁడు రామచంద్రుని యువరాజుఁజేయ నిశ్చయించు కొనఁగా భరతునిమాత కైక మంథర యచుపరిచారికచే బురి కొల్పఁబడి మున్నిచ్చిన రెండువరముల నిపు డిప్పుని దశరథు నడుగుచు నొకవరమునకు రాముని వనములకుఁ బంపుటయు, రెండవవరమునకు భరతుని యువరాజుఁ జేయుటయుఁ దన కిష్టము లని కోరెను. సత్యపాశబద్ధుఁడు కాన నేమియు ననలేక కొడుకు నడవులకుం బంపఁజాలక పరితపించుచుండు రాముఁ

దెటింగి సీతను లక్ష్మణుం దోడుకొని వనములకుం బోయెను. దశ
రథుండు రామవియోగమున కోర్వఁజాలక మరణించెను.

భరతుఁ డయోధ్యకు వచ్చి తండ్రికిఁ బరలోకక్రియలు
చేసి చిత్రకూటమున కేగి యన్నను బ్రార్థించి యతఁడు రాసమ్మ
తింపకపోఁగా శ్రీరామచంద్రుని పాదుకలఁ బ్రార్థించి వానిపై
రాజ్యభారమునిచి నంది గ్రామముననుండి రాజ్యమును బాలించు
చుండెను. రాముఁ డంతఁ జిత్రకూటమును వదలి దండకారణ్య
మును బ్రవేశించి విరాధాదిదుష్టదానవులఁ జంపుచుఁ బోయి
పంచవతీతీరమున నొకపర్వతాల నిర్మించి యందుండి రావణు
చెల్లెలు శూర్పణఖ వచ్చి తన్నుఁ గామింప సోదరునిచే దాని
ముక్కుచెవులు కోయించి యామెకు సాయముగాఁ దన్ను
దండింపవచ్చిన ఖరదూషణాది దుష్టదానవులఁ జంపెను.

రావణుఁ డావార్త శూర్పణఖనుండి విని భీతుడై మారీ
చుని మాయాహరిణముఁ గమ్మని పంచి తానందొకచోనుండెను.
సీతమ్మ ఆ హరిణమును దెచ్చి యిమ్మని యడుగ రాముండు
దానివెంట నంటి దూరముగాఁ బోయి యది మాయ యని
తోచ బాణప్రయోగముచేయ నది ప్రాణముల వదలుచు
రాముని కంఠస్వరము ననుకరించు నాదమున నక్కటా!
లక్ష్మణా! యని యార్చి చచ్చెను. ఆనాదము విని సీత
దూఱఁగా లక్ష్మణుఁ డచటికిం బోవ రావణుండు సన్నాహి
వేషమున వచ్చి సీత నెత్తుకొనిపోవుచు నామె విడిపింప వచ్చిన
జటాయువుం జంపి లంకకుం బోయెను. రాముఁ డనుజుంగూడి
వచ్చి సీతం గానక పంపానరః ప్రాంతమునకుం బోయి సుగ్రీవు

నితోఁ జెలిమి చేసి యతనియన్నయగు వాలి నొక్కతోలం గూలనేసి కపిరాజ్యమునకు సుగ్రీవునిం బట్టభద్రునిఁ జేసెను.

అకపిపతి వననరుల నాల్గుదెసల నీతఁడు పొదుకం బుపెను. హనుమదంగబాదులు దక్షిణదిక్కునకుం బోయిరి. హనుమ సాగరమును లంఘించి లంకం గలయం దిరిగి యశోక వృక్షముక్రింద నున్న జానకిం గాంచి మాటలాడి ముద్రిక యొసంగి యామె రామునకుం జూప నొసంగిన యానవాలును గైకొని తనరాకఁ దెలుప వనభంగము గావించి యత్తునుమా రాదులంబొలియించి యుద్రజిత్తుయు కృత్తివృత్తునుపబద్ధుడై రావణుని దర్శించి నీతి సుపదేశించి తనతోఁకం గాల్పఁగా నాగ్రహించి లంకం గాట్టి రామునిఁ గానఁబోయి సీతాకుశల వార్తం దెల్పెను.

రామాదులు బలసమేతులై లవణసాగరముకడకుం బోయి త్రోవయిమ్మని ప్రార్థించిరి గాని యాసముద్రుఁడు బదులు పల్కునుండెను. రాముఁ డాగ్రహించి బాణప్రయోగము చేయఁబూన నాసాగరుఁడు ప్రత్యక్షమై తనపై నేతువుఁ గట్ట ననుమతింపఁ బర్వతాదులు వైచి నేతువుఁ గవులు కట్టఁగా నందఱు సాగరము నుత్తరించి లంకానగరప్రాంతమున విడిసిరి. హనుమ లానగరము నావరించి ప్రాకారాదులం గూల్చి నానా విధంబులం బాడుచేసిరి. దానికిం గోపించి రావణుఁడు పంపిన ధూమ్రాక్షాదిదానవులఁ బొలియించిరి.

పిదప నతికాయుండు యుద్ధమునకు రాఁగా లక్ష్మణుండు సంహరించెను. కుంభకర్ణుఁడు మహాహవ మొనరించి రాముని చేతఁ జచ్చెను. ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణుని మార్కొని తా సురలోక

మున కరిగెను, తనవార లనిబడ రావణు డాగ్రహించి సంగర
రంగమునకు రాగా నిండ్రుడు రామునకుఁ దన రథమును
మాతలితోఁ బంపెను. దాని నెక్కి రాముఁ డాహవోన్ముఖుం
డయ్యెను, రామరావణులు తలపడిరి. ఆసంగ్రామము మహా
ఘోరితని గనుపట్టెను. అపుడు శ్రీరామమూర్తి మహాగ్రహ
మున రూక్షనాదమున

మ. చపలక్వంబున డాగి హేమపుగమున్ సప్రీతిఁ బుత్రైశ్చటా
కపటప్రావృణమూర్తివై యబల నాకాంతారమధ్యంబున
దవలాపించుటయో మదీయశితదివ్యామోఘబాణాన్నిస
తపనం జేగతి నోద్యవాడవు దురంతం బెంకయున్ రావణా.

అని పలుకుచు సంతకంత కుప్పొంగురోషంబున

మ. బలవింతున్ గుణలంకృతంబు విగుడన్ బ్రహ్మాడభీరుంబుగాఁ
బ్రశయోగ్రానలసన్నిధిం బగు మహాబాణంబు సాధించి రా
జలలామం డగురాముడేసి భరభాషాశ్రవణున్ దేవతా
బలవిద్రావణు వైరిదారజనగర్భస్రావణున్ రావణున్.

ఆబాణంబున రావణుండు దెగియె, రాక్షసాంగనలు దిక్కేది విల
పించిరి. విభీషణుండు రామునిప్రోత్సాహమున పగ యుడిగి
యన్నకునొర్ధ్వదైహికక్రియ లొసరించి పట్టాభిషిక్తుడై సీతం
దోడ్కొనివచ్చి రామున కప్పగించెను. రాముఁ డాహూజాతం
గాంచి తద్విమలమతి నెఱుంగువాండు కాన నామెవలన
దోషంబు లే దని భావించియు నగ్నిశుద్ధం గావించి పరిగ్రహిం
చెను. అంతట విభీషణాదులుతోడరాఁ బుష్పకము నెక్కిమున్ను
చూచిన స్థలములు మాఱియుండుట సీతకుఁ జూపుచు నయో

ధ్యః జేరెను. భరతుఁడు ముందే యెదుర్కొని రాజ్యభారం బప్పగించెను. అందఱును రాముం గూడి యయోధ్యానగరంబుఁ బ్రవేశించిరి. రాముఁడు జననుల కభివాదనంబు చేసి పెద్దలకు వందనము లొనరించి వారియాశీస్సులం బడసి దశరథవిహీన మగు సంతఃపురమును చింతాభరంబునఁ బ్రవేశించెను.

వసిష్ఠాదులు సుముహూర్తమున శ్రీరామచంద్రుని సింహాసనాసీనుం గావించి చతుస్సముద్ర పావన నదీజలంబుల నభిషేకించిరి. భరతుఁడు రాజ్యవిశేషముల విన్నవించెను. పౌరులెల్లఁ బరమానందభరితులై రాముం గొల్చిరి. ఆకాల మందు

సీ. పౌలతలవాలుచూపులయంద చాంచల్య, మబలనడుములయంద లేమి కాంతాలకములంద్కౌటిల్యసంచార, మతివలనడపులయంద జడిమ ముగుడలపరిరంభములయంద పీడన, మంగనాకుచములయంద పోరు పడఁతులరతులంద బంధసద్భావంబు, నతులఁ బాయఁటలంద సంజ్వరంబు లే. ప్రియులు ప్రియరాండ్రమనముల బెరసి తార్పు లంద చౌర్యంబు పట్టభూలాత్మనతుల నాఁగి శ్రొమ్మళ్ళు పట్టులం దక్రమంబు రామచంద్రుఁడు పాలించు రాజ్యమందు.

ఇది నవమస్కంధము.

దశమస్కంధము

పూర్వభాగము

శ్రీకృష్ణచరిత్రము

అని యిట్లు శుకయోగి తెలుపఁగా హర్షించి పరీక్షి
న్నరేంద్రుఁడు మహాత్మా!

క. శీలము గల యదుకుమార, శేలా పుట్టెను మహాత్ము డీశుఁడు విష్ణుఁ
డెలీల మెలఁగ నేయే, వేళల నేమేమిచేసె వివరింపు తగన్.

అని ప్రశ్నించుచు యోగివర్యా! ముసుపు బలరాముఁడు
రోహిణీదేవిపుత్రుఁ డని చెప్పితిరి. ఆమహాత్ముఁడు దేవకీదేవి
కడుపున నెట్లు లుండెను? తనతండ్రియిట్లు వదలి గోవిం
దుఁడు మంద కేలపోయెను? ఎందుండి యేయేకార్యముల
నొనరించెను. నాకీవిషయములఁ జక్కఁగా వినిపించి కృతార్థు
నిగా నొనరింపుమా యని ప్రార్థించెను. శుకయోగియు
సంతోషబాష్పాకలితేక్షణుడై రాజా! ధన్యుడవు. ధన్యు
డవు. ధన్యుడవు. భగవత్కథాశ్రవణమున నిన్ను మించిన
యసంతృప్తుల నేఁ జూడలేదు. నీజన్మమే పవిత్రతమము. ఇక
శ్రీకృష్ణచరిత్రమును వినుము. ముక్తి కరతలామలక మగును.

మహారాజా! కొంతకాలముక్రిందట రాజరాంఛన
ములఁ దాలించి దైత్యులు భూమి నాక్రమించిరి. ధర్మమును
దాటుమాటు చేసిరి. వారిభారమును మోయఁజాలక భూమి

దుఃఖాక్రాంతయై బ్రహ్మకడకుం బోయి విలపించెను. బ్రహ్మయు భూమిం దోడుకొని శ్రీహరిచెంతకుం బోయి భూమివగలఁ దెలిపెను. హరి తా నవతరింపఁబూని దేవతలం గాంచి మీరును భూమి నవతరించి నాకు సాయముగా నుండుఁడని యాజ్ఞాపింప వారట్లు చేయఁజనిరి. భూదేవియుఁ దనకష్టము వాయు నన్న యాదరంబున బనివనియెను.

పరిక్షిన్న హా రాజా ! ఋతురాపురము యాదవులకు నివాసము. అందు శూరసేనుఁడు విఖ్యాతిగాంచి యుండెను. అతని కొడుకు వసుదేవుఁడు. అతఁడు దేవకీదేవిం బెండ్లియాడెను. ఆదేవకీ కంసునకుం దోడబుట్టు వని యెఱుంగుము. వసుదేవుఁడు దేవకిం దోడుకొని రథమెక్కి పయనము సాగించెను. అత్తఁడీ గంసుఁడుల్లాసియై చెల్లెలు మఱిదియు రథముపైఁ గూరుచుండఁగా గుఱ్ఱములపగ్గములు చేనంది రథము తోలుచుండెను. శుభవాద్యములు మ్రోయుచుండెను. నగరమును దాటి చనుచుండునపుడు కంసునిమనము భీతిల్లునట్టులుగా

క. తుష్టయగు భగిని మెచ్చంగ

నిష్ఠాడతై రథము గడపె దెఱుంగవు మీదక

శిష్టయగు సీతలొదరి

యష్టమగర్భంబు నిన్ను హరియించుఁ జూచి.

అని యాకాశవాక్కు స్పష్టముగా ముమ్మాఱులు వినఁబడి యెను. అమాటల కులికిపడి పగ్గముల విడిచి పెట్టి భయంకర కృపాణమును బాణిం దాల్చి దేవకీదేవిం జంపఁ బ్రయత్నించెను. వసుదేవుఁ డాతనివేగిరపాటుం జూచి తడవునేసినఁ గార్యము చెడు నని యెంచి దుష్టాత్ము సీతని సాంత్యనములఁ జక్కపెట్టు

టయే యిపుడు చేయఁ దగు పని యని సంభావించి మెల్లగా ననునయించుచు భోజరాజా!

ఉ. అన్నపు నీవు చెట్టెలికి నక్కట మాడలు చీర లిచ్చుటో
మన్నన చేయుటో మధుర మంజులభావల నాదరించుటో
మిన్నుల మ్రోకలే నిజము మేలని చంపకుమన్న మాని రా
వన్న సహింపుచున్న తగదన్న నినుకొ శరణంబు వేడెదన్.

మఱొక్కమాట

ను. చెలియల్ కన్నియ ముద్దరా లబల నీ సేవంబ చింతించు ని
ర్మల దీనికొ బయలాడు మాటలకు వై మర్యాదఁ బోదట్టి న
త్కులజాతుండవు పుణ్యమూర్తి వకటా? కోపంబు పాపంబు నె
చ్చెలి నోహో తెగఁజేయఁ బాడి యగునే చింతింపు భోజేశ్వరా.

మహారాజపు. నీ విట్టిపాపమొనరించిన నీపాలనమునకు
లోబడిన మానవు లేమందురో యని యిండుక యూ
హింపుము. దేహ మిది స్థిరము కాదు. నీటిబుగ్గవంటిది సుఖి.
దీని నమ్మి శాశ్వతకీర్తిని బోగొట్టుకొనఁ బ్రయత్నింపకుము.
పరహింస మహాపాపము సుమా. దానిని మించిన ఘోర
కార్యము వేటొకటి లేదు.

క. కావునఁ బరులకు హింసలు, కావించఁగ వలదు తనకుఁ గర్మాణముగా
భావించి పరుల నొందినఁ, బోవునె తత్ఫలము పిదపఁ జొందక యున్నే.

అని పలికి మఱొక్కఘక్కి యాత్మకుఁ దగుల నిట్లు
లనియె. రాజేంద్ర! ఆకాశవాక్కు నీచెలియలియష్టమగర్భము
నిన్ను హరించు నని కదా వినఁబడియె. ఎనిమిదవసంతాన మే
కాదు. పుట్టినబిడ్డలనెల్ల నిచ్చుచుందును. ఆసంతానముల నీ

యిష్టానుసారముగా వధింపుము. ఇదియే కదా సీతోరిక. నీచెలి
యలు నీమేలు కోరునది. నీనాశనమును గోరునా అని యెన్నియో
నీకు లుపదేశింపఁ గంనుఁ డెట్టకేల కంగీకరించి దేవకిని జంప
మానెను.

ఆవల దేవకీదేవి ప్రతియేటఁ గన్న కొడుకుల నాటుగుర
కంసున కర్పించెను. వాఁడు నిశితకరవాలమున వారిం జెందెను.
ఏడవగర్భము కొలఁదికాలమునకే పొడసూపెను. భగవం
తునియాజ్ఞ యోగమాయ దానిం గొని చని రోహిణీదేవి
గర్భమున నుంచెను. గర్భము పోయె నని యెల్లరు చెప్పుకొనిరి.
కంసుఁ డావార్త నాలించెను. రోహిణి యవ్వల మహాపురుషుని
బలకామునిం గాంచెను. గర్భము సంక్రమింపఁజేయుట సంక
ర్షణుఁ డను పేరఁ బరఁగెను. అవ్వల దేవకీదేవి యెనిమిదవగర్భ
మును దాల్చెను. దేవకివసుదేవు లాసమయమున నద్భుతరీతి
వెలింగిరి. చూచువా రెల్ల నిది యద్భుతముగ నున్న దేయని
యూహించుచుండిరి. ఆతరుణమున వారిని గంసుఁడు కారాగార
మున నునిచి కావలివారిని నియమించి కడు జాగరూకుఁడై
ఁచుండెను. నెలలు తొమ్మదియు నిండెను. ఎప్పుడు ప్రసవించునో
యని కంసుఁడు వేచియుండెను. ఆతరుణముననే గోకులమున
నున్న నందునిభార్య యశోద గర్భమును ధరించెను. ఆమెకు
నవమాసములు నిండెను.

ఆసమయమున దేవత లదృశ్యాకారముల నరుదెంచి
దేవకీగర్భస్థుఁడగు పురుషోత్తమునిజహవిధంబుల వేదవాక్కుల
వినుతించి త్వరగా నవతరించి కంసాదిదుష్టదానవులఁ జంపి

భర్తరక్షణ మొసరింపుమా యని ప్రార్థించితమతను నెలవుల కరిగిరి. బ్రహ్మను లిండ్లకుం బోవుచుః వ్రీతితో దేవకి గాంచి

దుత్తకోకిలము. తల్లిని యుదరంబులొనఁ బ్రహసనూహుఁడు దుష్టుఁ

డెల్లి పుట్టెనుఁ గంనుచే భయమిత లేదు నిజంబు మా

కెల్లవారికి భద్ర మయ్యెడు నింక నీ కడుపెచ్చుడుం

జల్లు కావలె యాదవావలి సంశంబును బొందఁగన్.

అని దీవించి వెల్లిరి.

శ్రీకృష్ణావతారము

అంత శుభదివసంబున నడిరేయి రోహిణీనక్షత్రమున దేవకీదేవి ప్రసవించెను. ఆతరుణమునఁ గావలికాశుదాక్షిణ్య వాడలు తెలియకుండ నిద్ర యానరించెను. కంసు రాజ్యము వారెఱుంగక హాయిగా నిదురించిరి. చీను చిటుక్కుమిన్ను వినఁబడు నాకాలమున దేవకీదేవి ప్రసవవేదన ననుభవించుచుండ నొక్కప్రాణియైన నెఱుంగకుండెను. భగవంతుఁడు చిత్తీరక్షణాదృతి నవతరించెను. ఆగర్భమున వాయువు సిండియుండెను గాని తొమ్మిది నెలలు భగవంతుఁ డందు లేడు. ఆగుహాత్మునకు జన్మదుఃఖము కలుగునా? ప్రసవకాలమున దేవకీస్తృతి లేకుండెను. వాయువు వెడలిపోయెను. భగవంతుఁడు చిన్ని శిశురూపమున భూమినుండెను. అప్పుడు ప్రపంచమున మహాలోల్లాసకరములగు గుఱుతులు కనంబడియెను. సముద్రములు పొప్పొగెను. మలయవాయువులు వీచెను. దేవతలు పూజవాసం గురియించిరి. గంధర్వు లాడిరి. అచ్చరమిన్నలు నృత్య మొనరించిరి. అప్పుడు

సీ. జలధరదేహు నాజానుచతుర్వాహు, సరిసీరుహాక్షు విశాలవక్షుఁ
 జారుగదాశంఖచక్ర పద్మవిలాసుఁ, గంఠకౌస్తుభమణికాంతిభాసుఁ
 గమనీయకటిసూత్రకంఠజేయూరు, శ్రీనత్సలాంఘనాంచితవిహారు
 నురుకుండలప్రభాయుతకుంతలలలాటు, వైదూర్యమణిగణనరకిరీటు
 తే. బాలుఁ బూర్ణేందరుచిణాలు భక్తలోక
 పాలు సుగుణాలవాలుఁ గృపావిశాలుఁ
 జూచి లిలకించి పులకించి చోద్యమంది
 యుబ్బి చెలరేగి వసుదేవుఁ దుత్సహించె.

పాప మానసుదేవుఁ డాతటి స్నానముచేయ వీలు
 పడమి నానందరసాబ్ధినిఘ్నఁడై విప్రులకుఁ బదివేల ధేనువుల
 మానసమున దారపోసెను. ఈకారాగారనివాసవిముక్తియయిన
 పిదప నిచ్చెద నని సంకల్పించెను. అంతలో నవ్వసుదేవు
 నకు దిన్మజ్జానము పొడసూపఁగా బాలగోపాలుని బహు
 విభముల వినుతించెను. దేవకీయు భర్త వినుతించినట్లే విను
 తించెను. ఆస్తోత్రములకు భగవంతుఁడు సంతోషించి వారి
 పూర్వజన్మపృతాంతమును దెలిపి తనకృత్యము నెఱింగించి వా
 రపుడు చేయఁదగు కృత్యమును జక్కఁగాఁ దేటపఱచి నిజ
 రూపంబు వదలి యథాపూర్వముగ బాలుని రూపమును
 గ్రహించి యుండెను.

వసుదేవుఁ డాభగవంతునాజ్ఞను దల ధరియించి పాపని
 పుడిసిటిలో నిడుకొని కాలిసంకెళులు తమంతట విడిపోవఁ
 గారాగారద్వారంబు చెంతకుం జని యం దొడలెటుంగక నిడు
 రించు ద్వారపాలకులం గాంచి వెఱగండి ద్వారములు తమం
 తన ద్రోవనీయ నబ్బురపడుచుం బోయెను. యమునానది యిరు

దరులు కనబడకుండఁ బ్రవహించుచుండియు నావసుదేవునకు వెంటనే త్రోవ నొసంగెను. ఆరాత్రియందే నందునిభార్య యశోద యాడుపడుచుం గనియె. ఆశిశువును జూచి చూడక మునుపే నిద్రాభరంబున మేనుమఱచిన దయ్యె. ఇంతలో వసుదేవుఁ డాశ్రీకృష్ణుం గొనిచని నందుమందిరంబున యశోద ప్రక్కన నీడి యాకొమరితం గైకొని వడివడి నరుదెంచెను. యశోదకుఁ గొమరిత పుట్టుట కాని యామె నెత్తుకొని కొడుకు నీడి వసుదేవుఁడు పోవుటగాని తెలియక పోయెను. మేల్కొంచి తనకుఁ గల్గినది పుత్రుఁడే యని తలఁచెను.

వసుదేవుఁ డాబాలికం గొని కారాగృహమును బ్రవేశింపఁగనే ద్వారములు యథావూర్వముగా మూయఁబడియెను. బాలిక కాపుకావని యేడ్చెను. కావలివారు మేల్కొంచిరి. పదములు తడఁబడఁగాఁబరువెత్తి దేవకి బిడ్డగ నెనని కంసునకుం దెల్పిరి. కంసుఁ డులికిపడెను. నిశ్చేష్టుఁ డయ్యెను. కొంతవడికిఁ దెలివి గల్గగాఁ గరవాలమును గైకొనియెను. వెండుకలు వీడఁగాఁ బై చీరప్రేలియాడఁగా బురిటింటికిం బరుగిడెను. శిశువుఁ గదియఁ జనుచుండెను. అంత దేవకి యడ్డంబు వచ్చి కన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహించుచుండ,

ఉ. అన్న శమింపుమన్న తగ నట్లుడు కాఁ దది మేనగోడకా
మన్నన చేయుమన్న విను మానిని జంపుట రాచపాడిగా
దన్న నుకీర్తివై మనఁగ దన్న మహాత్ములుపోవు త్రోవఁతో
పన్న భవత్సహోదరిఁ గదన్న వినుకొ శరణంబు వేడెదన్.

అన్నా ! ఇంచుక 'యాలోచింపుము.

క. కట్టాయార్దునుకొడుకులఁ బట్టి వధింబిలివి యాడుబడు చిది కోడక
నెట్టన చంపఁగ వలెనే, కట్టఁడిని గదన్న యన్న కరుణింపఁగదే.

మఱొక్కమాట.

క. పుత్రుఁడు నీ బ్రదుకునకును, శత్రుం డని వింటి గాన సమయింపఁ దగుం
బుత్రులకు నోచ నైతిని, బుత్రీదానంబు చేసి పుణ్యము గనవే.

అని ప్రార్థించుచు నడ్డముగాఁ బోయి శిశువునెత్తికొని పయ్యెడ
కొంగు కప్పెను. కంసుం డామాట లాలింపక క్రూరత్వమున
నామెచేతినుండి యొడిసిపట్టుకొని వడి బెడిసిపడం బుడమి
పయి బడవై చెను. ఆ బాలికయుఁ గంసుఁ డనుకొన్న రీతి నేలం
బడక మింటి కెగసి దివ్యచూలికాని భూషితాంగియై మింటునుండి
కంసునిం గూర్చి మూర్ఛా !

ఉ. తొపరిపై పొరిం బొరిని దేవకి బిడ్డలఁ జిన్నికట్టులకొ
జూపితి ఎంతనైన నుపశాలి వహింపక తాలమీద నొ
ప్పింపఁగ నిస్సీరో యదియు బీరమె నానరనక జనించి విక
జంపెడి వీరుఁ డొక్క డెన సత్కృతినొంచెడువాఁడు దుర్జితీ

అని పలికి దేవగణసంస్తూయమాన యగుచు నదృశ్య
యయ్యెను. అంతఁ గంసుఁ డాపలుకులకు సిగ్గుపడి భయపడి
యింటికిం జని వి. అుశాఁడు దేవకీనసుదేవుల రావించి సగౌరవ
ముగా నాదరించి వినయ ముట్టిపడ

ఉ. పాపుఁడు బాలభూతకుండ బంధవిరక్తుండ దుష్టచిత్తుండకొ
గోవకుండకొ జరన్నపుడుండ క్రూరుండ బ్రహ్మణ్యహంతభంగి మీ
పాపలఁ జంపితి బయలిపల్కుల నమ్మితి సాధులార! నా
పాపము బుగ్గడింపక కృపాపరులై కనరే శమింపరే.

అని ప్రార్థించెను. పాదములపై వ్రాలి లేవకుండెను. వారిరువురూ గాతనిదైన్యమును గాంచి ప్రశమితకోపులైరి. విధివశమునకు మన మేమిచేయఁగలము లేన్నూ యని భీతిఁ బాపిరి. అత్తఱి వసుదేవుఁడు కంసుననుమతి దేవకిం దోడ్కొని నిజమందిరంబున కరిగి సుఖముండెను.

అట నందుఁడు తనకుం గొడుకు పుట్టె నని విని మహానందంబునం బొదలి జాతకర్త కృత్యము నొనరించెను. గోకులమున నున్న వారెల్ల యశోదం బాడవచ్చి యాయర్థకుని వైఖరిం గన్నులారఁ గాంచి వార్షించిరి. కొందఱు

అ. ఏమి నోముఫలమొ యింక ప్రాబ్ధోక వార్త, వింటి మబలతార! వీరు లలర
మనయశోద దిన్ని మగవానిం గనె నట, చూచి వత్త ముప్పు నుదతులారా.

అని యొందొరులం బిల్చుకొనుచుఁ బోయి యబ్బురపాటున నాబాలకుం గాంచి యశోదానందులయద్భుతమును గొని యాడరి, అప్పు డాతలోదరు లెల్ల

క. జోజో కమలదళేశ్వరి, జోజో మృగరాజవధ్య జోజో కృష్ణ
జోజో వల్లవకరపద. జోజో పూర్ణేందువదన జోజో యనుచున్.

పాడి దీపించిరి.

రోహిణియు మగశిశువును గనుట విని నందుఁ డామెకు వస్త్రభోషణాదుల నిచ్చి యాదరించెను. పిదప నందుఁడు మధురకుం జరి కంసున కిచ్చుకొప్పము నిచ్చి వసుదేవుం గానంబోవ నాతం డానందు నాదరించి కుశలప్రశ్ని పూర్వకముగా మాటలాడుచు నతనియద్భుతమును బోగడుచు

క. నీకాంతయొద్ద నీవును, నీకాంతయు గారవింప నిమఁ దండ్రిగ నా

లోకించుచు నీమందను, నాశోడుకున్నాడు నంద నందాన్వితుడై.
అని పలుక నందుఁ డామాటకుఁ దృప్తుఁడు కాక ఆర్యా !

కా. నీకుఁ దేవకిఁ జనించిన నుతాసీకంబుఁ దోడ్తోడ ము

న్నీ కంసుండు వధించె మీనుతఁ దుదికొ హింసింపఁ జేఁ దప్పి తా

నాకాశంబున కేగె బాల యది దై వాధీన మావద్దకొ

శోకం బందునె తద్దుఁ డూఱుడుము నానూనుండు నీనూనుడే.

అని బదులు చెప్పెను. వసుదేవుఁడు కాలోచితముగా నీ వికఁ ద్వరగా వ్రేపల్లియకుం బొమ్ము. అనేకోత్పాతములు తోచెడు. జాగరూకుడవై యుండు మని హెచ్చరించిపంపెను. నందుఁ డింటికిం బోవుచు నదృష్టపూర్వంబులైన యుత్పాతంబులం గాంచి వసుదేవునిపలుకు లన్వర్థము లని తలంచుచు నింటికిం బోయెను.

— పూతన వ్రేపల్లెకుం బోవుట —

కంసుఁడు తనమంత్రులం గూడి యాబాలిక పలికిన పలుకుల వినిపించి కర్తవ్య మాలోచించెను. వారేవో దంబములు పలికి యాకసము నెగురఁదన్నుదు మనియు, భూమిని జాట్టి చంకలోఁ బెట్టుకొందు మనియుఁ బలికిరి. కొలఁదిదినము లకే కంసుఁడు పూతన యను రక్కసిం బిలిచి పల్లెపల్లెలు కనుఁ గొనుచుం బోయి విచిత్రసంకానము గనంబడినఁ జంపి రమ్మని పంచెను. అదియు సుందరాంగమున విషపూరితవజ్రోరుహయై వ్రేపల్లెకుం బోయి యాయింట నాయింటనున్న బాలకులం జూచుచు యశోదయింటికి వచ్చి బాలునిం గాంచెను. పూతన యిల్లుచొరగనే బాలకుఁ డాకలిగొన్న కరణి నేడ్చెను.

అంతలో నిదురించెను. అంతలో నవ్వెను. అట్టితఱిఁ బూతన నుయ్యెల కడఁజేరి యశోద వలదమ్మా పిల్లవాఁడు క్రొత్తవారిం జూచిన నేడ్చు ననునంతలోఁ ద్వరపడి బాలు నెత్తుకొని ముద్దాడి నాకన్న తండ్రి !

క. నా చనుఁబా లొకగ్రుక్కెం, డో చిన్నిపమార త్రావు మొయ్యన పిదపన్
నీచెలువ మెఱుంగ వచ్చును, నాచెలువము నఫలమగుచు నలిసదళాక్షా.

అని ముద్దాడుచుఁ బాలు త్రావ మొదలిడెను. యశోద నల దనుచున్నను బాప మాపూతన యూరకుండ దయ్యెను. పూతన స్పృశింపఁగనే బాలుఁడు

సీ. మేల్కొన్న తెఱఁగున మెల్ల న కనువిచ్చి
క్రీఁగంటఁ జూడఁచుఁ గిడికి నీల్లి
యాపులింఁచుచుఁ జేతు లొదరంబునఁ జూచి
యొదిగిలి యాఁకొన్న యోజనూఁది
బిగి చన్నుఁ గవఁ గేలఁ బీడించి కబళించి
గ్రుక్క గ్రుక్కకు గుటు గుటుకు మనుచు
నొకరెండు గ్రుక్కల నువిదప్రాణంబులు
నైతము మేసిలో నత్వమెల్లఁ

తే. ద్రావె నదియును గుండెలు కల్లడిల్లఁ
జిమ్మఁ దిరుగుచు నిలువక శిరము వ్రాల
నికరబాలురక్రియవాడ వీవు గావు
చన్ను విడువుము విడువుము చాలు ననుచు.

వాపోవుచు క్షణమాత్రమున నేలం గూలెను. దాని యాకారము మహావికృతమై చూచువారల కడ లొదవిం

చెను. అది పడినను దానివక్షముననుండిన బాలు నెత్తుకొని స్వస్థ్యయనముచేయించి నందుఁ డానందపరవశుఁ డయ్యెను. ప్రేమల్లియలోనివా రందఱి యేమి యబ్బుర మని గుసగుసలు పోసాగిరి.

ఆర్యబాలకులారా ! విషసహిత స్తవ్యపానమున శిశువు మృతి నొందకుండుట యెట్లని మీకుం దోపవచ్చు గాని దానికి సమాధానముగా భాగవతమునందు

క. విషధరరిపుగమనునకుఁ, విషగళసఖునకును విమల విషశయనకుఁ

విషభిన భవ జనకునకుఁ, విషకుచచనువిషముఁ గొనుట విషమే తలపన్.

అని వ్రాయఁబడిన పద్యమే హృద్యమగు సమాధానము. భగవంతునకుఁ జేయ శక్యములు గాని కార్యము లుండవు. ఇన్ని విధములఁ గనుబడు నృప్తి చేసిన మహాత్మున కీర్వల్పకార్య మొనరించు టొక లెక్కయా. కాఁబట్టి సందియ మొందఁ బనిలేదు. తర్వాతికథ నాలకింపుడు.

— శకటాసురునిఁ గృష్ణుఁడు కాలఁ దన్నుట —

కొలఁదిదినములు సుఖముగాఁ గడచెను. పూతన మృతి యెట్లొకంసుని చెవి కెక్కెను. దాన ముఱిత వాని మది బెదరుఁగాంచెను. బాలికపలుకులు సత్యము లని తోచెను. కాఁబట్టి విశ్వాసపాత్రుఁడయి తనకార్యముల నిర్వహింపఁ గంఠము గట్టుకొన్న శకటాసురుం జీరఁ బంచి కృత్యమును చెల్పి సంపెను. వాఁడు సకలమాయాకోవిదుఁడు. బాలగోపాలు నెత్తుకొని పోయి పొలియించఁ దగు నని యూహించెను. కాని యది శక్యమా? పూతనగతి యేమాయె నని తలంపఁ డయ్యెను.

మృతి చేరువకు రాఁగా నూహలు పనికిరా వన్న సామెత తప్పదుగద !

గోకులమున శ్రీకృష్ణుఁ డొదిగిలఁబడ నేర్చె నని యశోద పండుగు చేయ నెంచి భర్తకుం దెలుప నందుఁ డానందించి బంధువుల రావించి బ్రాహ్మణులను విలిపించి వారి యాశీర్వాదములఁ గైకొని మృష్టాన్నదానంబున బంధువుల నానందింప జేసెను. శ్రీహరికిఁ దల్లి పాలిచ్చి పడుకొనఁ జేసెను. సువాసినీపూజచేయు సందడిలో నుండెను. కృష్ణుని చెంత నెవ్వరు లేకుండిరి. అంతలో బాలుఁ డాఁకొన్న చందమున లేచి పాదముపై కెత్తియుండెను. శకటాసురుఁ డరుదెంచి బాలకృష్ణు నెత్తుకొని పోవ నుంకింప నాదానవునిఁ గాలఁ దన్నెను. శ్రీహరి పాదతాడనమున నాశకటము తుత్తుమురై ధరఁ బడియెను. అందున్న ఘోరఽదార్థములు చెదరి నేలం బడియెను. శకటము శకలములై మహాధ్వని గలుగ ధరం బడియెను. అందతాధ్వని విని యులికిపడి యరుదెంచిరి. దిగులుపడిరి. ఇదేమి యాగడ మని చింతించిరి. బాలునకు గొప్ప గండము తప్పె నని సంతసించిరి. ఎట్టులీ బాలుఁ డీశకటమును దన్నె నని పలుభంగుల నూహించిరి. సమాధానము తోఁపమిఁ గొందలు దైవగతిగాని వేటొక్కటికా దని వెదవులు విజీచిరి. ఏల యాయూహలని కొందఁ టారకుండిరి.

ఇంతలో యశోద యరుదెంచి విజీగిపడియున్న శకటమును గాంచి అఱిగిగొని యేడ్పు చిన్నికుమారుని దిలకించి మహాప్రీతితో

అ. అఱిగివి గదన్న యాఁకొంటివి గదన్న, మంచి యన్న యేడ్పు మాను మన్న

చన్న గుడువును సంతసపడుచున్న, యనుచు జన్నగుడిపై నర్భకునకు. నందాదు లాకార్యమును జూచి బాలునకు గ్రహము సోకె నని దానిఁ దొలఁగింప బ్రాహ్మణులచే స్వస్థ్యయనము చేయించిరి. బాలశృష్టుడు పాలుగ్రోలి తృప్తుడై నిదురించెను. గోపికలు తాంబూలములు తీసికొని బాలు నాశీర్వదించి తమతమ గృహముల కరిగిరి.

— తృణావర్తుడు శ్రీశృష్టు నెత్తుకొని పోవుట —

ఒకసాఁడు యశోదాదేవి తన కొమరుని దొడలపై నిడుకొని ముద్దాడి మేనెల్ల నివురుచుండఁగా నామె భరింప లేనంత బరువుగా శిశువు దేహముతోఁచెను. ఆబరువు మోయఁ జాలక క్రిందఁ బరుండఁబెట్టి యిదేమి చోద్యము! వీడు సామాన్యుడగు పురుషుడు కాఁడు. భూభారమును హరింపఁ బుట్టిన మహాపురుషుఁ డని తోఁచెనని. అని యూహించు చుండెను. ఇంతలోఁ గంసునిపంపున నొకదానవుడు తృణావర్తుడనువాఁడు సుడిగాలియై వచ్చి దుమ్ముచే నచ్చట నుండు గోపికల నయనంబుల నాచ్ఛాదించి యొక్కయెత్తున బాలు నెత్తుకొని పై కెగసెను. బాలునిం గానక యందఱు చేతులఁ బిసికొనుచుండిరి.

ఆదానవుఁ డాబాలునెత్తుకొని పై కెగసెను గాని యతఁడు పెద్దకొండవలెఁ దోఁపఁగా నాభారమునకుఁ దాళఁ జాలకపోయెను. ఇంతలోగోపాలుఁడు వానిం బట్టుకొనివేల్చాడఁ జూచెను. మఱింత బరువుకాఁగా వాఁడు కొండపడినట్లు క్రిందఁబడెను. పడినంతనే రక్తధారలు ముఖమునుండి ప్రవహింప విగతప్రాణుఁ డయ్యెను. అవంత చూచి యందఱు ఆచ్చురు

వందిరి. తమపూర్వజన్మపుణ్యవిశేషంబున నీకుమారుడు గల్గెననియు, నెత్తుకొని ముద్దాడు భాగ్యము తమకు లభించెననియుఁ దలంచిరి. ఇట్టి యుత్పాతము లేన్నివచ్చినను శ్రీకృష్ణున కపకారము కలుగదనియుఁ దలంచిరి. కొలదికాలము జరిగెను.

ఋతౌకనాఁడు తల్లి పాలిచ్చుచుః గృష్ణునిముఖము నిరీక్షించెను. బాలు డావులించెను. ఆతనివదనమున సాగరములు ద్వీపములు కులశైలములు భూచక్రము అని యివి యన నేల సకల బ్రహ్మాండములు కనఁబడియెను. యశోద తబ్బిబ్బుచెంది కన్నులు మోడ్చి యిదేమి కలయా, నిక్కువమా యని యూహించెను. ఉత్తరక్షణమున భగవన్నాయచే నావార్త మఱచెను.

— బలరామకృష్ణులు క్రీడించుట —

ఋక్కనాఁడు గర్గముని యరుదెంచిన నందుఁడు కులగురువగు నామునికి నమిస్కరించి కుమారులం జూపి సంస్కారము లొనరింపవే యని ప్రార్థించెను. ఆముని వారిమహిమమును దెలిపి బలరాముఁ డనంతుఁ డని, శ్రీకృష్ణుఁడు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యని వివరించి యథోచితసంస్కారములు జరిపి తనగృహమున కరిగెను. బలరామకేశవు లంత సరి యీడు బాలరతో నాడుకొనఁ బూనిరి. వరుసగా గృహమును దాఁటి పోవు నీడు వచ్చెను. వీధులలోఁ బొరుగిండ్లలో నాడుకొనుట కలవాటుపడిరి. ఆవల శ్రీకృష్ణుఁడు మాత్రము గోపికాగృహముల వెన్నఁదిన నారంభించెను. బాలచేష్టలచే వారి నానందపఱచుచుఁ గలఁతనొందఁ జేయుచుండెను. కొంతకాలమునకు వారితని చర్యల కులికి యశోదకడ కరుదెంచి తల్లి !

క. బాలురకుఁ బాలు లేవని, బాలెంతలు మొఱుగు పెట్టఁ బకపక నగి యా
బాలుం డాలము చేయుచు, నాలకుఁ గ్రేపులను విడిచి నింభోజాక్షి.

ఇంతియ కాదు.

క. మీపాపండు మాగృహముల, నాపోవగఁ బాలు త్రావ నగచడకున్నకొ
గోపించి పిన్నపదుచుల, వాపోవగఁ జిమ్మకొనుచు వచ్చి దల్లి.

అని యెన్నియో భంగులఁ జెప్పిరి. చిట్టచివటకు

క. పీయవ్వు నీకుమాడుండు, మాయిండ్లను బాలు పెరుగు నునీఁ గమ్మా
పోయెద మెక్కడికై నను, మాయన్నుల సునభూన మంజులవాణి.

అని తమభావముల స్పష్టపఱచిరి. ఆమాట లాలించి యశోద
కొడుకు నేమియు నననోటక వారిమాటలఁ దిరస్కరింపఁజాలక
యాదరముతో

లే. అన్యమెఱుంగఁడు తనయంత నాడుచుండు

మంచివాఁ డీకఁ డెగ్గులు మౌనరమ్మ

రామలార త్రిలోకాభిరామలార

తల్లులార గుణవతీమతల్లులార.

యని వారల నభ్యర్థించి సాగనంపెను. ఒక్కనాఁడు కృష్ణుండు
మన్నుదినుచున్న వాఁ డని బాలకులెల్ల యశోదకుం చెప్పిరి.
బలరాముండు నొ ననెను. తెల్లికొడుకుం జీరి యన్నా! మన్నే
టికి భక్షించెదవు! మఱివస్తువులు లేవా నాదననా? ఇదేటి
యాహారమురా యని బుజ్జగింపు మాటల నడిగెను. బాలుఁ
డమ్మా! మన్నుదినుటకు నే నేల వెట్టివాడనా? ఆకొంటినా?
వీరి మాటలు సమ్మకుమా. నన్నుం గొట్టింప వీ రిట్లు చెప్పుచున్న
వారు. నామాటలు సమ్మకున్న నానోరు వాసనచూచి తప్పున్న

దండింపుమా యని కలికి నోరు లెఱచి చూపఁగా నందు సకల
బ్రహ్మాండములు కనఁబడియెను. యశోద కనుంగొని తనమదిని

మ. కలయో వైష్ణవమాయయో యితరసంకల్పార్థమో సత్యమో
తలఁచకా చేరకయఁన్నదాసనో యశోదాదేవిః గానో వర
స్థలమో బాలకుఁ డెంత యీతనిముఖస్థంజై యజాండుఁబు ప్ర
జ్వలమై యుండుట కేమి హేతువా మహాచ్ఛర్మంబు చింతించుగన్.

అని నిశ్చయించెను. అంతలో భగవద్దాసు తనుం గప్ప
నూరకుండెన.

ఒక్కనాఁడు యశోద బాలునకుఁ బా లిచ్చి దధిమథ
నము చేయుచుండెను, అంతలోనే బాలుఁడు దధిభాండముల
శకలంబులుగ నొనరింపఁగాంచి బాలుం గానక చని వేటొక
యింటిలో తోలుతిరుగవేసి దానిపై కెక్కి యుట్టిమీఁద నున్న
వెన్నఁ దినుచున్న తుంటరికొడుకును గృహ్లాని

మ. కని చేరకా నెలగోలబట్టుకొనుచుం గానిమ్ము కా నిమ్ము రా
తనయా యెవ్వరియందుఁ జిక్కువడ నే దండంబుచుం గాన నే
వినివారంబును బొంద నేవెఱపు నే విభ్రాంతియుం జెంద ము
న్ననియో నీవిటు నన్నుఁ గైకొనమి నేఁ డారీతి సిద్ధించునే.

అని హెచ్చరించి తనకొడుకు నడవడిం దలంచి తనమనంబు
నందు

సీ. బాలుఁ డీతం దని భావించు నందునా
యే పెద్దలును నేర రీత్రముంబు
వఱి పెఱుంగుటకు నై వెఱపించు నందునా
కలిగి లేకొక్కఁడు గాని లేఁడు
సంగ్రహభాగ—12

వెఱుపుతో నాబుద్ధి వినిపించు నందునా

తను దానయై బుద్ధి తప్పనందు

నొండెఱుంగక యింట నుండెడి నందునా

చూచి చూడని దొర చోట లేదు

లే. తన్ను నెవ్వరైన దలపోయఁ బాటెడి

యోజ లేదు భీతి యొకటియెఱుంగఁ

డెలమి నూరకుండఁ డెక్కనక్కెములాడుఁ

బట్టి శాస్త్రచేయు భంగి యెట్లు.

అని తలంచి నెలగోల జలిపించుచు బస వెత్తు బాలుంగూడం జని

నీ. స్తంభాదికంబులు తనకు నడ్డంబైన నిట్టట్లు చని పట్ట నీనివాని

నీతప్ప నైరింపు మింక దొంగిలఁబోవ నే నని మనుముట్ట నేప్పువానిఁ

గాటుక నెఱయంగఁ గన్నులు నులుముచు వెడలు కన్నీటితో నెగచువాని

నేడెన వచ్చునో యిది యని పలుమాలు నురుగుచుఁ గ్రింగంటఁ జూచువానిఁ

అ. గూడఁ బాటి పట్టుకొని వెఱపించుచు, జిన్ని వెన్నదొంగ చిక్కె ననుచు

నలిగి కొట్టఁ జేతులాడక పూఁబోడి, కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁ దలంచి.

మెల్ల మెల్లన పరిహాసము తోఁపఁ జేయునట్లుగా

క. వీరెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు, గారా యెన్నఁడును వెన్నఁ గాన రఱు కదా

చోరత్వం బించుకయును, నేరరఱు భరిత్రి నిట్టి నిమితులు గలవే.

నాయనా ! ఇం కెందుఁబోయెదవు? అని పలుకుచు నొక త్రాటితో

తోటికిఁ గట్టివేసెను. బాలుఁ డూరకుండఁగఱా దల్లి యిట్లే

కొంతసేపుండ నిచ్చిన బుద్ధి వచ్చునని యింటికిల బోయెను

బాలుఁడు తోలు నీడ్చుకొని మద్దిచెట్లజంట యుండు చోటికిం

బోయెను.

అట రెండు మద్దిచెట్లుండెను. అవి సాధారణవృక్షములుగావు. నలకూబరమణిగ్రీవులను యక్షులు శాపవశమున నిట మద్దిచెట్టులుగాఁ బుట్టిరి. వారు కుబేరని కొడుకులు. అహంకారమున వెండికొండమీఁదఁ జేడియలంగూడి మందాకినీతరంగంబులఁ గ్రీడించుచుండ నారదమునీ యట కగుగుదొచ్చెను. ఆచేడియలు వలువలు ధరించిరి. సుగాపానమున నొడలెఱుంగని నలకూబరమణిగ్రీవులు మాత్రము వివస్త్రులై యుండిరి. వారిం గాంచి నారదుఁడు

శా. సువత్సుం డొరుఁ గానలేడు తనువున్ సుసారమున్ నన్ని హిం
సింపఁ జూచు దొన్ముఁ దెత్తువడి శుష్కిభూతుఁ డైచిక్కిరిం
సింపఁ జ్యుల నాక్షున్ సములుగాఁ జిలించు నట్టొబఁద
త్సంపన్నాంధున కంజనంబు వినుమా దారిత్రయ మూహింపఁగన్.

అని ప్రతీతం బగు గీతంబుం బాడి వారలం బిల్చి మీరు స్త్రీమదాంధులకు గాన భూలోకంబున నర్జునతపవులై జనింపుఁడని శపించి యట్లే నూఱుదివ్యసంవత్సరము లుండి యటమీఁద గోవింద దేహస్పర్శనంబున ముక్తులరై సురలోకము నొందుఁడని పలికి తన యిచ్చం బోయెను.

ఆవృక్షములకు శాపవిమోచనకాలము వచ్చెను. కావున శ్రీహరి యచటికిఁ జూచి నీక్షుకొనిపోయి యావృక్షముల నడుమ దానుండి యవ్వలికిం బోవ నీడ్చెను. ఆములూఖల మానడుమ పట్టనంత లావు గలది కాన నాచెట్లు నేలం గూలెను. అందుండి వెడలివచ్చి యానలకూబరమణిగ్రీవులు భగవంతుం బొగడి యనుమతులై తమలోకంబునకుం బోవుచు,

కా. వీవద్యావశు లాలకించు చెవులఁ నొన్నాడు వాక్యంబులఁ
 నీపేరని బనిచేయని మా స్తయంగముల్ నీమూర్తివై జూపులున్
 నీపాదంబులపొంత మ్రొక్కుశిరముల్ నీసేనవై జిత్రముల్
 నీపై బుద్ధులు మాకు నిమ్ము కగుటా నీరేజవల్రేక్షణ.

అని యభ్యర్థించి తమయిచ్చుం బోయిరి. ఆ చోటికిం బోయి
 నందాదు లాయద్భుతకృత్యమును గాంచి యబ్బురపడిరి కాని
 బాఁడు దేవపాలకుఁ డని మాత్ర మెఱుంగఁ జాలరైరి.
 విష్ణుమాయ వాగలం గప్పి యుండెను.

కొలఁదిదినముల కొకచోట నందాదులు చేరిరి. గోకుల
 మునఁ దోచిన యుత్పాతముల నెంచిరి. ఇచ్చోట నుండుట
 మేలా యని విమర్శించిరి. అందొక వృద్ధగోపకుఁడు తనయెఱుక
 మెఱసి వ్రేపల్లయం గల కష్టములఁ దేటపఱచి

క. కనవు గలదిరవు చనులకు, లనదన్దినదీక్షహీజలతికావళి పెం [కీన్.

వెనఁగును గాఁపురమునకును, బొనఁగును బృందావనంబు పొడఁ దచ్చటి
 అని హెచ్చరించెను. ఆమాట సర్వజనసమ్మత మయ్యెను. ఆది
 నంబ నందానుమతి బృందారకు లమృతవారాశిఁడ కరిగినట్లు
 గోపకులు పయనంబు సాగించిరి. బలరామకృష్ణులను దల్లులు
 తొడలపై నునిచికొని సంతోషమున రథ మెక్కి వెడలిరి.
 బృందావనమునం బ్రవేశించి యందలి శీతలచ్ఛాయలఁ బరితృప్తి
 నివసించిరి. గోవు లందలి పావననిర్మలజలంబులం ద్రావి చల్లని
 మ్రాకుల నీడలఁ బరుండి యతిమృదులతృణముల మేసి నీరోగ
 ములై యొప్పారెను. బలరామకృష్ణులు తోడిగోపబాలురం
 గూడి పోయిగాఁదిరుగుచు గోవుల మేపుచు విహరించుచుండిరి.
 ఆబృందావనమున నుండి మానవుల హింసించు వత్సాసుర బక

సురుల వధియించి శ్రీకృష్ణుడు వనము నిర్భయముగా నలరంజేసెను.

— బ్రహ్మ గోగోపకుల సంతర్ధానము చేయుట —

ఒక్కనాడు శ్రీకృష్ణుఁ డెల్లరంగూడి వనమునకుం బోయి చల్లు లారగించుచుండ నామహామహుని మహిమము నెఱుంగఁ గోరి బ్రహ్మ గోవులను గోపకులను దనశక్తిమేఱసి యంతర్ధానము చేసెను. శ్రీహరి యావృత్తాంత మెఱింగి సాయంకాలము గోవులతో గోపకులతో నింటికింబోయెను. ఈ గోపకులు గోవులు శ్రీకృష్ణేచ్ఛాకల్పితరూపముల నలరి యిండుకే నేవిధమున భేదము లేకయుండ నెవ్వరుగాని తెలిసికొనఁజాల కుండిరి. ఒక్క సంవత్సర మీకరణి గడచెను. బ్రహ్మమన్మథశక్తి నావనంబున నున్న గోవులకు గోపకుల కావత్సరము ఊణమాత్రముగాఁ దోచెను. ఒక్కనాడు విరించి వనంబున కరుదెంచి యం దొక్కచోట

సీ. తన కన్యములు లేక తనరాతి ముమ్మాఱ, విభుఁడయ్యుఁ గ్రేపుఁ జెదకువాని
నఖిలజ్ఞుడై యొక్కఁడయ్యునక్షాకృతిఁ, జెలికాండ్రఁదెక్కిండ్రఁ జేయవాని
బహిరంతరాద్యంతభావహాస్యం డయ్యునంతంక నడుగుచొప్పురయువాని
గురుగభీరుండయ్యు గురువులు వాఱుచు, నట్టిట్లుఁ బాతర లాడు వాని
ఆ. జాతిరహితుఁ డయ్యు జతురగోపార్థక, భావమెల్ల నడ్చు వడినమేరి
చెఱువువాని హస్త శీతాన్నకబళంబు, వానిఁ గాంచె నపుడు వాఁకిమగఁడు

కాంచి రాయంచ డిగ్గి భక్తియుక్తుడై ప్రణామసహస్రంబు లొనరించి బహుభంగుల వినుతించి తనచేసిన యపరాధంబు త్తమింపఁ బ్రార్థించి గోవుల గోపాలకుల విడిపించి భగవంతు

ననుమతిని బడసి వాణిం గూడి పోవుచుఁ బ్రాజలియై శ్రీ
కృష్ణపరమాత్మను గన్నులారఁ దిలకించి పులకాంచితసర్వాంగుఁ
డగుచు

సీ. శంపాఁలికతోడిజలదంబుకై వడి, మెఱుఁగు టొట్టియతోని మేనివానిఁ

గమనీయమృదులాన్న కలశవేత్రవిహారి, కణుచిహ్నంబుల వెలయువాని.

గుంజావినిర్మితకుండలాంబుల వాని, శిఖసింధవేష్టిత శిరమువాని

వనపుష్పమాలికాద్రాతకంఠము వాని, నలినకోమలచరణముల వానిఁ

అ. గరుణ గడఁగొనిన కడగంటివాని గో, హలబాలుభంగి బరఁగువాని

నగు మొగంబువాని నను గన్న తండ్రిని, నిను భజింతు మ్రొక్కి నీరజాక్ష.

ను. నిను హింసించిన పూతనాదులకు ముక్తి నీమేటి సంగతే వి

చ్చిన నీకుం బురదారపుత్రగృహగోష్ఠీప్రాణదేహదు తె

ల్లను వంచినపక యచ్చు గోపవలకుల లక్షింప నే మిచ్చెదో

యని సందేహము తోచుచున్నది ప్రసన్నానీకరణమశీ.

అని వినుతించి తనలోకమునకుం బోయెను. భగవన్నిర్మితగో
గోపకు లాభగవంతునియందే విలీనతనంద బ్రహ్మ యాచ్ఛాదిం
చిన గోవులు గోపకులు యథారీతి నిండ్లకుం బోవ సంతయుఁ
బూర్వపురీతి నుండెను.

ఓక్కనాఁడు బలరామకృష్ణులు వనమున గోవుల మేపు
చుండ గార్ధభాకారుండగు ధేనుకాసురుండు పొడసూప వాని
బలరాముండు వధించెను. ఇట్లు దానవత్రయము నశింప నావన
మెల్ల సర్వజనసులభగమృగ మయ్యెను. కాని యమునానదియం
దొక్కచోటు జనుల కగమ్యమై యుండెను. ఆవిషయము శ్రీ
హరిమనమునఁ దోచెను. గోపాలకులం బిల్చుకొని తాను
మాత్రమే గోవులం దోలకొని శ్రీకృష్ణుండు వనమునకుం

బోయెను. బలరాముఁ డాదినమున నింట నుండెను. వేణువు
లూఁడును గోపాలురు శ్రీకృష్ణు ననుసరించి వనమున విహరించు
చుండిరి. గోవు లిచ్చాను పొరము మేయుచుండెను. హరి తనమన
మాన నేఁ డీకాళీయుని మడింపఁ దగు నని యూహించెను.
వెంటనే గోవు లాప్రాంతమునకే మేయుచుఁ బోవసాగెను.
గోపాఁకులు వానివెంట పొరింపఁగూడి సోవుచుండిరి. మెల్ల
మెల్లన నెల్ల రా మడవును సమీపించిరి.

— శ్రీకృష్ణుఁడు కాళీయభణిని మర్దించుట. —

ఆ మడుఁగు కాళీయనాగవిషమున దూషితమై యే
జంతువైనను దనచెంతకు రాజాలకుండు నంత భయమును
గల్గించుచుండెను. ఆవిషవాయువు సోఁకినంత నాకాశమునఁ
బూలుపక్షులు గిరిగిరఁ దిరిగి జూచిపోఁబడి చచ్చుచుండును.
ఏజంతువులుకాని యామడుఁగునకు నీరుద్రావఁబోవకుండును.
ఇక మనుజులమాట యిటు జెప్పనేటికి? ఆచోటికి గోవులు
పోఁగానే గోపాలకులలోఁ గొందఱు వాని మరలింపఁ జూచిరి.
కృష్ణమూర్తివారిని వారింది వేణునాద మొనరింప నవియన్ని యు
నొక్కచోటఁ జేరి చల్లనినీడఁ బరుండెను. ఇదియ సుసమయ మని
తలంచి యెవ్వరికిం జెప్పక యామడుఁగు నొడ్డున వికాలకదంబ
మహిమహము తన కమ్మలచే నలుప్రక్కల నావరించి యుం
డఁగా నందొక్కకాళిమడుఁగుప్రక్కకు సాగి ఆవిషవాయువులు
సోకుటఁ గాలినట్లుండుదాని నెక్కి యందు దుముక భావించి

మ. కటిచేలంబు బిగించి పింఛమునఁ జక్కం గొప్ప బంధించి పో

ప్రటనంస్ఫులన మాచరించి చరణద్వంద్వంబుఁ గీలించి క

తుట్టకాఖాగ్రముమీద నుండి యుజ్జ్వలై గోపాలసింహంబు ది
క్రటముల్ మ్రోయ ప్రవంబులో గుఱగుఱధ్వనం బహునంబుగన్.

అధ్వని చెవిసోకగనే యెవ్వఁడో మూర్ఖబాలుఁడు నా
మడుగుఁ జొచ్చి కలఁచుచున్నవాఁడని భూరితరలోపావేశం
బునఁ దనచుట్టములం గూడి నీరు వెడలివచ్చి యూఁదుచున్న
గోపాలకృష్ణునిం జుట్టుకొనియెను. ఇంచుకేని కదలకుండఁజేసెను.
దంతపాటువముకొలఁదిఁ గఱచెను. తన శక్తిసంతయుఁ గనం
బఱచి బాధించెను. శ్రీహరియు దానిశక్తికే గన నెంచి నిశ్చే
ష్టునికై వడి నుండెను. బాలురాయవస్థలోనున్న కృష్ణునింగాంచి
భీతిల్లిరి. కొందఱు పరువిడి నందాదులకుం దెట్పిరి. యశోదాదు
లతోఁ జెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గృష్ణుని స్థితి యెట్లుండునో యని
పరువిడిరి. పాప మాబాలకులకు శ్రీహరిమహిమ విసుమంతయుఁ
దెలియ లేదని చెప్పట తప్పని నాకుం దోఁపలేదు.

నందాదు లావార్త యాలించినంతనే నోట మాట
రామి నేమియుఁజెప్పుక యెవరితోవన వారు పరుగిడిరి. కాళీయ
ఫణి కృష్ణునిం గఱచుచున్న దన్నమాట విన్న యశోదాదుల
ప్రాణములు మీదివి మీదికే యుగసిపోయెను. ఒక్కరికైనను
నోట తడిలేదు. స్త్రుతి యనుమాటయే లేదు. ఎటుపోవల
యునో తెలియదుగాని యంద అచ్చటికే పోయిరి. బలరాముఁ
డొక్కఁడు మాత్రము శ్రీహరిమహిమము నెఱుంగుం గావున
వారి నూఱడిలంజేయుచు ధీరుడై పోయెను. తక్కుంగల
వారిలో నొక్కఁడైన ధీరుఁడు లేకుండెను. యశోదాదులు
కుయ్యో మొట్టో యని విలపింప సాగిరి. బలరాముఁ డించుక
సుస్వరంబున హెచ్చరించెను.

అంతట శ్రీకృష్ణుడు మేను పెంచెను. ఫణిదంశములు
శకలంబు లయ్యెను. నాగముమేనికత్తి నశించెను. భగ
వంతునిమేను సోకినకతన నతడు నిశ్చేష్టుడు కాఁ జొచ్చెను.
బ్రదుకుదునన్న యాశ తొలగిపోవుచుండెను. అంతట

సీ. ఘనయమునానదీకట్టోలఘోషంబు, సరసకృదంగఘోషంబు గాఁగ
సాధుబృందావనచరించరికగానంబు గాయకనుగానంబు గాఁగ
గలహంససారసకమనీయమంజుళ, బింబులు తాళశబ్దములు గాఁగ
దివిరుండి వీక్షించు దివిజగధర్వాది, జనులు సభాసీనజనులు కాఁగ
తే. బద్ధరాగాదిరత్నప్రభాసమాన, మహికకాళిమహాభజామండపమున
నశినకాచనవిఖ్యాత నర్తకుండు, నిత్యవైపురామునఁ బేర్చునృత్యమాడె.

ఆనర్తనమున మఱిత నాభుజగము చేష్టలు మానెను. మృతి
గల్గక తప్పదనిరక్తము గ్రక్కెను. ఆగతి వీక్షించి యాభుజగ
రాజపత్నులు భగవంతునిజేరి నమస్కరించి బహుభంగులఁ
ప్రార్థించుచు

ఉ. ఆకులమయ్యె భోగ మిదె యాదల లన్నియు వ్రస్సెఁ బ్రాణమూర్
రాకల పోకలం బొలిసె రాయిడిపెట్టక మా నిజేకుపై
సికరుదాకటాక్షములు నిల్పగచే తగ నో నకుస్తహి
కై కళరణ్య యో యభయకారణ, యో కమలానునోహరా!

అ. మమ్మఁ బెండ్లిచేయుమాప్రాణవల్లభు, ప్రాణ మిచ్చి కావు భక్తవరద
సీవు చేయు పెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబు, పిన్నరాటిపెండ్లి పెండ్లి గాదు.

అని విన్నవింప భగవంతుడు వారివీచాలాపంబు లాలకించి
కాలీయఘణి ననుగ్రహించి తననృత్యంబుఁ జాలించి యెల్లరు
వినుచుండఁగా ఘణిపతితో

క. గోవర్గము లో నానజులు, త్రావుడు రీనుడుంగ నీరు దగ నిం దుండక
నీవును నీబంధువులును, నీవనితలు సతులు చనుడు నేర దంబుధికిన్.

అని యోజ్ఞాపింప శ్రీహరియానతి శిరసావహించి చన నుంకించి
పాదములకడ నిలువఁగా నతనిభావ మెఱింగి శ్రీకృష్ణవర
మాత్త

అ. గడుదభీతి రమణకర్షిపమొల్ల కి
వడువుఁ బొచ్చి తీవు మన్నదాబ్జ
లాంఛనములు నీశలను నుంటఁ జూచి యా
వక్షిరాజు నిన్నుఁ బట్టఁ డింక.

అని యనుగ్రహించిన నాతండు సమరివారందై యమునానదీ
జలమూర్గంబుననే చని రత్నాకరద్వీపంబునకుం బోయెను. శ్రీ
కృష్ణుఁడు జలము నెడలి రాఁగా నందాదు లానందపరవశులైరి.
భగవంతుఁడు తనమాయచే వారి నాచ్ఛాదించి, వారు భగ
వంతుఁ డని మఱచి కుమారుఁగా భావించి ముద్దాడిరి. పిదప
బృందావనమున నిర్భాధకముగా నందఱు కొలఁదిదినములు గడ
పిరి. బలభద్రుఁడు ప్రలంబాసురుం బొలింజించి తనపరాక్ర
మంబు నెఱపెను. కుకినాడు దావాగ్ని చుట్టుకొనఁగా నందున్న
గోపకు లెల్ల భయభ్రాంతులై శ్రీకృష్ణుం జేరి

కా. నీచుట్టాలకు నాపదల్ గలుగునే నేమెల్ల నీవార మ
స్వాచారంబు తెఱుంగ మీకుఁడవు మాకాభీలదావాగ్ని నేః
డేచంపంబున నింకఁ దా టుదుము మమ్మిక్షించి రక్షింపవ
న్నా చంద్రాభ! విషన్నులకొ శిఖితానచ్చన్నులకొ భిన్నులన్.

అని ప్రార్థింపఁ దనయనూనశక్తి తేటకడ నాదావాగ్నిని మ్రింగి
వారల విగతదుఃఖిస్పృశ్తులనుగా నొనరించెను. ఇట్లు సకలాప

దల శ్రీహరి తొలగింప నందాదు లానందపరవశులై బృందా
వనమున నుండిరి. ఏకార్యము గాని శ్రీకృష్ణు ననుమతిలేక
సాగకుండెను.

నందాదు లింద్రయాగముచేయు బూస హరి నివారించుట

నందాదులు గుమిగూడి యింద్రయాగము చేయుబూసి
శ్రీకృష్ణునిఁడకు వచ్చి తెలిపిరి. శ్రీహరి యింద్రయాగము
వలదని పలుకుచు

క. కర్తమునఁ బుట్టు జుతువు, కర్తమునన పృథ్విబొందుఁ గర్తమునఁ జేయిం
గర్తమె జనులకు చేవక, కర్తమె నుభయభిములకుఁ గారణ మధిపా.

క. కర్తములకుఁ దగుఫలములు, కర్తలకు నిదంగ రాజుగాని సదాని
మృత్యుదగు నీశ్వరుండు, గర్తవిహీనునకు రాజు కాదు మహాత్మా.

అని యాశ్చర్యచింతలుల ధర్మంబు లుపదేశించెను. మఱియుఁ
బర్వతమునకు విప్రప్రవరులకు మఖము చేయుట మంచి బుద్ధి
యనియు హెచ్చరించెను. ఇంద్రయాగమునకుఁగా నేకరించిన
వస్తువులతో నీకార్యంబు చేయుట మంచిది. కాబట్టి

కా. గంధాలంకరణాంబరావళుచేఁ నై చేసి యిష్టాన్నముల్
బంధుశ్రేణియు మీరలుం గుడిచి నా భాషారతిన్ మేమకల్
సాధిల్లన్ గిరిగోద్వితానలనమస్కారంబు గావింపుఁ డో
జం ధర్మం బని తోచెనేని జవకా జన్మంబు ధర్మం బగున్.

అనియు మందలించెను. ఆవచనంబులు మేలుమే లని యంద
ఱంగీకరించిరి. పర్వతమునకు బహువిధపూజ లొనరించి నైవే
ద్యము లర్పించిరి. దాన భగవంతుండు పరితృప్తి నొందెను.
గోవుల నలంకరించిరి. విప్రీలఁ బూజించిరి.

ఆరితి నింద్రుఁ డెఱింగి మహాగ్రహంబున మేఘంబుల
రావించి గంభీరభాషణంబుల

శా. ఉద్యత్సంపదనమ్మి నందతనయోద్యోగంబునకొ నెఱ్ఱులై
మద్యాగంబు విసర్జనీయ మని రీ మర్మ్యుల్ వడికొ మీరు మీ
విద్యుద్వల్లులఁ గప్పి గర్జనములకొ వేధించి నోవుల్ జనుల్
సప్యోమృత్యువుఁ బొంద తాత్ కురియఁడి శౌర్యం బవార్యంబుగన్.

అని యాజ్ఞాపింపఁగా మేఘంబులు భయంకరావంబుఁ
గావించుచుం బోయి యంబరంబు నెల్ల నానరించి పాపాణి
వర్షంబుఁ గురియింప గోపకు లాతురతం బొంది నిలువఁజాలక
పుండరీకాక్షుకడకుం బోయి గోవులపరితాపంబులకు స్వాంతం
బులు పల్లటిల్లఁగా

ఉ. అక్కట వానఁ దోగి ప్రజ మాకులమయ్యెఁ గదయ్యకృష్ణ నీ
వెక్కడనుంటి వింత తడ వేల సహించితి నీవదాబ్జముల్
దిక్కుగ నున్న గోపకులు దీనతనొంద భయాపహరిచై
గ్రహ్మరఁ గాన కి ట్టునికి కారుణికోత్తమ నీకుఁ బాడియె.

— గోవర్ధనాద్రిని గృష్ణుఁ డెత్తుట —

అని విన్నవించఁగా విని శ్రీహరి వారిభయం బుడిసి యొక్క
కరంబున నవలీల నాపర్వతంబు నెత్తి ఛత్రాకారంబుగా వారి
కమర్చి నవ్వుచు దీను లగువారిం గాంచి.

శా. బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది మహాభారంబు నైరింపఁగాఁ
జాలండో యని దీని క్రింద నిలువకొ శంకింపఁగాఁ బోల దీ
తైలాంభోనిధి జంతుసయంత భరాచక్రంబు వైఁబడ్డ నా
కే లట్లాడదు బుధులార నిలుఁడి క్రిందం బ్ర మోదంబునన్.

అని పలికెను. శ్రీహరి పలుకుల నమ్మి యంద తాపవ్యతము క్రిందికిరి బోయిరి. ఏ డహోరాత్రములు వ్యవధియును గేల ధరించెను. గిరిభేది సిగ్గుపడి మేఘంబుల వర్షింప మానుఁ డని పలికెను. వాన తగ్గెను. గోపకు లెల్ల హర్షంబునం బొదలిరి. గోపకులు నందునిం గాంచి కృష్ణునింగూర్చి

సీ. కన్నులు తెఱవని కడుఁ జిన్నిపాపఁడై, దానవి చనుఁబాలు త్రాగి చంకె
మూఁడవసెలవాఁడు ముద్దులబాలుఁడై, శోపించి శకటంబుఁ గూలఁదన్నె
నేఁదాది కుఱ్ఱఁడై యెగసి తృణావర్తు, మెడఁబట్టుకొని హుల్మి మృతునిఁ జేసె
దల్లి వెన్నలకు నై తను తోలఁ గట్టినఁ, గొమరుఁ డై మద్దులఁ గూలసిడ్చెఁ
తే. బసులఁ గ్రేఁపులఁ గాయచు బకునిఁ జీరె
వెలఁగతో వత్స డై తుని వ్రేసి గెడవె
సలలుఁడై ఖరదై తుని సుహరించె
నితఁడు కేవలమనుజుఁడే యెంచిమాడ.

క. ఓనంద గోపవల్లభ, సీనందనుఁ డాచరించు శేర్పరితనముల్
మానవులకు శక్యంబులె, మానవమాత్రుండె నీకుమారుఁడు తండ్రీ.

అని వినుతించిరి. నందుఁ డాత్మను గర్గమహాముని పల్కులం దలంచి వారలకుం దెలుప వారు కృష్ణుఁ డనంతఁ డని పూజించిరి. ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని వినుతించి ప్రార్థించి తదాజ్ఞ శిరసునఁ దాల్చి పోయెను.

❦ శ్రీహరి యుద్యోతగానము ❦

కొంత కాలమునకు సకలజనామోదకరంబగు శరత్కాలము వచ్చెను. చంద్రుఁడు తన యసమానబోధ్యాన్నివితానమునఁ బ్రపంచము నావరించి మహానంద మెట్టివారికైన నిచ్చు

చుండెను. అత్తజీ బుండరీకాతుండు బృందావనంబున నొక చోటఁ గూచుచుండి జగన్మనోహరంబుగా గానము చేసెను. ఆమురళీగానము పాషాణములకేని చపలతఁగూర్చక మూనదన నింక గోలోకముచుండి శ్రీకృష్ణప్రీతికై యవతరించిన గాన ప్రయలగు గోపికలమూట యిక జెప్పునేటికి! ఆగానము విశేషించి యాసుదతులశ్రుతిపుటముల ద్వారా మమలఁ బ్రవేశించెను. ఏసనిచేయుచున్న వారాపనిని వదలి యెచ్చరికిం జెప్పుక యచటికిం బరుగిడిరి. ఔరా! ఏమి యాభగవన్తాయామహిమము!

అ. బాంధవమున నైనఁ బగనైన వగనైనఁ, శ్రీతి నైనఁ బ్రాణభీతి నైన

భక్తి నైనహరికిఁబరతంత్రులైయుండు, జనులు మోక్షమునకుఁజనుదు(రుతుది)

అను సుప్రసిద్ధమే కదా! ఇట్లు తనగానమును విని వచ్చిన యాచేడియలం గాంచి శ్రీహరి యల్లన మధురస్వరం బుల్ల నీల్లఁగా కాంతలారా! మీ రిటువచ్చుట పాడియా

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిగినఁ బ్రాణంబునకుఁ జెడు,దండించు నెఱిగిన ధగణివిభుండు
మామ యెఱిగిన మమజెల్లఁ జెడిపోవుఁ, దలవరి యెఱిగినఁ దగులుచేయుఁ
దలిదండ్రు లెఱిగిన దలలెత్తకుండుదు,రేరా లెఱిగిన నెత్తిపాదుచు
నాత్మజు లెఱిగిన నాదరింపదు చూచి, బంధువు లెఱిగిన బహియొవర్తు

అ. లితరు లెఱిగిరేని యెంతయుఁ జుల్కఁగాఁ

జాతు రిందు నందు నుభయు లేదు

యకము లేదు నిర్భయానందమును లేదు

జారుఁ జేరఁ జనదు చారుముఖకి.

మఱొక్కచక్కనిమాట

క. నడవడి కొఱి గాతున్నను, బడుగైరఁ గురువైయైరఁ బామరుడైనకొ
జనుడైన రోగియైనను, విడుచుట మరియూడ గాదు విభు నంగనకున్.

అనిన విని యూవల్ల వాంగనలు భక్తిపరతంత్రై

మ. ఆకటా! నమ్మితి మేము త్రాకుఁ దన నిన్నర్హులై మాయుఁడవో
నకలవ్యాప్తుల డించి సేవదసరోశాతంబు లర్పింపఁ జొ
క్కక యే తెంచిలి మీకుఁడా ధ్యుఁడవు మోక్షసత్తుల గాఁచి
టకఁ గావం దగుఁ గావచే విమవ మేలే కాంతలకా భ్రాతృబన్.

శ్రీకృష్ణా!

సీ. నీపాదకమలంబు నెమ్మి డగ్గరఁగాని, తరలివోపంగఁ బాదయులు కావు
నీకరాబ్దంబులు నెఱిసంటితివిఁ గాని, తక్కినవనికి హస్తయులు సారవు
నీవాగమృతధార నిండఁ గ్రోలఁగఁగాని, చెవు లన్యభాషలు చేరి నివవు
నీమందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁగాని, చూడవన్యంబులఁ జూడ్కిఁ జవలు
అ. నిన్నకాని వలుక నేరవు మాజిహ్వా. లొట్ట నకుచుఁ బలుక నోడ వీవు
మామనంబు లెట్ల మరసించి దొంగిలి, లేమి చేయువార మింకఁ గృష్ణ.

అని పలుకునంతలో శ్రీహరి వారిం బరీక్షింపఁగోరి యదృశ్యుం
డయ్యెను. అత్తటి నామత్తకాశియులు తత్తటంబున నిందు నందు
వెదకుచు విభ్రాంతలు గావున

సీ. పున్నాగ కానవే పున్నాగవర్తిను, విలకంబ కానవే తిలక నిటలు
ఘనసార కానవే ఘనసారశోభితుఁ, బంధూక కానవే బంధుమిత్రు
మన్నగ కానవే మన్నభాకారుని, పరుళంబ కానవే సంతధరుని
జందన కానవే చందనశీతలుఁ, గుందంబ కానవే కుందరదను

తే. సింద్రభూజను కానవే యింద్రవిభీవుఁ
గువలవృక్షమ కానవే కువలయోశుఁ
ప్రియకపాదప కానవే ప్రియవిహారు
ననుచుఁ గృష్ణుని వెదకి రయ్యట్లముఖులు.

అనుచు వెళుచు శ్రీహరిచరణాంబుజంబు లాభూతలంబున
నంకితంబులై యుండంగాంచి మహాభక్తియుఁ జే ముము తనరారు
చుండగా

- శీ. ఈచరణంబులే యిందునిభానన, సనకాదిమునియోగ సరణి నొప్పు
నీపాదతలములే యెలకాగ శ్రుతిపథా, సీమంకవీధులఁ జెన్నమిగులు
నీపదాబ్జములే యిభకులొత్తచుయాన, పాలేటిరాచూలి పట్టుగొవ్వు
లీమొదరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ, ముక్తికాంతామనోమోహనంబు
- ఉ. లీమొదగులరజమె యింతి! బ్రహ్మేశాది, దివిజవరులు మాళినిశలదాల్చు
రమచుఁ గొంద అబల లబ్ధాశుఁ డేసిన, క్రమముఁ గనియు నతనిఁ గానరైరి.

మరిలి వారెల్ల నిండ్లకుం జనిరి. శ్రీకృష్ణుడు సర్వగతుఁడు
గావున వారిభర్తలఁ దనరూపమునఁ గనంబడఁజేసి వారి సంతా
పముల నివారించెను. జలక్రీడల రాసక్రీడల నిరంతరంబు
వారిభర్తలు శ్రీకృష్ణరూపంబుల వారికిం గనంబడుచుండిరి.
ఇట్లు సర్వాంతర్యామి యగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మలరారు
చుండెను.

శాంతకాలమునకు శ్రీహరి వృషభాసురుం జంపి కేశి
వ్యోమదానవులం బొలియించి బృందావనప్రాంతముల దానవ
సంచారము లేకుండఁజేసి యందలి ప్రజల నెల్ల సంతోషపరవకు
లఁగా నొనరించెను. పిదఘఁ గొన్ని నెల లించు కంతయు భీతి
గాని విచారముగాని లేక నందాదు లానందమునకు నివాస
మగు శ్రీకృష్ణనిచేష్టలం గాంచుచు హాయిగాఁ గాలమును
గడపుచుండిరి. ఒక్కనాఁడు నారదముని శ్రీహరిచింతకు వచ్చి
కంసాదిదానవవధంబు చేయుట ముఖ్యకర్తవ్యం బని నొక్కి
చెప్పిపోయెను. గోపాలబాలునిచిత్తమున నాయూహ కలెను.

వెంటనే కింసుకిమదిని శ్రీహరిని బిలిపించి చంపింపఁ దగు నను
స్వమము పొడసూపెను. అక్రూరుఁడు తనకు మిత్రుఁడౌట
నాతఁని బిలువంబించి మధురానగరంబున కరిగి బలరామకృష్ణులం
దొడుకొని రమ్మని యాజ్ఞాపింప నాతం డామాటలఁ బరమూ
దరంబునఁ దలవై నిడుకొని పయనము సాగించెను.

—॥ అక్రూరుఁడు బృందావనమున కరుదెంచుట ॥—

పయనము చేయుచు మార్గమునఁ దనలో

ఉ. ఎట్టితపంబు చేయఁబడె నెట్టిచరిత్రము లభిమయ్యెనో
యెట్టిధనంబు లర్హులన నీలజెనో తొలిబామునందు నా
యట్టి వివేకహీనునకు నాదిమనీంద్రులు యోగదృష్టులం
బట్టఁగలేని యాశ్వరుని బ్రహ్మచర్యం హరి జూడఁ గల్గెడిన్.

ఉ. మాపటివేళ నేను జని మాధవుపాదసమీపమందు దం
డాపతితుండనైన నతఁ డాశుగకాలభుజంగవేగసం
తాపితభక్తలోకభయదారణమైన కరాబ్జ మాండలం
మోసి హసించి నా కభయముం గృభతోడుత నీయకుండునే.

అని తలంచుచు బృందావనముఁ బ్రవేశించి రథంబు దిగి యందు
మ. కనె నక్రూరుఁడు కద్దనేత్రులను రంగద్వాత్రులకొ భేషదో
హనవాటిగతుల న్నలంకృతుల నుద్యద్భాసులం బీకనీ
లననీనోజ్జ్వలవాసులకొ గునుమమాలాధారులకొ ధీరులకొ
వనితాకాములఁ గృష్ణరాముల జగద్వంద్యక్రమోద్ధాములన్.

కనినంతనే వారిపాదములకు భక్తివినయంబులు పెనఁగొన
ననుస్మరించెను. అంత భక్తవత్సలుండగు శ్రీహరి యక్రూరు
సంగహభాగ—13

నతివాత్సల్యమునఁ గౌఁగిలించుకొనియె. బలభద్రుండు నతనిఁ గౌఁగిలించుకొని కుశలం బడిగెను. అంత రామకృష్ణులు తమ గృహమున తాతనిం గొనిపోయి యాతిథేయసత్కారము లాచరించి మృష్టాన్నమున సంతుష్టుం జేసిరి. అంత నంనుడును యథోచితముగ నాతని నాదరించి ఆర్యా!

క. చెలియలు మొఱియిడ నల్లుర

ఖలుడై పొరిగొనిన యట్టి కంసుడు బ్రదుకం

గలఁడే మనికి దశార్దుల

కిలపై మీసేను మింక నే మని యడుగన్.

అని ప్రశ్నించెను. ఆవల నక్రూరుండు తగినట్లు సంభాషించి తావచ్చిన కార్యం బెఱింగింప శ్రీహరి సమ్మతించెను. ఆవల బ్రయాణ సన్నాహము చేయఁబడియె. అక్రూరునియరదంబుపై రామకృష్ణులు కూరుచుండి మధురానగరంబుఁ గానఁబోయిరి. అంత నక్రూరుండు తన యింటికి వేంచేయుఁ డని ప్రార్థింప శ్రీహరి కంస వధానంతర మరుదెంతు. ఇపుడు పొమ్మని యక్రూరుని పొగనంపి యపరాహ్లాంబున బలభద్ర గోపాలురం గూడి మధురం బ్రవేశించుచుండఁగా గోపాలకృష్ణునిగన్నుల కటవ్రదీటఁ గాంచిన సుందరు లితరకాంతలం బిల్చుచు మహానందంబునఁ జూచుచుఁ దమలోఁ దమరు.

సీ. వీఁ డటే రక్కసి విగతబేవఁగఁ జత్తుబాలు ద్రానిన మేటి బాలకుండు

వీఁడటే నందుని వెలదికి జగమెల్ల మాఖమందుఁ జూపిన ముద్దుకాండు

వీఁడటే మందలొ వెన్నలు దొంగిలి దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీడు

వీఁడటే యలయించి వ్రేతలమానంబు చూఱుకొనిన లోకమందరుండు

లే. వీడు లేకున్నఁ బుర మటవీధులు
 వీనిఁ బొందనిజన్మంబు వికలము
 వీనిఁ జలుకని వచనము విహగరుతము
 వీనిఁ జూడని చూడుకలు వృథలు వృథలు.

అని చెప్పుకొనుచుం దృష్టినొందని నేత్రములం జూచిరి.

ఆతరుణమున నగరద్వారంబునుండి రాగకాపండగు
 నొక్క రజకుఁడు వచ్చుచుండెను. వానిం జూచి శ్రీహరి.

ఉ. విందులమై సరేశ్వరునివీటికి వచ్చితి మేము మాకు మా
 మందలలోనఁ గట్టుకొన మంచిపటంబులు లేవు కీముడిక
 నుందరథాతచేలములు శోభిలుచున్నవి తెమ్ము నిమ్ము మే
 లంబుడు నిమ్ము రాజుడెన నల్లర మోరజకాన్వయాగ్రజ్ఞి.

అన రోషించి వాఁడు తిరస్కరింపఁ గృష్ణుం డతని సంహరించి
 వలసిన వస్త్రంబుల నన్నయుఁ దానుం గట్టుకొని మిగిలినవానిని
 గోపకుల కొసంగి నగరమునఁ బోవుచుండ నొక తంతువాయు
 కులజుఁ డాదేవకీపుత్రరత్నముం గాంచి యతిమృదువస్త్రాభరణ
 ముల నొసంగ నాహరి ధరించి వాని నాదరంబునఁ గాంచి
 యనంతైశ్వర్యంబు ననుగ్రహించి సాయాప్యంబుఁ గటాక్షిం
 చెను. పిదప వా రటనుండి సుదాముఁ డరుమాలాకారు
 నింటికిం బోయిరి. వాఁడు భక్తిఁ బూజించి సుగంధికుసుమదామ
 కంబు లొసంగ వానికొ ధరించిరి. వానిభక్తికి మెచ్చి శ్రీహరి
 వరమేమికోరెద వనఁగా వాఁడు

క. నీపాదకమలసేవయు, నీపాదార్పణలతోడి నెయ్యమును నితాం
 తాపారధూతదయయును, దాపనమందార నాకు దయచేయఁగజే.

అని ప్రార్థింప సంతోషించి బలాయుఃకీర్తినంపద లొసంగి యట నుండి వెలువడి పయనము సాగించుచుండఁ గుబ్జ యను లేమ కనబడెను. కృష్ణుఁ డీలేపన మెవ్వరికిఁ గొనిపోయెడు? నీ వెవ్వ తెవు? మూకిమ్ము. నీవు చక్కనగుచు నివ్వటిలైన వన నాకుబ్జయు

ఉ. చక్కనివాడవౌదు నరసంబుల నొంపకు మెల్లవారికిం

జక్కఁడనంబు లెక్కడివి? చారుశరీర త్రివక్త్ర యండ్రు నే

నిక్కము కంసుదాసిని వినిర్మలలేపననిద్యదాన నక

మిక్కిలి రాజు మెచ్చుఁ దగ మీరు నిలేపనముల్ ధరింపరే.

అని యొసంగిన వాని ధరించి వాని పాదములవైఁ దనపాదము లుంచి కృష్ణుఁడు దానిం బట్టి చక్కఁగ నెత్తిన మువ్వంకలు మాని యాలేమ చక్కనై మన్మథుభాణము క్రియనలరి మహాత్మా! నాయుంటికి విచ్చేయు మని ప్రార్థింప వచ్చిన కార్యముం దీర్చి యవ్వల నరుదెంతు నని మాట యిచ్చి విపణిమార్గంబునఁ బోవుచుఁ బౌరు లొసంగు కానుకల సంగీకరించుచు ధను శ్శాలకుం బోయి యందొకధనుస్సును గని సంధింపఁబూన నది శబ్దించుచు శకలంబు లయ్యెను. అంత సూర్యుఁ డస్తమించెను. నందాదు లొకచోట విడిసి యారాత్రి గడపిరి.

మఱునాఁడు కాల్యములు తీర్చి నందాదులు తాము తెచ్చిన కానుకలను గంసున కర్పించి తదనుమతులై యథార్హ పీతముల నుపవిష్టలైరి. రామకృష్ణు లలంకృతులై మల్లదుందుభి నిస్వనంబు విని రంగద్వారముకడకుం జని కునలయాపీడమను మదగజంబును గాంచిరి. అది కంసునిచే శ్రీకృష్ణుం జంపఁ బెంపఁ బడినది. దానిని గుంజరపాలకుఁడు రామకృష్ణులమీఁదికిం

చోలుచుండెను. కృష్ణుండు వానియుద్యమం బెఱింగి పరాక్రమంబున నొక్కనిమేషమున దానిం బొలియఁజేసి రంగస్థలమును బ్రవేశింప వారి నిరువురం గాంచి కంసుఁ డులికిపడి యెను. కువలయావీడవధవార్త ముందే యాతనిచెవులఁ జొరఁబడియే యుండెను.

పుణ్యమూర్తులగు రామకృష్ణులు సభలోనికి వచ్చుచుండఁగాఁ బౌరు లానందపరవశులై వారలం గాంచి హర్షించి వినుతించిరి. వారు సభలోఁ బ్రవేశింపఁగనే వారితోఁ బోరాడఁ జూచారముష్టికు లనుమల్లు లిర్వురు నిలువఁబడియుండిరి. అందుఁ జూచారుండు సోదరులం గాంచి గంభీరవంబున

మ. వనమార్దంబున గోపబాలకులతో వత్సంబులన్ మేపుచున్
బెరంగన్ మిక్కిలి నేర్పిరా రనుచు నీ పృథ్వీజనుల్ చెప్పి మా
మనుజేంద్రం డిటు మమ్ముః జేరఁ బనిచెన్ మల్లాహవక్రీడకున్
జనదే కొంత పరాక్రమింప మనకున్ సభ్యుల్ విలాకింపఁగన్.

ఇం కొక్కమాట

మ. జవనత్వంబులు మేలె సాము గలదే సత్రాణమే మేళ భూ
ప్రవరుం బో నన మిచ్చునంగవలె నే పాళీ లభీష్టంబులే
పనివో కాక కృతాంతదండకమవో ఘోరాశు నేర్పానివా
నవనీతంబుల ముద్ద గాదు మెనఁగన్ సాముష్టి సోపార్థకా.

ఇట్లు పలికిన వానిగర్వోక్తులన్ విని శ్రీహరి తనలో నవ్వు
కొనుచు

ఉ. సాములు లేవు పిన్నలము నత్వము గ ల్గిన రాదు మల్లనం
గ్రామవిశారదుల్ కులిశకర్మకదేహులు మీరు మిశడన్

ఏము చరించు బెట్టు ధరణీశునివేడ్కలు చేయువారము
గాము వినోదముతో నలువఁ గా దనవచ్చునె యొక్కమాటికిన్.

అని పలుకఁగా విని చాణూరుం డాగ్రహించి గర్వము తన్ను
ముంపఁగా.

క. ప్రల్లద మేటికి గోపక, బల్లిదుండను లోకమందుఁ బ్రభ్రాతుండ నా
చల్లడముక్రిందఁ దూఱని, వల్లురు లే రెందు ధరణీమండలమండన్.

ఇంతియ గాదు.

సీ. చలమున ననుదాసి జలరాశిఁ జొరరాదు సిగిడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభిని క్రిందినిఁ బోరాదు మనుజసింహుండ నని మలయరాదు
చేరినఁ బడవైతుఁ జేయి చాఁవఁగరాదు బెరసి నాముందటఁ బెరుగరాదు
భూనాథహింసకుఁ బోరాదు నను మీటి శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

ఆ. ప్రబలమూర్తి ననుచు భాసిల్లఁగా రాదు, ధరఁ బ్రబుద్ధుండ నని తలఁపరాదు
కల్కికనము చూపి గర్వింపఁగా రాదు, తరముగాదు కృష్ణ తలఁగు తలఁగు.

అదిగాక నీవు శ్రీహరి నని భావించువేమో!

సీ. మహిమతో నుండంగ మధురాపురము గాని

బాలుపార వై కుంతపురము గాదు

గర్వంబుతో నుండఁ గంఠునిసభ గాని

సంసారహితుల సభయుఁ గాదు

ప్రకటించి వినఁగ నా బాహునాదము గాని

నారదువీణాస్వనంబు గాదు

చదురు లాడఁగ మల్లజనవిగ్రహము గాని

రమతోడి ప్రణయవిగ్రహము గాదు

తే. వెలసి లిరుగంగ వేదాంతవీధి గాదు

మొఱిగి లో మునిమనముల మూల గాదు

సాగి నడువంగ భక్తులజాడ గాదు

శౌరి నామ్రాల నీ కెందుఁ జనియె తింక.

అని భయంకరసింహనాదంబు చెలంగఁ బలికిన విని శ్రీహరి
నవ్వుచు నీతో నేఁ బోరాడెద. బలరాముఁడు ముష్టికునితోఁ
బోరాడెడు నని పలికి వానిని మార్కొనియె. ఇట్లు తలఁచుడి
సభ్యు లచ్చెరు వందఁ బోరాడి ముహూర్తమాత్రమున హరి
చాణూరునిని, బలరాముఁడు ముష్టికునిం బొలియించిరి.

❀ కంసవధము ❀

ఆకృత్యముం గాంచి కంసుఁడు మంత్రులం జూచి యా
గ్రహంబున

ఉ. వల్లవబాబురక్ నగరివాటికిఁ వెడలంగఁ ద్రొబ్బుడీ

గొల్లల ముట్టికోత్ కొనుడు పూరుని నందునిఁ గట్టు దుర్వికిం

దెల్లముగాఁగ నేడు వసుదేవునిఁ జంపుడు తండ్రిగాఁడు వీఁ

దెల్లవిధంబులం బరుల కిప్పుడు కావకు దుగ్ర సేనునిన్.

అని యింక నేమో కాలులాడుచున్న కంసుని తులువపలుకుల
కాగ్రహించి

కా. జంఘాలత్వముతో నగోపరిచరత్సారంగహింసేచ్ఛు

ల్లంఘింపకో గమకించు సింహమక్రియన్ లక్షించి పౌరప్రజా

సంఘాతంబులు తల్లడిల్ల హరి కంసప్రాణిహింసార్థియై

లంఘించెన్ దమకంఠమీడికి రణోల్లాసంబు భాసిల్లఁగన్.

అట్లు లంఘించి యెల్లరు నిశ్చేష్టులై కనుంగొనుచుండఁగా

కా. పక్షిం ద్రుం దురగంబుఁ బట్టు విధమొప్పుం గేకబంధంబు లో

కక్షిభంబుగఁ బట్టి మాళిమణి లాకల్పాంతవేదావత

న్నక్షత్రంబులభంగి రాల రణసంరంభంబు డిందించి రు

గక్షోణిం బడఁ ద్రొబ్బె గృష్ణుడు వెనఁ గంఠున్ నృపాత్తమనిన్.

క్రిందఁబడి పంచత్వంబునొందినకంసుని శ్రీకృష్ణుఁ డీడ్చెను. కంసునితేజస్సు శ్రీహరితోఁ బ్రవేశించెను. కంసుసోదరుల వ్యగ్రోధగహ్వాలనువారల బలరాముఁడు వధించెను. ఆసమయమున

క. చేతులఁ దాళము లొత్తుచు, జేతో మోదంబుతోడ సిగముడి వీడం

బాకరలాడుచు మింటను, శీతము నారదుఁడు పాడె గృష్ణ యనుచున్.

ఆవల శ్రీహరి వసుదేవుని జేఱునుండి విముక్తుని గావించి యుగ సేనునకుఁ బట్టంబుఁ గట్టి చెఱసాలనున్న రాజుల విడిపించి నోపి కలకడ కుద్ధపునిం బంచి తమకుశలవార్తాశ్రవణమున వారిపరి తాపంబులు మాన్చి యక్రూరునింటికిం జని యందు మృషాన్నంబుల భుజించెను. సంతృప్తి నొందిన శ్రీహరింగాంచి యక్రూరుఁడు భక్తిభరంబునఁ జేతులు ముకుళించి

కా. విభ్రాంతిశయ ప్రభావముననో యాజన్మమం దిక్కడన్

నీపాదంబులు కంటి నిష్పాటిగిరిన్ నీవుం గృపాగుండన్

నాపై నర్చి లిఁజేసి మాన్వగదవే నానాథసాగరకాం

తావుత్రాదులతోడిబంధనము భక్తవ్రాతచింతామణి.

అని వినుతించిన శ్రీహరి యతనిం గటాక్షవీక్షణంబుల వీక్షించెను. అంతటఁ గొంతకాల మందే యుండుబుద్ధిపాడమ శ్రీకృష్ణుఁడు నందాదులతో నివసించెను. మధురానగరమున నందాదులు గోపాలబాలుఁడు నివసించియున్న వారనువార్త విల్లు యొడల వ్యాపించెను. జరాసంధునికొలుపుకూటమునఁ గుంస పత్నులనుండి యావార్త వినఁబడఁగా వాఁడు మండిపడి

జరాసంధుఁడు మధురాపురిని ముట్టడించుట

కా. విమీ కృష్ణుఁడు కంచునికొ రణములో హింసించెనో చెల్ల నా
సామర్థ్యముఁ దలంపఁ డించుకయు మచ్చుండప్రతాపనలో
ద్వామార్పుల్ వడి నేడు గాల్పు యదుసంతానాటవీవాటికొ
భూమిం గ్రుంగిన వింగిఁ బ్రాణిన మహాంభోరాశిలోఁ జొచ్చినన్.

పుత్రికలారా! యాదవు లింక భూలోకమున నుండఁ
జాలరు పొందు, అని వారి నంతఃపురమున కనిచి చతురంగ
బలము లరంభాశ్మాకములుగాఁ దనవెంట రాఁగాఁ జని మధురా
నగరమును ముట్టడించెను. ఆవార్త నాలించి శ్రీహరి తనలో

కా. విదు న్నాలుగు నాణు రెండు నిరుమ్మాఁ డక్షోహిణుల్ చట్టి నం
ధావి చెం బుర మెల్ల మాగధునెడకొ సామంబు దానంబునం
భేదంబుం బనిలేదు దండవిధి శోభిల్లుం బ్రయోగించి యీ
భూదేవివర (వృథు) భారమెల్ల నుడువం బోలుకొ జయోద్ధాసివై.

ఇంతయు శాత్రు,

క. ఏ పనితెలుచు టెల్లను, మానుగఁ జతురంతధరణిమండలధరముకొ
మానుపుణింపం గాదే, పూనెద నిది మొనలు దగిలి భూభరముడుపన్.

అని తలించి యాసమయమున నంబుమునుండి సవరికరములుగా
వచ్చిన రథంబులను రెంటినిం గాంచి దైవయోగంబునఁ దనుం
జేరవచ్చిన బలరామునిం జూచి

కా. కంటే రామ? రథంబు లాయుధములొ గాధప్రకాశంబులై
మెంటొక వచ్చెను వీనిఁ గైకొని నురల్ మెచ్చకొ నృపశ్రేణులకొ
బుట్టింపం బనిలేదు చుప్తుము ధరాభారంబు వారింపు మీ
మెంటొక నియవతారముకొ సఫలమా వేవేగ లె మ్మాడికిన్.

అని పలికి యన్నయుఁ దానును గవచాదిపరికరధరులై రణంబు నకు వెడలిరి. శ్రీహరి రణాంగణమును జేరి పాంచజన్యమును బూరింప మాగధుండు చేరవచ్చి శ్రీహరిం గని యనాదరంబున

సీ. అదలించి రొప్పుంగ నాలమందలు గావు, గంధగజేంద్ర సంఘములుగాని
పరికించి వినఁగ సంభారవంబులు గావు, వాజేంద్ర హేమారవములు గాని
పదహారిఁ గూల్పంగఁ బ్రాతబండ్లి కావు, నగనమానస్యందనములు కాని.
ప్రియము లాడంగ నాభీరలోకముగాదు, కాలాభవై రివర్ధంబు గాని

తే. యార్ప వనవహ్నిగాదు బాణాగ్నిగాని
మరియ బృందావనము గాదు మొనలు గాని
యమునఁ గాదు నటింప ఘోరాజి గాని
పోరు నీకేల గోపాల బొమ్మ బొమ్మ.

ఇంకొక్కమాట విను.

మ. తరుణిం జంపుటయో బకుం గెడపుటో ధాత్రీ జముల్ కూల్పుటో
ఖరముం ద్రుంచుటయో ఫణిం బఱపుటో గాలిక్ నిబంధించుటో
గిరి హస్తరిమనఁ దాల్పుటో లయనుహస్సి స్ఫాగరదుర్వారము
ర్భరబాణాహరి నెట్లు నిల్చెదవు సప్రాణుండవై గోపకా.

ఇంతలోఁ దృప్తి నీకుఁ గాదేని

సీ. గోపికావల్లభిఁ ఘోషణంబులుకావు సింహనీరవములు చెవుడుపఱచు
వల్లభీకరము క్తవారిధారలుగావు శరవృష్టిధారలు చక్కునేయు
ఘోషాంగనాపాంగకుటిలాహతులుగావు నిశితాసినిహతులు నిగ్రహించ
నాభీరకామినిహస్తాజ్ఞములు గావు ముష్టిఘాతంబులు మురువు డించు

అ. వల్ల వ్రేవల్లె గాదు ఘోరావనీశ, మకరసంఘాతసంఘోర్ధమగధగాజ
వాహినీసాగరం దిసి వనజనేత్ర, నెఱసి నిను దివికై వడి నేడు ముంచ

అని పలుక శ్రీహరియు వానిం దూలనాడెను. పోరు ఘోరం బుగా సాగెను. బలరాముండు జరాసంధుం బట్టుకొని ముష్టి ఘాతంబులఁ గంతగత ప్రాణుంజేసి చంప యత్నింప శ్రీహరి వల దని వారించి మంచిమాటలాడి వాని సాగనంపెను. వాండు సిగ్గు పడి యింటికిం బోయి మరలఁ జతురంగంబులం గూర్చుకొని వచ్చి యోడిపోయె. ఇట్లు పదునేడుపర్యాయము లోడి పదు నెనిమిదితడవలు యుద్ధమునకు రా నుద్వోగించుచుండెను.

అంతలో నారదముని కాలయవనుకడకుం బోయి “పరా క్రమనిధి! లోకమునఁ గల రాజుల నోడించితి నని డంబములు పలుకుచుందువుగదా. యాదవులలో నొకవీరుండు ప్రతాపమున నా కెదురు లే దని విజ్ఞప్తిఁగొనుండ భీతిల్లితివో! ఏమో కాని నీ వేల యుద్ధమునకుం బోవకున్నవాడ” వని హెచ్చరించెను. వాండు సభలోనుండి వినుటచే మఱింత మండిపడి నారదముని! ఆయాదవవీరునిమహత్త్వ మించుక వినిపింపునూ యని ప్రశ్నింప నాముని

సీ. నీలజీమాతనన్నిభశరీరమువాడు తామరసాభనేత్రములవాడు

పూర్ణేందుబింబంబుఁ బోలెడిమోమువాఁడున్నతదీర్ఘబాహువులవాడు

శ్రీవత్సలాంభనాంబితమహోరము వాడు కొద్దుభ్రమణిపదకంబువాడు

శ్రీకరపీతకాశేయచేలమువాడు మకరకుండలదీప్తి మలయువాడు [దు.

తే. రాజ! యింతింతవాఁడన రానివాడు, మెఱసి దిక్కుల నెల్ల మెఱయువాఁ

తెలిసి యేవేళలంజైన దిరుగువాడు, పట్ట నేర్పనఁ గాని లోపడనివాడు.

అని పెక్కుభంగుల నుగ్గడించిన లెక్కింపక యారక్కసుండు మూండుకోట్లయవనబలంబుల నెల్ల గూర్చుకొని మధురానగర మును ముట్టడించెను.

శ్రీహరి తదాగమనంబు నొంచి మధుగాపురము నిరంతర శత్రుబాధ్య మని తలంచి సముద్రమధ్యభాగంబున నొక్క నగరంబు నిర్మింప విశ్వకర్త కాజ్ఞాపించి ద్వారవతి యనుపేరు దానికి నిడి తనయోగప్రభావంబున మధురానగరవాసుల నందుఁ జేర్చి కృష్ణుం డొక్కరుండ నిరాయుధుండై మధురానగరము వెలువడి కాలయవనున కెదురుగాఁ బోయెను. వాఁ డాతనిం గాంచి యచ్చెరువంది తనయశ్వంబును బురికొలిపి కృష్ణునిపైఁ గవియె, బరుగిడువారిం బొంచి వాఁడు నవ్వుచు

మ. బలిమిక్ మాధవ! నేఁడు నిన్న భువనప్రభ్రాతీగాఁ బట్టుదుక్
జలముక్ పొచ్చిన భూమిక్రిందఁ జనన్ కైలంబుపై సెక్కినక్
బలిపండక్ విలసించినక్ వికృతరూపంబుం బ్రవేశించినక్
జుధిక్ దాఁటిన నగ్రజన్మహలికాశ్వాటాకృతుక్ తాల్చినన్.

అని పలుకుచుం బాటినఁ బట్టుపడిన ట్లుండి పట్టుపడక వానిం దీసికొనిపోయి పోయి యొక గుహంతరాళంబు సొచ్చి యదృశ్యుం డయ్యెను. అందు ముచుకుందుఁ డనుయోగి నిద్రించుచుండెను. ఎవ్వఁ డాతనినిద్రకు భంగముచేయునో వాఁడు నశించును. ఆవిషయ మాహరి యెఱింగియే యదృశ్యుం డయ్యెను. కాలయవనుఁ డాతని హరింగాఁ దంచి యార్పుచుఁ గాలఁ దన్నెను.

ఉ. తన్నిన లేచి నీర్తి కనుఁదమ్ములు మెల్లన విచ్చి లోపలక్
నన్నుఁ గిన్న వర్ధిల దిశల్ గని దృష్టినిమిద్ధవిగ్రహో
త్పన్నమహాగ్నికీలముల భస్మము చేసె నతండు సాయక
చ్చిన్నవిరోధికంతవను శ్రీభవన్ యవనన్ లఘుక్రియన్.

అంతలో శ్రీహరి యాముచుకుందు నెదుట నిల్చెను. అప్పుడాయోగి

సీ. వనరుహలీచను వై జయంతీదాను శోభితు రాకేందునుదరాన్యు
మకరపండులకాంతి మహితగండస్థలుఁ గొస్తుభాలంకృతు ఘనశరీరు
స్త్రీవత్సలాంభానాంబితవత్స మృగరాజ మధ్యుఁ జతుర్భాహు మందహాసుఁ
గాంచనసన్నిభకాశేయనాను గాం భీర్యసౌందర్యశోభితుఁ బ్రసన్ను
ఆ. నమ్మహాత్ముఁ జూచి యాశ్చర్యముచుబొంది, తన్ననోజ్జదిప్తి దనఁజూడ
నలవిగాక చకితుఁ డై యెట్టకేలఁకుఁ, బలికెఁ బ్రీతి నవనిపాలకుండు.

మహాత్మా! పరమేశ్వరా!

ఈ. పూని యనేకజన్మములఁ బొంది తుదిం దనపుణ్యకర్తనం
తానముపేర్చి గర్త వసుదాస్థలిఁ బుట్టి ప్రపూర్ణదేహుఁడై
మానవుఁడై గృహేన్యః బడు ముదుఁ దజాబు తృణాభివాషియై
కానకపోయి నూతనమైనవడి నీపదధర్తహీనుఁ డై.

అని యనేకవిధంబుల వినుతించిన సంతసించి యతని కనేక
వరంబు లొసంగి యంతర్ధానంబు నంది ద్వారవతిం జేరెను. అని
పలికినఁ బరిక్షింపఁజేయుదు యోగింద్రుం గనుంగొనిమహాత్మా!
భగవంతునకు మక్తిజీదేవి పత్నియయ్యె నని వింటిని. ఆమె
లక్ష్మీదేవి యనియు నెఱింగితి. ఆగాథం దెలుపవే యని ప్రార్థిం
చెను. శుకయోగి సంతసంబున రాజేంద్రా! చక్కనిప్రశ్న మొన
రించితివి. విను మావివాహకథ వినిపించెద.

— రుక్మిణీకల్యాణము —

విద్యుద్దేవమునఁ గుండిననగరము గలదు. భీష్మకుండును
రాజు తత్పురమును బాలించుచుండెను. అతని కేపురు కొడు.

కులు, ఒక్కపుత్రి కయుఁ గలదు. ఆమెయొ కడగొట్టు చెల్లెలు.
ఆమెవేరు రుక్మిణి. ఆకన్నయ దినదినప్రవర్ధమానయై బాలేందు
రేఖవలె నుండెను. కొంత కాలమునకు

సీ. దేవకీసుతుకోర్కీ తీరగలు వీడంగ

బెలఁదికి మైఁదీరగ వీడఁదొడఁగ

గమలనాభునిచిత్తకమలంబు వికసించఁ

గాంచి నింకి ముఖకమల మొప్పె

మధువిరోధికి లోన మదనాన్ని పొడచూపఁ

బొలఁదికిఁ జనుదోయి పొడవు చూపె

కౌరికి ధైర్యంబు సన్నమై దయ్యంగ

జలజాక్షిమధ్యంబు సన్నమయ్యె

అ. హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశ

బంధ మధిక మగుచు బొల కమరె:

బద్ధ నయనవలసఁ బ్రమదంబు నిండార

బెలఁతయావనంబు నిండియుండె.

ఈమె యన్నలు రుక్మి రుక్మిరథ రుక్మబాహు రుక్మకేశ
రుక్మనేత్రు లనువారు. ఆరుక్మిణి తండ్రిగృహమునకు వచ్చు
నతిథిజనులవలన శ్రీకృష్ణుని రూపగుణశౌర్యాదుల విని యా
హరిని బెండ్లియాడ మదిఁగోరెను. బంధువు లామెభావ మెఱింగి
సంతోషించిరి. ఆన్న యగు రుక్మీమాత్రము శిశుపాలున కొసంగ
నిశ్చయించి వార్త నంపెను. తెలిదండ్రు లాతని నేమనఁ జాలక
యూరకుండిరి. కొలఁదికాలమునకు వివాహము సాగు నను
వార్త రుక్మిణిచెవుల సోఁకెను. ఆమెపరితాపమునొంది యొక్క
బ్రాహ్మజప్రవరుని విశ్వాసపాత్రునిం బిలిచి శ్రీహరికి నాయ

భీష్మము నెఱిగించి రమ్మని యటః జెప్పదగుమాటలు చెప్పి పంపెను. ఆభూసురుడు ద్వారవతికిం బోయి శ్రీహరిని దర్శించి సత్కాము లొంది కుశలప్రశ్నాంతరము దుక్కిణీదేవివచన ములుగా

సీ. ఏనీచణములు కట్టేచ్చి యందులు హాక దేహతాపములు తీతిరోవు
నే నీకు కాకార మీక్షింపఁ గన్నుల కభిలాషలాభము లమరుచుండు
నే నీచణనేన లేప్రాద్దు చేసిన భువనోన్నతకృపఁ బొందఁ గలుగు
నే నీసర్వాను మేప్రాద్దు భక్తితోఁ దడవిన బంధసాతకులు పాయు
లే. నట్టి నీకుండు నాచిత్త మనవరతము, నచ్చియున్నది నీయార నాన లేదు
కరుణఁ జూడుము కంసారి ఖలవిదారి, శ్రీయుతాకార మానినీ చిత్తచోర.

శ్రీకృష్ణ! దీవబంధూ!

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి యో పురుషసింహు మసింహుపాలిసౌమ్న గో
మాయువు గోరుచందమున మత్తుండు చైద్యుడు నీవదాంబుజ
ధ్యాయని యైన నన్న వడిఁ దాఁ గొనిపోయెద నంచు నున్నవాఁ
దాయధనాధముఁ డెఱుంగఁ దద్భుకమైన భవత్ప్రతాపమున్.

ప్రాణేశ! వేసరక నాయీదీనాలాపమును మఱొక్కదాని నాలకింపుము.

ఉ. అంకిలి చెప్పలేదు చతురంగబలంబుతోడ నెల్లి యో
మకజనాభ నీవు శిశుపాల జరానుతులక్ జయించి నా
మకకు వచ్చి రాక్షసవివాహమునకొ భవదీయశౌర్యమే
యంకువ చేసి కృష్ణ పురుషోత్తమ! చేకొనిసౌమ్న వచ్చెదన్.

శ్రీహరి! యిట్లు దుక్కిణీనన్యకామణి మనవి చేయఁబంపెను. నా
యందుఁ గల ప్రీతిని దీనురాలగు తత్కన్యకామణియందలి

వ్రేమను దయచేసి శిశుపాలాదుల నోడించి యామెతోరకను
ఫలింపఁజేయుము. మహాత్మా! ఆమె చెప్పినమాటలలో నొక్క
వాక్యమును మఱియు విన్నవించు. అవధరింపుఁడు.

సీ. ప్రాణేశ! నీమంజుభాషలు వినలేని
కర్ణరంధ్రములకలిమి యేల
పురుషరత్నమ! నీవు భోగింపఁగాలేని
తనులకవలసిసౌందర్య మేల
భువనమోహన నిన్నుఁ బొడఁగానఁగాలేని
చతురింద్రియములనత్వ మేల
దయక నీయధరామృతం బానఁగా లేని
జిహ్వకు ఫలరససిద్ధియేల

ఆ. నీరజాతనయన నీవనమాలికా, గంధ మబ్బ లేని పూజ మేల
ధన్యచరిత నీకు దాన్యంబు చేయని, జన్మ మేల యెన్ని జన్మములకు.

శ్రీహరి! ఆదినారాయణా! ఇట్లు మొట్టవెట్లు రుక్మిణీయాలా
శంబులదెస నాలంబు చేయక యనుగ్రహింపుఁ డని తెలిపి
యామె యసమానరూపసద్గుణాదుల వర్ణించి గోపాలబాలుని
యాదృతి నెఱింగి వచ్చి వివాహము చేసికొందునన్న సత్యవాక్య
మును గైకొని బహువిధసమ్మానముల నంది రుక్మిణి కవ్వార్త
నెఱింగింపం బోయెను.

అచ్చట వివాహప్రయత్నము చేయఁబడియె. శిశుపాలా
దులు చతురంగబలములు సముద్రములభంగి ఘూర్ణిల్ల వచ్చి
కుండినపురమును జేరిరి. శిశుపాలుని ప్రతిపక్షుల నడంచుపాఁటె
జరాసంధప్రభృతులు వెక్కునేనలతో వచ్చి పురము నిండిం
చిరి. శ్రీహరియు నావిప్రీనిం బంపి దారుకసన్నధరధవర్యము

నధిష్ఠించి కుండినమునకుం బయనమయ్యెను. బలరామాదులు
యాదవవాహినీసాగరపరివృతులై శ్రీహరికి సాయ మొనరింపఁ
గూడఁ బోయిరి.

అంతలో రుక్మిణి శిశుపాలురాక నెఱింగి వివాహశుభ
దిన మరుదేర భీతిల్లి వివాహము తప్పక సాగఁగల దను వ్యధను
మది గుండఁగాఁ దనలో,

మ. ఘనుఁ డాభూసురుఁ డేగనో నడుమ మార్ద్రాంతుఁడై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో కలఁపడో యార్యామహాదీవియౌ
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుంగదో నాభాగ్య మెట్లున్నదో.

అని పలుభంగులఁ బరితపించుచుండుసంతలో, ఆ బ్రాహ్మణుండు
వచ్చి రుక్మిణిదేవి దుఃఖంబు పోవునట్లుగా శ్రీకృష్ణుని రాకం
దెల్పెను. ఆమె నిర్భరానందమున దేహము తెలియక యింపు
కనే పుండి యానందాశ్రువులు ధారలై ప్రవహించుచుండఁగా

మ. జలజాలేక్షణఁ దోడితెచ్చితిని నా సందేశముం జెప్పి నకొ
నిలువం బెఱ్ఱితి నీకృపకొ బ్రదికిరికొ నీయంకపుణ్యాత్మకుల
కలరే దీనికి నీకుఁ బ్రస్మృత్యుతిఁ గావింపఁగా నేర నం
జలి గావించెద భూసురాస్వయమణీ సద్బంధుచితావణి.

ఇట్లు లాకన్యకామణి నమస్కరింప నాభూసురుండు పరమా
నంద మందెను. అంతలో శ్రీహరిప్రభృతులు నగరముఁజొచ్చిరి.
రుక్మిణి యలంకృతయై కులమర్యాద ననుసరించి పార్వతీ
దర్శనమునకు ముత్తైదువులు కూడఁ గా నరిగి దేవాలయముఁ
సంగ్రహభాగ—14

జొచ్చి సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లి భక్తివినయగుతోషము
లతో హస్తముల ముకుళించి నిలువంబడి నిశ్చలచిత్తముతో

ఉ. నమ్మితి నామనంబున సనాతనులైన యుమామహేశులకై
మిమ్ముఁ బురాణదంపతుల మేలు భజింతుఁ గదమ్మ మేటి పె
ద్దమ్మ దయాంబురాశిప గదమ్మ పారిం జలి చేయు మమ్మ నికై
నమ్మినవారి కెన్నటికి నాశము లేదు గదమ్మ యీశ్వరీ.

అని మ్రొక్కి తత్పదాంబుజముల స్పృశించి మరలెను. త్రోవనే
శ్రీహరి యామెరాకక్షై వేచియుండెను. రుక్మిణి మార్గమున
నున్న రాజులం గొంచుచు విఫలమనోరథ యగుచుఁ గొంత
దూరము మార్గముఁ గడచి వచ్చి యొక్కచోఁ దనకోరికలు
ఫలంప,

మ. కనియొక రుక్మిణి చంద్రమండలముఖుకై గంతిరవేంద్రావల
గ్నునవాంభోజదళాక్షుఁ జారుతరవక్షుకై మేఘనంకాశదే
హు నగారాలిగజేంద్రహస్తనిభబాహుం జక్రిఁ బీఠాంబరుకై
ఘనభూషాన్నితుఁ గంఠుకంఠు విజయోత్కంఠుకై జగన్తోహనున్.

కని పరమానందంబుఁ బొందుచుండునంతలో శ్రీహరి యామెను
తనరథంబుపై నిడుకొని ద్వారకానగరమార్గంబుఁ బట్టి చను
చుండ రాజు లోర్వజాలక యొండొరులం బురికొల్పుకొనుచు
మార్కొనిరి. బలరామాదులు కొందఱును శ్రీహరి కొందఱును
జక్కుపఱచిరి. శిశుపాలుండు చేయునది లేక యూరకుండ రాజు
లాశ్వాసించిరి. అందఱు వెనుకకు మరలిరి. రుక్మి యాగ్ర
హించి శ్రీకృష్ణుని మార్కొని పరాభవంబు నొందెను. రుక్మిణి
దేవి ప్రార్థింప నాతనిం జంపక శ్రీహరి విడిచిపెట్టెను. ద్వార

కౌసగరంబున గోపాలబాలుడు బంధుజనులు హర్షింప సాధు
రాజలోకంబు కీర్తింప మహాముచు లాశీర్వదింప దివిజులు
వినుతింప మహావైభవంబున

మ. ధ్రువకీర్తిక్ హరి పెండ్లియాడె నిజచేతోహరిణిక్ మానవై
భవగాంభీర్యవిహరిణిక్ నిఖిలసంపత్కారిణిక్ సాధుబాం
ధవసత్కారిణి బుణ్యచారిణి మహాదారిద్ర్యసంహరిణిక్
సువిభూషాంబరధారిణిక్ గుణవతీమాడామణిక్ రుక్మిణిక్.

ఆవివాహమునకు దుష్టరాజులు తప్పు దక్కినభూపాలురు వచ్చి
సత్కృతులై తమతమనెలవుల కరిగిరి. చారదాదిముచు లాది
లిక్ష్మీ దేవ్యంశసంభూతురాలు రుక్మిణి రుక్మిణి యని పొగడిరి.
చివరియానందమునకుచు మేరలే కుండెను.

ఇది దశమస్కంధమునఁ బూర్వభాగము.

దశమస్కంధము

— ఉత్తరభాగము —

శ్రీకృష్ణునకు రుక్మిణి, జాంబవతి, సత్యభామ, కాళింజి, మిత్రవింద, నాగ్నజితి, భద్ర, లతానా యనునామంబులఁ బరఁగు వెనమండ్రుగురు నారీరత్నములు భార్యలైరి. శ్రీహరివారందఱుఁ గూడి ద్వారకానగరంబున వసించి దీనులఁ గాపాడుచుండెను. అని శుకయోగి తెలుప గా జిల్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! సత్యభామ హరింగూడి నరకాసురునితో యుద్ధముచేసె నని వింటిని. దానిని వినఁగోరెద నన యోగి యిట్లు పలికెను. ౩ జా! వినుము. ఇంద్రుఁడు నరకాసురుని శాఘఁడఁజాలక శ్రీహరితో విన్నవించెను. హరియు వానింజంప నాగ్నాన మొసంగెను. లోక కంటకుని వాని వధింపఁగా సమకట్టి కృష్ణుఁడు గగుడవాహ నారూఢుండై చనుసమయంబున సత్యభామ ప్రాణశాఘం జేరి నీవెంట నన్నుం దోడ్కొనిపొమ్మా యని ప్రార్థించుచు నీయుద్ధ ప్రావీణ్యమును గన్నులారఁ గాంచి తక్కుంగల దేవీసమూహ మునకుం దెల్పుదు ననియుఁ దెల్పెను. ఆమాట లాలకించి దరహాసితాననుండై ప్రాణవల్లభం గాంచి

శీ. సమదపుష్పంధయర్పూకారములు గావు, భీషణకుంభింద్ర బృంహీకములు వాయునిర్దళకద్రవనరేణువులు గావు, శురగరింఖాముఖోద్ధాకరశములు లాకీర్ణ జలతరంగాసారములు గావు, శత్రుధనుర్దుక్త సాయకములు కలహంససారసకాసారములు గావు, దనుజేంద్రనైస్యకదంబకములు.

తే. కమలకష్టోరకుచుమగంఘములు గావు, చటులరిపుహులఖడ్గాదిసాధనములు
 రస్య సీవేడ రణరంగగమన మేడ, వత్తు వేగము నిలుపుము వలదు వలదు.
 అని యొంతచెప్పినను వినక మఱిమఱి ప్రార్థింప నెట్టుకేల కంగీక
 రించి పిటచుకొని నరకాసురునగరం బాక్రమించిన నరకాసు
 రుండు హరి మార్కొన రాఁగా సత్యభామ లేచి యుద్ధోస్తు
 ఖురా లగుటం గాంచి కృష్ణుండు తనశరాసనం బొసరిగెను.
 ఆమెయుఁ జాపంబుఁగొని గుణంబు సారించి

సీ. సౌవర్ణకంకణఝూఝూనినదంబు, శింఙీరనమతోఁ జెలిమి చేయఁ
 దాటంకమణిగణధగధగదీప్తులు, గండమాడలరుదీ గప్పికొనంగ
 ధవళతరాపాంగధశభశరోచులు, బాణశాలప్రభావటలి నడఁచ
 శరపాతఘుమఘుమశబ్దంబు బరిజంఘి, నైనికకలకలస్వనము నుడువ
 తే. వీరశృంగారభయరౌద్రవిస్తయములు
 గలిసి భామిని యయ్యెనో కాక యనంగ
 విభువు దొడుగుట లేవుచుట యేముటెల్ల
 నెఱుంగరాకుండ నని చేసె నిందువదన.

ఆమహాయుద్ధసమయమందు

మ. పరుఁ జూచుకొ పరుఁ జూచు నొంప నలరింపక రోషరాగోదయా
 విరక భ్రాకుటిమందహాసములతో వీరంబు శృంగారముకొ
 జరగక గన్బులకెంపు సొంపుఁ బరంగకొ జుడాస్త్రసందోహముకొ
 సరసాలాకనమూహముకొ నెఱుపుచుం జంద్రాశ్రయహోలాగతిన్.

ఆయుద్ధనైపుణ్యము చూచుచున్న శ్రీకృష్ణున కానందబాష్పము
 తెడతెగక ప్రవహింప సాగెను. ప్రియ యిట్లు శత్రుభయంకర
 ముగా సమరకేలి సల్పుతఱిఁ బుండరీకాక్షుండు తనమనంబున

సీ. వీణైఁ జక్కఁగఁ బట్ట వెరవెఱుంగని కొమ్మ

బాణాసనం బెట్టు పట్ట నేర్చె

మాఁతునఁ దీఁగెఁ గూర్పుంగ నేరని లేమ

గుణము నేక్రియ భనుకొటిఁగూర్చె

సరవి ముత్యము గ్రువ్వఁ జాలని యబల యే

నిపుణత సంధించె నిశితకరముఁ

బిలకకుఁ బద్యంబుఁ జెప్ప నేరని తన్ని

యస్త్రమంత్రము లెన్నఁ దభ్యసించె

ఆ. బలకు మనినఁ బెక్కు వలకని మగుదయే, గలి నొనర్చె సింహగర్జనములు

ననఁగ మెఱసెఁ ద్రిజగదభిరామ, గుణభామ చారు సత్యభామ సత్యభామ.

అత్తటి నాసాధ్యమణి ప్రావృట్కూలమేఘాకృతిగఁ దనయాకృతి
కనబడఁజేయుచు బాణవృష్టి నరివీరుని ముంచుచుండెను.

సీ. రాకేందుబింబమై రవిబింబమై యొప్పు, నీరజాతేజ్జల నెఱ్ఱెగంబు

కందర్పకేతువై ఘనధూమకేతువై, యలరుఁబూఁబోడిచేలాంచలంబు

భావజుపరిధియై ప్రళయార్కుపరిధియై, మెఱయఁ నాకృష్టమై మెలఁతచాళ

మమృతప్రవాహమై యనలసంబోహమై, తనరారు నింతినందర్పనంబు

ఆ. హర్షదాయయై మహారోషదాయయై, వరఁగు మద్దరాలిబాణవృష్టి

హరికి నరికి జూడ నందంద శృంగార, వీరరసము లాలి విస్తరిల్ల.

ఆబాణవృష్టి కోర్వఁజాలక పై న్యంబంతయు నరకాసు
రుని వెనుకఁ జొచ్చెను. ఆకార్యమున కానందించి హరి పరమా
దరంబున సత్యభామం గాంచి ధనుస్సు నందుకొని నరకాసురు
నితో యుద్ధము చేయఁబూనెను. ఆమహాహవంబు భయంకర
ముగా నుండెను. హరిచక్రము నరకునిశిరసును ఖండించెను.
భూదేవి పురుషోత్తముని వినులించిన సుప్రీతుండై నరకపుత్రం

డగు భగదత్తున కభయహస్తం బొసంగి కారాగారంబున నున్న వారల విముక్తులనుగా నొనరించి హరి ద్వారకానగరంబు చేరి సుఖంబుండెను. అని శుకయోగి పరీక్షిత్తునకుం జెప్పి మరల నిట్లు పలికెను.

మహారాజా! వినుము. శ్రీకృష్ణుగాధల వినిపించెద. బలి చక్రవర్తి పుత్రులు నూర్వూరు గలరు. వారిలో బాణాసురుడు బలశాలి. వాఁ డీశ్వరంఁగూర్చి ఘోరతప స్సవరించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుం డాదరించి వరముం గోరుమన్న వాడు గర్వంబున నాభుజాబలము నోర్వఁగలవాడ వీవుదక్క నొం దెవ్వఁడైన గలఁడే యని పలికిన నీశ్వరుం డించుక యసూయం జెంది యతనితో,

క. విను మాధవృదయ సీకే, తన మెక్కు డకారణంబ ధారణివైః గూ
లనొ యపును సీభుజావలి, దునియఁగ నాయంతవాసితో నని కల్లున్.

అని పలికి యంతర్నిత్యం డయ్యెను.

ఉషాకన్యచరిత్రము

ఆబాణాసురున కొక్క కూతురు గలదు. ఉషాకన్య యని యామె నందలు పిలుతురు. యాపమున నామె కామయే సాటి. ఆలలనాటిలక మొకనాడు సురుచిరసౌధోపరిభాగం బున శయనించి నిదురించుచుండ నెన్నఁడే గన్పడి విన్నదిగాని సౌందర్యమున విఱ్ఱివీఁగునీటుకాఁ డొకఁడు కనఁబడి తనతోఁ గ్రీడించినట్లు కలఁగనియె. వెంటనే మేల్కొంచి నిజప్రాణే శ్వరుం డగఁపడమిఁ జింతిల్లుచు బయ లప్పఱించుచు వెఱ్ఱియై త్రిన దానిచందమున నుండెను. ఆమె కొక నెచ్చెలి గలదు. దాని

పేరు చిత్రరేఖ యని. ఆచెలికత్తియ యొకనాఁడు మాకన్య
యిట్లుండ నేల యని యూహించి చెంతకుంబోయి

తే. వనిత నాకన్న నెవరైన వాడు నీకుఁగలుగ నేర్తురె నీకోర్కెదెలియఁ జెప్ప
కున్న మియన్న తోడన్నఁగన్నఁగవకు; నలరు నుచునీగ్గుతోనగ వామలింప.
కలలోనివృత్తాంత మంతయు దెలియఁ బల్కి తనచింత
దెల్పెను. చిత్రరేఖయు నవ్వి

చ. సరసిజశేత్ర యెడికి విచారము నాకుశలత్వ మేర్పడక

నరసురయక్షకింపురుషసాగనభిశ్చరసిద్ధసాధ్యకి

న్నరవరముఖ్యులం బటమునకొ లిఖయించినఁ జూచి నీమనో

హరుఁ గని వీడె పొమ్మనిన నప్పుడె వానిని నీకుఁ దెచ్చెదన్.

అని యెడంబడిచి తననేర్పు మెఱయ స్వర్గమర్త్యపాతాళలోక
వాసుల సుందరాకారుల నొక్కపటంబున విలిఖించి తెచ్చి
సాధాంతరంబున నుమాకన్యక యెదుటఁ బెట్టి వేటువేటి వారి
పేరు లుగ్గడించి చెప్పెను. స్వర్గలోకవసతులను, బాతాళలోక
వాసులను వేర్కొని మర్త్యలోకస్థులఁ జాలమంది నుగ్గడించుచు
నామెనమ్మతెం గానక హలాయుధంబు జూపి తద్దంజంబు లుగ్గడించి
యామె సంప్రీతి నాదరింపమి నవ్వల

సీ. కమనీయతుభగ్రాత్రుఁ గంజాతదళనేత్రు, వసుధాకళత్రుఁ బావనచరిత్రు

సత్యసాకల్య నిశాచరోగ్రవికల్యు, నతవన్న గాకల్యు శాగతల్యుఁ

గౌస్తుభమణిభూష గంభీరమృదుభాష, శ్రీకవనబోష నంచితవిశేష

నీలనీరదకాయు నిర్జికదై త్రేయు, ధృతపీతకాశేయు నతవిభేయు

తే. నళుకుహగదవైద్యు వేదాంతవేద్యుదివ్యుచునినన్ను తామోమఁ దీర్థపాదు
జీష్ణు వరనద్దగాలంకరిష్ణుఁ గృష్ణుఁ, జూదు దైతేయకులబాలశుభగలీల.

అమ్మా ! ఈమహానుభావుడం కృష్ణకుమారుః డని యవ్యలి
వాసిం గనఁబఱచుచు

చ. స్ఫురదశిశింజీవీరపవిత్రాశితపుష్పధన్వముక్త భా
న్వరసవమాతకోరకనికాతశీలీముఖపాతభీతపం
కరుహభవాచితననికాయ మనోజనికాంశు దక్షిణీ
వరసుతు రాజకీరపరివారుని మారుని జూడు కోమలీ.

అని చెప్పుచుండఁగనే యుపాకన్యమేను గగుర్పాటు నొం
దెను, నేత్రపద్మములు వికసించెను. అధర మల్లలనాడెను. ఆ
రూపమును బరితాపభరంబునం గాంచికాంచి యల్లన

ఉ. ఇంతి మదీయమానధర మెల్ల హరించిన మ్రుచ్చు నిష్టైయిం
బంత మెలర్పనాసి పటభాగనిరూపితుః జేసి నట్టి నీ
యంతటి పుణ్యమూర్తిఁ గొనియాడఁగ నేర్తునె నీచరిత్రమల్
వంతలె నాకు నీమహితవీరుచలంబుబలంబుఁ జెప్పుమా.

అని ప్రశ్నించెను. చిత్ర రేఖయుఁ బూసగూర్చినట్లు తచ్చరిత్ర
మంతయుఁ జెప్పెను. పిదప వీని నతివేగమ తెచ్చి నీకడ నుని
చెడఁ జూడు మని చనియెను.

అర్జుణాలకులారా ! చిత్రరేఖ సకలలోకవాసులఁ
బటంబున లిఖించి తెచ్చుట యతిశయోక్తిగా మీకుఁ దోఁడు
వచ్చును. కాని యది పూర్వకాలమున సహజము. ఈ కాలమున
విచిత్రముగఁ దోచువిషయములు మున్నుమిగుల సులభకార్య
ములన నమ్ముడు. మనరాజకుటుంబములలో నందఱు రాణులు
తత్సఖజనము చిత్రరేఖనమున మిగుల నేర్పు గలవారు. కాలిదా
సాదిమహాకవులు నాటకములందు పురుషునిం జూచినంతనే
చిత్రఫలకమున విలిఖించినట్లు వ్రాసియున్నవారు. ఆయాచా

రము లేకపోయినచో నట్లు వ్రాయగలరా? లోకమునలేని పదార్థములపేరులు చెప్పవా రుండరు కదా. అట్లే చిత్రరేఖ స్వర్గ పాతాళలోక వాసుల గ్రంథములం బట్టియు మర్త్యలోక వాసుల దాజూచినట్లు విన్నయట్లు లిఖించె ననుటలో శంకనొందఁదగిన పనియే లేదు. చిత్రరేఖ చమత్కృతిం జూపి మంత్రశక్తి సతనిం గొని తెచ్చుటయు విచిత్రముకాదు. ఈకాలమున మన వారిలో నట్టిమంత్రశక్తి, క్రియాశక్తి లోపించినందున బూర్వ చరిత్రమున శంక తోచునంతటిస్థితి గల్గుచున్నందులకే దుఃఖంపవలయుంగాని పూర్వ మిట్టిశక్తి యుండెనా యని వింతనొందఁ బనియే లేదు. ఇకఁ గథ వినుడు.

చిత్రరేఖ యట్లు పోయి ద్వారవతిం జొచ్చి యెరు లెటుంగకుండఁ దనశరీరమును మంత్రబలమున మటుగు కల్పిం చుకొని సౌధోపరిభాగంబున మృదులతరపుష్పశయ్య నిదు రించియున్న ననిరుద్ధకుమారుం గొని శోణపురంబున కరు దెంచి యుపాకన్యాయున్తు సౌధోర్ధ్వభాగంబున నామెహంస తూలికాతల్పంబున నునిచి యావృతాంత మెఱింగించి నెలవంది చనియె. ఆవల వారికవురు మనస్సులలర మాటలాడుచుండిరి. కొంతకాల మాలాగు కాలము సాగెను. రాకొమరిత చూలా లయ్యెను. ఆవార్త దౌవారికు లెట్లో యెఱింగి బాణాసురుసభం దెల్పిరి. వాఁడాగ్రహించి చనుదెంచి దృఢపాశనిబద్ధం జేసి యనిరుద్ధకుమారుని కారాగారమున నుంపఁ బంచెను. కొలఁదిదినము లిట్లు సాగఁగా నారదముని ద్వారవతికిం జోయి శ్రీహరి దర్శించి యనిరుద్ధకుమారువార్తం దెల్పెను. శ్రీహరి తా నెఱింగియుండియు నెటుంగనట్లు నారదు

వలన విని చతురంగబలంబుల వెలువడ నియమించి శోణగరంబుమీదికి దండయాత్ర సాగఁ బంచెను.

యాదవబలంబులు శోణగరంబుఁ జేరెను. ఆపురమున బాణాసురునిపక్షమున శివగణములు యుద్ధమునకు వెడలెను. పోరు ఘోర మయ్యెను. సమరమున శ్రీకృష్ణుఁడు బాణాసురుని హస్తఃపక్తి ఖండించెను. నాలుఁచేతులు మిగిలియుండఁగాశంకరుఁడరుదెంచి శ్రీకృష్ణుని బొగడెను. హరి యానందించి

క. కరములు నాలుగు చిక్కఁ, బరిహర్షితి వీడు నీడు భక్తుల కక్రే

ననుడై పొగడొంది జరా, మరణాదిభయంబు దక్కి మను నిటమిడన్
అని వరం బిచ్చి యుపాకన్యాసహితంబుగా ననిరుద్ధం పోడు
కొని ద్వారవతి కరిగి యుపాకన్య నాదరించి విమలమణి.
భూపాంబరంబు లొసంగి సంతృప్తం జేసి తానును బుత్రయు
తుండై సుఖం బూడెను.

కొంతకాలమునకు నృగమహారాజు శాపంబున నూసుర వెల్లియై యుండ శ్రీహరి యాతనిశాపంబునకు ముక్తి బ్రసాదించి పౌండ్రకవాసుదేవుం డనుదుష్టభూతి వధించెను. బలరాముండు ద్వివిదుఁడను వానరు నతిదుష్టాత్ముని బొరిగొని యెను. అని పలికి శుకయోగి రాజున కిట్లు చెప్పెను.

— నారదముని శ్రీకృష్ణునిమహిమముఁ బరీక్షించుట —

నరకాసురుం జంపినపిదప శ్రీహరి వానియంటున్న పదాలువేలసుందరీమణులఁ బెండ్లియాడి యందఱ కన్నిరూపులై తనరూపము వెలుంగ నుండెను. ఈవార్త నారదుఁ డాలకించి దీనిం బరీక్షింపవలయు నని మనంబున నెంచి వీణాపాణియై

ద్వారవతికిం బోయి యొక్కసుందరాంగియింట శ్రీహరిం
దిలికించెను. వేటొక కమలాక్షియింట నట్లే కాంచెను. దివ్య
దృష్టిం బరికింప శ్రీకృష్ణుఁ డేక కాలంబునఁ బదాఱువేలసుందరుల
కడ నొక్కవిధమున నుండెను. ఆయద్భుతమహిమంబున కచ్చెరు
వంది కరములు ముకుళించి

క. సీమాయఁ జెలియివారలె, తామరసాననమరేంద్రతాపమలైనకొ
ధీమంతులు నీభక్తిను, ధామాధుర్యమునఁ జొదిలు ధన్యులఁ దిక్కన్.

అని శౌనియాడి తనదారిం బోయెను.

ఆవల శ్రీహరి ధర్మరాజుచే రాజసూయమును జేయించి
దంతవక్త్రునింబరిమార్చి తనప్రతాపము సాధుజనానందకరమగున
ట్లొనరించెను. ద్వారకానగరమును బ్రవేశించి బలధర్మసహి
తుడై సుఖం బుండెను.

❀ కుచేలోపాఖ్యానము ❀

అని పలుక విని పరిక్షిన్నరేంద్రుడు శుకయోగివర్యుం
జూచి

చ. హరి భజించువాస్తములు వాస్తము లచ్యుతుఁడోరి మ్రొక్కక
చ్చిరము శిరంబు చక్రధరుఁ జేరినచిత్తము చిత్త మిందిరా
వరుఁ గనుదృష్టి దృష్టి మురవైరి నులించిననాణి వాణి య
క్షరుకథ లానుకర్ణములు కర్ణములై విలసిల్లుఁ బో భువిన్.

కాఁబట్టి,

* క. హరిపాదతీర్థసేవా, వరుడై విలసిల్లునట్టి భాగవతుని వి
స్ఫురితాంగము లంగము లా, పరమేశ్వరు నెఱుంగ నాకుఁ బలుకు మునీంద్రా.

అన విని యోగిండుఁ దారాజేంద్రు నాదరంబునం జూచి
నీయడిగిన ప్రశ్నమున కుదాహరణముగా నొక్కపరమభాగ
వత శేఖరునిచరిత్రము వచింతు. ఆలకింపు మని చెప్పఁ దొడఁ
గెను.

శ్రీహరిసఖుఁడు కుచేలుఁ డనుభూసురుఁడు కలఁడు.
పరమకొంతుఁడై జ్ఞానియై యోగియై సంసారబంధములం జిక్కఁ
జితేంద్రియుఁడై యతఁ డుండు. ఎంత దారిద్ర్యము తన్ను
బాధించుచున్నను దాని కతఁడు లొంగక యొరుల దీనవృత్తి
యాచింపఁ బోక లభించిన యల్పవస్తువును మేరువుగా భావించి
సంసారయాత్ర సాగించుచుండును. అతనికి సత్కులప్రసూత
యమలస్వాంత భార్య కలదు. ఆమె పతివ్రతాశిరోమణి యను
విఖ్యాతిం గాంచెను. వెక్కుమంది పుత్రు లామెకుం గల్గిరి. వా
రెల్ల ముద్బాధచే గలఁగి తన్ను జేరి, అమ్మా! అన్నము పెట్టు
మాయని ఆకులు చేతులలోనునుచుకొనివేడఁగా నామాటలు
తనకర్ణరంధ్రముల బ్రద్దలు చేయ బడులు చెప్పఁజాలక పెట్టఁ
బదార్థము లేక దుఃఖించుచుండుట యామెకు వాడుకయే గాని
యొక్కనాటిది కాదు. క్రొత్తదియుఁ గాదు. పాప మాసాధ్వీ
యెంతకాల మూరకుండఁ గలదు? ఒక్కనాడు ప్రాణనాథుంజేరి
“జీవితేశ, తట్టుముట్టాడు నిట్టి పేదటిక మిట్లు నొంప దీని
కుసాయ మూహింప వైతి” అని వేడుచు

తే. బాలసఖుఁడైన యప్పద్మపత్రనేత్రుఁ, గాన నేగి దారిద్ర్యాంధకారమన్న

తైన మ మ్మధ్ధరింపుము హరి కృపాక, టాక్షరవిదీప్తి బడసిమహాత్మ! నీవు
అనియుఁ బ్రార్థించెను. అంతతో నూరకుండక బాలురం దలంచు
కొని కడుపు బద్గు మనఁగా, మహాత్మా!

ను. కలఁగొనం చను మున్నెఱుంగని మహాకష్టాత్తుఁడైనట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయమునకొ నిజపదాబ్జాతంబు లుల్లంబులొక
దలఁచం జోడనె మెచ్చి యార్తిహరుఁడై తన్నైన విచ్చుకొ నుని
శ్చలభక్తికొ భజించువారి కిడఁడే సంపద్విశేషోన్నతుల్.

అశ్రునానన సమృతధారలవలె నాపలుగులు శ్రుతుల సోకఁ
గా నలరి శ్రీకృష్ణునిఁ జూడఁజోవుట యిహపరిసాధన ము
తలంచి సాధ్యం గాంచి

లే. నీవు చెప్పినయట్లు రాజీవనేత్రు, పాదపద్మంబు లాశ్రయింపగఁ జరట
వరమశోధన మాచక్ర పాణి కిపుడు, కాను కేమైనఁగొంపోవఁగలదెమనకు!

అని పలుకఁగా విని సంతోషమున నాయుతిమిన్న విభునికొం
గున నడుకులు మూటఁగట్టి పయనము చేయింప నమ్ముని ద్వార
కకుం బోవుచు, ద్వారవతికిం బోయిన నంతఃపురమునకుం బో
నిత్తురో దౌవారికు లడ్డుపెట్టుదురో యని పలుభంగులఁ జింతిం
చుచుఁ బోయెను. ఎట్లొ ద్వారవతిం జేరెను. రాజగృహమును
బ్రవేశించెను. అం దొకరమ్యతల్పంబున రుక్మిణి పాదము లొత్త
బరుండియున్న పుండరీకాక్షుని

సీ. ఇందీవరశ్యామ వందితసుత్రాముఁ, గరుణాలవాలు భాసురకపోలు

గౌస్తుభాలంకారుఁ గామితమందారు, సురుచిరహవణ్య సురశరణ్య
హర్యక్షనిభమధ్యు నఖిలలోకారాధ్యు, ఘనచక్రహస్త జగత్ప్రీత
ఖగతులాభివయానుఁ గౌశేయపరిధానుఁ, బన్నగశయను నబ్జాతనయను

లే. మకరకుండలసదృశు మంజుభాష

నిరుపమాకారు దుగ్ధసాగరవిహారు

భూరిగుణసాంద్ర యదుకులార్థోధిచంద్రు

విష్ణు రోచిషు జిష్ణు సహిష్ణుఁ గృష్ణు.

కన్నులారఁ గాంచి సమీపమునకుఁ జోవునంతలో శ్రీ
హరి దిగ్గున లేచి తల్పముచుండి దిగి యెదురు చని బంధుస్నేహ
మునఁ గౌఁగిలించుకొని పరమాదృతిఁ దనతల్పమునఁ గూరు
చుండఁ జేసెను. పరిమళవస్తుమిళితచందనమలంది మార్గశ్రమము
పాయునట్లు తాళవృంతమున వినరి ఘాప మొసఁగి మణిగణదీప
ముల నివాళించి తాంబూలం విడి సురభికుసుమంబులు సిగముడి
నలంకరించి స్వాగతం బడిగి గారవించెను.

ఇ ట్లనూనప్రేమమున గారవింపఁగా నాపేదవిప్ర్రేడు
మేనం బులకాంకురింబు లంకురింప మహానందసాగరమ్మన
మునింగియుండెను. అంతలో శ్రీహరి ప్రియపత్ని రుక్మిణి చామ
రము చేనంది వినరుచునిలువంబడెను. ఆయదృశగౌరవప్రీతులం
జూపుటఁ గాంచి శుద్ధాంతకాంతాజనంబులు తమమనంబుల
యందు

ఉ. విమితపాటు చేసెనొక యాధరణీదివిజోత్తమూడు తో
ల్పామున యోగివిఘ్నరదుపాన్యకుడై తనరారు సీజగ
త్స్వామి రమాధిసాధునిజతల్పమునకొ వసియించి యున్నవాఁ
డీమహానీయమూర్తి కెనయే మునిత్రంగవు లెంతవారలున్.

అని వేనవేలునిధంబులదలపోయుచుండిరి. అప్పుడు శ్రీరమణుఁ
డాభూసురరమణుకరమును దనకరంబునఁ దెమల్చి చిన్ననాటి
వృత్తాంతముల నడిగి సుసారవిషయప్రశ్నములు చేసి విద్యా
భ్యాసము చేయుతఱి జరగిన చర్యలఁ బ్రస్తావించి వీని మఱువవు
కదా యని ప్రశ్నింపఁగాఁ గుచేలుఁడు భక్తిభరితుడై

క. గురుమతిఁ దలఁచుఁగఁ ద్రిజగ, ద్దురుఁడ వనం దగిన సీకు గురుఁ దనఁగానొం
డొరుఁ డెవ్వఁ డింతయును నీ, కరయంగ విడంబనంబు లగుఁ గాదె హానీ.

అని సాభిప్రాయంబుగాఁ బలికెను. అంత శ్రీకృష్ణుఁడు కుచేలుఁ
గాంచి నీ విచ్చటికి వచ్చునవుడు నాకుఁ గానుకగా నేపదా
గ్రంబుఁ దెచ్చితివి. అప్పదార్థంబు లేశమాత్రమైనను బదివేలుగా
నంగీకరింతును. మఱియు,

క. దశమైనఁ జుప్పమైనను, ఫలమైనను నలిమైనఁ బాయనిభక్తి

గొలిచిన జను లప్పించిన, నెలమిన్ దుచిరాన్నముగనె యేను భుజింతున్.

అని వినయమునఁ బ్రార్థించెను. కుచేలుఁ డామాటలకు బదులు
పలుక నేరకుంట యెఱింగి యతని జీర్ణవస్త్రంబుకొంగున ముడి
చినయడుకులముడియ మెల్లన విచ్చి పుచ్చుకొని యినియ సకల
లోకంబుల నన్నును బరితృప్తి బొందింపఁ జాలు నని
పలుకుచు మఱియుఁ బిడికెడదుకులు భక్షించి యింకను బిడి
కిటఁ గొనుచుండ రుక్మిణి తనకరములఁ బట్టుకొని మెల్లఁగా

క. సాంపారంగ నతనికి బహు, సంపద లందింప నివియు చాలును నిక భ

క్షింపఁగ వలవదు త్రిజగ, త్సంపత్కర జేవజేవ సర్వాత్మ! హరీ.

అని వారించెను.

ఆరాత్రి కుచేలుఁడు గోవిందుమందిరమున నివసించి
బహువిధపక్వాన్నంబుల భుజించి సుఖనిద్ర చేసి మేల్కొంచి
కాలోచితకృత్యంబులం దీర్చి యందిరాసుందరు ననుమతిఁ
బడసి పోవుచుఁ దనమనంబున

ఉ. శ్రీనిధి యిట్లు నన్ను బచరించి ఘనంబుగ విత్త మింత యే

నీనితెఱుంగు కానబడె నెన్న దరిద్రుఁడు సంపదంధుఁడై

కానక తన్నుఁ జేరఁడని కాక శ్రీతార్తిహయండు సత్కృపాం

భోనిధి సర్వవస్తువనిపూర్ణునిగా ననుఁ జేయకుండునె.

అని తలంచుచు బోయిపోయి తనయాశ్రమంబు మహాత్తర
నగరాశ్వుతి నుండఁ గాంచి యందుఁ బ్రవేశించి భార్య సకలోప
చారములు చేయి వానిం బాటింపక శ్రీమన్నారాయణపాదార
విందముల ధ్యానించుచు విగతబంధుడై చిరకాలముండి కడ
పటు నపవర్గమును బొందెను. అని పలికిన శుకయోగినిఁ జూచి
రాజు 'మహాయోగి! ఇంకను శ్రీహరిమహిమము వివరగోరు
నా చెవులకుఁ బండువునేయుమా' యన యోగి నవ్వుచు 'రాజా!
పరమపావనచిత్తుడవు. ఎంతవిన్నను భగవత్కథాజాలమున
సంతృప్తియుండకుండుట స్వభావము. అది నీయందుఁ బొడ
చూపెడిని. వినుము వచించెద.'

— శ్రీహరి మృతవిప్రకుమారులఁ దెచ్చి యిచ్చుట —

రాజేంద్ర! ఒక్కనాఁడు శ్రీబాలగోపాలుఁడు ద్వారవలీ
నగరమున సుఖం బుండఁగా, ఒకప్రాహ్లాణుఁడు మృతుడయిన
బాలకుం గొనివచ్చి రాజద్వారమునఁ బెట్టి యేడ్చుచు రాజు
అధర్మపరుఁడుకాఁబట్టి నాకొడుకు మృతుడయ్యె. లేకున్న నీట్టి
యకార్యంబు సాగునే అని దూఱుచు నింటికిం బోయెను.
మరల నొక్కకొడుకు కలిగి మృతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు లేన
మండుగురు కొడుకులు మృతులైరి. రాజగృహము
ముందటఁ బెట్టి విలపించుచు రాజుం దూఱుచుఁ బోవుచుండెను.
తొమ్మిదవకుమారుండును మృతుఁడు కాఁగా యథాపూర్వ
ముగఁ గొనివచ్చి రాజగృహప్రాంగణమునఁ బెట్టి పలవరించు
చుండఁగా నాకాలమున శ్రీహరిం జూడవచ్చియున్న యర్జునుఁ
డతనిం జూచి కరుణతో

క. ఈబిది నీవు పగలకొ, వాపోవఁగఁ జూచి యకట వారింపంగా

సంగ్రహభాగ—15

నోపిన విలుకాఁ దొక్కం, దీపురి లేడయ్యె నయ్య యిది పాప మగున్.
 అని బలికెను. అంతతో నూరకుండక నీతనయు నే బ్రది
 కించెద. అటు చేయలేకపోతి నే హుతవహుం జొచ్చెద నన
 నావిప్రీడు బలరామకృష్ణులందుండ నట్లు లనుట పాడిగాదనఁగా
 కర్జునుఁ డాగ్రహంబున

న. బలుఁడనిగాను మురానురాంతకుండఁ గాఁ బ్రద్యుమ్నుండం గాను నేఁ
 దెలియం దత్తనయుండఁగా నని విరోధివ్రాతమున్ భీషణో
 జ్వలగాండీవిధనుర్విముక్తనిశితాస్త్ర శ్రేణిచేఁ తీన్దు వెం
 టలు కావించుపరాక్రమప్రకటచండస్ఫుర్తి నేఁ బార్థుఁడనో.

ఇంటియ కాదు,

వ. బలివి పురాంతకుం దొడరి బాహువిజృంభణ మొప్పు నెక్కటిం
 దలఁపడి పోరినట్టి రణభైర్యుని నన్ను వెఱుంగ వక్కటా!
 పెలుకుట వృత్యుదేవతను మీక మడంచి భవత్తమాజులన్
 ఆలప్తుఁ జలంబుఁ జూపి కొనియాడఁగ నిస్సడ లేచ్చి యిచ్చెదన్.

అని నవ్వుం బలికెను. ఆప్రతిజ్ఞకు బ్రాహ్మణుం డానందించి
 యతనిం బొగడుచుం బోయి కొంతకాలమునకు వెండియుఁ
 బత్నికేఁ బ్రసూతినమయంబు వచ్చిన వచ్చి వివ్వచ్చు దర్శించి
 యావిధం బెఱింగించెను. విజయుండు వేగంబ కొదండంబు
 చేనంది సుగుణంబుచేసి పరిశుద్ధుడై యాభూసురునివెంటఁ
 బోయి సూతికాగృహముచుట్టును బాణవితతి నరికట్టి కాచి
 యుండఁగా నాభూదివిజానింతి మగశిశువును బ్రసవించెను.
 అందున్నవారు పోయెఁబోయె ననుచుండఁగా నాశిశువు బొంది
 తోడన ఆకాశమున కెగిరిపోయెను. ఆవార్త నాలించి విప్రీడు
 ముకుందుకడకుం జని యోర్డుచుని వృథాజల్పంబు లెఱింగించి
 జరిగినవార్తం దెలిపి మహానుభావా! కృపానిధి! శ్రీకృష్ణా!

క. ఎక్కడి పాండుశనూభవుఁ, డెక్కడి విలుకాండు వీని కెక్కడి సత్త్వం

బెక్కడిగాండీపము తన, కెక్కడివిష్ణాస్త్రసమితి యే మనవచ్చున్.

అని దూతెను. ఆపలుకులకు విసిగి యర్జునుఁడు చిడిముడి పడంచుఁ దనవిద్యాతిశయమున యమపురమును జేరి యందు మృతపుత్రులు కనఁగాకయుంట శతమఖాదినగరంబుల కరిగి యందును వారింఁగానక మఱియు వెదకియేచోటను విప్రసుతులం బరికింపనేరక తనప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చు నగ్నిం బ్రణయించి యాండుఁ బడ నుంకించెను. ఆవిధము శ్రీకృష్ణునిమనస్సునఁ దల్లెఱు. వెంటనే యుచట నామహనీయమూర్తి పాడసూచెను. విజయా! అగ్నిం బ్రవేశింప వలదు. ఆవిప్రకుమారులం జూపెద నని వారించి యర్జునుఁ దోడ్కొని కాంచనరథ మెక్కియుత్తరదిక్కు నకుం బోయిపోయి కులసర్వతంబులు దాటి మేరుగం బతికె మించి యేనుయు గోచరింపని గోమఘ దేశమును బొచ్చిగుఱ్ఱము లవ్వలంబోవఁ గాల్గురాక నిలువంబడ నాతఁకుఁబటల పడంగఁ దనదివ్యతేజస్సును నెలయించి దాని కర్జునుండు వెఱ గంద నావారాశిమధ్యభాగంబున నొకసుందరహర్ష్యంబుం గాంచి యందుఁబ్రవేశించెను. అం దొకతావున భోగీంద్రభోగతల్పం బున సుఖాసీనుండై యున్నపురుషుని డాయంబోయి

సీ. సజలసీరాంబువిశ్వామాయమానాంగు నాశ్రితావనముచితాంతరంగు

సనకాదియోగిహృద్వనజమదాళీంద్ర ముఖపద్మరుచితకపూర్ణచంద్రుఁ

గమనీయనిఖిలజగద్ధికచారిత్రు బ్రత్యుపసంపుజ్జపద్మనేత్రు

సిందిరాహృదయారవిందారుణోల్లాసు శ్రీకరపీఠకాశేయమాను

తే. హరకుండలకటకకేయూరమకుట, కంకణాంగదమణిమూర్తి కావినాత్మ

రత్ననూపురకాంచీనిరాజమాను, భవమహర్ణవహోష సద్భక్తచోష.

అమృహోత్తుం గాంచి దండప్రణామంబులు చేసి నిలువంబడెను.
అయ్యాదిదేవుండు విజయకృష్ణులంగాంచి కృపారసము దళు
కొత్తగా

క. ధరణికి ప్రేంగున దైత్యుల, బొరిఁబొరి పథియించి ధర్మమున్ నిలుపుటకై
ధర జనియించితి రిరువురు, నరనారాయణుల సంగ నాయుశమునన్.

నాచెంత నుండు నీమునులు మిమ్ముం జూడం గోరిన మిమ్ము రప్పిం
చుటకై యీ బ్రాహ్మణపుత్రుల నిటకుం దెప్పించితి. వీరిందోడుకొని
పొండని యాజ్ఞాపించెను. ఆమహనీయునానతి శిరసావహించి
వారిం దోడ్కొని ద్వారక కరుదెంచి బ్రాహ్మణునిఁ బిలిపించి
పుత్రుల నప్పగింప నతఁడు మహాసందంబున వారిం గొనియాడి
పుత్రులం దోడుకొనిపోయి సుఖం బుండెను. అర్జునుండు తన
యహంకారము నశింపఁజేసినందులకై గోవిందుం గొని
యాడెను. అవ్వల,

మ. హరి సర్వేశుఁ డనంతఁ డామృత డభవుం డాహ్లాదసంపది భూ
సురముఖ్యుప్రజలన్ సమస్తధనవస్తుశ్రేణి నొప్పారఁగాఁ
బరిరక్షించుచు ధర్మమున్ నిలుపుచున్ బాపాత్ములం ద్రుంచుచున్
బరమేశ్వర హ మెలర్ప భూరిశుభవిభాజిష్ఠుడై ద్వారకన్.

నివసించి ముసీంద్రులు తన్ను దర్శించి కృతార్థులగుచుండ సుఖం
బుండెను. అని పలికి శుక యోగీంద్రుండు రాజుం గాంచి

మ. మనుజేం ద్రోక్తమ! యేను నీకుఁ ద్రిజగన్తాంగల్యమై యొప్పుఁ జె
ప్పిన యీకృష్ణకథానుధారనము సంప్రీతాత్ములై భక్తైఁ గ్రో
లిన పుణ్యాత్ములు కాంతు రిందు సుఖమున్ నిర్భూతసర్వాఘ్నులై
యనయంబుం దుదిఁ గాంతు రచ్యుతపదం బైనట్టి కైవల్యమున్.

అని పలికి శ్రీకృష్ణపాదారవిందధ్యాననిమగ్నుడై యుండెను.

ఏకాదశస్కంధము

— వసిషాదులు శ్రీహరిం గానవచ్చుట —

పరిక్షిత్తు శుక యోగిధ్యానసమాధి నుండ నమస్కరించి
మహాత్మా! శ్రీకృష్ణచరితంబుఁ జెప్పవే యని వేడెను. యోగి
చంద్రుడు కన్నులుతెరిచి సంతసంబున నిట్లనియె. రాజ
చంద్రనూ! విను మవ్వలిహరికథ వచ్చియుండు. ఒక్కతటి నన్మిష్టా
దులు శ్రీకృష్ణుడర్చింప నరుదెంచి

సీ. ఘనని శ్రీకృష్ణుని గౌరవభాభరణునిఁ గర్ణపండలయుగ్మఘృతపాణం
బుండరికాక్షు సుఖోధరశ్యామనిఁ గలితరాసారత్నమనకరీటు
నాజానుబాహు నిర్దళాయుధహస్త శ్రీకరపీకాశేయవాను
దుక్కిణీనయనసరోజదివాకరు బ్రహ్మాదిమరసేవ్యపాదకర్ష
తే. దుష్టనిగ్రహశిష్టసంతోషకరణుఁ, గోటిమన్నగలావణ్యకోమలాంగ
నార్తజవరక్షణైకనిఖ్యాతచరితుఁ, గనిరి కరుణాసముద్రుని ఘనులు మునులు.
భగవంతుఁడవ్వారి సనూనసత్కారముల నాదరించెను. వారును
గృతాంజలులై గోపాలకృష్ణా! మహాకరుణాసింధూ! దీన
రక్షకా!

క. తరణంబులు భవజలధికి, హరణంబులు దురితలతల కాగమముల కా
భరణంబు లార్తజనులకు, శరణంబులు నీదుదివ్యచరణంబు లిలన్.

అని మఱియుఁ బెక్కురీతులఁ గొనియాడి తమవచ్చిన కార్య
మును రహస్యముగా నెఱింగించి పనివినిరి.

అంతఁ గొలఁదిదినములకే బ్రహ్మాదిదేవత లరుదెంచి
కృష్ణుని దర్శించి మహాత్మా! భూభారహరణార్థ మవతరించితివి.
అపని ముగిసినది. ఇక నిట నుండనేల! వైకుంఠమున కరుదెమ్మా

యని ప్రార్థించిరి. శ్రీహరియుఁ దనసమీపిం దెల్పెను. కొంతకాలమునకు భగవంతునకు సూక్ష్మలోకగమన మిష్టపడెను. అప్పుడద్వారకానగరమున మహోత్సాహములు చూపఁబెను. అనిపరీతముల నెల్ల యడవులకుం జెప్పి మీ రింక నీం దుండవలదు. ప్రభాసతీర్థమున కరుగుఁ దని యాపతిచ్చెను. నారెల్లఁ దదుక్త ప్రకారము వెడలి ప్రభాసతీర్థమును జేరిరి. అప్పుడు శ్రీహరి యాధవుండు తనచెంతకుం జను దెంచిన నతనికి భర్తఁబు లుపదేశించి రాంగలకాలమును దెలిపి యతనిం బిలిపి బలరాముండు తానును ద్వారకానగరంబువెడలి యాదవులు మదిరాపాన మత్తులై తమలోఁ దారుకలహించి మృతినొంద నిక నుండఁ బని లేదని వైకుంఠమున కరిగిరి. అప్పుడే కలియుగ మారంభ మయ్యెను.

ఇది ఏకాదశస్కంధము.

ద్వాదశస్కంధము

పరీక్షిస్తహారా జావాసుదేవునిర్యాణంబు విని కాలగతులం దలంచి శుకయోగిం గాంచి పరమహర్షంబున, మహోత్తా! భావికాలగతుల నెఱింగించి నన్నుఁ గృతకృత్యుం జేయవే, యని ప్రార్థించిన నాయోగిపుంగవుం డిట్లునియె. రాజా! నీప్రశ్నము లోకోపకారక్షమము వినుము. సంగ్రహించి వివరించెద. సూర్యచంద్రవంశంబులం బుట్టఁగల రాజులు తమతమ శక్తి నగవలచి రక్షణంబు నేయుదురు. కలియుగం బగుట ధర్మంబు

క్రమంబుగ ఊచించి నామమాత్రంబుగా నుండు. పాపంబు
క్రమవృద్ధి గాంచుచుండు. నరపతులబాహుబలపరాక్రమం
బులు ఫలంపకుండు. జనుల కన్యాయంబు మంచిదిగాఁ దోచు.
ఇంకొక్కవిశేషంబు గలదు.

చ. నరవిర తొంటిభూపతుల నామగుణంబులు వృత్తచిహ్నుఁ
సిరియును రూపసంపదలుఁ జెన్నగురాజ్యము లాత్మచిత్తమున్
వరుస నడంగెఁ గాని యట వారలకీర్తలు నిర్మలంబులై
యురవడి భూమిలో నిలిచి యున్నవి నేడును రాజశేఖరా.

శంతనునియనుజన్మండగు దేవాపియునిత్యౌకువంశజుండగు మరు
త్తుండును యోగనిరతులై కలాపగ్రామనివాసులై కలియు
గాంతంబున వాసుదేవుండు పురికొల్పఁ బ్రజల నాశ్రమా
చారంబులు తప్పకుండ నడపుచు నారాయణస్తరణంబు నిత్యం
బొనర్చి కైవల్యంబున కరుగుదురు. అని మఱియు ననేకవిష
యంబు లెఱింగించి సంసారసాగరంబు దాట హరికథయనుమహా
నౌక సహాయంబు గాని వేటొక్కటి కానరా దని తెలుపుచు
నాపరమయోగిచంద్రుండు భూపేంద్రుం గాంచి భగవంతుని
లోఁ దలంచి కరకమలంబులు మోడ్చి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు
నమస్కరించి, రాజచంద్రా!

ఉ. ఏను మృతుండ నాదు నని యింక భయంబు మనంబులోఁపలన్
మానుము సంభవంబు గల మానవజోట్టుకుఁ జాపు నిత్య మాఁ
గాన హరిం దలంపు మిఁకఁ గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రివై
మానవనాథ! పొందెదవు, మాధవోకనివాససౌఖ్యమున్.

అని యుపదేశించెను. పరిక్షిత్తు తదుక్తప్రకారంబున శ్రీకృష్ణుని
మానసవీధి నిలిపి ధ్యానించి పుత్రుండగుజనమేజయునిభూపాలు

నిగా నభిషిక్తుం జేయఁదగువారి నియోగించెను. శుకమహర్షియు నాతనిసంపూర్ణజ్ఞానిగా నొనరించితనయిచ్చుంజనియె. శాపకాలంబు సమీపింపఁ దత్ఫలంబు పరీక్షిత్తునుభవించెను. మంత్రులారూపాలకమారుని బ్రాహ్మణపురస్సదులై సకలరాజ్యపాలనదత్తుంగా నెఱింగి పట్టభద్రునిగఁ జేసిరి.

సీ. సకలగుణాతీతుఁ సర్వజ్ఞు సర్వేశు సఖిలలోకాధారు నాదిదేవుఁ
 బరమదయారసోద్భాసితుఁ ద్రిదశాభి వందితపాదాబ్జు వనధిశయను
 నాశ్రితమందారు నాద్యంతకూన్యుని నేదాంతజేద్యుని విశ్వమయఃసిః
 గౌస్తుభక్రివత్సకమనీయపత్నుని శంఖచక్రగదాశిఖార్థధరుని

తే. శోభనాకారుఁ బీతాంబరాభిరాము

రత్నరాజితమకుటవిభ్రజమానుఁ

బుండరీకాక్షు మహనీయపుణ్యదేహుఁ

దలఁతు నులియింతు దేవకీతనయు నెపుడు.

ఇది ద్వాదశస్కంధము.

గద్య. ఇది శ్రీకాశ్యపగోత్రపవిత్ర జనమంచినంశ ప్రభవ
 సుబ్రహ్మణ్యతనూభవ తాండవకృష్ణాపరాభిధేయ
 శేషాద్రినామధేయ ప్రణీతకృతులయందు
 సంగ్రహభాగవతము సంపూర్ణము.

శ్రీ కృష్ణార్జునముస్తు.

